ÇEŞİTLİ HALK FIKRALARI
VE
DEYİMLERİ

BESİM ATALAY

AYYILDIZ MATBAASI A.Ş.
ANKARA — 1968

ÇEŞİTLİ HALK FIKRALARI
ve
DEYİMLERİ

Besim Atalay

AYYILDIZ MATBAASI A. Ş.
ANKARA — 1968

Üstat Besim Atalay
(1882 - 1965)

SUNGU

Rahmetli üstat Besim Atalay, sağlığında bastıramadığı birkaç eserinin bastırılmasını, bunlardan beş yüz kadarının Millî Eğitim Bakanlığı örgütüne bağlı Genel Kitaplıklara, üst tarafının da bir hayır kurumuna verilmesini, tenbih suretiyle özel olarak vasiyet etmişti. Basılacak bu kitanları ben "Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü" ile "Atasözlerinin Ana Kaynakları" ve bir de "Çağatay Sözlüğü veya Abuşka Sözlüğü" olarak not etmiştim. Geçen yıl "Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü" adındaki kitabı bastırmış, merhumun bu yoldaki son arzusunun bir bölümünü yerine getirmiş bulunuyoruz.

Bu defa ikinci olarak, bu kitabın bastırılması işi ele alındığında, kitabın müsveddelerini mukavva bir kutu içinde, birtakım fişlere yazılmış olarak buldum. Bu fişler, harf sırası düzeninde bir tomar halinde bulunuyordu. Kitabın adını belirten bir başlık ve bir "Önsöz" yazılmamıştı. Rahmetli üstadın son yıllarda sağlık durumu iyi değildi. Bu yüzden kitabı tam olarak basıma hazırlama imkânını bulamamıştır. Sıhhati elvermiş ve ömrü de vefa etmiş olsaydı, diğer eserlerinde olduğu gibi, bu kitabı için de bir Önsöz yazacağı muhakkaktı.

Kitabın adına gelince: Konuşmalarda "Fıkralar" ve "Atasözlerinin Ana Kaynakları" sözleri geçerdi. Her ikisi de aynı konuyla ilgiliydi. Bu sebeple ben, basılacak kitaplar arasında, bu kitabın adını "Atasözlerinin Ana Kaynakları" olarak not etmiş bulunuyorum. Basım işine başlarken, müsveddede bir başlık bulunmadığını görünce, kitabın adının ne olması gerektiği hususunda tereddüde düştüm. Fişleri birer birer gözden geçirirken bu sorun kendiliğinden çözümlenmiş oldu. Rahmetli yazar, (P) harfi bölümünde "Pasifinizi Koruyun" başlıklı fıkranın girişindeki "Çeşitli Halk Fıkraları ve Deyimlerini....." sözüyle kitabın gerçek adını belirtmiş bulunuyor.

Rahmetli üstat çok kere, konuşmalarında ve sohbetlerinde, yeri geldikçe sözüne bir fıkra da katarak süsleyen, kendine özgü bir konuşma özelliğine sahipti. Konuşmalarında kullanmış olduğu fıkraların çoğunun bu kitapta yer almamış olduğu görülüyor. Biz, bulduklarımızı olduğu gibi aldık. Bunun dışına çıkmaya kendimizi yetkili görmediğimiz için ilâveler yapmaktan kaçındık.

Böylece kitabı sayın okuyuculara sunarken, gerek basıma hazırlanmasında, gerekse basımı sırasında, dikkat ve itinamıza rağmen bazı hatalarımız olmuşsa, kendilerinden ve merhum yazarın mânevi varlığından bağış dileriz.

Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi
Süleyman TONGUZALP

A

ABAYI YAKMAK

Eskiden doğu memleketlerinde şöyle bir gelenek varmış: Bir kimse, bir kıza ya da bir kadına gönül verir de alamazsa sırtındaki abayı ateşler, sevgilisinin evinin önünde döne döne yakarmış. Bazı yerlerde de başına hasır alır yakarmış. "Abayı yakmak" sözü buradan kalmış. (Aba, ceket veya palto yerine giyilen üstlüktür.)

ACELEYE GELMİŞ DE ONUN İÇİ DE BOŞMUŞ

Hocanın mahallesinde bir düğün olmuş, Hocayı çağırmamışlar. "Belki unuttular; elbet şimdi akıllarına gelir de çağırırlar" diye kulağı kirişte bekler. Yemek zamanı da yaklaşmış, yine bir ses yok.

Düğün evinin askerde bir oğlu varmış. Hoca, hemen bir zarf almış, içine bir de kâğıt koyup düğün evine koşmuş; "Müjde, oğlunuzdan mektup var" diye zarfı sunmuş. Ev sahibi bakmış ki, ne zarfın üstünde ne de içindeki kâğıtta bir yazı var."Hoca efendi, bunun ne üzerinde, ne de içindeki kâğıtta bir yazı var" deyince Hoca, "Aceleye gelmiş de onun içi de boşmuş" demiş.

ACEMİ BÜLBÜL BUKADAR ÖTER

Hoca Nasreddin, bahçeler arasında gezerken bir bahçede altın renginde, olgunlaşmış kayısılara gözü takılır. Güneş ışığı altında daha çekici görünen kayısılara bayılır. Etrafına bakınır, kimseyi göremez. Hemen ağaca çıkarak yemeye başlar. Az sonra sahibi çıkagelir. "Hey, orada ne yapıyorsun?" diye bağırınca, Hoca, "Ben bülbülüm, öterim" der. Bahçe sahibi, "Öt bakalım!" deyince, Hoca ötmeğe başlar. Bahçe sahibi, "Bu nasıl ötüş?" deyince Hoca, "Acemi bülbül bukadar öter; bırak da ara sıra gelip bahçende ötmeyi öğreneyim." cevabını verir.

ACI SOĞANLA KURU EKMEĞE KUL OLMAZ

Bektaşinin birisi bir çayırlıkta demini çekmiş, büyükçe bir ağacın deliksiz gölgesinde çubuğunu tüttürmeye başlamış. Öteden bir köylü gelmiş; selâm verdikten sonra oturmuş, torbasından çıkardığı soğanı taşla kırarak şipitle yemeye koyulmuş. Yedikten sonra da, "Ya Rab, çok şükür verdiğin nimete..." diye Allah'a şükretmiş.

Bunu gören bektaşinin canı sıkılmış; "Behey adam, nimet dediğin bu mu? Acı soğanla kuru ekmeğe şükredersiniz, o da size daha fazlasını vermez." demiş.

AÇ DOYURMAK GÜÇ OLUR

Derebeylerden birisi bir adama kızmış, adamcağızı çırılçıplak soydurarak bir ağaca bağlatmış, üzerine de pekmez sürdürmüş. Adamcağızın üstüne yüzlerce arı ve sinek üşüşmüş. Birkaç gün sonra oradan bir köylü geçiyormuş. Zavallının haline acımış, üzerindeki sinekleri kovmak istemiş. Adam, "Sakın yapma, bu sinekler birkaç gündür doydular, zararları azaldı. Bunları kovarsan yerlerine açları gelir. Aç doyurmak güç olur." demiş.

AÇ KULLARINA AZIK YETİŞTİRMEKTENSE BÖYLE TOPTAN ÖLDÜRMEK SANA DAHA KOLAY GELİYOR

Bir vakitler büyük bir kıtlık olmuş. Halk açlıktan kırılırken bir de taun (ölet) çatmış. İnsanlar sokaklarda, şurada burada düşüp ölmeye başlamış. Bu hali gören bektaşilerden birisi, ellerini göğe açarak, "Hey Allahım, aç kullarına azık yetiştirmektense böyle toptan öldürmek sana daha kolay geliyor!" demiş.

AÇ YATARIM DİNÇ YATARIM

Bir şehir sıçanı ile tarla sıçanı dost olmuşlar. Bir gün, şehirli sıçan tarla sıçanını yemeğe çağırmış. Konuğuna; sucuklar, pastırmalar, peynirler, kuru yemişler, çeşitli yiyecekler ikram etmiş. Fakat, bu yiyecekleri bir türlü ağız tadıyle, gönül rahatlığıyle yiyemezler. Ufak bir tıkırtı olsa, "Aman kara kedi geliyor, aman sarı kedi geliyor!" diye korku içinde yerler.

Birkaç gün sonra tarla sıçanı da şehir sıçanını dâvet eder. Yemek olarak, birkaç çürük ceviz, bir iki ölmüş çekirge, üç beş de meşe peliti gibi sade şeyler çıkarır. Bu yoksulluğu gören şehir sıçanı arkadaşına acır. Şehire gelip birlikte yaşamasını söyler. Tarla sıcanı, "Sağol arkadaşım, sen kıra gel. Şehirde hürriyetin yok. Kediler düşman, köpekler düşman, insanlar düşman. Her köşede bir tuzak, rahat bir lokma yediğin yok. Gerçi, yağlı, tatlı şeyler buluyorsun a, bunlar senin hayatın, hürriyetin pahasına. Ben burada aç yatarım, dinç yatarım, hür yaşarım." der.

ADAM ARIYORUM

Güpegündüz elinde fenerle dolaşan Ezop'a ne aradığını sormuşlar. O da "Adam arıyorum!" cevabını vermiş.

ADAMI ADAMA GÖNDERİRLER, BENİ DE SAÂ GÖNDERDİLER

Pinti bir adam, arkadaşına, ucuz bir hizmetçi bulup göndermesini tenbih eder. O da pis, kirli, ahmak birisini bulur gönderir. Gelen hizmetçiye şöyle bir bakarak, "Başka bir adam bulamadı da senin gibi bir budalayı mı gönderdi?" deyince hizmetçi, "N'idek? Adamı adama gönderirler; beni de saâ gönderdiler." der.

ADAMI ZORLA GÂVUR MU EDECEKSİNİZ?

Adamın birine düşmanları "Gâvur oldu!" diye kara çalmışlar. Padişah adamı getirtmiş, sormuş. Aslı olmadığını söylemişse de padişah yüz sopa vurulmasını emredince adam, "Adamı zorla gâvur mu edeceksiniz?" demiş.

ÂDEM PEYGAMBERE SECDEYE TENEZZÜL ETMEYEN ŞEYTAN, BU PİS HERİFE HIRSIZ YATAKLIĞI MI YAPACAK?

Ağalardan birinin güzel bir bahçesi varmış. Arasıra eşi dostu çağırır; yerler, içerlermiş. Bir gün bektaşi ile sohbet ederlerken, bahçe bekçisi bir adamı yakalayıp ağaya getirmiş; "Ağam, cezasını sen ver. Bu hırsızın elinden çekmediğimiz kalmadı. Meyva çalar, sebze çalar, yumurta çalar, tavuk çalar..." demiş. Hırsız, korkudan titreyerek, kendisine bunları şeytanın yaptırdığını söyler, bağışlanmasını ister. Bunu dinleyen bektaşi duramaz, "Âdem Peygambere secdeye tenezzül etmeyen şeytan, bu pis herife hırsız yataklığı mı yapacak?" der.

A DER B DEMEZ

Haylaz çocuğun biri okumak istemezmiş. Ne yapmışlarsa kâr etmemiş. Bir odaya kapatarak yalnız kuru ekmek vermişler. Bir gün çocuğun dayısı gelmiş, durumu anlamış; bir kez de ben konuşayım, demiş. Çocuğu getirterek:

— Oğlum, niçin okumuyorsun?
— Sevmiyorum.
— Okumaya başlarsan seversin.
— Sevemem, oyun daha hoşuma gidiyor.
— Seveceksin, hele bir kere A de bakayım.
— Demem.
— Neden?
— Bir kere A dersem, B de dedirteceksin de ondan.

ADINI DEĞİŞTİRDİN YİNE Mİ CELDİN?

Arnavutların pırasayı çok sevdiklerini herkes bilir. Arnavudun birisi Yeniçeri ağası olmuş. Bunu bilen ahçıbaşı, hemen her gün pırasa da pişirmiş. İlk günler ağanın hoşuna gitmişse de yavaş yavaş bıkmış. Bir gün, "Debrede pırâsa, burâda pırâsa; bıktım, yeter artık!" diye bağırır. Aradan epeyce zaman geçtikten sonra, belki hoşuna gider diye ahçı, havuçlu limonlu, pirinçli, salçalı güzel bir pırasa yemeği yapar. Ağa, sofrada gördüğü bu yemeğin adını sorar. "Zürbiye" der. Yemek sırası Zürbiye'ye gelince bakar ki yine pırasa. "Abe pırâsa, değiştirdin adını yine mi celdin?" diyerek tabağı fırlatır.

ADI VERİLİRKEN YANINDA DEĞİLDİN YA!

Delikanlının biri arkadaşlariyle ava gitmiş. Arkadaşları keklik vurmuş, o da bir karga vurabilmiş. Böbürlenerek eve geldiğinde babası, "Oğlum, bu keklik değil, kargadır, çok böbürlenme!" deyince delikanlı, "Baba, adı verilirken yanında değildin ya, belki bu kekliktir de öbürleri kargadır." cevabını vermiş.

AĞADAN BİR ADAM KARPUZ YEMİŞ DESİNLER

Hoca Nasreddin, bir yaz günü eşeğine binip şehirden köyüne dönerken sıcaktan bunalmış, eşeğinden inerek bir gölgeye oturmuş. Hararetini gidermek için, heybede bulunan karpuzu çıkarmış, dilimleri etli etli keserek yemiş, etli kabukları da oraya bırakmış. "Benden sonra buradan geçenler, ağadan bir adam karpuz yemiş desinler!" demiş. Biraz sonra yine hararet basmış, bakmış, bakmış olacak gibi değil, etrafta su da yok. Kabukları kemirmiş, "Yoksul bir adam karpuz yemiş desinler!" demiş. Uykusu gelmiş, biraz da kestirmiş, kalkınca yine susamış, "Yanında eşeği de varmış desinler!" diyerek kabukları da yemeğe koyulmuş.

AĞZI ATEŞ PÜSKÜRÜYOR

Bir tüccarın, birinde oldukça büyük bir alacağı varmış. Tüccar adamı dâva etmiş. Borçlu, mahkemeye sırtına kıymetli bir seccâde yüklenerek gelmiş. Alacaklı da ağzına beş altı altın koymuş, gelmiş.

Kadı borçluya, borcunu ödemesini söyleyince, "Kadı efendi hazretleri, halıma bak, halıma!" demiş. Söz sırası alacaklıya gelince o da, ağzındaki altınları gösterecek şekilde konuşmaya başlamış. Kadı efendi işin farkına varmış. "Halına bakıp sana acıyorum. Halın yaman. Fakat, bu adamın ağzı ateş püskürüyor!" demiş.

AĞZINA KADAR İLİMLE DOLDURMUŞ

Yörüğün birisi oğlunu okutmak istemiş. Okumayı, yemek içmek gibi bir şey sanır, bir oturuşta öğrenilebileceğine inanırmış. Bir gün, onaltı, onyedi yaşlarındaki oğlunu yanına almış, bir de koyun alarak şehire inmiş. Doğru Medrese hocasına varmış. "Hoca efendi, şu benim oğlanı okut, ilimle doldur. Koyun da senin olsun. Şehirde işlerim var; ikindiye doğru gelir alırım." der. Hoca düşünür, "bu iş olmaz" dese koyun gidecek. Çocuğu da, koyunu da alır, "Pek âlâ, sen işine git!" der. Ne yapacağını düşünür, "Hiç olmazsa önemli iki ilmin adını öğreteyim." diye (Fıkıh, Ferâiz) kelimelerini öğretmeğe başlar. Adam gelinceye kadar ancak bu iki kelimeyi ezberletir. Babası gelir, çocuğun diz çöküp iki yana sallanarak birşeyler mırıldandığını görerek sevinir. Hocanın elini öperek yola düşerler. Çocuk, öğrendiklerini unutmamak için yolda giderken tekrarlar durursa da, feraiz kelimesini unutur, fıkıh kelimesini de (fık, fık) şekline sokar. Babası, eşeğin üzerinde çocuğun (fık, fık) diye sallandığını görerek, "hey gidinin hocası, oğlanı ağzına kadar ilimle doldurmuş, fıkırdayıp gider." der.

AĞZINI HAYIRA AÇ

Pinti ve zengin bir adam ölür. Gömüldükten sonra mirasçılar, sevinçlerinden bir meyhaneye giderek kafaları çekmek isterler. Garsona, "iyi şarabınız var mı?" diye sorarlar. Garson, "var, hem de ölüyü diriltecek kıratta.." deyince, "Ağzını hayıra aç!" derler.

AĞZININ TADINI BOZMAK

Yemeklerden sonra baklava, sütlâç, kadayif ve başkaları gibi tatlılar yenilir. Bu gibi tatlılardan sonra, ekşili, biberli baharlı şeyler yememek için söylenir. Yaşanılan rahatlığın bozulmaması için sav olmuştur.

AHLATIN İYİSİNİ DAĞDAKİ AYI YER

Adamın birisi, sık ormanlar içinde yolunu şaşırır. Akşam olur, karanlık basar. Bir ahlat ağacının dibinde sabahlamaya karar verir. Ağaçtan ahlatlar düşer. Ağaçta ahlat yiyen bir ayı, iyilerini yer kötülerini atarmış, Bu söz bozularak, "Armudun iyisini ayı yer" olmuştur. Lâyığı olmayan bir şeye sahip olan kimse için kullanılır.

AHMEDİ VEFİK GİBİ KURULUYOR

Meşhur Ahmet Vefik Paşa Bursa Valisi iken, çok hayırlı işler görmüş. Becerikli, bilgisi, görgüsü çok olan bu zat, pek de kurumluymuş. Bu söz, o devirden kalmıştır.

AKILLI GELİN HEM KÜPÜ KIRDI, HEM DANANIN KAFASINI KESTİ

Bir köyde susuz kalan dana, nasılsa başını küpe sokmuş, çıkaramamış. Kimi küpü kırmayı, kimi danaın kafasını kesmeyi düşünmüş. Derken birisi, "Şu bizim akıllı gelini çağırın, o bu işin kolayını bulur." demiş. Gelin, eline bıçağı almış, önce dananın kafasını kesmiş, baş yine küpün içinde. Bu kez de küpü kırmış, başı çıkarmış. Bir sürü adam şunu düşünemediler diye böbürlenirken, kaynana da, "Bizim akıllı gelin, hem küpü kırdı, hem dananın kafasını kesti!" demiş.

AKILSIZ DOSTTAN AKILLI DÜŞMAN DAHA YEĞDİR

Avcının biri, ormanda gezerken kocaman bir ayı görür. Ayı, bir çamın dibine yatmış, inleyip durur muş. Avcı ayıya yaklaşır, bakar ki, ayının ayağına büyücek bir ağaç batmış, kanıyor. Ayının ayağından ağacı çıkarmış, yarasını sarmış, dost olmuşlar. Ayı, ağaç kovuklarındaki balları göstermiş. Ara sıra ormana gelir, ayıyla görüşür, bal toplar gidermiş. Avcı bir gün yine ormana gelmiş, bal almış, yemiş; sonra da çayıra uzanıp uyumuş. Ayı, avcı dostunun ağzındaki bal bulaşıklarına sineklerin konduklarını görmüş, bir çam dalı kırarak kovmak istemişse de olmamış. Kızmış, sineklerin hepsini birden öldürmek dileğiyle kocaman bir kaya parçası almış, adamın kafasına indirmiş. Hem dostunu öldürmüş, hem de sinekleri kovalamış.

AKILSIZ KAFANIN TABAN ÇEKER ZORUNU

Ormanlar kıralı arslan, karın ağrısına tutulmuş. Bunu duyan hayvanlar toplanmışlar, arslanın inine, geçmiş olsuna gelmişler. Arslan bakınmış, tilkiyi görememiş. Canı sıkılarak, "Aranızda tilkiyi göremiyorum, neden gelmedi?" deyince; kurt, "Efendimiz, tilki çok kurumlu bir yaratıktır; kuyruğuna bakar bakar da çalım satar." Arslan, öfkelenerek kaplana, "Çabuk git bu haini yakala getir!" der. Kaplan gider, ormanda tilkiyi bulur. "Haydi bakalım, düş önüme, arslan efendimiz karın ağrısından hastadır. Herkes geçmiş olsuna geldi, sen gelmedin. Kurt, senin kasalaklığından dolayı gelmediğini söyledi. Yürü, belânı bulacaksın..." der.

Kurnaz tilki, yavşan otunu göstererek, "Ah efendim, ben yatmıyorum, dolaşıyorum. Arslan efendimizin derdine deva olacak ilâç arayorum." der.

Arslanın huzuruna girerler. Kaplan, tilkinin sözlerini anlatır. Tilkinin kendisine sâdık olduğunu, kurdun çekemezlik ettiğini söy-

ler. Yavşan otunu kaynatıp suyunu içirirler. Arslanın ağrısı geçer; memnun olur. "Şu boşboğaz kurdu falakaya yatırın!" der. Kurdu yatırıp tabanları patlayıncaya kadar döverler. Kurt inleyip dururken, tilki yanına yaklaşarak, "Geçmiş olsun arkadaş" diye alaylı bir tesellide bulununca, kurt, "Bu belâ senin yüzünden geldi başıma" diye sızlanır. Tilki de, "Ne yapalım? Akılsız kafanın taban çeker zorunu!" der. Akılsızlığı yüzünden bir işe ikinci defa koşan kimse için de söylenir.

AKLI HESABA YATTI

Adamın biri evlenmiş, üç ay sonra karısı bir oğlan çocuğu doğurmuş. Adam, "Bu nasıl olur?" diye düşünmeye başlamış. Kadın kocasının düşüncesini sezmiş; kocasına:

— Oğlan çocuğu kaç ayda doğar?

— Ne bileyim? Dokuz ay on gün derler.

— Sen beni alalı kaç ay oldu?

— Üç ay.

— Pek iyi, ben sana varalı kaç ay oldu?

— Üç ay.

— Şu halde iki kere üç ay ne eder?

— Altı ay.

— Eh, üç ay da ben gebe kaldım; ne etti?

— Dokuz ay.

— Oğlan acarmış, on günlük yolu da bir günde almış. Tamam mı?

— Evet.

— Hele şükür, aklı hesaba yattı.

AKINTIYA KÜREK ÇEKMEK

Bilindiği üzere denizlerde birtakım akıntılar vardır. Buralarda kürek çekmeden kayık kendiliğinden kayar gibi gider. Boş ve faydasız işlerle uğraşan kişiler için, "akıntıya kürek çekiyor" denir.

AKLIN VARSA GÖLE KAÇ

Hoca Nasreddin, eşeğini alır, ara sıra oduna gidermiş. Çıranın odundan daha çok para ettiğini gören hoca, bir gün dağdan eşeğine çıra yükler. Çıra ağır olduğundan eşek yolda ağır gider. Hem aç, hem arık olan zavallı eşek, sendelemeye başlar. Hoca, vurmuş olmamış, dürtmüş olmamış; çakmağını çakmış, eşeğin üzerindeki çıraya değirivermiş. Çıralar, alev alev yanmaya başlayınca, hayvan, can acısıyle koşmaya başlamış. Hoca, karşıdaki Akşehir gölünü göstererek, "Aklın varsa göle kaç!" demiş.

ALAN DA BU SATAN DA BU

Bekri Mustafa, bir gün iyice kafayı tuttuktan sonra, "Haraç, mezat İstanbul'u satıyorum!" diye başlamış bağırmaya. O sırada, kılık değiştirerek dolaşmakta olan padişah bunu duyar ve Bekri'yi yakalatır. Ne haltettiğini sorunca Bekri, içki şişesini göstererek, "Alan da bu, satan da bu" der.

AL ABDESTİNİ VER PABUCUMU

Hoca Nasreddin, çay kıyısında abdest alıyormuş. Nasılsa, ayakkabılarını çaya düşürmüş; sular alıp gidiyormuş. Kurtaramıyacağını anlayan hoca, abdesti bozacak bir hareket yaparak, "al abdestini, ver pabucumu!" demiş.

ALDIĞIM FİYATA SATTIM

Hırsız, çaldığı bir paltoyu giyip, bir gazinoya gitmiş. Paltoyu oradan da bir başkası aşırmış. Paltosunun ne olduğunu soranlara, "Aldığım fiyata sattım!" demiş.

ALDIĞIMIZ FİYATA SATARIZ

Sultan Aziz'in Paris gezisi sırasında, Fransa İmparatoru Üçüncü Napolyon, Keçecizâde Fuat Paşa'ya, o günlerde alevlenmiş bulunan Girit meselesinden bahsederek, "Kaça satarsınız?" demiş. Fuat Paşa da, "Aldığımız fiyata satarız!" cevabını vermiş. (Girit, yirmi yılı aşkın, uzun savaşlar sonunda alınmıştır.)

ALİ'SİNE GÖRE

Köy ağası bir köle satın almak ister. Esir pazarına gider. (Ali) adında bir köle satılığa çıkarılmış. Köle satıcısı, "Ali'ler arslan olur. Haraç, mezat satıyorum!" diye bağırır durur. Ağa, bu köleyi yüksek bir para ile satın alır. Köle tenbel ve pısırık çıkar. Köyün hocasına Ali'den dert yanar. Ali adına aldanmış olduğunu anlatır. Hoca, "Ali'ler arslan olur." deyince, Ağa, "Olur emme Alisine göre!" der.

ALLAH HER YERDE HÂZIR VE NÂZIR

Birisi Allahlık dâvasına kalkışmış; herifi tutup hapse atmışlar. Hapishanede bulnanlardan birisi, "Vay, Allah hapishanede!" deyince, herif, "Allah her yerde hâzır ve nâzırdır" demiş.

ALLAHIN İŞİNE BAKKALIN TAŞINA KARIŞILMAZ

Bir yörük, şehire peynir satmaya gelmiş. Peyniri bir bakkala satmış. Bakkal, peynirleri tartarken terazinin bir gözüne, okka ve dirhem (eski ağırlık ölçüsü) yerine bir taş koyar. Köylü, "Hacı efen-

di, senin okkan, dirhemin yok mu, neden taşla tartıyorsun?" deyince, bakkal, "Sus kâfir olursun; Allah'ın işine, bakkalın taşına karışılmaz!" der.

ALLAH İÇİN KURBAN KÜP İÇİN KAVURMA

Cimrinin biri, kurbanlık bir koyun, bir de küp alıp evine gelmiş. Küpün ne olacağını soran karısına, "Kavurma için aldım. Allah için kurban, küp için kavurma!" demiş.

ALLAH İLK DEĞİRMENCİYE RAHMET ETSİN

Değirmen köye uzakmış. Köylüler, tahıl öğütmek için uzak uzak yerlere giderlermiş. Adamın biri, çalışmış çabalamış, çok uzaklardan ark açıp su getirmiş, köyün yakınına bir değirmen kurmuş. Değirmenci, her gelenden öğütme parasından başka bir de ayak bastı parası alırmış. Değirmenci ölmüş, değirmeni oğlu idare etmeğe başlamış. Yeni değirmenci, değirmenin önünden geçenlerden de ayak bastı parası alırmış. Köylüler, "Allah ilk değirmenciye rahmet etsin. Hiç değilse o, değirmene girenden para alırdı." demişler.

ALLAH KENDİ TAVUĞUNU NEKADAR BÜYÜK YARATMIŞ

Çerkez dilince hindiye "heket" derlermiş. "Allah tavuğu" demekmiş. Çerkezin birisi, hindiye bakmış, bakmış, "Allah kendi tavuğunu nekadar büyük yaratmış, bizimkiler küçücek, küçücek" demiş.

ALLAH ŞEYTAN ŞERRİNDEN, KADIN ŞERRİNDEN SAKLASIN

Mahalle kahvesine devam edenlerden yaşlı bir kadam, kadın lâkırdısı oldukça, "Allah, Şeytan şerrinden, kadın şerrinden saklasın!" der, orada bulunanlar da "Âmin!" derlermiş. Kahveye devama yeni başlayanlardan birinin, bu duaya canı sıkılır. "Haydi, Şeytan şerrini anladık, o, Âdem atamızı bile aldatmış. Şu, kadın denilen saçı uzun, aklı kısa mahlûkun şerri de ne oluyor?" diye söylenir. Karşılıklı münakaşalar başlar. Olurdu, olmazdı tartışmaları uzar gider. Düşüncesini kimseye kabul ettiremez. Canı sıkkın evine döner. Kocasının bu halini gören karısı, "Nen var, ne oldun?" diye sorar. Adam, kadınları kötüleyen bir dille, kahvede olanları olduğu gibi anlatır. Kurnaz kadın, "Sen haklısın, kadın âcizdir; şerri de ne olacak? Onlar bunamış!" der. İçinden de, "Karı şerri ne demekmiş, sana gösteririm!" diye plân düşünür.

Kocası balığı ve balıkla içki içmesini severmiş. Bir gün, çarşıdan irili ufaklı çokça balık almış, bir kısmıyla akşama kocasına çeçşitli balık mezeleri hazırlamış, bir kısmını da evin bahçesine gö-

türmüş, kimini yarım, kiminin başı çıkmış olarak toprağa dikmiş. Akşam eve gelen kocası, balık yemeklerini görünce çok sevinmiş, "Bu balıklar da nereden geldi?" diye sormuş. Kadın, "Bu bir sırdır; söyliyemem!" diye nazlanır. Kadın nazlandıkça adam üsteler. Kocasının boşboğaz olduğunu bilen kadın, kimseye anlatmıyacağına söz alarak, "Bu bize Allah'ın bir lûtfüdür. Bizim bahçede bitmiş, oradan topladım." deyince adam köpürür. "Behey sersem kadın, sen beni budala mı sanırsın, hiç böyle şey olur mu? Doğruyu söyle!" diye çıkışır. Kadın, "Neden yalan söyleyeyim? Birazını topladım, daha da var. İnanmazsan git bak!" der. Adam, beraber gidip göstermesini söyler. Bir fener alıp bahçeye inerler. Bahçe değil, balık tarlası. Adam şaşırır kalır. Ertesi gün doğruca mahalle kahvesinę gider; duramaz, karısına verdiği sözü düşünmez; "Hey komşular, Allah nelere kadir değil? Bizim bahçede büyüklü küçüklü taze, taze balıklar bitmiş!" der. Kahve halkı gülüşür ve alay ederler. "İnanmazsınız, öyle mi? Kalkın gidelim, gözünüzle görün!" der. Bütün kahve halkı toplanır gider. Böyle olacağını önceden kestiren kadın, balıkları toplar yok eder. Kocası önde, kahve halkı arkada topluluk bahçeye yaklaşınca, pencereyi açar, " A komşular, bizim adam delirdi; bahçede balık bitmiş diye sabaha kadr neler yaptı. Girin bakın, böyle bir şey var mı? kurtarın beni bunun elinden" diye bağırır.

Adamı yakalayıp tımarhaneye götürürler. Orada bir hayli de sopa yer. Birkaç gün sonra karısı tımarhaneye giderek, olanları anlatır. "Şeytan, âdem atamızı kadın vasıtasıyle aldattı. Ona kadın şerrinin ne olduğunu öğretmek için bu tuzağı ben kurdum." der, kocasını kurtarır. O günden sonra, adam, kahvede, "Allah, şeytan şerrinden, karı şerrinden saklasın!" sözünü duyunca, herkesten önce (Âmin)'i basar, "hele kadın şerrinden!" der.

ALLAH YARATIR, PARA YAŞATIR

Bir cimri ile arkadaşı arasında:

Arkadaşı — Yahu, sen parayı neden bukadar çok seviyorsun?

Cimri — Siz Allahı neden bukadar çok seviyorsunuz?

Arkadaşı — Bizi Allah yaratır.

Cimri — Allah yaratırsa, para da yaşatır.

ALLAH'TAN PARA İSTEYEN ÇOKTUR

Budala dervişlerden biri, gelip gidenlerin verdikleri bahşişlreden beş, on para toplar. Nereye koyacağını, nasıl saklayacağını şeyhe sorar. Şeyh efendi de, dıvarda asılı (Yâ Ali) levhasının arkasına sak-

lamasını söyler. Derviş, az ötede (Yâ Allah) levhasını görür, daha emniyetlidir diye oraya saklar. Bir süre sonra, dervişe para lazım olur, bakar ki para yerinde yok. Gider, şeyhe şikâyet eder. Şeyh efendi, "Ben sana, Ali levhasının arkasına saklamanı söyledim: sen gitmiş, Allah levhasının arkasına şaklamışsın. Allahtan para isteyen çok olur, birine verivermiştir." der.

AL PARANI, VER UYKUMU

Çok zengin bir adamın evinin karşısında, çalışkan dürüst bir eskici varmış. Neşe içinde çalışır, akşamları evine dönünce, çoluğuyla, çocuğuyla güle oynaya vakit geçirirmiş. Zengin adam, bütün gün dolaşık işlerle uğraşır, sinirleri bozulur, yorgun argın geç vakit köşköne gelir, geceleri de rahat bir uyku uyuyamazmış. Komşusu olan eskiciye imrenir dururmuş. Eskici, emeği ile kıt kanaat geçinir, buna rağmen keyfi, neşesi yerindedir. Zengin adam bir gün, eskiciyi çağırır, "Oğlum, görüyorum ki, sen çalışkan, namuslu bir adamsın; sana yüz altın vereceğim. Bu para sermaye olsun. Yeni ayakkabılar da yaparsın!" der. Altınları alan eskici evine döner, paraları nereye saklayacağını, nereye koyacağını bilemez; nereye koysa içi rahat etmez, sabaha kadar uyuyamaz. Ertesi günü erkenden paraları alır, zenginin evine gider, "Al paranı, ver uykumu!" der.

ALTI CIVIK

Eski zamanlarda bir köy ağası, İstanbul'a gitmek için İnebolu'dan yelkenli bir gemiye biner. Hava çok güzelmiş. İlk yaptığı bu deniz yolculuğu köylünün çok hoşuna gider. "Oh, ne iyi? İnsan hem gidiyor, hem yatıyor" der.

Bir müddet sonra hava bozulur; gemi, bir yonga parçası gibi, denizin üstünde çalkanmaya başlar. Kaptan, yelkenleri toplatırsa da, dalgalar üstünde gemi çalkanmaya devam eder. Bizim ağa kaptana, "Bulduğun çare fayda vermedi. Bunun altı cıvık, sen ona çare bul!" der.

ALTI GÜNDE YARATILAN DÜNYA BUKADAR OLUR

Bektaşi ile hoca, Kerbelâ'ya giderler. Günlerce, susuz çöllerde, kızgın güneşin altında yol alırlar; çok sıkıntı çekerler. Yeşil, sulu bir vahaya gelirler; otururlar, dinlenirler. Hoca, "Şu Yüce Tanrının hikmetine bak, dünyanın kimi yerini cennet gibi, kimi yerini de dağlı taşlı, susuz, çöl yaratmış!" der. Bektaşi dayanamaz; "Altı günde yaratılan dünya bukadar olur!" der. (Dünyanın altı günde yaratıldığı inancı vardır.)

ALTINDAN ÇAPANOĞLU ÇIKAR

Vaktiyle, Yozgat'ta Çapanoğlu adında bir derebeyi varmış. Hükûmet dinlemez, astığı astık, kentiği kestik.. Han, hamam, tarla gibi kıymetli bir mülk oldu mu, ya sahibini korkutarak, ya da tertipli dâva açarak elinden alırmış.

Bir gün, bu ağanın emriyle başka bir adam, bir çiftlik sahibi aleyhine dâva açmak için vekile gider. Dâva vekili adamı dinler, "Bu dâvanın altından Çapanoğlu çıkar; ben bu işi başaramam!" der.

ALTI ÜSTÜNDEN İYİ OLABİLİR

Beş on kişi, mahalle kahvesinde oturmuşlar, sigaraları tellendirmişler, ortalığın bozulduğundan, kadınların açık saçık gezdiklerinden, sarhoşların çoğaldığından söz ederler. "Bu böyle giderse, yakında kıyamet kopacak, dünya alt üst olacak!" derler. Köşede çubuğunu tüttürmekte olan bektaşi babası, bunları dinledikten sonra, "Evlâtlar, merak etmeyin; altı üstünden iyi olabilir!" der.

ANA GİBİ YÂR OLMAZ, BAĞDAT GİBİ DİYAR OLMAZ

Bin yılı aşkın bir zamandan beri, Türkler Bağdat'ı tanırlar; Bağdat da Türkleri tanır. Yakın zamanlara değin, Bağdat'ın birçok evlerinde ocak başlarında, sokaklarda Türk dili, arapça ile atbaşı yürürmüş. Orada, birçok Türk bilginleri, Türk komutanları, Türk şairleri yetişmiştir. Ruhî, Fuzûlî, Şeyh Rıza gibi Türk şairleri, içlerinin sesini hep türkçe olarak duyurmuşlar. Genç Osman unutulmamıştır. Bugün en ücra Türk köylerinde bile "Genç Osman türküsü" söylenir. Türk'ün Bağdat'ı çok sevdiğine, Bağdat'ı anasıyla bir tutması güzel bir tanık değil midir? Bugün o diyarda, Yahudilere, Ermenilere, İranlılara, Kürtlere kültür serbestliği verenler, Türk'e ve türkçeye yer vermemektedirler.

ANAMI ASIN

Bir kadın, beş-altı yaşındaki çocuğuna, komşunun kümesinden yumurta çalıp getirmesini söyler. Çocuk, konu komşunun kümeslerinden yumurta çalmaya başlar. Giderek tavuk da çalar. Kendine hırsızlığı iş edinir; baş hırsız olur. Bir gün yakalanır. O vaktin kanunlarına göre hırsızı asarlarmış. Onu da asmaya götürürler; son arzusunu sorarlar; "Anamı asın! Beni hırsızlığa anam alıştırdı." der. (Beyşehir yöresindeki Anamas dağlarının adı buradan gelmiş imiş.)

ANAMIN AK SÜDÜ GİBİ HELÂL OLSUN

Vaktiyle, Konya hocalarından biri, Ramazanda va'z etmek için Konya'nın kazalarından birine gitmek ister. Araba arar, bulamaz. Yaya gitmeyi de gözüne kestiremez. Tesadüf bu ya, birkaç gün sonra bir memurun araba ile o kazaya gideceğini öğrenir. Memuru bulur, arabaya kendisini de almasını rica eder. Birlikte yola çıkarlar. Memur, arabada giderken şarap içmeye başlar. Hocanın canı sıkılır, "ya sabır" çeker. Duramaz, "Beyefendi oğlum, şarabın haram olduğunu bilmiyor musun?" der. Memur: "Biliyorum efendim." Hoca: "Öyleyse niçin içiyorsun?". Memur: "Kur'an'da, şarabın günahı varsa da insanlara faydası da vardır demiyor mu?". Hoca: "Senin aklın Kur'an işine ermez.". Memur: "Neden ermesin? Kur'an'ı yalnız siz sarıklılar mı anlarsınız?". Hoca: "Haram olan şeyde fayda olur mu?". "Olur, olmaz" tartışması uzar gider.

Bu sırada araba dar bir boğazdan geçerken, görürler ki, beş on eşkiya postayı vurmuş, postacıyı ve yanlarındaki iki jandarmayı bağlamışlar; posta torbasındaki paraları üleşiyorlar. Hocanın aklı başından gider; titremeğe başlar. Memur, arabadan atlar, siper alır, tabancasını çeker, baş eşkiyayı vurur. Ötekiler, "Baskına uğradık!" diye kaçışırlar. Memur, jandarmaların iplerini keser, silâha sarılırlar, haydutları yakalarlar, kıskıvrak bağlarlar. Bu hâli gören ve çok korkan hoca, "Bu senin yaptığın ayık kafayla olmaz. Anamın ak südü gibi helâl olsun, iç!" der.

ANAM SANA YUMURTA PİŞİRİR, BEN DE SAHANINI SIYIRIRIM

Yoksul bir köylü çocuğu, köyün civarında oynarken, oradan geçmekte olan bir jandarmayı görür, önüne koşarak, "Abca (amca) ne olur, bizim eve gel, misafir ol!" diye yalvarır. Jandarma, "İşim acele, kalamam!" derse de çocuk yalvarmaya devam eder. Bu ısrar jandarmanın merakını çeker, "Neden bukadar ısrar ediyorsun?" diye sorar. Çocuk, "Abca, anam sana yumurta pişiriverir, ben de sahanını sıyırırım." der. Çocuğun hali, ananın misafirseverliği düşündürücüdür.

ANAN BABAN HAYRINA OLSUN

Yörüğün biri, şehire gelir, yağ, peynir satar. Karnını doyurmak için bir ahçı dükkânına girer. Kursağının alışık olmadığı çeşitli yemeklerden tıkabasa yer; parasını verir, çıkar. Az sonra barsakları bozulur, kıvranmaya başlar. İşin farkına varan bir dükkâncı, "on para ver, dükkânın arkasında ayakyolu (helâ) var; oraya

gir!" der. On parayı alır, ayakyolunu gösterir. Adam girer, içerde çok kalır. Dükkâncı, "Yahu, on paraya bukadar durulmaz, çık gayrı!" diye seslenir. Barsakları çok bozulmuş olan yörük, içeriden, "Bundan sonrası da anan baban hayrına olsun!" der.

ANANIN EVİNDE BU DA YOKTU

Uzun zaman satılmamış, evde kalmış bir kızı nasılsa satarlar. Anası, kızını görmeğe gider; kocasından memnun olup olmadığını sorar. Kızı, pek memnun görünmez. "Gönlümün istediği gibi çıkmadı!" deyince, anası, "A kızım, ananın evinde bu da yoktu ya!" der.

ANCA BERABER, KANCA BERABER

Eski Türklerde, kankardeşliği varmış. Birbiriyle kankardeşi olmak isteyen iki genç, sol kollarından bir damar açarak, bir tasa bir miktar kan akıtırlar; bu kana kımız katarak içerlermiş. Artık bundan sonra o iki genç, ölenedeğin kardeş sayılırlarmış. Buna, kan kardeşliği derlermiş. Bu söz, çok eski zamanlardan kalmış. Fakat, biraz şeklini değiştirmiştir. Aslı "antça beraber, kanca beraber" olsa gerektir. "Ant içmek" sözü de buradan kalmıştır.

ANDAVALLI

Ahmak, budala, kaba saba adam için kullanılır. Andaval, Niğde'nin yirmi kilometre kadar doğusunda, dağlar arasında bir köydür. Eski halkı, Türkçe konuşan hıristiyandı. Çok saf ve çok bön kimselerdi. Bu gibi kişilere "Andavallı" demek buradan kalmıştır. Hiç şüphe yok ki, bu halk eski (Kapadokya)lıların kalıntılarıdır. Yunanlılarla hiç bir yakınlığı ve benzerliği yoktur. Bu köy halkı, Lozan Andlaşması sonunda Yunanistan'a göçürülmüştür.

ANIR EŞEK ANIR, ADIN DEFTERE GEÇTİ

Bir vakitler hükûmet, köylerde kaç eşek, kaç at, kaç katır var diye sayım yaptırmış, defterini tutturmuş. Hayvanlara iyi bakılsın diye köylülere sıkı emirler verilmiş. Bunlara canı sıkılan köylü, sık sık anıran besili eşeğine, "Anır eşeğim anır, adın deftere geçti!" demiş.

ANLADIK YEL DEĞİRMENİ, SUYU NEREDEN GELİR?

Adamın biri yolculuk ederken bir tepenin üzerinde yel değirmeni görür. Yanındakilere "Bu nedir?" diye sorar. "Yel değirmeni" derler. Susuz değirmenin döneceğine aklı yatmayan adam, "Anladık yel değilmeni, suyu nereden gelir?" der.

ANLAŞILDI VEHBİ'NİN KERRÂKESİ

Vaktiyle Vehbi adında birisiyle, arkadaşları eğlenmek isterler. Bir ara dul kalmış olan Vehbi efendiye, "Falan yerde bir eve çok güzel bir sermaye gelmiş; görmeli, oynayışına, kırıtışına diyecek yokmuş, masraf bizden, gidelim!" derler. Vehbi Efendi, hazırlanır. Akşamı iple çeker. Kokular sürünür, süslenir püslenir, arkadaşlarını bekler. Arkadaşları, bir taraftan falan saatte falan evi basmaları için polise haber verirler. Yatsı vakti olunca arkadaşları Vehbi efendiyi alırlar, eğlence yerine götürürler. Gündüzden sermayeler de tenbihlenmiş; Vehbi efendiyi aralarına alırlar; kimi sakalını okşar, kimi saçlarını, kimi de sarılır. Ellilik softa bayılır. Biraz sonra gürültüyle kapı çalınır, polislerin geldiği söylenir. Hoca, çarçabuk oradan kaçmak ister. Kavuğunu arar bulamaz, cüppesini arar bulamaz. O sırada kadınlardan birinin feracesi eline geçer, onu giyerek arka kapıdan savuşur gider. İçeri giren polisler, hocayı bulamazlar. Kavuğunu, cüppesini alırlar, giderler. Olay hemen şehire yayılır. Hocayı tanıyan zamanın şairlerinden birisi, karakolda cüppesini görür:

"Anlaşıldı Vehbi'nin kerrâkesi,
Cüppe oldu hanımın feracesi"

der.

ARABIN DERDİ KIRMIZI PABUÇ

Eski ağalardan birin evinde bir zenci kadın hizmet edermiş. Adam çarşıya gittikçe, kendisine bir kırmızı pabuç almasını söylermiş. Bir gün nasılsa adamın elinden büyük bir kaza çıkmış, asılması için hüküm giymiş. Adamı asmak için alıp götürürlerken, işin farkında olmayan zenci kadın, "Benim kırmızı pabucumu unutma!" der. Adam da, "Benim derdim can, arabın derdi kırmızı pabuç!" demiş.

ARAMIZI BULACAK OLAN ÖLDÜ

Zavallı bir adam orta yaşta, bir hastalık yüzünden erliğini yitirir. Bu yüzden, evde sık sık kavga gürültü eksik olmazmış. Bu geçimsizliği işiten bir komşu, "Yahu, sizin aranızı bulacak bir kimse yok mu?" diye sorunca, "Bizim aramızı bulacak olan öldü." cevabını alır.

ARAP UYANDI

Eskiden, Ramazandan önce Mekke'den gelen, "delil" denilen bir takım Araplar, ülkenin her tarafına dağılır, hac zamanına kadar halkın sırtından yer içer, sonra da hacı olacaklarla birlikte Mek-

ke'ye giderler, kılavuzluk yaparlarmış. Bunlardan bazıları misafir kaldıkları yerde evlenirler, giderken karılarını boşarlarmış.

Delillerden birisi, misafir olduğu hacı adayı bir ağaya, evlenmek istediğini söyler. Ağanın öksüz bir hizmetçisi varmış. Delil efendi onu beğenir. Ağa da razı olur, evlendirir.

Saç sakal birbirine karışık, kömürcü değneğine benzeyen Araptan kızcağız, daha görür görmez korkar. Kızı alıştırmak için, anasının da gelip evin bir odasında kalmasını, kızını yavaş yavaş Arab'a ısındırmasını uygun görürler. Kızı Arab'ın odasında ayrı bir yatağa yatırırlar. Bütün gece kızın gözüne uyku girmez. Uyumuş gibi görünen Arap, gece yarısı kalkıp yatağın üzerinde doğrulunca, kız, "Ana, yetiş Arap uyandı!" diye bağırır.

ARAP YIKIYORUM, BELKİ AĞARTIRIM

Hazret-i Mevlâna'nın yanına, ham ervah bir yobaz gelmiş. Birtakım meseleler sormuş. Mevlâna cevaplar vermiş ise de yobazı bir türlü yola getirememiş. Yorulmuş, bir kenara yığılmış. O sırada Şems-i Tebrizî çıkagelmiş. Mevlâna'ya, "Bu ne hâl?" diye sorunca, Mevlâna, "Arap yıkıyorum, belki ağartırım." demiş.

ARSLANLARIN SAVAŞINDA KÖPEKLERİN İŞİ YOKTUR

Bağdat vâlilerinden Ali Paşa, arslan avına meraklı imiş. Bir gün, adamlarını alır, ava çıkar. Çölde ansızın büyük bir arslanın saldırısına uğrarlar. Yanındakilerin hepsi de kaçışır, paşa kaçmaz. Arslan, paşanın atını yıkar, paşa düşer. Arslan atı paraladıktan sonra, paşanın yüzüne dik dik bakarak uzaklaşır, gider. Paşa, yavaş yavaş kalkar, toplanma yerine gelir. Adamları, paşanın öc almasından korkarlar; titremeğe başlarlar. İçlerinden biri, paşayı yumuşatmak için etekler, "Paşam, arslanların savaşında bizim gibi köpeklerin işi yoktur. Heybet-i devletinizden arslan bile çekindi." der.

ARSLAN PAYI

Arslan, kurt ve tilki arkadaş olmuşlar. Birlikte gezerlerken bir koyun yakalamışlar. Arslan koyunu parçalamış, işkembe, bağırsak gibi şeylerini kurtla tilkiye, iyi yerlerini de "arslan payı" diyerek kendine ayırmış.

ARSLAN YATAĞINDAN BELLİ OLUR

Bir tilki, bir kurt, bir eşek arkadaş olmuşlar. Bir gün ormanda gezerlerken, birden bire hava bozulmuş. Gök gürültüsü, şimşekler arasında bardaktan boşanırcasına bir sağanak başlamış. Ne yapacaklarını şaşıran üç ahbap, o yakında bir in görmüşler. Sığınmak

için in'e yaklaşmışlar, içeri girecekleri sırada bakmışlar ki inin içinde koskoca bir arslan yatıyor. Korkarlar, çekilip gitmek isterler. Arslan, ayağına gelen böyle payları kaçırmak istemez. Nezâketle, "Buyurun arkadaşlar, hava düzelesiyedek misafirim olun!" der. Biçareler süklüm, püklük içeriye girerler. İnin içinde kelle, bacak kemikleri, deri parçaları dolu. Pis de bir koku. Kibar eşekle kurt burunlarını tıkarlar. Bunun farkına varan ve bir bahane arayan arslan, "Evimi nasıl buldunuz?" diye sorar. Ahmak eşekle kurt, "çok fena bir koku var!" demezler mi? Arslan, "sizi alçak nankörler, hem evime sığınır, hem de beğenmezsiniz, ha!" diye ikisini de bir pençede yere serer. Döner, "sen ne dersin?" gibi tilkiye bakar. Kurnaz tilki, "Tam efendimize yaraşır bir ev, arslan yatağından belli olur!" diyerek fırlar, kaçar.

AT BİNENİN, KILIÇ KUŞANANIN

Kervanla ticaret yapan zengin bir bezirgân, yaşlanmış, kervanı delikanlı oğluna bırakmış. Oğlu, birtakım sokak kabadayısı kopukları kervan koruyucusu olarak yanına almış, onlara birer at vermiş, kılıç kuşandırmış. Kervanla yola çıkmışlar. Bir yerde mola verip dinlenirlerken haydutlar kervanı basmışlar. Doğru dürüst ata binmesini, kılıç kullanmasını bilmeyen kabadayılar, delikanlıyı bırakıp kaçmışlar. Toy delikanlı perişan halde babasının yanına dönmüş, olayı anlatmış. Babası oğluna şu öğüdü vermiş: "Bir daha arkadaşlarını iyi seç, sokaktan toplanan bu gibi adamlar attan silâhtan ne anlar? At binenin, kılıç kuşananın hakkıdır." demiş.

ATEŞ ALMAYA GELMİŞ

Eskiden kibrit yokmuş. Ateş yakmak için komşu komşudan ateş ister, köz istermiş. Komşusuna ateş almaya giden kimse, ateş yakıp işini yapacağı için, gittiği yerde durmadan, oturmadan çarçabuk evine dönermiş. Bir eve gelip de oturmadan giden kimseye "Ateş almaya gelmiş" denir olmuş.

ATEŞ PAHASINA

Kanunî Sultan Süleyman, adamlarıyla avlanmaya çıkmış. İstanbul'dan epeyce uzaklara gitmişler. Çok şiddetli bir yağmura tutulmuşlar; hava da soğumuş. İyice ıslandıktan sonra, bir kömürcü kulübesine sığınmışlar. Her nekadar kendilerini tanıtmak istememişlerse de kömürcü işi anlamış, bunlara hemen bol ateş yakıp ısındırmış. Gidecekleri sırada Sultan Süleyman kömürcüye ateşin parasını sormuş, o da, "Bin altın" demiş. Sultan parayı vermiş. Bundan böyle pahalı bir şey için "ateş pahasına" denir olmuş.

ATEŞ OYUNU, ONA RÜFAÎLER KARIŞIR

Bir bektaşi, su kenarında oturmuş, şarap içip, kebap yerken, dördüncü Murat çıkagelir. Babacan, bardağında bulunan şarabı birdenbire diker, yutar. Sultan işin farkına varır, babaya yaklaşarak, orada yanmakta olan odunların arasından bir köz parçasını gösterir, "Bunu da yut, bakalım!" der. Bektaşi, "O, ateş oyunu, ona Rüfaîler karışır!" cevabını verir. (Rüfaî, Seyid Ahmet Errüfaî adındaki zatın tarikatinde olanlara denir. Bu tarikat dervişleri, ateş yutar, suratına şiş saplar, karnına bıçak sokarlar. Bu işleri pirlerinin kerametiyle yaptıklarına inanırlar. Halbuki, bu gibi şeyler tarikatin aslında yokken, sonradan Hint fakirlerinden geçmiştir.)

ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ

Vaktiyle İstanbul'da, at meraklısı bir adamın, sevdiği atlarından birini hırsız çalmış, Anadolu'ya kaçırmış. At sahibi, yana yana atını İstanbul'da arar dururmuş. Hırsızı, atı alıp Üsküdar'a geçirirken gören bir komşusu, "Sen hâlâ buralarda arıyorsun, çoktan, atı alan Üsküdar'ı geçti!" der.

ATLA AVRAT YİĞİDİN BAHTINA

Eski Türklerde kadın, erkek ayrı ayrı değillerdi. Evlenecek çiftler birbirlerini görür, tanırlardı. Sonraları kadın çarşafa bürünmüş, kafes ardına saklanmıştır. Özellikle, kasabalarda ve büyük şehirlerde durum böyle idi. Evlenecek erkeğin kızı görüp konuşması, beğenmesi hemen hemen olur iş değildi. Evlenmek isteyen erkek, kızı ancak görücü aracıyla ister, görücü ne derse ona inanırdı. Gönlüne, isteğine göre bir seçme yapamazdı. Bu yüzden, evlenme işi piyango gibi bir şeydi. Kız ya iyi çıkar, ya çıkmaz. Onun için eskiler, "Atla avrat yiğidin bahtına" demişler.

At da böyledir. İyisi olur, kötüsü olur. Türkler, atı sever, hayatları at üstünde geçer. Onun için, iyi bir eşe olduğu gibi, iyi bir ata sahip olmak mutluluktur.

AT MARTİNİ DEBRELİ HASAN, DAĞLAR İNLESİN!

Eski Rumelinin Arnavutluk taraflarında dağa çıkmak, soygunculuk yapmak âdet gibiymiş. Debre kasabasından Hasan adında bir delikanlı da dağa çıkmış, vurmuş, kırmış, sonra da Sultan Hamid'in affına uğramış, Kavala'ya gelip yerleşmiş. Yunanlılarla yaptığımız Dömeke muharebesine katılmış. Çok yiğit, iyi nişancı olduğundan attığı kurşunlar boşa gitmezmiş. Dağlık yerlerde savaşırken, kurşun sesleri derin derin yankılar yaparmış. Kendisine bu yüzden türküler yakılmış.

AT YIKILDI, BEN DE İNİVERDİM

Hoca Nasreddin, bir gün ata binmiş, koşturmaya başlamış. Nasıl olduysa hoca attan düşmüş. Görenler, hocanın yanına varmışlar, "Nasıl oldu?" diye sormuşlar. Hoca da, "At yıkıldı, ben de iniverdim." demiş.

AVA GİDEN AVLANIR

Delikanlının birisi av meraklısı imiş. Bir gün yine ava çıkar, bir şey vuramaz. Boş dönmeyi de onuruna yediremez. Derken, karşıda bir geyik peyda olur. Nişan almaya vakit bulamadan geyik seker gider. Delikanlı, peşine düşer, aramaya koyulur. Gün batar, ortalık kararmaya başlar. Sık ormanda içine korku düşer. Biraz daha ilerledikten sonra, sesler duyar. Sesin geldiği tarafa doğru yürür. Az ileride yörük çadırlarını görür. Obaya yaklaşır. Bunu gören bir yörük delikanlısı, konuk etmek üzere onu çadırına getirir. Yörük beyi ile tanışır. Bey, delikanlıyı güleryüzle karşılar, şehirde kimlerden olduğunu sorar. Meğer, delikanlının babası yörük beyinin dostuymuş. Konuğa karşı saygı, rağbet bir kat daha artar.

Yörüklerde eski bir görenek vardır. Kadınlar, kızlar konuktan kaçmaz. Yemekte, beyin kızı hizmet edermiş. Kız, on yedi, on sekiz yaşlarında, fidan boylu, gür saçlı, kara gözlü, çekme burunlu, güleç yüzlü bir ceylânmış. Gönül bu, delikanlının gönlü akıvermiş. Ertesi gün şehre inmemek için işi hastalığa vurmuş. Yörükler, "Yarın sabah, bir atlı çıkarır, babana salık veririz; sen iyileşinceye değin burada kal!" derler. Delikanlı, çadıra yan gelir. Sevgisi günden güne ateşlenir, yanar tutuşur.

Gündüzleri obada kadınlarla çocuklardan başka kimse kalmazmış. Delikanlı, kızı doya doya seyredermiş. Kız, delikanlının bakışlarından işi sezmiş. Aşk ateşi ona da sıçramış, o da genci sevmeğe başlamış. Genç, bir gün kıza açılmış; kendisini sevdiğini, alıp şehre gideceğini, bu yorucu hayattan kurtaracağını, evde hanım olacağını söylemiş. Kız, "sağ ol, ben bu yaşayışı çok seviyorum. Obadan ayrılamam. Ben, yeşil yaylaları, soğuk pınarları, gümüş çayları, yıldızlı gökleri, cana can katan şu havayı bırakıp da şehrin dört duvarı arasına kapanamam. Siz şehirliler, kadınları eve kapatır, onlara gün-güneş göstermezmişsiniz. Ben, bu yaşayıştan ayrılamam..." diye kesin cevap verince, delikanlı, beyninden vurulmuşa döner. Babasına bir mektup yazar, başından geçenleri anlatır. "Hani, arasıra sen bana, ava giden avlanır; derdin. Ben, ava gittim, avlandım." diye derdini döker.

AVCININ BUĞDAYINI BİT YEMEZ

Bulamaz ki yesin. Av meraklısı olan adam, işini, gücünü, çiftini çubuğunu bırakır, av peşinden koşar. Tahıldan, azıktan yana sıkıntıya düşer. Bu söz, eski biçim avcılar için söylenmiş olsa gerek..

AVUCUNU YALA

Kış günlerinde ayı, inine çekilir, avucunu yalamakla geçinirmiş. Bu söz, ayının bu halinden kalmış olsa gerektir.

AYAĞI KEÇELİ

Usta hırsızlar, daha çok gece hırsızları hakkında kullanılır. Eskiden, geceleri hırsızlık yapanlar, ses çıkarmamak için ayaklarına keçe sararlarmış.

AYAĞIMI UZATMANIN ZAMANI GELDİ

Eski medrese hocaları, öğrencilerine dersi câmide anlatırlardı. İstanbul'un belli başlı bilginlerinden olan bir hoca câmide ders verirken, ayakları ağrılı olduğu için, minderin üzerine ayaklarını uzatarak ders veriyormuş. Kalıbı kıyafeti düzgün bir hoca gelmiş, ders dinlemeğe başlamış. Ders veren hoca, gelen kişiyi, büyük bir adam, derin bir bilgin sanarak ayaklarını toparlamış. Hoca, yarım saatten fazla böylece derse devam eder. Fakat, ayakları biter. Dersi ayakta dinlemekte olan adam, hocaya, basit, çocukça bir soru sorar. Hoca, bu gelenin bilgisiz ve ne çapta bir adam olduğunu anlayınca, "Ayaklarımı uzatmanın zamanı geldi" der ve yine ayaklarını mindere uzatır.

AY'I GÖRDÜM ORUCU BOZDUM

Koca Ragıp Paşa'nın, genç, yakışıklı bir kahvecisi varmış. Şair Haşmet konağa geldikçe kahve, şerbet gibi şeyleri şaire bu kahveci getirirmiş. Bir gün Ragıp Paşa kahveciye, "Bugün Haşmet'e kahveyi sen getirme, zenci kalfa getirsin!" diye emreder. Haşmet gelir, kahveyi zenci kalfa getirir. Paşa, Haşmet'in ne yapacağına dikkat eder. Haşmet, sarkık dudaklı zenci kadını görünce, "Oruçluyum, paşam!" diye kahveyi almaz. Aradan yarım saat kadar vakit geçince, genç kahveci şerbet getirir. Haşmet, eli titriyerek alır, içmeye koyulur. Paşa, "Haşmet, hani oruçlu idiniz, her halde unuttunuz." deyince şair, "Paşam, ay'ı gördüm, orucu bozdum." der.

AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI

Padişahlardan birisi, kuzu dolmasını çok severmiş. Bir gün dilber câriyelerle hasbahçe'de içmişler, eğlenmişler, sıra yemeğe gel-

miş. Gümüş bir tepsi içinde nar gibi kızarmış kuzu dolması sofraya konmuş. Padişah, büyük bir iştahla kuzunun karnındaki pilâva kaşığı daldırmış. Bu sırada dişine bir taş dokunmasın mı? Kan beynine sıçramış. Ahçıbaşıyı çağırtmış, adamın ellerini kestirmiş. "Bundan sonra iyi ayıkla pirincin taşını!" demiş.

AYIYI ÖLDÜRMEDEN DERİSİNİ SATMA

Adamın birisi, ayı derisi edinmek istemiş, orman yakınlarında bir köye gitmiş. Köy odasında, bir ayı derisi satın almak istediğini, köye bunun için geldiğini söylemiş. Köyün avcılarından biri, bu adamla, vuracağı ayının derisini pazarlık etmiş, pey parasını da almış. Ertesi gün, birkaç arkadaşı ile ayı avına çıkmışlar. Ormanda dolaşırlarken büyük bir ayı görmüşler. Nişan alıp ateş etmeğe fırsat kalmadan, ayı bunların üzerine saldırmış. Arkadaşları birer ağaca tırmanıp saklanmışlar. Baş avcı kaçamamış, yüzükoyun yere yatmış, ölmüş gibi yapmış. Ayı ölüye dokunmazmış. Yerde yatan avcının yanına gelmiş, koklamış, dinlemiş, bakmış ki adamda ses soluk yok. Homurdana, homurdana oradan uzaklaşıp gitmiş. Ayının uzaklaşıp gittiğini gören arkadaşları, ağaçtan inip, yerde yatan baş avcının yanına gelirler. "Ayı, senin kulağına bir şey söylüyordu, ne dedi?" diye sorarlar. "Ayıyı öldürmeden derisini satma! dedi." cevabını verir.

AZ SADAKA ÇOK BELÂ DEFEDER

Birkaç arkadaş, bir yerde eğlenirlerken, bir dilenci gelir, "Az sadaka çok belâ defeder!" diye yapışır durur; bir türlü ayrılmaz. İçlerinden biri, on para vererek dilenciyi savar. Arkadaşlarına, "işte, belâyı savdık!" der.

AZ TAMAH ÇOK ZARAR GETİRİR

Köpeğin biri, büyücek bir et parçası yakalar. Bir köprüyü geçerek karşı tarafta rahat rahat yemek ister. Köprüden geçerken suya bakar, kendi aksi suya vurur. Başka bir köpeğin ağzında et var sanır. Üstüne atlayıp onu da almak için köprüden aşağı suya atlar. Canını kurtarmak çabasına düşer; soluğu kesilir, dermanı kesilir. Üstelik, suya dalıp çıkarken ağzındaki eti de düşürür.

B

BABASININ OĞLU

Anadolu'nun birtakım verimsiz, taş anarı yerleri vardır. Tabiat, buraların halkını çok çalışmaya zorlar. Zekâları hayli gelişkin olur. Bu gibi bölge halkından bir baba, ocak başında karısıyla konuşurken, "Yaz yaklaştı, bağ, bahçe işleri çıkacak. Bir eşeğimiz var. O da kötüleşti. Acar bir eşek alsak iyi olacak!" der. Bu sözleri işiten on dört, on beş yaşlarındaki oğlu, habersizce ahıra gider, oradaki eşeğin her tarafını unla sıvar, beyaz bir eşek olur. Babasına gelir, "Baba, sen bir eşek almak istiyordun. Ben, hayvan pazarına gittim, hiç görülmemiş pamuk gibi bembeyaz bir eşek buldum. Ver parasını" der. Adam, gider bakar ki, gerçekten bembeyaz bir eşek.. "Böylesini de hiç görmemiştim!" diyerek, eşeği sığazlayıp okşamaya koyulur. Okşadıkça unlar dökülür. Biraz daha, biraz daha derken iş anlaşılır. "Oğlum, bunu neden yaptın?" deyince, "Senin oğlun olduğumu göstermek için" cevabını alır. "Aferin, babasının oğlu!" der. Bu, "Eşeği boyayıp, babasına satmak!" diye kullanılır.

BAĞ, DUA DEĞİL ÇAPA İSTER

Adamın biri derviş olmuş, tekkeye kapanmış. İşi gücü şeyhin verdiği duaları okumak olmuş. Çalışıp didinmekten, bir hücrede oturup tesbih çekmek, dua okumak daha hoş gelmiş. Evi barkı yüzüstü bırakmış. Bağa, bahçeye bakma zamanı gelmiş; adam oralı değil. Karısı, bir gün tekkeye gelerek, "Be adam, gel biraz da sen çalış; ben yetişemiyorum!" der. Derviş, "Allah her şeye kaadir. Var git, ben dua ediyorum. Dua ile her şey olur." der. Karısı duramaz, "Bağ, dua değil, çapa ister, çapa!" diye çıkışır.

BAL ALACAK ARIYI BULDUN

Birisi, bektaşi babasına gelir; sıkıntıda olduğunu söyler, yardım etmesini ister. Yoksul bektaşi, "Ben yoksulum, bal alacak arıyı buldun!" der, savar.

BAL TUTAN PARMAĞINI YALAR

Köylünün birisi, güz vakti arı kovanlarından balı alır, tahta tekneye doldurarak satmak üzere kasabaya getirir. Bakkalın biri

bala müşteri olur. Pazarlık yapılır, bakkal balı tartmaya başlar. "Başka dirhem yok" diye terazinin gözüne bir yarım okkalık koyar. Kollarını sığar, bileklerine kadar bulaya bulaya balı parça parça eder, tartar. Her seferinde de bileklerine kadar bulaşan balı yalar. Bu hali gören köylü, "Hacı emmi, balın bir okkası yalamaya gitti; bu nasıl iş?" deyince, hacı baba, "Kara kaplı kitapta yeri vardır: Bal tutan parmağını yalar." demiş. Hacı babanın maksatlı yaptığı bu iş, sonradan, bir işe emeği geçip de ondan faydalanan kişi için söylenir olmuştur.

BALIK BİLMEZSE HÂLİK BİLİR

İyilik sever birisi, deniz kenarına bir sepetle ekmek getirmiş; doğrayıp doğrayıp balıklara atarmış. Görenlerden birisi, "Ne yapıyorsun?" diye sormuş. O da, "Balıklara ekmek atıyorum; denizde karınları acıkmıştır. Onlara iyilik yapmak istiyorum." demiş. Adam, "Balık iyilik bilir mi?" deyince de, "İyilik yap, denize at, balık bilmezse hâlik bilir." cevabını vermiş.

BANA ALTI AYLIK YETER

Hocalardan birisi, câmide va'z ederken, arefe günü oruç tutmanın sevabından bahisle, "Arefe günü tutulan oruç, bir yıllık oruca bedeldir!" demiş. Bunu dinleyenlerden birisi, arefe orucuna başlamış, dayanamamış, öğleyin orucu bozmuş. Niçin bozduğunu soran karısına, "Bana altı aylık yeter!" demiş.

BANA GÖRÜNME DE KİME GÖRÜNÜRSEN GÖRÜN

Eskiden bir erkek, eş alacağı kızı görmeden evlenirdi. O vakitler evlenme işi piyango gibi bir şeydi. İyi, kötü, güzel, çirkin, ne çıkarsa bahtına... Adamın biri evlenmiş; gerdek gecesi bakmış ki, kadın çok çirkin, yenir yutulur birşey değil. O zamanlar kadın, herkese çıkmaz, herkese görünmezdi. Ne yapacağını şaşıran erkek, dalgın dalgın düşünürken, "Efendi, hısımlarınızdan, yakınlarınızdan kime görüneyim, kime görünmeyeyim?" diye soran karısına, "Bana görünme de kime görünürsen görün!" demiş.

BANA İNANMIYOR DA DAMDAKİ EŞEĞE İNANIYOR

Hoca Nasreddin'e, bir komşusu gelir, değirmene gitmek için eşeğini ister. Hoca, eşeği vermek istemez; "Evde yok!" der. Bu sırada eşek, ahırda anırmaya başlamasın mı? Komşusu, "Hoca efendi, hani eşek evde yoktu?" deyince Hoca, "Hele şuna bak, bana inanmıyor da damdaki eşeğe inanıyor!" demiş.

BANA YİYECEK BİRŞEY BIRAKMADIN Kİ

İki çoban, dağda oturmuşlar, öğle vakti şipitle soğan yiyorlarmış. Çobanlardan birisi arkadaşına, "Padişah olsan ne yersin?" diye sormuş. Öteki, "Soğanın cücüğünü!" demiş, "ya sen ne yersin?" deyince, arkadaşı, "Bana yiyecek bir şey bırakmadın ki!" demiş.

BANIKI DA OYLA

Bir zamanlar cep saati pek az bulunur, pek de pahalı imiş. Zenci Araplardan birisi, nasılsa bir cep saati edinmiş. Saati olduğunu herkese göstermek hevesiyle, rastgeldiğine, "Saat kaç?" diye sorarmış. "Üç, ya da beş" cevabını aldıktan sonra, kendi saatini çıkarır bakar, "Banıkı da oyla!" (benimki de öyle) dermiş.

BARDAKLAR DURUR, KÜP KIRILIR

Konya'nın batısında, (Sille) adında bir köy vardır. Kayalar arasında bulunan bu köyün hemen hiç toprağı yoktur. Buranın halkı; testi, bardak, küp, küpecik gibi şeyler yaparlar. Eşeklere sararak köy köy dolaşırlar; parayla satarlar; ya da azıkla değiştirirler. Gölüklerin (eşeklerin) yolda giderken haşarılık etmemesine, ayaklarının kaymamasına çok dikkat ederler. Bir gün, ormanlık bir yerden geçerken ansızın önlerine bir kurt çıkıverir. Gölükler ürkerek şuraya buraya kaçışırlar. Yükler devrilir. Küpler, yükün alt tarafında bulunduğu için, önce kayalara bunlar çarpar, kırılır. Bardaklara birşey olmaz. Bunu gören Sille'li, "Hey Allahım, bu ne hikmettir? Bardaklar durur, küpler kırılır!" demiş.

BARUT GİBİ MÜBAREK

Bir köylü, kasabada alışverişini bitirmiş, köyüne dönmek üzere eşeğine binip kasabadan ayrılmış. Az sonra bir sigara yakmak için kavı, çakmağı çıkarmış, başlamış çakmağa.. Çakar ha çakar. Köye yaklaşırken kav ateş alır, "Barut gibi mübarek!" der.

BAŞ BENİM OLSUN DA

Ağır suçtan hapse atılan bir adamın, asılması, ya da boynunun vurulması ihtimali varmış. Saçı sakalı uzamış olan bu adamı tıraş etmesi için, hapishane müdürü, oranın berberini göndermiş. Berber, "Tıraş mı olacaksın, perçem mi bırakacaksın?" diye sormuş. Üzgün, hiç bir şey yaptırmak istemeyen adam, "Baş benim olsun da ister tıraş yaptırırım, ister perçem bırakırım." demiş.

BAŞIMIZA BİR EŞEK GETİRDİLER

Atla deve konuşurlar. At deveye, "Bizi; ot, çöp, saz, saman gibi şeylerle beslerler; sizi hamurla beslerler. Üstelik, yemi de ağ-

zınıza tutarlar. İşe gelince, sırtımıza binerler, yük taşıtırlar. Yediğimiz kamçının sayısı belirsiz.. Siz ise, hiç kendinizi sıkmaz, yavaş yavaş hareket edersiniz. Ne kamçı, ne sopa?.." deyince, deve, "Haklısınız. Bizim başımıza bir eşek getirdiler. Bu yüzden yürümeğe takâtimiz kalmadı." der. Genellikle deve katarının başında bir eşek bulunur.

BAŞININ KAYGISINA DÜŞMÜŞ

Tilki, kırda resimli bir kitap bulmuş. Bakarken bunu kurt görmüş. "Tilki kardeş, o nedir?" diye sormuş. Tilki, "Bu, padişah tarafından bana gönderilmiş bir fermandır. Şu gördüğün dağlar, dereler, ormanlar, yaylalar, hep benim. İstersen birlikte gezeriz, dolaşırız." der. Birkaç gün gezerler, dolaşırlar. Bir gün tilki, uzaktan bir sürü avcının geldiğini görür. Kuyruğunu kısarak kaçmaya başlar. Kurt, "Arkadaş, beni bırakıp nereye gidiyorsun, arkadaşlık bu mudur? der. Tilki de, "başımın kaygusuna düştüm; eşi dostu kim düşünür?!" demiş.

BAYRAKTA HER ÇEŞİT KUMAŞ BULUNSUN

Terzinin biri, diktiği elbiselerin kumaşından birer parça çalarmış. Bir gece düş görmüş. Kıyamet kopmuş; herkes iyilik veya kötülük ne yapmışsa belgeleriyle mahşer yerine gelmiş. Terzinin elinde de bir bayrak varmış. Yamalı bohça gibi, dünyada çaldığı kumaş parçalarından dikilmiş bir bayrak.. Terzi korkuyla uyanmış. Bir daha kumaş çalmamaya ant içmiş. Sabahleyin dükkânına gelir gelmez çırağına, "Oğlum, ben bundan sonra kumaş çalmamaya ant içtim. Eğer, alışkanlıkla yine çalacak olursam, sen bana bu andımı hatırlat!" diye tembihlemiş. Bir zaman sonra çok kıymetli bir kumaş gelmiş. Huy bu ya, kumaştan bir parça kesip ayırmış. Çırağı, "Usta, bayrak.." diye andını hatırlatmak isteyince, "Böylesi yoktu, bayrakta her çeşit kumaş bulunsun!" demiş.

BEDAVA SEVGİ OLMAZ

Hocalardan birisi, bir devrişe, "senin karnını doyurursam beni sever misin?" diye sormuş. Derviş, "Bedava sevgi olmaz. Hele bir karnımı doyur bakalım!" demiş.

BEKLERSEN BORCUMDUR

Bir köylü, şehirdeki madrabazlardan birine borçlanmış. Madrabazın dükkânında çıkan bir yangında, borç senedi yanmış. Madrabaz, sık sık köylüden parayı ister dururmuş. Bir gün, borcunu ödemezse hapse attıracağını söyler, şu cevabı alır:

"Behey âşık, behey yar,
Sana biraz borcum var.
Beklersen borcumdur,
Beklemezsen bir inkâr."

BEN ACELE İŞİ SEVMEM

Adamın biri, doğacak çocuğu için, marangoza gitmiş, bir beşik ısmarlamış. Biraz da para vermiş. Çocuk doğmuş, beşik hâlâ yapılmamış. Beşikçiye kaç defa gitmişse her seferinde, birkaç gün sonra diye atlatılmış. Gitmiş, gelmiş; bir türlü beşiği alamamış. Çocuk büyümüş, evlendirmiş, bir de torunu olmuş. Vaktiyle ısmarladığı beşik hatırına gelmiş. Marangoza, beşiği istemeğe gitmiş. Beşikçi, "Ben acele işi sevmem!" diyerek aldığı parayı geri vermiş.

BEN, BEŞ ON DAKİKA DAHA MÜSLÜMAN KALAYIM

Ünlü şair Eşref, bektaşi olmak ister. Bir arkadaşıyla tekkeye gider, İçeride post erenleri toplanmış, ikrar verecek olanları bekliyorlarmış. Kapı açılmış, içeriden çıkan bir derviş, "Biriniz girin!" deyince, arkadaşı Eşref'e, "Önce sen gir!" demiş. Eşref de, "Ben beş on dakika daha müslüman kalayım; sen gir!" demiş.

BEN ACI SOĞANLA KURU EKMEĞE KUL OLDUKTAN SONRA

Gedik Ahmet Paşa, Karamanoğlu'nu sıkıştırmış. Karamanoğlu Taşeli ormanlarına sığınmış. Gedik Ahmet Paşa, Karamanoğlu'na bir elçi göndererek teslim olmasını, padişahın kendisini bağışlayacağını söyletmiş. Elçinin vardığı sırada Karamonlğu, soğanla şipit yiyormuş. Elçi, getirdiği teklifi söyleyince Karamanoğlu, "Ben, şu gördüğün acı soğanla kuru ekmeğe kul olduktan sonra padişahımıza kul olmam." cevabını vermiş.

BEN BU ÇOCUĞU AKILLANDIRAMADIM

Padişahlardan birinin birtecik oğlu varmış. Bu yüzden çocuk çok şımarıkmış. Yarı akıllı bir şeymiş. Okuması ve terbiye edilmesi için, bir hoca çağırıp sarayın bir tarafına oturtmuşlar. Padişah, çocuğun akıllanması, okuyup yazması için hocaya sıkı sıkı tenbihlerde bulunmuş. Hoca, aylarca uğraşmış, çocuğu ne okutabilmiş, ne uslandırabilmiş. Bir gün çocuğun elinden yapışarak padişahın huzuruna çıkmış. "Sultanım efendim, ben bu çocuğu akıllandıramadım. O beni deli edecek." demiş.

BEN BUKADARINI YAPTIM

Bektaşilerden biri, içkinin yasak olduğu devirde, bir şişe şarap almış, cüppesinin altına saklamış giderken, padişah rast gelmiş,

"Nedir o cüppenin altındaki?" diye sormuş. Bektaşi de, "Abdest suyu sultanım." demiş. Padişah, "Çıkar bakalım, şarap olmasın?" deyince bektaşi, "Padişah hürmetine şarap ol ya mübârek!" diyerek şişeyi çıkarır. Padişah bakar ki şarap, "Şimdi de su yap bakalım:" der. Bektaşi, "Ben bukadarını yaptım. Nüfûzu padişahî büyüktür. Ötesini de siz yapınız sultanım!" der.

BEN BU DERTTEN ÖLMEM

Arslan, bir avcının kurşunuyla yaralanmış, ormandaki bir gölün kenarına giderek, yarasını yıkamak istemiş. Arslanın göle yaklaştığını gören kurbağalar, "Vak.. vak.." diye ötmeğe başlamışlar. Onurlu arslan, kurbağaların kendisine acıdıklarını sanarak, onuruua yedirememiş, "Ben, bu dertten ölmem. Beni öldüren kurbağaların vah vahıdır." demiş.

BEN ONLARI MALATYA'DAN ALMADIM

Vaktiyle Malatya'ya bir kadı gelmiş. Çalmış, çarpmış, bir hayli dünyalık toplamış. Birkaç yıl kaldıktan sonra Malatya'dan ayrılmış. Giderken yolda önüne haydutlar çıkmıv. Malatya'dan ne soymuşsa hepsini elinden almışlar. Haydutlardan biri, "Şu insafsız herifin torbalarını da çıkaralım da kısır kalsın!" deyince kadı, "Yahu, insaf edin, ben onları Malatya'dan almadım!" demiş.

BEN BU GİBİ EŞEKLERİN PEYGAMBERİYİM

Parasızlıktan ne yapacağını şaşıran biri, peygamberlik dâvasına kalkar. Başına bir sürü serseri takımını toplar; onlara, ibâdet ve âyin şekli olarak bir çeşit anırmak, haykırmak gibi acayip şeyler öğretir. Vaktin padişahı, bu yalancı peygamberi yakalatır, huzuruna getirtir. Adama, "Sen peygamber misin?" diye sorar. O da, "Evet, peygamber'im!" cevabını verir. Padişah, "Öyleyse bir tansu (mucize) göster bakalım!" deyince, sarayın avlusunda bekleşen ümmetlerine bir işaret verir, onlar da, âyinleri üzere anırmaya ve haykırmaya başlarlar. Bunun üzerine yalancı peygamber, "İşte, ben bu gibi eşeklerin peygamberiyim." der.

BEN DE BULDUM BİR VECEDTÜ

Birkaç softa, aralarında hiç okuyup yazması olmayan birisi de bulunduğu bir davet sofrasında yemek yiyorlarmış. Ortaya, kuşbaşı etle yapılmış pilâv gelmiş. Softalardan biri, kaşığına et parçası geldikçe, (vecedtü) dermiş ki, "buldum" demektir. Okuyup yazması olmayan kişi, bu sözü 'kuşbaşı et" anlamına sanmış. Bir parçası da onun kaşığına gelince, "Ben de buldum bir vecedtü" diye haykırmış.

BEN DEVLET İŞİNE KARIŞMAM

Eski paşalardan biri, çok süslü arabasına binmiş, azâmetle bir yerden geçerken, atlar ürkmüş, araba devrilmiş. Göğsü pırıl pırıl nişanlarla süslü olan paşa, yere yuvarlanmış. Etraftan görenler yardıma koşmuşlar. Kahvenin önünde nargilesini tüttüren biri, yerinden kıpırdamamış.Niçin seyirci kaldığını soranlara, "Bu devlet işidir; ben devlet işine karışmam!" demiş.

BEN DE YALNIZ ONA DEĞER BİÇTİM

Timurlenk, bir gün dalkavuğu Mevlâna Ahmet'le hamama gitmiş. Aralarında şöyle bir konuşma olmuş:

— Mevlâna!

— Buyur Sultanım!

— Tanrının yanında bir değerim var da beni yarı dünyaya hakan yaptı.

— Yok sultanım, bu işler sizin değerinizden olmadı.

— Ya neden oldu?

— Bu ülkelerin halkı sizinle cezalandırılmak istenmiş olmalı.

— Bak hele, hiç mi değerim yok?. Sen ne değer biçersin?

— Eh, on altın.

— Bu ne demek? Benim gibi bir hükümdar, ha! Yalnız şu üstümdeki peştemal eder.

— Ben de yalnız ona değer biçtim.

BEN HEM AĞLAR HEM GİDERİM

Kızın biri gelin olurken, damat tarafından gelin almaya gelenler, kızı evinden alıp götürecekleri sırada, gelin kız, baba evinden ayrılırken, ağlamaya başlar. Kızının ağladığını gören babanın, yüreği dayanmaz; "Aman kızım, ben senin ayrılığına, ağlayışına dayanamam. Eğer, gitmek istemiyorsan ben şimdi gelenleri kovarım." deyince kız, "Sen üzülme babacığım; ben, hem ağlar, hem giderim." demiş.

BEN YİNE AHIRA GİDEYİM

Padişahlardan biri, şiire hevesliymiş. Yazdığı bir parçayı baş kâtibine göstermiş, nasıl bulduğunu sormuş. Kâtip boş bulunmuş; şiirin hem vezninin bozuk, hem kafiyesinin uygun olmadığını söylemiş. Padişah kızmış, kâtibi hayvan ahırına kapattırmış. Birkaç gün sonra padişah bir şeyler daha karalamış; kâtibi ahırdan çıkartarak yazdığı parçaları okumuş. Nasıl bulduğunu sorunca kâtip, "Sultanım, müsaade buyurun; ben yine ahıra gideyim!" demiş.

BENİM BAŞIMDA DA ONDAN BİLİYORUM

İki kör, yaprak sarması yiyorlarmış. Birisi, arkadaşına, "İkişer ikişer yemesen ya!" demiş. Arkadaşı, "Nereden bildin?" deyince "Benim başımda da ondan biliyorum." demiş.

BENİM GÖZÜMLE GÖRÜN

Meşhur Mecnûn'a, "Bir Arap kızı için neden bukadar ağlayıp sızlayorsun?" demişler. "Onu benim gözümle görün!" demiş.

BENİM OĞLUM BİNA OKUR, DÖNER DÖNER YİNE OKUR

Vaktiyle zengin bir adam, oğlunu okutmak istemiş. O vakitler medreselerden başka okunacak yer olmadığı için, bir medreseye götürmüş, hocaya teslim etmiş; armağanını da sunmuş. Hoca, birçok medreseliler gibi bilgisizmiş. Çocuğa, (emsile) adı verilen Arapça fiil kalıplarını ve çekimini bir iki yılda ancak öğretebilmiş. Sonra, Arapça fiillerin yapısını gösteren (bina) adındaki kitaba başlatmış. Daha ötesini bilmediği için, "temel sağlam olsun" diye bu kitabı tekrar tekrar okutmuş durmuş. Babası, her gelişinde ne okuduğunu sordukça, "Bina okuyorum, bitirdim, tekrar başladım, yine bina okumaya başladım." gibi cevaplar alırmış. Canı sıkılan baba, "Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur!" demiş.

BEN KIRK KİLİSEYİ İDARE ETTİM

Vaktiyle Kırkkilise sancağında mutasarrıflık yapmış olan birisi, Manastır valiliğini ister. O vaktin İç İşleri Bakanlığında "Manastır önemli bir yerdir. İdare edebilir mi?" gibi sözler söylenir. Bunu işiten zât, doğruca Bakana çıkar, "Ben kırk kiliseyi idare ettim, bir manastırı mı idare edemiyeceğim?" der.

BEN MEKTUPÇA DA OKUMASINI BİLİRİM

Okur yazarın pek az bulunduğu devirlerde bir köye câhil bir sarıklı gelir. Köy odasında konuk olur. Köylülerden biri, hocaya bir kâğıt getirerek okumasını rica eder. Hoca kâğıdı alır, onu bir alacak senedi sanarak, "Bâditerk im senedim oldur ki, şehr-i hâl-i rûmînin onbeşinci perşembe günü...." diye okumaya başlayınca, köylü, "Hoca efendi, o senet değil mektuptur; askerden geldi!" der. Hoca, "Öyle söylesen a, ben mektupça da okumasını bilirim." diye bu sefer mektupça okumaya başlar:

"Benim pederim, evvelâ dest-i şerîfinizi bûs ederim. Eğerçi, tarafımdan zerre miktarı suval olunursa, bihamdillâh sıhhat ve âfiyette olup, sizlerin de sıhhat ve afiyette olmanızı niyaz ederim. Hanede bulunanlara selâm ederim. Ol tarafta bulunan komşuların

cümlesine selâm eder; büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden bûs ederim. Öküzler nasıldır? bildiresiniz. Mektubuma nihayet verirken, okuyan efendiye, dinleyen cemaate selâm ederim." diye okur. Köylü de, "Ağzına sağlık!" diyerek teşekkür eder.

BEN İŞ İSTEMEDİM, MEMURLUK İSTEDİM

Bir memurluk almak için, devlet dairelerinden birine dilekçe sunan bir adama, dairenin müdürü, "Oğlum, iş yok!" deyince, "Ben iş istemedim, memurluk istedim." der.

BEN MEŞİNLERİ SATTIM, NAMAZA SİZ GİDİN!

Tabak esnafından birkaç kişi, işledikleri kösele ve meşinleri satmak üzere İstanbul'a gelirler. Uzun zaman beklerler, bir müşteri bulup satamazlar. Canları sıkılır; her sabah alaca karanlıkta kalkıp, Ayasofya'ya giderek top kandilin altında Allah'ın müşteri vermesini dua ederler.

Bir gün içlerinden biri, nasılsa bir müşteri bularak mallarını satar. Arkadaşlarının bundan haberleri olmaz. Ertesi sabah erkenden o adamın handaki odasının kapısını vururlar. "Kalk yahu, câmiye geç kalıyoruz!" derler. O da, "Benim Allah'la işim kalmadı; meşinleri sattım. Namaza siz gidin!" der.

BEN OLSAYDIM İKİ KANAT TAKAR UÇURURDUM

Toy softalardan biri, vaaz için yörük çadırlarına gider. Bir vaazında sırat köprüsünden söz açar: "Sırat, kıldan ince, kılıçtan keskindir. Altında cehennem ateşi yanmaktadır. Namaz kılmayan, oruç tutmayan, zekât vermeyen, fitre vermeyen sırat köprüsünden geçerken ateşe düşecektir!" der. Ömrünce bunların hiç birini yapmamış olan yörük ağasını bir korku alır. Geceleri uyuyamaz. Sabahleyin iki koç yakalayarak hocaya gelir. "Hocam, ulu ırmakların bile bir geçit yeri vardır. Köprüye uğramadan bir geçit yeri bulunur. Anlattığına göre ben sırat köprüsünden geçemem. Bunun bir geçit yeri yok mudur? Şu iki koçu al da bana geçit yerini göster!" der. Toy softa, "Olmaz, herhalde sırata uğrayacaksın." deyince, yörük koçları alır, gider. Softa, medreseye geldiğinde meseleyi hocasına anlatır. O da, "Hey gidi câhil, ben olsaydım iki koçu alır, yörüğe iki kanat takar, Cennete uçururdum.." der.

BEN ONUN BABASINI DA İMTİHAN ETMİŞTİM

Şeyhülislâmlardan birinin oğlunu imtihan etmek gerekmiş. İmtihan heyetinin arasında, doğru sözlü, ters huylu birisi varmış. İmtihan edecek olan diğer hocalar, bu zatın aksilik edeceğinden, şey-

hülislâm çocuğunun notunu kıracağından korkuyorlarmış. Çocuk gelmiş, ilk soruyu bu zat sormuş, "Falân sûrenin falanca âyetini oku bakalım!" demiş. Çocuk, "Efendim, bu sûrede böyle bir âyet yoktur" cevabını vermiş. Soruyu soran zât, "Aferin, yeter!" diyerek on numara vermiş, bir de yıldız atmış. Şaşıran, başka türlü hareket edeceğinden korkan arkadaşları, bu bol numaranın sebebini sormuşlar. O da, "Vaktiyle ben onun babasını da imtihan ettim. O, bütün sûreyi inkâr etmişti!" demiş.

BEN OYUM

İki arkadaş bir medresede okumuşlar. Tahsillerini bitirip ayrılırlarken, hangisi bir mevki sahibi olursa arkadaşına yardım etmeğe ant içerek söz vermişler. Parola olarak, "Ben oyum!" demeği kararlaştırmışlar. Günün birinde softalardan biri İstanbul'a kadı olmuş. Yoksul kalan öbür arkadaşı bunu duyunca, çok uzaklardan kalkmış, büyük ümitlerle İstanbul'a gelmiş. Kadı efendinin yanına girmek istemiş, bırakmamışlar. Bir fırsatını bulup içeriye dalmış. Bir sandalyaya oturmuş. Kadı hiç alındırmamış. Arkadaşı, "ben oyum!" diye parolayı söylemiş. Kadı efendi, "Sen osun a, artık ben o değilim!" demiş.

BEN SAĞ OLDUKÇA

Vaktiyle sesi çok güzel bir safta varmış. Konya valisine müezzinlik edermiş. Vali paşa Sadrazam olmuş, softayı da alıp İstanbul'a götürmüş. Softanın okuyup yazması azmış. Fakat, odasını kitaplarla, levhalarla doldurmuş. Bir gün Konya'dan hemşehrileri gelmişler, müezzin efendiye konuk olmuşlar. Softanın odasında kitapları,, levhaları görünce şaşırmışlar. Yemekten sonra, "Müezzin efendi, şu kitaplardan bize bir parça okusan da dinlesek!" demişler. Softa, kitaplıktan bir kitap çekerek, okur gibi birşeyler söylenmeğe başlar: "Musâ ile firavun hikâyesidir; dinleyin. Firavun azdı; Allah taâlâ Hazreti Musâ'yı peygamber olarak göndermek istedi. Musâ, ya rabbelâlemin, onun askerleri çoktur. Ben yalnızım, korkarım dedi." der. Konuklardan biri, "Ona karşı Allah ne buyurdu?" diye sorunca, "Allah, ben sağ oldukça sana zeval yoktur; aslâ korkmayasın buyurdu." cevabını verir.

BEN SENİN NE EŞEK OLDUĞUNU BİLİRİM

Eski valilerden biri, bir gün kırmızı bir eşek görür, çok beğenir. Değerini vererek satın alır. İyi baktırır, besletir. Süslü bir palan yaptırır. Ara sıra biner, gezmeğe çıkar. "Vali eşekle geziyor dedirtmemek için, adına (Al küheylân) dedirtir. Bir gün, Vali paşa

teftiş için bir yere giderken, önlerine bir su çıkar. Eşek bir türlü sudan geçmez. İterler, çekerler, vururlar, olmaz. Canı sıkılan vali paşa, "Ben senin ne eşek olduğunu bilirim a, bir kere küheylân demiş bulundum." der.

BEN SENİ SAHİDEN EVLİYA SANDIM

Herkesin, kendisinden keramet umduğu bir türbeye hırsız dadanmış. Kâh mumunu çalar, kâh örtüsünü çalarmış. Bir gün, sofu bir kadın, çok güzel bir şal getirir, türbeye örter, dua eder gider. Gece hırsız gelir, şalı aşırır. Ertesi günü, şalın da çalındığını gören türbe bekçisi, "Ben seni sahiden evliya sanırdım; sen kendi örtünü bile koruyamıyorsun!" diyerek türbeyi bırakır gider.

BEN SİZİN DALKAVUĞUNUZUM

Padişahlardan birine bir patlıcan yemeği getirmişler. Çok hoşlanmış. Bunu gören dalkavuğu, başlamış patlıcanı övmeğe.. Patlıcanın mübarek bir sebze olduğunu, çeşitli yemekleri yapıldığını, her derde deva olduğunu, şairlerin bile patlıcan üzerine şiirler yazdıklarını uzun uzadıya anlatmış. Bir gün padişah, patlıcan dolmasını fazla kaçırmış, rahatsızlanmış. "Şu patlıcan da yenecek nesne değil; beni rahatsız etti." deyince, dalkavuğu, "Evet hünkârım, patlıcan şöyle fenadır, böyle fenadır; ağza alınacak nesne değildir!" diye patlıcanı yermeğe başlamış. Bunun üzerine padişah, "Yahu, hani sen birkaç gün önce patlıcanı öve öve göklere çıkarmıştın; şimdi de batırıyorsun!" deyince, dalkavuk, "Sultanım, ben sizin dalkavuğunuzum, patlıcanın değil!" demiş.

BEN SİZİN YAĞIRLARINIZI BİLİRİM

Bir köyde uzun yıllar semercilik yapmış olan birisi, artık o köyden ayrılıyormuş. Bunu işiten eşekler, şenlik yapmaya, anırmaya başlamışlar. Semerci bunların sevincini görünce, "Ben sizin yağırlarınızı bilirim; semeri ona göre dikerdim. Yeni gelecek semerci bunu bilmez, sırtınızda yeni yağırlar açar." demiş.

BEN SUSTUKÇA

Softanın biri, bir yörük çadırına konuk olmuş. Yatsı vakti gelmiş, namaz kıldıracak.. Yörük beyine ve orada bulunanlara abdest aldırmış, namazı kıldırmış. Sabah namazı da kılınınca, beyin oğlu hocayı yakalamış, "Fakı, fakı, bana bak; bu obada kimse babamın önüne geçemez; bir daha babamın önüne geçersen kendini yok bil!" demiş. Hoca, meseleyi yörük beyine anlatmış. Bey de, "Hoca, ben sustukça sen de çok ileri gidiyorsun!" demiş.

BEN SÜLEYMAN PEYGAMBER DEĞİLİM Kİ

Yaşlı bir zengin, esir pazarından genç, güzel bir odalık satın alır. Fakat, odalıkla bir türlü uyuşamaz, anlaşamaz. Odalığın, hâline bir çare bulmayı beceremediğinden şikâyet eder. Kadın da, onun yellerinden şikâyetçi olur. Adam, "Ne yapayım? Ben Süleyman peygamber değilim ki, yellere sözüm geçe!" deyince, kadın, "Ben de İsa Peygamber değilim ki, ölüyü dirilteyim!" der.

BEN ŞAHIMI BUKADAR SEVERİM

İran'da Safavîlerden bir şah, bir ziyafet sırasında Türk elçisiyle konuşur. Elçi, Türk milletinin sultana çok bağlı olduğunu, seve seve canını feda edebileceğini anlatır. Şah, İranlıların da kendisini çok sevdiğini, şahları için onların da canlarını fedâ edeceklerini ispatlamak için, orada hizmet edenlerden birini çağırır, "Beni sevdiğini göstermek için kendini şu pencereden aşağı at!" diye emreder. Adam, koşarak pencerenin önüne kadar gider, durur. "Haydi aşağı!" deyince, "Ben, şahımı bu kadar severim!" der.

BEN ŞAKAYA GELMEM

Birisi, bir Yahudiye tokat atar. Yahudi, öfkeyle, "Bunu şakadan mı vurdun, yoksa ciddî mi?" diye sorar. Tokadı atan, "Ciddî!" deyince Yahudi, "Öyle de; yoksa ben şakaya gelmem!" der.

BEN ŞİMDİDEN HİÇ'İM

Bektaşilerden birinin hükûmete bir işi düşer. Vali paşayı görmek ister; bırakmazlar. Baba kapıcıya, "Ben, valinin kardeşiyim. Rütbem de ondan büyük. Geldiğimi haber veriniz!" der. Kapıcı valinin huzuruna girer, anlatır. Babayı içeri alırlar. Şöyle konuşulur:

— Hoş geldiniz!

— Hoş bulduk.

— Siz benim kardeşim olduğunuzu söylemişsiniz, öyle mi?

— Evet, öyle.. Hepimiz Hazreti Âdem'in neslinden değil miyiz? Hem de müslümanız. Müslümanlar birbirinin kardeşidir.

— Peki, rütbeniz de benden yüksekmiş. Hangi nişanları takarsınız?

— Nişanlarımdan önce size birşey sorayım. Anladık, paşasınız. Birçok da nişanlarınız var. Sonra ne olacaksınız?

— Sadrazam.

— Sonra?

— Hiç.

— Öyleyse ben şimdiden hiçim ve sizden ilerdeyim.

BEN YÜZDE ON'LARDANIM

Bir alay ham sofu oturmuş, (nasara) kelimesinin fazileti üzerine konuşuyorlarmış. Bir bektaşi, dinlemiş dinlemiş, "Bunların yüzde doksanı eşek!" demiş. Kızarak bektaşiyi dövmeye kalkmışlar. İçlerinden biri yerinden kıpırdamamış. "Sen neden bize katılmadın?" diye soran arkadaşlarına, "Ben yüzde on'lardanım!" cevabını vermiş.

BEYLİK TASTAN SU İÇEN KANMAZ

Padişahlardan biri, av meraklısıymış. Bir gün, avlanırken önüne bir ceylân çıkmış. Onu kovalarken ormanda çok uzaklaşmış. Acıkmış, susamış, adamlarını da kaybetmiş. Uzaktan bir çoban görmüş, atını ona doğru sürmüş. Çoban, gelen adamın büyük bir kimse olduğunu anlamış, koşarak karşılamış. Bir isteği olup olmadığını sormuş. Susuzluktan yanan padişah, su istemiş. Çoban ona, kalaylı bakraçla soğuk süt ikram etmiş. Sonra da yakında bulunan çadıra davet ederek, ayran ve saç kızartması ikram olunmuş. Yeyip içtikten sonra, başka bir çadırda hazırlanan keçe üzerine uzanmış, iyice bir uyku çekerek dinlenmiş.

Çobanın bu konuk severliğinden hoşnut olan padişah, onu İstanbul'a davet etmiş. Bir zaman sonra çoban, oğlunu da yanına alarak, çam sakızı, çoban armağanı bir tuluğa bir paça çökelek, birkaç şipit koyarak İstanbul'a gelmiş, saraya varmış. Padişah iltifat etmiş, armağanlar vermiş. Yemek yedirilmesi için emirler vermiş. Yemekte saray hizmetlileri el göğüste hizmette bulunmuşlar. Çeşit çeşit yemekleri, tatlıları yiyen çobanın oğlu çok susamış. İstanbul'un suyuna doyamamış. Küçük gümüş bardaklarla su getirirlermiş. O da, bununla kanmazmış. Babası, "Oğlum, sen kendini yaylada mı sandın? Bir testi suyu birden dikecek... Beylik tastan su içen kanmaz." demiş.

BİLMEM SAA DEDÜ

Bir ağanın aptal bir hizmetçisi varmış. Bir gün bununla, bir iş için bir arkadaşına haber yollamış. Hizmetçi, yolda giderken ne diyeceğini unutmuş. Gönderildiği eve varmış, kapıyı çalmış. Ev sahibi çıkmış, ne istediğini sormuş. Hizmetçi, "Bizim ağa saa birşey demem için beni gönderdi emme ne diyeceğimi yolda unutuvedim.." deyince, "Eşek!" diye kapıyı suratına kapatır. Eve dönünce ağa arkadaşının ne dediğini sorar. Hizmetçi, "Ağam, 'eşek' dedü, kapıyı suratıma kapadu; bilmem saa dedü, bilmem baa dedü." der.

BİLMEYENLER BİLENLERDEN ÖĞRENSİN

Hoca, bir gün câmide vâza çıkmış. Hazırlıksız olduğu için, cemaate, "Ey cemaat, benim ne söyliyeceğimi biliyor musunuz?" diye sormuş. Bir kısmı "Biliyoruz.." demişler. Hoca o zaman, "öyleyse, benim bir şey dememe lüzum yok!" der. Bir kısmı da "Bilmiyoruz!" der. Hoca, "Şu halde, bilmeyenler bilenlerden öğrensin!" diyerek kürsüden iner.

BİN YILLIK ÖLÜNÜN DİYETİNİ ALIR

Kadılardan biri, çok rüşvetçi imiş. Bu kadı hakkında, "Bin yıllık ölünün diyetini alır." derlermiş. Bir şehre kadı olarak giden bu adam, birkaç ay bekler, hiç bir dâvacı gelmez. Kadının canı sıkılır. Halkı soymak için, bir çare arar. Bir gün, şehrin Yahudilerini toplar, onlara, "Hazreti İsa'yı ne yaptınız?"diye sorar. "Astık, öldürdük!" cevabını alınca, "Bu peygamberdir; diyeti yüksektir. Bin altın diyet, ayrıca yüz altın da mahkeme harcı vereceksiniz!" der, paraları alır.

BİR DE HİCAZ'DA BÖYLE OLMUŞTUM

Hacca gidip gelmiş olanlar, köylerde büyük saygı toplarlar. Ağanın birisi, Hicaz'a gidip gelmiş. Köy odasında baş sedire kurulur; sıralı sırasız Mekke'den, Medine'den söz eder dururmuş. Bu halinden bıkmış olan köylüler, "Ağa bir daha Hicaz lâfını açmak üzere (Hi) der demez biz söze başlayalım, ona ağız açtırmayalım!" diye söz birliği ederler. Ağa gelir, odadakiler ayağa kalkarak saygı gösterirler. Hacı ağa köşeye geçip kurulur. Kuşağının altından bir kese çıkararak içinden beş kahve çekirdeği alır, köy kâhyasına uzatır. Kahve, buram buram güzel kokularını odaya yayarak kavrulur, değirmende çekilir. Ağa, "Bu kahve ne mübarek yerlerde yetişir; bilir misiniz? Hi..." der demez, birkaç köylü birden konuşmaya başlarlar. Hacı, bir türlü Mekke'den söz etmeğe fırsat bulamaz. Saatler geçer ağız açamaz. Hırslanır, kendisine bir hal gelir, baygınlık geçirir. Köylüler yüzüne soğuk su serperek ayıltırlar. Hacı ağa kendisine gelir gelmez, "Bir kere de Hicaz'da böyle olmuştum!" der.

BİR DİRHEM BAL İÇİN BİR ÇEKİ ODUN YENMEZ

Padişahlardan birinin yanında, keçi boynuzundan (harnuptan) söz edilmiş. Padişah, "O nasıl şeydir?" deyince, dalkavuk, keçi boynuzunun tadını, lezzetini över. Padişah, bundan yemek istediğini söyler. Çarçabuk bulup getirirler; gümüş tepsi içinde padişaha sunarlar. Padişah, bir iki tanesini kırıp yedikten sonra tabağı fırlatır, atar, "Bir dirhem bal için bir çeki odun yenmez!" der.

BİRBİRİNİ ALDATARAK GEÇİNİRLER

Şehire yağ, peynir satmaya gelen Yörük, şehiri hiç görmemiş olan oğlunu da alır getirir. Şehre yaklaştıklarında, çocuk, ovaya yayılmış olan şehre bakar bakar, "Baba, hani dunların davarları? Hani bunların tarlaları? Bukadar adam neyle geçinir?" diye sorar. Babası, "Önce bizi, sonra birbirini aldatarak geçinirler!"

BİRİ ÇIKSA ŞU NAMAZI DA YESE

Yakın zamanlara kadar, Ramazanda oruç yiyen bir müslüman görürlerse polisler yakalayıp kadıya götürürlerdi. Bir gün, polisler bir adamı yakalamışlar, döğe döğe götürüyorlarmış. Bunu gören bir bektaşi, adamın suçunun ne olduğunu sormuş. Oruç yediği için döğüldüğünü öğrenince, "Bu adamı döğmek değil, mükâfatlandırmak gerek. Biri çıksa şu namazı da yese, kurtulsak!" demiş.

BİR İNCİR ÇEKİRDEĞİ DOLDURMAZ

İncir çekirdeği çok küçük olduğundan, herhangi birşeyin azlığı, önemsizliği hakkında sav olarak kullanılır. "Onun sözleri bir incir çekirdeğini doldurmaz" denir ki, faydasız ve özsüz sözler demektir. "Kırk Arabın aklı bir incir çekirdeğini doldurmaz" savı da böyledir. Burada "Arap" kelimesi" zenci, siyahî anlamınadır.

BİR KERE FERMAN OKUNSUN HELE

Üç beş köylü kız, testilerini alarak çaydan su doldurmaya giderler. Bakarlar ki, bir kocakarı çayda yıkanmış, saçlarını tarıyor. Kızlar, alay olmak üzere, kocakarıya işittirecek bir sesle, "Haberiniz var mı kızlar? Padişahtan ferman gelmiş; bütün kocakarılar delikanlılarla evleneceklermiş!" diye gülüşler. Kocakarı, "Sizi şırfıntılar, bir kere ferman okunsun hele, gülmek nice olur, görürsünüz!" der.

BİR (LAYÜSEL)İN VAR İKİDE BİR GÖZÜMÜZE SOKARSIN

Bir şehirde, büyük bir yangın olmuş. Evler, câmiler, kiliseler yanmış. Halkın perişanlığına bektaşi babasının canı sıkılmış: "Haydi, kiliseleri yaktın, tekkeleri yaktın, evleri yaktın; ya şu kendi evin olan câmileri niçin yaktın? O altın yaldızlı tavanlara, levhalara, kitaplara da mı acımadın?" diyerek, elindeki asasiyle yangın küllerini karıştırırken, gözüne yanmamış bir kâğıt parçası ilişir. Kâğıdı alır, bakar ki, (Lâyüselü amma yefal) âyeti yazılı. Bunu okuduktan sonra böyle söyler. (Tanrı, yaptığı işten sorumsuz) demektir.

BİR MEHMET ALİ'NİN KULLARINA, BİR DE KENDİ KULLARINA BAK

Üstü başı perişan iki derviş Mısır'a gelmiş, dolaşırlarken Mehmet Ali Paşa'nın sarayının önünden geçiyorlarmış.Sarayın önünde, yaldızlı, sırmalı üniformalı adamlar görmüşler. Oradan geçen birisine, "Bunlar kim?" diye sormuşlar. O da, "Mehmet Ali'nin kulları." cevabını vermiş. Dervişlerden biri, "Hey Allahım, bir Mehmet Ali'nin kullarına, bir de kendi kullarına bak!" demiş.

BİR MÜSLÜMAN DÖRT KADIN ALABİLİR

Vaktiyle, Avrupa'ya elçi olarak giden hazır cevap bir Türk diplomatını baloya davet ederler. Geniş bir salonda içkiler içilir, danslar edilir. Biribirinden güzel dört kız, elçi paşanın yanına sokulurlar; şalvarına, kavuğuna bakarak, alay etmek için, "Hangimiz daha güzeliz? İçimizden birini beğen, al!" derler. Paşa, dördünü de süzdükten sonra, "Bir müslüman dört kadın alabilir; dördünüzü de beğendim." der.

BİR ÜLKEYİ İDARE ETMEK BİR KADINI İDARE ETMEKTEN KOLAYDIR

Feylesoflardan birine, "Erginliğe ermeden bir çocuğu tahta oturtuyorlar; başına taç giydiriyorlar da, niçin bu yaşta evlendirmiyorlar?" diye sormuşlar. Cevap olarak, "Bir kadını idare etmek, bir ülkeyi idare etmekten zordur" da onun için!" demiş.

BİZ ALIN TERİYLE İŞ GÖRÜRÜZ

Hacı baba ile bir köylü arasında:

Köylü — Hacı baba, bu ne koku? Beş arşın öteden burnumuza geliyor.

Hacı — Biz hacıyız, her işimizi hacı yağiyle görürüz.

Köyle — Biz, alın teriyle.

BİZ "ALLAH" DER DURURUZ

Bir mevlevî dervişi ile bektaşi arasında:

Bektaşi — Sizin âyinleriniz nasıldır?

Mevlevî — Bizim âyinlerimiz, lâfz-ı celîl ile başlar; "Allah" der, döneriz.

Bektaşi — Biz, "Allah" der, dururuz.

BİZ BİZE BENZERİZ

Birinci Büyük Millet Meclisinde, bir takım arkadaşlar ayrıltı yapmışalrdı. Çok kere haklı, haksız itirazlarda bulunurlardı. Bir

gün, meclise bir kanun gelmiş, müzakeresi yapılıyordu. Ağır hücumlara başladılar. "Bu kanun hiç bir millette görülmemiştir. Biz bununla kime, neye benziyoruz?" diyorlardı. Sıralarda oturan Mustafa Kemal Paşa (ATATÜRK), söz isteyip, kürsüye gelerek, "Kanunlar, başkalarına benzemek için yapılmaz. Biz bize benzeriz." demişti.

BİZ DEĞERİMİZİ BULDUK

Bekri Mustafa, tiryakiler çarşısından geçerken gözüne, bir köşede esrar çekenler ilişir. Bekri, eline bir sopa alır, hepsini toplar, esir pazarına götürür. "Bunlar benim kölelerim!" diye haraç mezat satmaya kalkar. Kimse pey sürmez. Bir müddet daha bağırır; nihayet, birisi topuna birden beş akçe verir. Bekri, "Bu kadar adam beş akçeye satılır mı? Götürür topunu birden denize dökerim, yine vermem!" deyince, bir parça aklı başına gelmiş olan esrarcılardan biri, "Ağam, biz değerimizi bulduk; bizi satıver!" der.

BİZE DÜŞEN ODUR

Bir ağa, hizmetçisine, "Hindinin neresi tatlıdır!" diye sorar. Hizmeitçi, "Derisiyle gerisi!" cevabını verir. Ağa, "Nasıl olur?" deyince, "Bize düşen odur; onu biliriz ağam." der.

BİZİM EVE İMAM EVİ DERLER

Kış geceleri köylerde, evlere sırayla yemekli gezek yaparlar. Komşular sıralarını savmış, gezek imam efendiye gelince, köylülere, "Bize imam evi derler, getirin gelin, oturun yeyin!" demiş.

BİZ FAKİRİZ, DOKTORSUZ DA ÖLÜRÜZ

Fakir bir köylünün karısı hastalanır, yatağa düşer. Bunu işiten şehirli bir ahbabı, "Karın ölecek, bir doktor götürüp niçin göstermiyorsun?" deyince, köylü bu cevabı verir.

BİZ HELVANIN YÜZÜNÜ GÖRMEYİZ

Ağalardan birinin hizmetçisi, sık sık, "Bu akşam arkadaşlarla helva sohbeti yapacağız!" diyerek ağadan izin alır gidermiş. Ağa bir gün, "Sık sık bu ne helva sohbeti? Bıkmadınız mı bu kadar helvadan?" deyince, "Ağam, biz helvanın yüzünü görmeyiz, yalnız sohbetini ederiz!" demiş.

BİZİ KİM DİNLER?

Bir vakit, kadınlar toplanmışlar; "Nedir şu bizim kaderimiz? Bütün nimetleri erkekler almışlar, bizi her şeyden uzak bırakmışlar. Yetmiyormuş gibi bir erkek dört kadınla evleniyor. Bu da yet-

miyor; istediği kadar odalık, câriye satın alıyor. Hiç değilse bize de bu hakların yarısı verilsin. Bir dilekçe yazalım, hakkımızı arayalım!" derler. Bunları dinleyen yaşlı bir nine, "Yapmayın, elinize birşey geçmez. Kadı onlardan, müftü onlardan, hükûmet onlardan.. Bizi kim dinler?" diye dâvadan vaz geçirir.

BİZİM AĞA HİÇ HESAP BİLMİYOR

Köylünün biri, on koyun edinmiş. Bir çobana vermiş. Bir gün çoban serin bir gölgede uyurken, kurtlar gelip koyunların beşini parçalamış. Çoban uyanıp durumu görünce, kurtların peşine koşmuş. Bu sırada çobanı gözlemekte olan bir hırsız, kalan beş koyundan dördünü alıp gitmiş.

Çoban, ne yapacağını şaşırmış; derin derin düşüncelere dalmış. Karnı da çok acıkmış. Geri kalan bir koyunu da kesmiş, kızartmış yemiş, iyice karnını doyurmuş. Akşam olurken, deriyi sürüyerek ağanın evine gelmiş, şöylece hesap vermiş:

"Kurtlar aldı beşini,
Bırakmadım peşini,
Ben koşarken ardından,
Hırsız çıkıp pusudan,
Alıp gitmiş dördünü,
Göremedim yüzünü.
Arta kalan birisi,
İşte onun derisi!" demiş.

Canı sıkılan köylü, eline geçirdiği sopayla çobanı bir iyi döver. Çoban, bir kenarda ağlayıp dururken, oradan geçen birisi, niçin ağladığını sorunca, "Bizim ağa hiç hesap bilmiyor da ondan ağlıyorum." demiş.

BİZİM EVİN BİR TARAFI YAZ, BİR TARAFI KIŞ

Yaşlıca bir kadının bir oğlu, bir de kızı varmış. İkisi de evlenmişler. Bir gün, kızı ve oğlu eşleriyle birlikte analarının evine misafir gelmişler. Evde, genişçe bir tek oda varmış. Akşam olunca, odanın bir tarafına kızıyla güveysine, bir tarafına oğluyla gelinine, kocasıyla kendine de kapı yanına yatak yapmış, yatmışlar. Kadın gece yarısı uyanır; kızının yatağının başına giderek, "Kızım, kocana iyi sokul, üşüme!" der. Oğlunun yatağına gider, "Kız, o kadar sokulma oğlumu bunaltacaksın!" der. Bu sözleri dinleyen kocası, "Bizim evin bir tarafı yaz, bir tarafı kış!" demiş.

BİZİM İMAM DAHA UCUZA KILDIRIR

Bir yörük, kurban bayramına yakın koyun satmak için şehre gelir. Koyunları satar, obasına dönmek ister. Hancı, "yarın bayram, bayram namazını kıl da öyle git!" der. Sabahleyin yörüğü alır, namaza götürür. Namaza başlarken müezzin, "Ey cemaat, dokuz tekbir ile iki rekât bayram namazına niyet edin!" der demez, Arapça kelimeleri iyice anlayamıyan yörük ağası, dokuz teke ile iki erkeç istendiğini sanarak, "Bizim imam daha ucuza kıldırır." der.

BİZİM İNEK MEMUR OLDU

Vaktiyle, bir vilâyete yeni atanan bir vali, bulunduğu vilâyette halka iyi bir hizmette bulunmak dileğiyle, beylik bir ahır yaptırıp, cins inekler yetiştirerek halka dağıtmak ister. Damızlık için bol süt veren iyi cins bir inek aratır. Falan köyde bir ağanın böyle bir ineği olduğunu, günde yirmi - otuz kilo süt alındığını haber verirler. Ağayı çağırtır, ineği satmasını söyler. Ağa satmak istemezse de, üstün bir değer vererek ineği satın alır. Getirirler, ahıra koyarlar. Bol yoncayla, kepekle yemlerler, beslerler bakarlar. İnek, günden güne sütü azaltır, pek az süt vermeğe başlar. Valinin canı sıkılır. Ağayı makamına çağırtır, bunun sebebini sorar. O zamanlar bazı memurların iş görmediği, verimsiz oldukları söylenirmiş. Bunu bilen alaycı ağa, "Vali bek, bizim inek memur oldu gayrı!" demiş.

BİZİM OĞLAN BU DİLDEN ANLAMAZ

Anadolu'da, İzmir, Balıkesir taraflarından Ordu iline kadar yayılmış olan yarı göçebe bir Türk oymağı vardır. Adı (Cepni) oymağıdır. Divân-ı Lûgat'it-Türk'ün yazdığına göre büyük bir Türk boyunun adıdır. Anadolu Cepnileri Hazret-i Ali'yi çok severler.

Cepnilerden birinin oğlu ölmüş. Kasabada tanıdıkları bir bektaşi varmış. Cepniler, her zaman ölülerine telkin vermesi için bu bektaşiyi alırlar, yaylaya götürürlermiş. Çepni ağası kasabada bektaşiyi aramış, bulamamış. Tanıdığı bir dükkâncıya sormuş. O sırada dükkânda bir hoca oturuyormuş. Dükkâncı, bektaşiyi niçin aradığını sormuş. Çepni, meseleyi anlatmış, "Çocuğa telkin vermesi için alıp gitmeğe geldim!" deyince, orada bulunan hoca, "Ben de telkin veririm." demiş. Fazla beklemeğe vakti olmayan Çepni, hocayı almış götürmüş. Ölü gömüldükten sonra hoca, çocuğun adını, anasının adını öğrenerek, Arapça telkin vermeğe başlayınca, Çepni, "Hoca, hoca, çekil; bizim oğlan bu dilden anlamaz!" diyerek hocayı uzaklaştırır. Çepniler arasından yaşlıca bir adam, mezarın başına gelir, "Durmuş Ali, Durmuş Ali, ey Ali'nin öz kulu, ey Fat-

ma'nın gülü, dünyadan ehrete göçtün. Uçmakta şarap içtin. Allah Ali veliyullah, Hasan Hüseyin, on iki imam, on dört mâsum yarin olsun. Hu eyvallah!" diye telkini bitirir. Çepni ağası, "İşte telkin dediğin böyle olur!" der.

BİZİM SOYDA KARIDAN KORKAN YOKTUR

Bir yörüğün kırda karnı çok acıkmış. Çadıra gelmiş, karısı yufka yapıyormuş. Pişen yufkaları yemeğe başlamış. Bir iki, üç beş derken kadın bakmış ki, pişen yufka gidiyor. Kocasına, "Yeter artık, kalk oradan, çoluk çocuk ne yiyecek?" dediyse de adam aldırış etmez. Kadın, elindeki pişirgeç tahtasını herifin kafasına indirince, külâhı bir yana fırlar, adam da dışarı fırlar, kaçar. İçeri girip külâhını alamaz. Dışarıda oynayan oğluna, "Git anana söyle, külâhımı versin. Bizim soyda karıdan korkan yoktur!" der.

BİZ METELİĞE KURŞUN ATIYORUZ

Vaktiyle, bir köylü çocuğu İstanbul'a gelir; okur, yazar, paşa olur. Aradan bir hayli yıllar geçer. Köyünden bazı hısımları paşayı görmeğe gelirler. O sırada paşa hazretleri, köşkünün süslü bahçesinde, karşıya bir mecidiye dikmiş, nişan alıp kurşun atıyormuş. Bunu gören köylü, "Biz meteliğe kurşun atıyoruz, paşa mecidiyeye!" demiş.

BİZ MÜSLÜMANIZ, DOMUZ ETİ YEMEYİZ

Şeyh Şamil, yıllarca Kafkasya'da Moskoflar'la uğraştıktan sonra esir olmuştu. Ruslar şeyhi almışlar, Moskova'ya götürmüşler. Bu kahraman adama saygı göstermişler. Rus çarı, şeyhi yemeğe çağırmış. Şeyh çok yemek yemiş. Bunu gören çar, rusça, "Beni de yiyecek!" demiş. Şeyh, ısrarla bunun anlamını sorunca açıklamışlar. O da, "Biz müslümanız, domuz eti yemeyiz!" demiş.

BİZ UÇMAYIZ, BİZİ DERVİŞLER UÇURUR

Padişah, şeyhlerden birine, "Siz ara sıra göklerde uçarmışsınız, doğru mudur?" diye sorar. Şeyh, "Sultanım, biz uçmayız. Bizi dervişler uçurur!" der.

BOL KESEDEN HARCANAN GÖMLEKSİZ KALIR

Timurlenk, Şiraz'a geldiğinde, meşhur şair Hâfız'ı çağırtır. Hâfız, bir şiirinde, "Eğer o Şirazlı Türk, bizim gönlümüzü ele alırsa, onun siyah benlerine Semerkant'la Buhara'yı bağışlarım!" demiş. Bunu bilen Timurlenk, "Yahu, ben, Semerkant'la Buhara'yı şenlendirmek için dünyayı yıktım. Sen ne haltla bir güzelin beni için bu şehirleri bahşiş çekersin?" deyince Hâfız, cüppesini açar, "Bol

keseden harcanan gömleksiz kalır!" diyerek, gömleksiz olduğunu gösterir.

BOŞ BAŞAĞIN BAŞI YUKARDA OLUR

Bir köylü, oğlunu küçük yaşta şehirdeki dayısının yanına bırakır; hâfız olmasını ister. Çocuk hâfızlığı bitirir, köye döner. Bir gün babası çocuğu ekin tarlasına götürür. Çocuk bakar ki, ekin başaklarının kimisi bükülmüş, kimisi dimdik. "Baba bak, dik duran başaklar ne güzel! deyince babası, "Oğlum, boş başağın başı yukarda olur!" demiş.

BOŞBOĞAZA LÂNET

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi sırasında zengin birisinden ödünç olarak bir miktar altın alır. Arası çok geçmeden adam ölür. Vaktin Maliye Bakanı olan Defterdar, "Sultanım, hazine için para aldığınız adam ölmüştür. İki çocuğu kalmış. Birçok da malı ve parası.. Çocuklar bu kadar serveti ne yapacak? Bu parayı hazineye varidat yazalım!" der. Yavuz'un gür kaşları çatılır, "Boşboğaza lânet, merhuma rahmet, çocuklarına afiyet!" diyerek teklifi reddeder.

BOYNUNDAKİ GERDANLIK OLMASA

Birisi, nasılsa devesini kaybetmiş. Bulursa bir akçeye satmaya ant içmiş. Deveyi bulmuş, andını bozmamış; boynuna bir kedi asmış, doğru pazara çekmiş, "Deve bir akçeye, boynundaki gerdanlıkla birlikte bin kuruşa!" diye bağırırmış. Görenler, "boynundaki gerdanlık olmasa ne ucuz deve!" demişler.

BÖYLE DUAYA BEN DE ÂMİN DERİM

Eski paşalardan biri, karısına kızmış, üç talâkla kadını boşamış. Sonra iki taraf da pişman olmuş, yine evlenmek istemişler. Hocalar, "Hulle (başkasiyle evlenip boşanma) lâzım gelir!" demişler.

Kime hulle yaptırmalı? Genç birisi olursa kadının hoşuna gider, boşanmayıverir. Adam da boşamaz. Yoksul, düşkün birini bulmalı ki, bir miktar para verilir, boşattırılır, demişler.

Konağa yakın bir medrese varmış. Orada, hastalıklı, cılız bir softa bulmuşlar. "Bu softa tam işimize gelir!" diye karar vermişler. Konağın kalfası, bir keseye beş on altın koymuş, birkaç çamaşır, bir şalvar, bir cüppe alarak medreseye gitmiş, meseleyi mollaya anlatmış. Paraları, çamaşırları vermiş. Mollanın canına minnet. Hemen nikâh kıyılmış, molla o gece güvey girmiş, sabahleyin de bir miktar daha bahşiş alarak hanımı boşamış. Fakat, aklı da bunda kalmış. Aylarca beklemiş, birşey çıkmamış. "Bir kimse, Ayasofya'-

daki top kandilin altında kırk gün namaz kılar dua ederse dileği olur!" diye bir inanç varmış. Softa, son umut olarak böyle yapmış. Kırkıncı günü âdeta kendinden geçerek, "Allahım, o paşa, haremini talâk-ı selâse ile boşasın da beni yine hulleye çağırsınlar!" diye dua edermiş. Bu sözleri, etraftan duyulacak sesle ağzından kaçırmış. Yanında bulunan cemaatten birisi, "Hoca, bu nasıl dua? Kendine gel!" deyince molla toparlanmış. Başından geçenleri anlatmış. Dinleyen adam, "Haklısın, böyle duâya ben de âmin derim!" demiş.

BU BAŞ TAKKESİZ OLUR MU?

Kel bir adam hamama gider. Çıktığında takkesini bulamaz, hamamcıya çatar, ödenmesini ister. Hamamcı, takkesiz geldiğini söyler. Dazlak başını göstererek, "Bu baş takkesiz olur mu?" der.

BU DA GEÇER YÂHU!

Adamın birisi çok dertliymiş. Bir köşede, "ah, of!" çeker dururmuş. Bunu gören bir arkadaşı, bir derdi olduğunu anlar. "Aldırma bu da geçer, yâhu!" der. Dertli, "Geçer a, yakar da geçer!' der.

BU DA MARTAVAL

Zamanımızdaki bazı dilci ve bilgin geçinenler gibi, vaktiyle böyle dilci geçinen bir şarlatan, tanıdıklariyle konuşurken sözü dil işlerine getirirler. Yeni bir buluşunu anlatır. "Martaval" kelimesinin iki kelimeden meydana gelmiş olduğunu izah eder. "Farsça yılan demek olan (mar) ile, Arapça, uzun demek olan (tavil) kelimelerinden meydana gelmiştir. (Uzun yılan) demektir." deyince, orada bulunanlardan biri, "Bu da bir martaval!" demiş.

BUGÜN GİT YARIN GEL

Her işi savsaklayan bir adamın karnı şişip ölmüş. Açmışlar, bakmışlar, "Bugün git, yarın gel!" çıkmış.

BU HAKSIZLIK DEĞİL Mİ?

Valilerden biri çok sofu imiş. Yaz günleri bazı köylülerin oruç tutmadıklarını işitmiş. Her köye, eli sopalı birtakım adamlar göndererek otuz gün Ramazanda gediksiz oruç tutmalarını emretmiş. Köyün birine gelen eli sopalı oruç memuru, bu emri halka bildirmiş. Köylülerden biri memura, "Ovadaki köye kaç gün oruç saldınız?" diye sorar. "Otuz gün" cevabını alınca, "Beş yüz evli bir köye de otuz gün oruç; bu haksızlık değil midir?" demiş.
ye otuz gün oruç, otuş evli bir köye de otuz gün oruç; bu haksızlık değil midir?" demiş.

BUKADAR KUSUR KADI KIZINDA DA BULUNUR

İki arkadaş arasında :

— Yâhu, işittiğime göre evlenmek istiyormuşsun.

— Evet, öyle.

— Kimi alıyorsun?

— Hacı beyin kızını.

— Ya! nişanlandınız mı?

— Çoktan.

— Kızı gördün mü?

— Yo, kim alacağı kızı görmüştür?

— İyi ama, ben kızı tanırım, eskiden komşumuzdu.

— Nesi var?

— Gözünün biri kör, biri de iyi görmez.

— Oh ne iyi, başkasına bakamaz.

— Bir ayağı topal.

— O daha iyi, sokak sokak gezemez.

— Beli de kanbur.

— Eh, okadar kusur kadı kızında da bulunur.

BU KÖYE SOPA YETER

Savaşla müslümanlığa açılan memleketlerde, cuma günleri hutbe okunurken hatip, minbere bir kılıç alarak çıkar. Böyle ülkelerden birinin bir köyünde, hatip, bir sopa alarak minbere çıkmış. Neden kılıçla çıkmadığını soranlara, "Bu köye sopa yeter, kılıç fazla gelir!" demiş.

BU İŞE BEN DE ŞAŞTIM

Köylünün biri, tarlada çift sürerken, dereden, "Şaştım Allahım, şaştım." diye sesler işitir. Merak eder, çifti bırakır, dereye iner. "Şaştım Allahım." diyen adamı bulur. O sırada, bunu söyleyen adamın arkadaşı da çift öküzünün bir tekini alır gider. Köylü adama neye şaştığını sorar. "Senin tek öküzle çift sürdüğüne şaştım!" der. Köylü tarlasına dönüp boyundurukta bir tek öküz görünce, "Bu işe ben de şaştım!" der.

BU MEMLEKETTE KORKMAK DA MI YASAK?

Köylünün biri, sıkı yönetim olduğu, birçok şeylerin yasaklandığı bir sırada şehre gelir. Tanıdıklarından birinin evine konuk olur. Gece dışarı çıkmak ister, abdesthaneyi bulamaz. Sokak kapısından dışarı çıkıp işini görmek isterken bir karaltı görür, korkar, bağırmaya başlar. Oradan geçmekte olan emniyetçiler, "Neden bağırıyorsun, gürültünün yasak olduğunu bilmiyor musun?" deyince, "Korktum, bu memlekette korkmak da mı yasak?" demiş.

BUNA DA YA HEY

Bir hoca, va'z ederken, "Yarın ehrette, serhoşların içtikleri içkilerin şişeleri boğazlarına asılacak!" demiş. Orada bulunan bir bektaşi, "Hocam, şişeler boş mu, dolu mu?" diye sorar. Hoca, yükü ağır göstermek için, "Doludur!" cevabını verir. Bektaşinin hoşuna gitmiş: "İmanım, buna da ya hey!" demiş.

BUNA KAPTAN PAŞA KARIŞIR

İçkinin yasak olduğu bir sırada, Bekri Mustafa duramamış; büyük bir havuzun içine, bir kayık koymuş, oturup içmeğe başlamış. Kol gezen yeniçeri ağası görmüş, "Yakalayın bu herifi, falakaya yatırın!" emrini vermiş. Bekri, "Ağa, senin vazifen karada içenleri yakalamaktır. Ben karada içmiyorum. Buna kaptan paşa karışır!" demiş.

BU NASIL HÜRRİYET?

Meşrutiyet ilân edildikten sonra, adamın birisi, hürriyetin ne demek olduğunu birine sormuş. "Hürriyet, herkesin istediğini yapabilmesidir." demiş "Şu halde karımı yine eskisi gibi dövebilecek miyim?" sorusuna, "Hayır!" denince, "O halde, bu nasıl hürriyet!" der.

BU NE OĞLAKTIR, NE DANA

Kadılardan biri, yeni tâyin edildiği kasabada, bir müddet bekler, kimse mahkemeye baş vurmaz. Kasaba halkı her işi kendi aralarında hallederlermiş. Kadı efendi para almak için başka yollar aramayı düşünmüş. Bir gün mahkemeye bir keçi bağlamış. Müftü efendiyi çağırmış, "Bu nedir?" diye sormuş. Müftü, "Keçi!" deyince, "Vay, bunak herif, sen daha keçiyi, oğlağı ayırt edemiyorsun. Nasıl müftü olmuşsun? Seni müftülükten çıkarıyorum!" diye bağırır. Müftü işi anlar, kadı efendiyi sular. Sıra papaza gelir. Ondan da alacağını alır. Hahambaşıyı çağırtır. Ona da aynı soruları sorunca, hahambaşı, "Bu, ne keçidir, ne oğlaktır, ne danadır. Allahın belâsıdır. Söyle ne vereceğiz?" der.

BALMUMU YAPIŞTIRMAK

Eski mahalle okullarında, hoca efendi bir kitaptan ders verirken, çalışılacak yeri işaretlemek için "şuradan buraya kadar" diye satırlar arasına iki küçük bal mumu yapıştırırdı. İki bal mumu arasında kalan parça iyice okunacak, ezberlenecek demekti. Olmazsa, falaka cezası hazırdı. Ertesi gün mum parçalarının yerleri değiştirilirdi. Küçüklüğümde mahalle okulunda ben de bir hayli mum yapıştırmıştım.

BU SORUNUN CEVABI HAZİRANDA VERİLİR

Çok soğuk bir kış gününde, çıtkırıldım bir İstanbul efendisi, eldivenlerini takmış, kulağına kulaklığını geçirmiş, kıymetli bir şalı boynuna atmış, paltosunu sımsıkı iliklemiş, süzüle süzüle dairesine gidiyormuş. Karşıdan gelen birisi, "Efendi saat kaç?" diye sormuş. Eldiveni çıkarıp paltonun, ceketin düğmelerini çözerek yelek cebindeki saate bakmayı göze alamıyan şık bey, "Bu sorunun cevabı Haziranda verilir!" demiş.

BU SUALİ MÜNKİR, NEKİR SORAR

Adamın birisi, zil zurna sarhoş olarak sokak ortasında yatakalmış. Bekçi görmüş, bunu bir hıristiyan sanmış. Anlamak için "Tanrın kim!" diye sorunca, "Bu suali Münkir, Nekir sorar; sana ne?" cevabını almış.

BU SURATTA HAYIR YOK

Birine, köselerin neden sakalı çıkmadığını sormuşlar. Şöyle cevaplandırmış: "Köselerde sakal çıkmadan önce, bir tek kıl çıkar, bakar; o suratta hayır ve uğur görürse ötekilere "Çıkın!" der, çıkarlar. Görmezse, "Bu suratta hayır yok, sakın çıkmayın!" der çıkmazlar. İşte köseler bu yüzden sakalsız kalırlar." demiş.

BU YOL HAPİSHANEYE GİDER

Hırsızın biri, geceleyin bir evin bahçesine atlar. Yatağında uyanık yatan ev sahibi duyar; "Ne oluyor?" diye pencereden başını çıkarınca, bir karaltı görür. "Kim o, ne arıyorsun?" diye bağırır. Hırsız, "Yolumu yitirdim!" deyince, ev sahibi "Oğlum, tuttuğun bu yol hapishaneye gider." der.

BUYUR KÜRKÜM!

Hoca Nasreddin, gündelik elbisesiyle bir düğüne gitmiş; pek aldıran olmamış, umduğu kadar ağırlanmamış. Bir ara, evine gitmiş, kürkünü giyip gelmiş. Hocayı saygıyla karşılamışlar, en şerefli yere oturtmuşlar. Sofra kurulmuş, rağbet göstererek önce hocaya buyur etmişler. Hoca, "Bu rağbet bana değil, kürküme, buyur kürküm!" demiş.

BÜYÜKLERİ DOLABA GİRMİŞ

Hoca Nasreddin, akşama yakın evine dönerken komşulardan birinin balık alıp götürdüğünü görerek imrenmiş. Parası olmadığı için kendisi gidip alamamış. Evine gelince karısına, "Bu akşam falan komşuda balık var. Ne yapıp yapıp yemek vakti oraya damlamalı. Canım çok çekti. Param yoktu alamadım.

Bak, aklıma bir çare geldi. Akşam namazından sonra yemek yeneceği zaman seninle bir kavga çıkarırız. Elime bir sopa alır, yastığa mindere pat küt indiririm. Sen de "Aman komşular, can kurtaran yok mu?" diyerek oraya kaçarsın. Ben de sopayla arkandan gelirim, bırakın şu başımın belâsı kadını geberteyim, diye içeri dalarım. Elbette, bizi barıştırıp yemeğe buyur ederler." der.

Kadın da bunu uygun bulur, düşündükleri gibi yaparlar.

Hoca, elinde sopayla kadının arkasından oraya varınca, ev sahibi, "Hoca efendi, hele sâkin ol, böyle şeyler olur, geçer. Buyur, yemek yiyelim de sonra çaresine bakarız." der. Hoca, "Bak, siz oturmuş, ne güzel yemek yiyorsunuz! Biz de birbirimizi yiyoruz." diye cüppesini toplayarak sininin başına çöker. Sofradaki balıkların hem az, hem de küçük olduklarını görür. Balığın birini alır, kulağına Arapça birşeyler söyler. Ev sahibi şaşırır, balığa ne söylediğini sorar. Bir başkasını alıp ona da aynı şeyleri söyledikten sonra, "Yunus peygamberi yutan balığı tanıyor musunuz? diye sormuştum. Biz küçüğüz, bilmeyiz. Büyüklerimiz bilse gerektir, dediler!" cevabını verir. Ev sahibi karısına, "Getir bakalım şu dolaptakileri de hoca efendi onlara da sorsun!" der, dolaptakiler de sofraya konur.

BÜYÜKLERİN KARŞISINDA KONUŞULMAZ

Sınıfta kalmış bir öğrencinin annesiyle öğretmen arasında:

— Oğlum, sabahlara kadar çalışır. Sinemaya gitse bile dersini bırakmaz. Çok kere kitaplarının üstünde uyur. Sınıfta kalmış olduğuna çok üzüldüm. Nasıl oldu da kaldı, bilmem?

— Çocuğunuzun adı, numarası nedir?

— Adı Yılmaz, numarası beş yüz on.

— Hangi sınıfta?

— Birinci sınıfta ya, (bir ka) mı, (bir ke) mi? iyice bilemiyorum.

— Hanım, çocuğunuzu derse kaldırdım. Ağzını açıp bir tek kelime söylemedi. Sanki ağzına kilit vurulmuştu. Ne yaptımsa bir türlü konuşturamadım.

— Efendim, çocuğum çok terbiyelidir. Büyüklerin yanında asla konuşmaz.

BÜYÜK SÖZÜ DİNLEMEMENİN CEZASI

Varlıklı bir adamın, bir tek oğlu varmış. Okuyup adam olmasını çok arzu ediyormuş. Onun yetişmesi, iyi bir insan olması için elinden geleni yapmaktan geri kalmıyormuş. Her zaman ona güzel gü-

zel öğütler veriyor! "Oğlum, oku; bilgili, dürüst, ahlâklı bir insan olmanı istiyorum. Bunlar insanın aynasıdır; süsüdür. Topluluk içinde şerefli bir insan olarak yaşa. Bunun için de daima kötüden, kötülüklerden uzaklaş; iyiden, doğruluktan şaşma..." diyormuş.

Çocuk da, babası ne kadar didinse, ne kadar öğütler verse, umursamaz, dinlemez, derslerine çalışmaz, okuldan kaçar oyuna gidermiş. Bir takım kötü arkadaşlar edinmiş, onlarla oyun ve eğlence yerlerine dadanmış. Sınıflarını geçemediği için okuyamamış, okulu terketmiş. Büyüdükçe, daha çok eğlence, kumar almış yürümüş.. Bu yüzden masrafları artmış, babasının verdiği harçlıkla yetinmeyerek evden birşeyler aşırıp satmayı, hırsızlığı alışkanlık haline getirmiş. Bir gün babasını, sonra da anasını kaybetmiş. Mal mülk ne varsa satmış savmış, kumarda, şurada burada yemiş bitirmiş. Çok geçmeden büyük bir sefalete, bir hırsızlık yüzünden de hapishaneye düşmüş. Orada bir arkadaşıyla karşılaşmış. Ona, "Buraya neden düştün?" diye sormuş. "Bir suç işledim de ondan, onun cezasını çekiyorum. Ya sen?" deyince, "Ben de, büyük sözü dinlememenin cezasını!" demiş.

C

CAMİ NE KADAR BÜYÜK OLSA, İMAM YİNE BİLDİĞİNİ OKUR

Güzel sesli, fakat câhil, küçük bir mescit imâmı, güzel sesiyle halkı büyülemiş. İmamın sesi için halk bu mescide dolarmış. Kasabadaki hayır sahiplerinden biri büyük bir câmi yaptırmış, bu imâmı da oraya almış. İmâm, yine küçük mescitte okuduklarını okurmuş. Halk, "Bizim imam yine küçük mescitte okuduklarını okuyor, büyük câmiye yaraşır başka şey de okusa ya!" derler. Bunu işiten müezzin de böyle söylemiş.

CEBİ DELİK

Bir hesap dersinde öğretmen öğrenciye sorar: "Oğlum, ondan on çıkarsa ne kalır?" Öğrenci, "Anlamadım öğretmenim!". Öğretmen, "Baban sana on kuruş verse, onu da düşürsen cebinde ne kalır?". "Bir delik kalır öğretmenim." Öğretmen, "Oğlum, bukadar şeyi bilemezsen sana ne denir?". "Cebi delik denir, öğretmenim!".

CEMAZİYÜLEVVELİNİ BİLİRİZ."

Cemaziyülevvel, Arap aylarından birinin adıdır. Vaktiyle Osmanlı idaresinde bu aylar kullanılırdı. Maliye dairelerinden birinde, her aya ait, işlemi biten evrak, beyaz bir torbaya konur, üzerine hangi aya ait olduğu yazılırmış. Orada çalışan işyarlarından birisi, boş bir torba çalarak evine götürmüş, bundan iç gömleği yaptırmış. Torbanın üzerindeki yazı nekadar yıkanmışsa da çıkmamış. Arka tarafına gelen yerinde (Cemaziyülevvel 1200) yazılıymış. Sıcak bir yaz gününde, sıcaktan bunaldıkları için herkes ceketlerini, mintanlarını çıkartıp öyle çalışırlarmış. Bir gün bu da öyle yapmış. Gömleğin üzerindeki yazı meydana çıkmış. Dairenin müdürü işin farkına vararak adamı çağırmış, durumu anlatmış, çalışırken mintanını çıkartmamasını tenbihlemiş.

Aradan beş on sene geçmiş, eski müdür yerini kaybetmiş, bu adam da o dairenin müdürü olmuş. Eski müdür, onun emrinde bir memur olarak çalışıyormuş. Bir iş için yeni müdür, eski müdüre çıkışınca, o da, "Çok ileri gitme, senin Cemaziyülevvelini biliriz!" demiş.

CENAZEYE GİTMEK SEVAPTIR

Bir adama babasından bir sürü koyun, bir de köpek kalmış. İhtiyar ölürken, oğluna, "Sürüyü koruyan bu köpektir, hakkı çoktur!" diye iyi bakmasını vasiyet eder. Bir zaman sonra köpek ölür. Köpeğin ölüsünü atmaz, evin avlusunda bir köşeye gömer, başına da bir taş diker.

Kasabaya gelen bir kadı, halkı soymak için sebep ararmış. Bu olayı işitmiş. Adamı mahkemeye getirterek, "Ölüsü de, dirisi de murdar olan köpeği kefenleyip gömmüşsün. Üzerine de taş dikmişsin. Bu, küfürdür; sen dinden imandan çıktın, bunun cezası çok ağırdır!" diyerek çıkışmış. Kurnaz adam, kadının maksadını anlamış, "Efendim, bana bir gün müsaade edin haklı olduğumu ispatlayayım!" diye mehil istemiş. Bir deftere beş on altın yapıştırmış, altlarına da birtakım evliya isimleri yazmış, mahkemeye gitmiş. "Kadı efendi hazretleri, ben bu köpeğe mezar yaptım, gömdüm. başına da bir taş diktim. Doğrudur. Lâkin, bu köpek öyle bayağı bir köpek değildir. Ashabı kehfin kıtmirinin soyundandır. İşte şeceresi. Tanıkların isimleri de yazılıdır!" diyerek defteri kadıya sunar. Kadı defteri alır, yaprakları çevirmeğe başlar. Sarı sarı altınları görünce, hürmetle ayağa kalkar, "Bence sâbit oldu ki, kıtmirin nesl-i pâkindendir. Cenazeye gitmek sevaptır; bizi niçin çağırmadın?" der.

CEZA SUÇ İŞLEYENE VERİLİR

Eskiden, sarhoşlara ceza olarak dayak atılırmış. Bir gün, bir sarhoşu yakalayıp, ayaklarını falakaya geçirerek dövmeğe başlamışlar. Canı yanan sarhoş, "Bu nasıl adalet? Rakıyı içen ağzım, siz ayaklarıma vuruyorsunuz. Ceza, suçu işleyene verilir!" diye bağırmış.

CİBİLLİYETİM BÖYLE YAPMAMI İSTİYOR

Nemrut, İbrahim Peygamberi ateşe attığında, ateş İbrahim Peygamberi yakmamış. Bunu gören şeytan, eline bir körük alıp ateşi uzaktan körüklemeğe başlamış. Bir başkası, "Yahu, biraz yaklaş. Bu kadar uzaktan körüklemenin ne faydası olur?" deyince şeytan, "Biliyorum, bir faydası yok. Yaklaşırsam yanarım. Faydası yok ama, cibilliyetim böyle yapmamı istiyor." cevabını verir.

CİBİLLİYETİ İCABI

Akrep, bir gölün karşı tarafına geçmek için, kurbağaya yalvarmış. "Ne olur? Sen yüzmek biliyorsun, ben bilmiyorum. Sevaba girersin, Allah rızası için beni sırtına al da gölden karşı tarafa ge-

çiriver!" demiş. Kurbağa bunu sırtına almış, kıyıdan açılmış. Gölün ortalarına vardıkları zaman, akrep duramamış, kurbağaya, "Ben seni sokacağım!" demiş. Kurbağa, "Nasıl olur? Ben sana iyilik yapıyorum, sırtıma aldım, geçiriyorum.." deyince akrep, "Ne yapayım, duramam; bu benim cibilliyetim icabı!" demesi üzerine, kurbağa, "Bu da benim cibilliyetim icabı!" diyerek suya dalar, nankör akrep boğulur.

CİM KARNINDA BİR NOKTA

Bu sav, bilgisiz kimseler için kullanılır. Eski mahalle okullarında, Elifbâ (alfabe)'ya başlarken, Arap harflerinin özelliklerini belirtmek için, şöyle bir tekerleme öğretilirdi. Öğrenciler bu tekerlemeyi bir ağızdan yüksek sesle okurlardı.

Arap harflerinin biçimine göre tekerleme şöyleydi: "Elif" çubuk gibi, "be" tekne gibi, "te" ona benzer, "se" ona benzer. "Cim" karnı yarık, "ha" ona benzer, "hı" ona benzer.. "Dal" iki çatal, "zel" ona benzer. "Rı" çengel gibi, "ze" ona benzer. "Sin" üç dişli, "şın" ona benzer. "Sat" badem gözlü, "dat" ona benzer. "Tı" tavşan kulaklı, "zı" ona benzer. "Ayın" ağzı açık, "gayın" ona benzer. "Fe" kuzu başlı, "kaf" ona benzer. "Kef" eğri büğrü, "lam" orak gibi, "mim" çomak gibi, "nun" çanak gibi, "vav" bir gözlü, "he" iki gözlü, "ye" yay gibi.

Bu tekerlemenin bir de noktalı, noktasız sayması vardı. O da şöyleydi:

"Elif"te yok, "be"nin altında bir nokta, "te"nin üstünde iki nokta, "se"nin üstünde üç nokta, "cim" karnında bir nokta, "ha"da yok, "hı"nın üstünde bir nokta... Tekerleme sonuna kadar böyle gider.

CİMRİNİN KENDİ EKMEĞİ BOĞAZINDAN GEÇMEZ

Çok zengin bir adam, o derece de cimri imiş. Mahallenin çapkın delikanlıları, onun eski, kirli bir pantolonunu çalarak yayladaki çobanına götürürler, gösterirler. "Ağa senden iki koyun istiyor!" derler. Koyunları alırlar, birini satarlar; yağ, şeker, pirinç gibi şeyler alırlar. Birisini de keserler, güzelce kızartıp adamı da davet ederler. Bedava davete konduğunu düşünen adam, koşarak gelir, memnun kalır. Yemek başlar, fakat, lokmalar bir türlü adamcağızın boğazından geçmez. Nihayet, içine bir kuşku girer, "Hainler, herhalde bu ziyafeti siz benim malımdan tertiplediniz. Çünkü, benim kendi malım boğazımdan geçmez!" der. Gülüşürler, mesele anlaşılır.

Ç

ÇAJNUKTURMAK

Bundan yirmi yıl kadar önce, Türk Dil Kurumu'nda çalışırken bir aralık sıkılmıştım. Bir parça dinlenmek için, yukarı katta kimlerin bulunduğunu sordum. Abdülkadir İnan, Şakir Ülkütaşır, İshak Rafet Işıtman'ın olduğunu söylediler. Hemen, (Çajnukturmak) diye bir kelime uydurdum; bir kâğıda yazarak altına da, "Ben, Divan'da şöyle bir kelime gördüm. İyice anlayamadım. Ne Arapçasından bir şey çıkıyor, ne de Türkçesinden.. İçinizde bilen varsa lütfen bildirsin!" diye yazdım; kâğıdı bir odacıyla gönderdim. Kâğıdı Abdülkadir İnan'a verirler. Kurnaz Tatar, kâğıdı okur, İshak Rafet'e uzatır. Rahmetli İshak, kâğıdın altına, "Bizim Gaziantep'te çajnukturmak, çala kalem yazı yazmak demektir." diye bir cevap yazar, bana gönderir. Sonra yukarı çıktım; hayli gülüştük.

Abbasoğulları'ndan Harun Reşid ve Me'mun zamanlarında Bağdat'ta, Arap dilinin esasları aranıyor. Yeni yeni kelimeler meydana getiriliyor. Bu sıralarda bir mecliste Arapça kelimeler üzerine konuşulurken, içlerinden birisi, şaka yapmak için, "Ben bir kitapta (hunfeşâri) diye bir kelime gördüm. Mânâsını anlayamadım. İçinizde bilen varsa söylesin de faydalanalım." der. Orada bulunan bir uydurmacı, sakalını karıştırır, sanki kafasında bir şeyler arıyormuş gibi bir durum takındıktan sonra, "Ben biliyorum; bu kelime, Hindistan'da biten bir otun adıdır. Koparıldığı zaman sütü çıkar ve çıkan bu süt donar!" Nitekim, (Lekad akadet mehabbetüküm bikalbi kema akadet halibül hunfeşâri) diye de bir beyt uydurur. Bu kadarla da kalmaz; "Bu ot hakkında şöyle bir hadîs-i şerif vardır." deyince orada bulunanlardan birisi, "Yahu bu kelimeyi biz uydurduk. Haydi bir beyt yakıştırdın. Orada kal.. Bir de hadîs uydurup Hazret-i Peygambere iftira etme!" der.

Her devirde böyle uydurmalar olmuştur. "Oteltermal"i Türkçe yapanları, Yunan efsanelerini Türk efsanelerinden çıkaranları, "salık" kelimesinin aslının "sağlık" olduğunu söyleyenleri gördük, görüyoruz.

ÇAKMAK TAŞI ÇIKTI

Vaktiyle İstanbul'un Tahtakale'si, yankesicilerin kaynaştığı yer imiş. İstanbul'a gelen bir Anadolu ağası, yankesicilerle eğlenmek istemiş. Para kesesine çakmak taşı doldurmuş, aval aval oralarda dolaşmaya başlamış. Yankesicilerin başı, çırağını çağırarak, "Ulan, şu avalı görüyor musun? Peşini bırakma!" demiş. Çırak adamın arkasına düşmüş. Az sonra eli boş döndüğünü gören ustası kızmış, "Bir iş beceremedin!" diye çıkışmış. Çırak, "Yokladım, ustam; çakmak taşı çıktı!" demiş.

ÇALAR SAAT

Vaktin Sadrazamı, İncili Çavuş'a bir çalar saat vermiş. O zamanlar saat hem pek az, hem de çok kıymetliymiş. İncili Çavuş saati çaldırmış. Paşadan bir saat daha istemiş. Paşa, "Ben sana geçenlerde güzel bir saat vermiştim; ne yaptın? deyince, İncili çavuş, "Velinimetim efendim, siz bu kulunuza çalar saat değil, çalınır saat ihsan buyurmuşsunuz; çaldılar!" demiş.

ÇALIM SATIYOR

Zengin tüccarlardan birisi ölür; haylaz, beceriksiz bir oğlu kalır. Babasından ne kaldıysa az zamanda yer bitirir. Her gün üstüne kıymetli bir kürk giyerek, içinde hiç bir mal kalmamış olan mağazaya gelir, kurulur. Oğlunu evlendirecek olan bir köylü, alış veriş için şehire iner. Aradıklarından bazılarını bulamaz. Bu mağazanın önüne gelir. Bakar ki, içeride bir adam çalımlı çalımlı dolaşıyor. Oradan geçenlerden birisine, "Bu kürklü adam ne satıyor?" diye sorar. "Çalım satıyor!" cevabını alır.

ÇAPANOĞLU GİBİ ARKAN VAR

Yozgat'ta yoksul birinin, bir eşeği varmış. Onunla odun taşır, geçimini sağlarmış. Eşek kocalmış, yük taşıyamaz hale gelmiş. Adam eşeğği başı boş salıvermiş. Sokak aralarında ne bulursa onunla yaşamaya başlamış. Bakımsız ve arık olan hayvana bir de uyuz çatmış. Eşek bir gün, Yozgat derebeylerinden Çapanoğlu'nun konağının önündeki ağaca gelip sürtünmeğe başlamış. Ağanın merhamet edeceği tutmuş. "Bu eşeğin sahibi kim ise bulun, getirin!" demiş.

Adamı bulup getirmişler. Ağa, "Bu eşeği alıp evine götüreceksin, uyuzuna ilâç yapacaksın, günde de beş okka arpa yedireceksin, on beş gün sonra getirip bana göstereceksin; yoksa kafanı koparırım!" diye çıkışmış. Zavallı adam çaresiz ağanın emirlerini

tamı tamına yapmış. Eşek iyice toplanmış, canlanmış, başlamış ahırda yüksek perdeden anırmaya... Eşek anırdıkça sahibi, "Anır, eşek oğlu eşek, Çapanoğlu gibi arkan var." dermiş.

ÇAYA VARMADAN ÇEMRENME

Ilgın (serap) nedir? hiç görmemiş bir delikanlı, obası halkıyla kervana katılmış; Konya ovasında giderlerken karşıda ırmaklar, göller, ağaçlar görmüş. Delikanlı, bu gördüklerini sahici sanarak, suda ıslanmasın diye paçalarını sığamaya, çemrenmeye başlamış. Görenlerden biri, "Oğlum, o gördüklerin ılgındır. Çaya varmadan çemrenme!" demiş.

ÇEKİRDEKTEN YETİŞME

Bazı bahçelerde, meraklılar meyve çekirdeğini yere gömerek fidan yetiştirirler. Böylesi, piçten sökülme ve kökten ayrılma olandan daha iyi ve daha kuvvetli olur. Altı, yedi yaşlarında bir çocuk, dilencilik yapıyormuş. Adamın biri, "Evlâdım, pek küçük başlamışsın; kimsen yok mu?" diye sormuş. O da, "Var ya, beni çekirdekten yetiştirmek istiyorlar!" cevabını vermiş. Bir işte erbap olmak için, o işe küçükten başlayıp alışmaya bu tâbir kullanılır.

ÇİFTÇİLİKTEN ÇUHA GİYMİŞ YOKTUR

Uşak Rüşdiyesine devam ediyordum. Babam demirci olduğu için köylüleri yakından tanıyordum. Âşârcılardan ne çektiklerini işitir, üzülürdüm. O zamanlar memlekette iki türlü halk tipi vardı. Birisi, ağalarla hocalar, birisi de kasabalı ve köylü halk yığını... Ağalarla hocaların geçimleri iyiydi. Öbür taraf, yarı aç, yarı tok çabalar dururdu. Çalıkoğlu Bekir Efendi adında ünlü bir ağa vardı. Çok zekî olduğu için "Tilki Bekir" derlerdi. Ara sıra bize gelir, babamla konuşurlardı. Bu konuşmalardan birinde, köyden, tarladan söz açıldı. Bekir efendi, "Komşum, ben şu âşârcılıktan vaz geçmek istiyorum. Fakat, yüküm ağır, kalabalığım çok. Uşak kırındaki tarlalarım beni geçindirmez. İşi yalnız çiftçiliğe döksem aç kalırız. Atamdan işittim; çiftçilikten çuha giymiş yoktur, derdi." demişti. Bu söz kulağımda kalmıştı. Babamla köylere gittiğimde, çuha giymiş adam aradım; göremedim. Ancak, âşârcıdan ve onun etrafındakilerden köylülerin neler çektiklerini gözlerimle gördüm. Böylece, çuha giyememenin kafamdaki nedeni çözülmüş oldu.

ÇİFTÇİNİN ŞAŞKINI BOSTANCI, SOFTANIN ŞAŞKINI DESTANCI OLUR

Hali vakti yerinde olan bir çiftçi ölünce, delikanlı oğlu bakmış ki, kavun, karpuz gibi şeyler yetiştirmek, arpa, buğday ekip biç-

mekten daha kolay. Bostanı bir ekersin, bir de çapalarsın, olur biter. Satışı da kolay. Gerekirse tarlasında toptan satarsın. Ne toplaması var, ne taşıması. Arpayı, buğdayı ekmek, biçmek, harman yapmak, savurmak, taşımak zor iş. Delikanlı, başlamış bostancılığa. Bostan gelişmeye başladıkça keyfine diyecek yok. Arpa, buğday eken komşulariyle başlamış alay etmeye. Köylü ambardan yemedikçe karnı doyar mı? Bir yıl şöyle böyle idare etmiş. Ertesi yıl, bostanların tam olgunlaşacağı bir sırada erkenden soğuk bastırmış, bir gecede kırağı bütün bostanı dondurmuş.

Bostancı, köy odasında talihinden şikâyet ederken, köşede çubuğunu çekmekte olan yaşlı bir köylü, "Oğlum, yalnız bostanla iş olur mu? Arpayı, buğdayı bırakıp tüm bostan ekmek nene? Çiftçinin şaşkını bostancı, softanın şaşkını destancı olur." demiş.

Medrese devrinde söylenmiş olan bu sözün, bugün dahi yeri yok değildir. Günümüzün bazı haylaz öğrencileri, derslerini bırakır, şairliğe özenirler. İkisini birlikte yürütemezler, şairlikle yetinirler. Böyle şairler çoktur. Bundan elli yıl kadar önce bir şair, "Kaldırım taşları altında birer şair var!" demiştir. Günümüzün şairleri kaldırım üstüne çıkmıştır.

ÇİFTE TALİH

Bir bektaşiyle tanıdığı bir kimse arasında:

— Yahu, nerelerdesiniz? Çoktandır göründüğünüz yok.

— Sorma baba efendi, başıma gelenleri.

— Hayır ola, ne oldu?

— Ne olacak, bir hafta içinde hem karım, hem de kaynanam öldü.

— Hey kurban olduğum çifte talih!

ÇİNGENE ÇALAR, KÜRT OYNAR

Çingene lâkabiyle şöhret almış olan paşalardan birisi, vaktiyle İstanbul'a Şehir Emini olmuş. Kürt Ahmet adında bir de Emanet Saymanı varmış. Hazır cevaplardan birinin, Şehir Emanetine işi düşmüş. Aylarca sürüklendiği halde işini bir türlü gördürememiş. "Ne oldu?" diye soran bir arkadaşına, "Bitecek gibi değil. Orada söz dinleyen yok. Çingene çalar, Kürt oynar!" demiş.

ÇİL YAVRUSU GİBİ DAĞILDILAR

Keklik kuşunun bir adı da çil'dir. Tüylerindeki benekler yüzünden böyle denilmiş olmalıdır. Kekliğin dişisi, yavru çıkarınca, yavruları ile hiç ilgilenmez, kendi hallerine bırakır; yavrular yumurtadan çıkar çıkmaz sekerek etrafa dağılıverirlermiş. Söz buradan gelmiştir.

ÇİZMEDEN YUKARI ÇIKMA

Ressamlardan birisi, çizmeli bir insan resmi yapar; herkes beğenir. Resme bakan bir çizmeci, çizmede kusur bulur. Ressam dikkat eder, çizmeciye hak verir. Çizmeci, resmin başka yerlerinde de kusur bulmaya kalkışınca ressam "Çizmeden yukarı çıkma!" der. Bu, bir Fransız savıdır. Yurdumuzda da yayılmıştır.

ÇUVALDIZI BULAN BULDU

Yörüğün birisi, şehirde yağ, yoğurt sattıktan sonra bir çuvaldız almış. Bir ara onu düşürmüş. Uzun zaman aradıktan sonra bulmuş. Şehirden çıkıp giderken pazar yerinde bir kalabalık görmüş. "Hey, çuvaldızı bulan buldu; boşuna aramayın!" demiş.

ÇUVALI KESİP HEYBE YAPARIZ

Softalardan birinin medresede heybesini çalmışlar. Aramış sormuş ise de bulamamış. Bir sabah, medresenin avlusuna çıkmış, "Şu benim heybeyi çalan kimse, getirsin; yoksa yapacağımı ben bilirim!" diye bağırmış. Heybeyi çalan adam, bu sözlerden ürkerek geceleyin heybeyi getirip softanın odasının önüne bırakmış. Arkadaşları, ne yapmak istediğini sorduklarında, "Çuvalı kesip heybe yapacaktım!" demiş.

D

DAĞ DAĞA KAVUŞMAZ, İNSAN İNSANA KAVUŞUR

Şişman bir adam, kendisi gibi şişman bir arkadaşını ziyarete gider. Karşılaştıklarında arkadaşı, "Dağ yürümez, aptal yürür derler. Dağ yürümüş." diyerek arkadaşıyla kucaklaşır. O da, "Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur!" der.

DAĞDAN GELEN BAĞDAKİNİ KOĞAR

Çalışkan bir köylü, boş bir alanı sökerek tarla yapmak istemiş. Otları, ayrıkları sökmüş, atmış. Nasılsa, küçük bir ayrık dalı, yakında bulunan bir bağa sürüklenmiş, orada kök salmaya başlamış. Çok yaşlı, çalışacak hali kalmamış olan bağ sahibi, bağda dolaşırken ayrığı görmüş; oğluna o ayrığı söküp atmasını söylemiş. Oğlu nedense ihmal etmiş. Bir zaman sonra küçücük ayrık bütün bağı sarmış, köreltmeye başlamış. Bu hali işiten ihtiyar, "Oğlum, gördün mü ihmalin cezasını? İşte böyle dağdan gelen bağdakini koğar!" demiş.

DAMAT DEDİĞİN BÖYLE OLMALI

Birkaç arkadaş kahvede oturup konuşurlarken, evlenmekten söz açmışlar. Bu sırada kaynana lâfı ortaya atılmış. Her biri birşeyler söylemiş. İçlerinden birisi,, "Ben evlendikten sonra, kaynanam benim işlerime karışmaya kalkışırsa onu boğar, denize atarım!" deyince, bu konuşmaları dinleyen yüreği yanıklardan birisi, "Damat dediğin böyle olmalı. Onu kendime damat yapabilseydim.." demiş.

DAMDAN DÜŞENİN HALİ

Hoca Nasreddin damdan düşmüş, feryada başlamış. Konu komşu toplanmışlar, hocayı teselli etmeye çalışmışlar. Hoca, gelenlere, "İçinizde hiç damdan düşen var mı?" diye sormuş. "Yok!" cevabını alınca, feryada devam ederek, "Öyleyse siz benim ne çektiğimi bilmezsiniz; damdan düşenin halini damdan düşen bilir.." demiş.

DAM ÜSTÜNDE SAKSAĞAN VUR BELİNE KAZMAYI

Yakışıksız bir iş için söylenir. Aslı şöyledir:

Boğa dağlarının güney tarafı ılıktır. Kış dokunaklı olmaz.

"Saksağan" adı verilen bir çeşit karga, kışın oralarda barınır. Evcil hayvanlar da boldur. Bazı hastalıklı inekler, danalar, keçiler sürüye gidemez. Evin önündeki ayak damının üzerinde pineklerler. Oralarda bulunan bir çeşit sinek gelir, bu hayvanların sırtına yapışır; bir delik açarak yumurtlar. İlk yaza doğru bu deliklerden bir çok sinek çıkarak uçuşur. Çok arık ve dermansız olan bu hayvancıkların sırtındaki yumurta keselerine dadanan saksağanlar, hayvanın sırtına konarlar, gagalarıyla yumurtalığı delerek bulduklarını yerler. Zavallı hayvanlar çabalasalar da saksağanları koğamazlar. Deride yer yer bir çok yaralar açılır. Evdeki nineler, kadınlar ellerine geçirdikleri bir sopayla, dam başına konmuş olan saksağanları koğarlar. Bu söz oradan kalmıştır.

DARISI BAŞINA

Mutlu bir işin, söylenen kimseye de nasip olması dileğiyle böyle söylenir. Eskiden, uğur ve bereken getirmesi için, gelinin başına darı serperlermiş. Bu görenek bugün de bazı yerlerde yaşamaktadır. Sonradan bazı yerlerde de gelinin başına para serpilir olmuştur. Bu söz çok eski devirlerden kalmış olmalıdır.

DAYAN ALLAHIM, TAM ZENGİN OLACAK ZAMAN

Bektaşi babalarından birisi, gemiye binmiş giderken bir fırtına kopmuş. Gemide bulunanlar ellerini göğe açarak duaya başlamışlar. Kimisi evliyalara mum adarmış, kimisi kurban adar, kimisi de yüz altın, bir çiftlik vakfedeceğini söylermiş. Bu hali soğukkanlılıkla seyreden bektaşi, "dayan Allahım, tam zengin olacak zaman." demiş.

DELİ DELİYİ, İMAM ÖLÜYÜ SEVER

Deli deliyle daha iyi uyuşur, anlaşır da ondan. İmama gelince, o, ölüyü sever. Çünkü, ölünün yıkama ücreti var, devri var, kefareti var, ıskatı var, mevlidi var, helvası var. Dünylığı bol da ondan.

DELİ, HER DELİĞE PARMAK ATAR

Padişahlardan birisi, çok sevdiği, teklifsiz, senli benli olduğu hekimiyle konuşurken, hekimin kaftanında bir delik görür. Yavaşça parmağını deliğe sokarak genişletmeye başlar. Hekim farkına varır; ses çıkarmaz. Padişah, "Delilik nasıl olur?" diye bir soru sorar. Hekim de, "Delilik öyle bir şeydir ki, her gördüğü deliğe parmak atar!" cevabını verir.

DELİ KANCIK EVDE, DELİK BONCUK YERDE KALMAZ

Zengin bir köy ağasının yarı deli, sarsak, budala bir kızı varmış. Birkaç dünür çıkmışsa da ağa, "Bu adamlar benim malıma göz dikerek kızımı istiyorlar. Yoksa, bu sarsak kızı kim ne yapacak?" diye gelenleri savarmış. Köy odasında konuşurlarken, gün görmüş bir adam olan köyün hocası, "Ağa, gel şu kızı bir münasibine ver. Deli kancık evde, delik boncuk yerde kalmaz." der dururmuş. Ağanın yaşlı bir çobanı varmış. Ölmüş, yerine onun oğlu çoban durmuş. O günden sonra kızın durumu değişmiş. Hemen her gün "Çobana yemeği ben götüreyim" diye, yemek bakracını, ekmek torbasını alır, davarların öğleyin eğreştikleri yere koşarmış. Babası bundan işkillenmiş; bir gün davarların eğreştikleri yere giderek kuytu bir yere saklanmış. Öğle vakti olunca, genç çoban koyunları getirmiş, koyu gölgeli bir ağacın altına eğremiş. Sırtını bir çama dayamış, yanık yanık kavalını çalmaya başlamış. Öteden kız görünür görünmez çoban koşmuş, kız koşmuş, birbirlerlne sarılmışlar. Ağa, hocaya gelmiş, "Hocam, haklıymışsın. Şu bizim çobanla deli kızın nikâhını kıyıver!" demiş.

DELİYİ TIMARHANEYE DEĞİL, HÜKÜMET DAİRESİNE GÖTÜRÜN

Vaktiyle Deli Nüzhet adıyla anılan bir şair varmış. Bursa'da bulunduğu sırada, buraya, adı deliye çıkmış olan birisini vali olarak göndermişler. Beş on gün sonra da başka bir deliyi kadı olarak yollamışlar. Şair bir gün çarşıda dolaşırken, jandarmaların bir adamı sürükleyerek alıp gittiklerini görmüş. Niçin, nereye götürdüklerini sormuş. "Delidir; tımarhaneye götürüyoruz!" demişler. O da, "Tımarhane'de ne işi var? Hükûmet dairesine götürün!" demiş.

DENİZ TÜKENDİ

Hoca Nasreddin'i kaptan yapmışlar. Bir gün gemiyi karaya oturtmuş. "Hoca, ne yaptın?" dediklerinde, "Ne yapayım, deniz tükendi!" demiş.

DERDİNİ MARKO PAŞA'YA ANLAT

Abdülhamit zamanında, uzun yıllar Askerî Tıbbiye'de nâzırlık yapmış bir Rum paşa varmış. Adı, Marko Paşa imiş. Gerek öğrencilerin, gerek başkalarının dertlerini dinler, hep "Anladım, anladım!" der, savarmış. Yerine getirilmeyecek bir dilek için böyle söylenir.

DERVİŞİN KEBABI KIZARSIN DA VARSIN DÜNYA YANSIN

Bektaşi fukarasından biri, bir parça et, bir şişe de şarap alarak kıra gider. Eti kızartmak için ateş yakar. Esen yelden etrafı ateş sarar, orman tutuşur. Baba yangını söndüremeyince, "Dervişin kebabı kızarsın da varsın dünya yansın!" der.

DIŞI SİZİ YAKAR, İÇİ BENİ

Eskiden şehir ve kasaba kadınları pek sıkı örtünürler; tek gözden başka hiç bir yerlerini göstermezlerdi. Birkaç delikanlı kahvede otururlarken oradan beş, altı kadın geçiyormuş. İçlerinde birisi boylu poslu, gösterişli bir kadınmış. Delikanlılar çok beğenmişler, "Ne güzel bir kadın olmalı! Kocası da herhalde çok mutludur." derler. Orada bulunan ve bunları dinleyen birisi, "O benim karımdır. Dışı sizi yakar, içi beni..." der. Meğer kadın pek çirkin ve huysuzmuş.

DOĞRU SÖZE NE DENİR?

Adamın birinin surat, yapı ve kılık bakımından kendisine çok benzeyen bir uşağı varmış. İkide birde "Hayvan!" diye hakaret eder dururmuş. Sabrı tükenen uşak, bir gün, "Bana hayvan demeniz, size benzediğimdense, doğru söze ne denir?!" demiş.

DOMUZA OMUZ VERMEK

Geceleri köyün tarlalarına domuz dadanmış. Mısır, pancar gibi ürünleri yer, harap edermiş. Köylüler domuzun geçeceği yola derin bir kuyu kazıp, üstünü çalı çırpıyla örtmüşler. Bir gece domuz bu tuzağa düşmüş. Tuzaktan habersiz olan bir köylü de oradan geçerken tuzağa yuvarlanmış. Günlerdir içerde aç kalan domuz, halsiz, bitkin bir halde kıvrılmış kalmış. Domuz köylüden, köylü domuzdan korkmuş. Domuz bir ara toparlanmış, çukurdan çıkmak için tırmanmaya koyulmuş. Başka çare olmadığını düşünen köylü, hiç değilse orada korkusuz kalmak için domuza omuz vererek çıkmasına yardım etmiş.

DOSTA EL AÇMAKTANSA, DÜŞMANA BIRAKMAK DAHA YEĞDİR

Yaşı sekseni bulmuş bir ihtiyarın çalıştığını gören birisi, "Hâlâ çalışıyorsun. Yetmez mi? Bırak artık şu dünya işlerini. Topladığın mal kimlere kalacak?" dediğinde, ihtiyar böyle cevap vermiş.

DOST BAŞA, DÜŞMAN AYAĞA BAKAR

Başa, ayaktan daha çok önem verilir. Övmek ve yermek için böyle söylenir. Dost, başa bakar över, düşman ayağa bakar yerer.

Abdülhamid'in çok sevdiği ve güvendiği valilerden Erzincanlı Hacı İzzet Paşa'nın Edirne valiliği zamanında vilâyet meclisi toplanmış. Hıristiyanlardan, Yahudilerden de üyeler varmış. Pek kalender, bir parça da delişmen olan paşa, toplantıya geldiği zaman nasılsa pantolonunun düğmeleri açıkmış. Rum üye bunu görmüş, bir şey söylememiş. Hahama göstermiş. Geveze Yahudi duramamış, "Paşa hazretleri, af buyurunuz. Zâtıdevletinizin pantolon düğmeleri açılmış." deyince, hazır cevap paşa, "Aferin haham efendi. Dost başa, düşman ayağa bakarmış. Siz ortaya bakmakla tarafsızlığınızı gösterdiniz." demiş.

DOSTLAR ALIŞVERİŞTE GÖRSÜN

Hoca Nasreddin, tanesini iki paraya aldığı yumurtaları bir paraya satarmış. Bir dostu, "Hoca efendi, bu nasıl alışveriş? Kârı neresinde?" deyince, Hoca, "Kârı şudur ki, dostlar alışverişte görsün!" demiş.

DOSTLUK YOKLUKTA BELİ OLUR

Zengin bir adama, "Senin ne çok dostun var? Herkes ziyaretine geliyor." derler. O da, "Siz onları yokluk zamanında görün. Dostluk, yokluk gününde belli olur." cevabını verir.

DÖNER TAŞI, UÇAR KUŞU OLMALI

Varlıklı ağalardan birinin güzel bir kızı varmış. Uzaktan, yakından isteyenler olmuş. Gelenlere babası, "döner taşı, uçar kuşu var mı?" diye sorarmış. Kızını vereceği adamın bir değirmeni ve gübresinden faydalanılacak güvercinleri olmasını istermiş. Bu yüzden kız, bir türlü satılamamış. Günün birinde, bir köy melikanlısıyla anlaşarak bırakıp gitmiş. Babası, "uçar kuş ararken, yuvadaki kuşumuzu uçurduk." diye dövünmüş.

DUÂ İLE ÜLKE ALINMAZ

Padişahlardan biri, Rum ilinden bir savaştan dönerken yanına bir kaç serseri derviş sokulur. "Hünkârımız, siz bu illeri bizim duâmız bereketiyle fethettiniz. Bize doyumluk olacak bir kaç köy vakıf buyurunuz. Ömür ve âfiyetinize duâcı oluruz." derler. Padişah onlara, "Duâ ile ülke alınmaz. Kılıçla, yiğitlikle alınır. Bu miskinliği atın, gelin orduya girin, ülkeler açın. O zaman size dirlikler vereyim..." der.

DÜĞÜNÜNDE DAVUL ÇALINMAYAN

Adamın biri, askerlik arkadaşını görmek için bir köye gitmiş. Köyün dışındaki çeşme başında rastladığı bir kocakarıya, "Sizin

köyde Gökmen oğlu Durmuş çavuşun evi hangisi?" diye sormuş. Kulakları iyi işitmeyen kadın, "Ah oğul, düğününde davul çalınmayan Fatma neneyi soruyorsan işte benim." demiş. Zavallının, düğününde davul çalınmamasının üzüntüsü, uzun yıllar içinden çıkmamış.

DÜNYA BU, KİMİ BATAR, KİMİ ÇIKAR

Sıcak bir günde tilki, bir bostan kuyusuna gelir, su içmek ister. Kovalardan birinin içine girer. Tilkinin ağırlığıyla çark döner, kovayla birlikte tilki aşağıya iner. Oradan çıkma çarelerini düşünürken, kuyunun başına bir kurt gelir. Tilkiye orada ne yaptığını sorar. Kurnaz tilki, "Sıcaktan çok bunalmıştım; bir parçacık serinlemek için indim. İstersen sen de gel. Burası ömür bir yer." der. Kurt, nasıl inebileceğini sorar. Kovalardan birinin içine girmesini söyler. Kurt, tilkinin dediğini yapar. Kurt aşağı inerken, tilki yukarı çıkar. Tehlikeyi anlayan kurt, "Nereye tilki kardeş?" diye sorunca o da, "dünya bu, kimi batar, kimi çıkar." der.

DÜNYADA BAKILACAK SURAT MI KALDI?

Halk şairi Seyrânî, bir gün gözleri kapanmış olan bir arkadaşına rastlar. Dostu ona, "Bende dünyayı görecek göz kalmadı." deyince, söz eri Seyrânî, "Dünyada bakılacak surat mı kaldı?" der.

DÜNYANIN EN ASİL MİLLETİ TÜRK MİLLETİDİR

İstanbul'da, Bahçekapı semtinde meşhur bir terzihanenin sahibi olan Macar Mösyö Bak, bir gün Serkl Doryan Kulübünde, içlerinde İngiliz, Fransız, İtalyan, Rum ve başkaları bulunan bir toplulukta, yeri gelir de şöyle bir fıkra anlatır:

"Ticarethanemde kapıcılık eden bir Türk, harbe giderken, daha önce almış olduğu onbeş lira borcunu şimdi veremeyiceği için benden özür diledi. Harpten sağ dönerse bizzat kendisinin, şehit olursa, ailesinin bu borcu ödeyeceğini söyledi. Cihan savaşı bitmişti. Bir zaman sonra pek genç bir delikanlı ziyaretime geldi. Kapıcının oğlu olduğunu, babasının harpte şehit düştüğünü, vasiyeti mucibince borcunu ödemeğe geldiğini söyledi. Paraları olmadığı için gecikmiş olmasından sıkılarak özür diledi. Ben, bu parayı almamak için ısrar edince çok müteessir oldu. Babasının vasiyetini yerine getirmek borcu olduğunu söyleyerek, parayı almamı rica etti. (Gerçek bir Türk dostu olan Mösyö Bak, fıkrasının sonunda gözleri yaşarmış olduğu halde, kendine mahsus gür bir sesle) Görüyorsunuz baylar, dünyanın en asil, en doğru, en namuslu milleti Türk milletidir." der.

DÜNYAYA ÇAMAŞIRCILIK ETMEYE GELMEDİM

Bir bektaşiyle tanıdığı arasında:

— Baba efendi, sarığın kirlenmiş.

— Haberim var.

— Yıkasanız a.

— Yine kirlenir.

— Yine yıkarsınız.

— E, ben dünyaya çamaşırcılık etmeye gelmedim.

DÜNYAYA SIĞMAYAN KAFA, TAKKEYE SIĞARMIŞ

Yavuz Sultan Selim, haremde giymek üzere bir takke yaptırmış. Takke çok süslü ve ağır kumaştan yapılmış. Yavuz, takkeyi giyerek aynaya bakmış, beğenmiş ve, "Dünyaya sığmayan kafa, takkeye sığarmış!" diye söylenmiş. Yavuz için, dünya haritasına bakarak, "Bu dünya bir hükümdara az gelir." dediği de söylenir.

DÜNYAYA YARAMAN, EHRETE YARAMAN, SEN NERENİN ŞEYHİSİN?

Şeyhlerin hatırlı olduğu sıralarda, dervişlerden birisi şeyhe gelerek, memurluk almak için sadrazama bir yazı ister. Şeyh efendi, "Biz dünya işlerine karışmayız." der, işini yapmaz. Bir zaman sonra dervişin annesi ölür. Annesinin kabir azabından kurtulması için, şeyhe gelir, kefenine konmak üzere bir muska yazmasını rica eder. Şeyh, "Kabir azabı haktır; duâ ile, muskayla ondan kurtulma olmaz." deyince, canı sıkılan derviş, "Dünyaya yaraman, ehrete yaraman; sen nerenin şeyhisin?" diyerek çekilir, gider.

DÜŞÜNCE İÇİN PARA VERMEDİNİZ Kİ

Ağalardan birinin aptal bir uşağı varmış. Bir gün, "Oğlum, al şu beş kuruşu, bir okka soğan, biraz dere otu, biraz maydanoz, biraz nane, birkaç ta limon al da gel." der. Uşak, alınacak şeylerin birkaçını unutur. Ağa, "Ah, biraz düşüncen olsa ne iyi olurdu?" deyince, "Düşünce için para vermediniz ki!" der.

E

EDEN BULUR

Av meraklısı birkaç kişi toplanmışlar, ava gitmişler. Her biri bir tepeye dağılmış. İçlerinden bir delikanlı rastladığı bir ava ateş edince, kaza ile av arkadaşlarından birini vurmuş. Adamın feryadı üzerine hepsi koşuşmuş. Bakmışlar ki yarası ağır. Delikanlıyı bile bile kurşun atmakla suçlamaya kalkmışlar. Can çekişen yaralı, "Hayır, onun suçu yoktur. Bu bana Allah tarafından verilen bir cezadır. Vaktiyle ben onun babasını öldürmüştüm. Olayı kimin yaptığı meydana çıkmamıştı. Eden bulur. Ben, ettiğimi buldum!" demiş.

EFEM BİLİR KARARINI

Vaktiyle Simav, Uşak, Gediz taraflarında "İslâmoğlu" adında bir efe türemiş. Kadılara ve Müftülere düşman kesilmiş. Yıllarca kimse hakkından gelememiş. Efenin dağa çıkışı şöyledir:

Simav'ın bir köyünden olan delikanlı efe, bir kızla sevişir. Onunla nişanlanacağı sırada köyün ağasının oğlu da kıza göz koyar. Kızın gönlü de efede... Efe, bir gün, kızı dağa kaldırır. Fakat, kıza dokunmaz. Öylesi zeybekliğe yakışmaz.

Kızın babası, köy ağasının kışkırtmasiyle dâva eder. Efenin üzerine zaptiye (jandarma) gönderilir. Efe bir türlü ele geçmez. Kadı bir hile düşünür, bir af fermanı uydurur. "Efe, kızı babasına teslim ederse, Allah'ın emri üzerine kızın kendisine verileceğini ve af edileceğini" yazar. Kız buna inanmak istemezse de, saf yürekli efe inanır ve kızı babasına gönderir.

Kadıyı yemlemiş olan ağa, hemen düğün tedarikine başlar. Kızın ikrarı alınmadan nikâh kıyılır. Kına gecesi kız, bahçedeki bir ağaca kendisini asarak intihar eder. Efe bu olanları duyunca çok üzülür; bir gece köye inerek ağayı, oğlunu ve nikâh kıyan imamı temizler; bundan sonra dağa çıkar.

Halk efeden yana.. Haklı olduğunu bildikleri için onu ele vermezler. Efe, kadıdan da öç almak ister. İşi kurnazlığa vurur, bir

müddet izini kaybettirir. Öldüğü hakkında söylentiler çıkartır. Biliyor ki, kadı bir yıl sonra Simav'dan ayrılacaktır. Çünkü, kadılar bir kazada ancak iki yıl kalırlar. Kadı'nın günü dolar. Yanına bir sürü koruyucu alarak Simavv'dan yola çıkar. İşi uzaktan kollayan efe, bir ormanda kafilenin önüne geçer. Kadı'nın yanındakiler çil yavrusu gibi dağılıverirler. Kadı, korkudan efenin ayaklarına kapanır; karısı boynunda boğazında ne kadar süs eşyası varsa efenin önüne atar. Çocukları feryada başlarlar. Bağışlanması için yalvarırlar. Temiz yürekli efe, merhamete gelir; kadına, "Al şu ziynetini, ben ne mal düşmanıyım, ne de ırz düşmanı... Korkma, çocuklarını öksüz bırakmak istemem!" der. Kadıya da, "Kalk bakalım, ben çalacağım, sen oynacakasın!" der, sazını eline alır, kadıyı saatlerce oynatır. Yavaşladıkça, "Dön!" diye haykırır. Şişman kadı, kan ter içinde kalır. Karısı, "Efem, yeter, merhamet et!" deyince, canının bağışlandığına şükreden kadı, "Sen sus, efem bilir kararını!" der.

EHRETTE DE VEREM OLACAK

Her zaman kocasını rahatsız eden bir kadın, mahalle câmiine gitmiş, va'z dinlemiş. Va'z eden hoca, "Yarın ehrette Allah.ın salih kulları, eşleriyle kol kola birlikte cennete gidecekler." demiş. Kadın eve gelince bunu kocasına anlatmış. Karısından bıkmış olan adam, "Yok canım, bize ehrette nur gibi hûriler verilecek, onlarla yaşayacağız." deyince, karısı, "Demek beni ehrette de verem edeceksin!" demiş.

EHVENİ ŞER

Şairlerden biri, huyu kötü, tüyü bozuk bir kadın almış. Niçin böyle bir kadınla evlendiğini sormuşlar. "Ehveni şerri aldım." demiş.

EKİN İTİ GİBİ

Ekinler yükseldiği zaman, ekin tarlasının içinden geçen köpek, etrafını görebilmek için başını kaldırarak gider. Başını dik tutan, kasalak, kurumlu kişilere halk, "Ekin iti gibi" der.

EKMEKÇİDEN AL BAKKALA VER

Fakir bir Bektaşinin karnı acıkmış. Ceplerini yoklamış, ancak iki metelik çıkmış. Ekmekçiye giderek metiliğin birini atmış, "On paralık ekmek ver!" demiş. Ekmeği almış, gideceği sırada ekmekçi, "Hani parası?" diye adamdan para istemiş. "Önceden attım ya, görmedin mi?" dediyse de ekmekçi, "Saçından, sakalından utan. On para için yalan söylemeğe utanmıyor musun? Parayı almadım."

der. Bektaşi çaresiz, yanında kalan tek meteliği de atar. Oradan bakkal dükkânına gider, on paralık peynir ister. Çıkarken bakkal para ister. "Önceden attım..." der. "Atmadın!" cevabını alınca, "Saçımla sakalımla yalan mı söyliyeceğim?" der, bakkal ses çıkarmaz; peyniri alır gider. Dükkândan çıkınca, gözlerini göğe dikerek, "Hey Allahım, biliyorsun, ekmekçiye on para fazla vermiştim. Onu ekmekçiden al bakkala ver!" der.

EL DEDİ, BEN DE DEDİM

Kocakarının birisi, "Aha Köroğlu, gözün kör olsun!" diye ilenirken Köroğlu çıkagelir. "Nene, nene! Ben çoklarına dokundum, canlarını yaktım. Onların ilenmeye hakkı var. Sana ne kötülük ettim?" deyince o da, "El dedi, ben de dedim!" cevabını verir.

EL ELİN EŞEĞİNİ TÜRKÜ ÇAĞIRARAK ARAR

Akşehirin hatırlı eşrafından birinin eşeği kaybolmuş. Birçokları, her biri bir tarafa dağılarak ağanın eşeğini ararlar. Bunların arasında Hoca Nasreddin de varmış. Hoca, kırda eşek ararken türkü çağırıyormuş. Bunu gören birisi, "Böyle düğüne gider gibi türkü çağırarak eşek aranır mı?" deyince, "El elin eşeğini türkü çağırarak arar!" cevabını vermiş.

ELEMTERE FİŞ, KEM GÖZLERE ŞİŞ

Eski inanışlara göre, her hastalık ya gözden ya da şeytandan gelir. Anadolu'da, ocak sayılan evler ve koca karılar vardır. Gelen hastalara bir şeyler okur, üfler. Göz dokunmasından hastalandığı sanılan kimselere de, "Elemterefiş, kem gözlere şiş!" diye uydurma bir duâ okur.

EL İÇİNDE VASİYET ETTİK, ÖLMEMEK OLMAZ

Zengin bir köy ağası hastalanır, günden güne ağırlaşır. Konu komşu toplanırlar, Ağaya, kimi, "Vasiyet yaptın mı?", kimi, "Vasiyet sünnettir.", kimi, "Vasiyetsiz ölenin gözü açık gider." der. Ağa, vasiyet etmeğe karar verir, imamı, muhtarı çağırırlar.

İmam, "Ağa, altına üstüne ne koyacaksın? Devir kaçtan sürülecek? Câmi hayratına ne bırakacaksın?". Muhtar da, "Köy çeşmesinin onarılması lâzım, bir şey de oraya vasiyet et!" der. Nihayet, vasiyet yazılır, çizilir, duâ okunur, kahveler içilir, komşular dağılırlar.

Bundan sonra ağa, günden güne iyileşmeye, yiyip içmeye başlar; fakat yataktan dışarı çıkmaz. Ev halkı, "Allaha şükür iyile-

şiyorsun..." dedikçe, ağa, "El içinde vasiyet ettik, ölmemek olmaz!" der.

ELİNDE BÖYLE FERMAN OLDUKÇA

İki kişi kavga ederler. Biri diğerinin anasına söğer. İş mahkemeye düşer. Söğen adam, kadının halini bildiği için, kâğıda bir şeyler yazar, cebine koyar, mahkemeye gider. Kadı, "Sen bu adamın anasına söğmüşsün, doğru mu?" diye sorar. O da, "Evet, söğdüm, doğrudur. İstediğime söğerim, elimde ferman var. İşte fermanım!" diyerek kâğıdı kadıya uzatır. Kadı kâğıtta, "Efendim, cebimde bir altın var. Size hediye etmek istiyorum; fakat fırsat bulamadım. Şu adamı defet de takdim edeyim..." yazısını okuyunca, ötekine, "Haydi oğlum, adamın elinde böyle ferman oldukça senin de anana söğer, benim de...." der.

EL SÖZÜNE UYMA

Aslanın biri, yüksek bir kaya üzerinde duran bir ceylan yavrusu görmüş. Kayanın üzerine çıkıp yavruyu almak imkânsız. Ona tatlı diller dökerek, "Yavrum, sen pek toysun. Sarp kayalar üzerinde, korkunç uçurumlar kıyısında gezme. Düşer, parça parça olursun. Güzel gözlü yavru, gel, o korkulu yerden in! Seni yeşil çayırlarda, yumuşak çimenlerde gezdireyim..." der. Yavru da, "Anam bana, el sözüne uyma! diye öğüt verdi. Var, işine git!" karşılığını verir.

EMMİ, DÜZLÜKTEN SÜR

Eski zamanlarda bir köylü, yelkenli bir gemiye binerek İstanbul yolculuğuna çıkar. Giderken bir fırtına kopar. Dağ gibi dalgalar gemiyi sallamaya başlayınca, adamın başı döner, yıkılır. Yattığı yerden kaptana, "Emmi, düzlükten sür!" diye bağırır.

ENİŞE KAÇMA, YOKUŞA KAÇ

Tavşan, yavrularını yedi gün besler; yerinci gün, "Yaşınızı yetirdim, işinizi bitirdim; enişe kaçmayın, yokuşa kaçın!" diye öğüt verir. Tavşanların ön ayakları kısa olduğu için enişe kaçamazlar.

EN İYİ ARKADAŞ KİTAPTIR

Bilgi ve düşünce işlerine pek düşkün olan feylesoflardan birini, uzak bir şehirde oturan ahbabı ziyarete gelir. Kapıcıya, "Yalnız mı?" diye sorar. O da, "Yalnız değil, yanında arkadaşları var." deyince, çekilir gider, birkaç saat sonra tekrar gelir. Kapıcıdan yine aynı cevabı alınca, "Ben eski bir arkadaşıyım, yolcuyum, görmeden gidemem!" diyerek içeri dalar. Bakar ki, yanında kimseler yok. Hoş

beşten sonra, kapıcının kendisine söylediklerini anlatır. Feylesof, "Doğrudur, yalnız değildim." deyince, "Hani ya kimseler yok!" dediğinde, "Kitaplarım var. En iyi arkadaş kitaptır." der.

ENSESİ YASİN TULUMU GİBİ ŞİŞMİŞ

Yörüklere her zaman hocalar uğramaz. Ara sıra bir hoca uğrarsa ona yâsin okuturlar. Her âyet okundukça "Yasin tulumu" denilen bir tuluma üfletirler. Böylece tulum şişer, ağzını bağlarlar. Obada biri hasta olursa tulumu götürürler, ağzını azıcık açarak hastanın yüzüne fıslatırlar. Şişman, ensesi kalın kişilere, "Ensesi yâsin tulumu gibi şişmiş!" denir.

EN UZUN ÖMÜR GÖNÜLLERDE YAŞAMAKTIR

Feylesoflardan birine sorarlar; şöyle bir konuşma olur:

— Uzun yaşamak için ne yapmalıdır?

— Gönüllerde yaşamaya çalışmalıdır.

— Bu nasıl olur?

— İnsanlığa hizmet etmekle olur.

— Bu dediğin parayla olur.

— Hayır, bak Eflâtun'a, bak Buda'ya, bak Konfüçyüs'e, bak Mevlâna'ya; bunların hiç birisi zengin değildi. Nice zenginlerin, nice dünyaya sığmayan kıralların adları unutulmuştur. İnsanların gönüllerinde taht kurmuş olanların adları hâlâ yaşamaktadır. En uzun ömür, gönüllerde yaşamaktır.

ERGEN'E KARI BOŞAMAK KOLAY

Ergen, evlenme çağına gelmiş, evlenmemiş olan kimsedir. Bir işin inceliğini, güçlüğünü kavramadan, o işteki güçlükleri önemsiz gören, "Ben şöyle yaparım, böyle yaparım!" diye atan kimse için söylenir.

ERGEN'E ON ARŞINDAN DON ÇIKMAZ

Ergen, evli olmadığı için, işlerini başkasına gördürür. Olacağından fazla masrafa ve zarara girer. Başkası onu kendi eşi kadar düşünmez, korumaz. Yapacağı işin harcını gerektiğinden fazla kullanır, israf eder. Bu atasözü çok eskidir. "Divân-ı Lûgat'it-Türk"te de geçer.

ERKEĞİN BOYNUZU EVLENDİKTEN SONRA ÇIKAR

Bir çoban, kucağında yeni doğmuş olan bir kuzuyu götürürken, bir kaç hoppa kız bunu görür, kuzuyu okşamak isterler. Çoban okşatır. Erkek mi, dişi mi olduğunu sorarlar. Erkek olduğunu söyler.

"Hani, bunun boynuzu yok!" diye sorarlar. Gün görmüş yaşlı çoban, "Erkeğin boynuzu evlendikten sonra çıkar!" der.

ERMENİNİN ALLAHINDAN UTAN

Revanlı bir müslüman, Hacca gitmek ister. Revan'da, (Açmayazın) adında çok süslü ve çok güzel bir Ermeni kilisesi varmış. Ermeniler burayı ziyaret ederek hacı olurlarmış. Revanlı müslüman düşünmüş, "Bir avuç Ermeninin kilisesi bukadar güzel, bukadar süslü olursa, müslümanların Kâbesi kimbilir nekadar süslüdür?!" diye hayal eder. Orayı, cennet gibi, bağları, bahçeleri, gülleri, sünbülleri, şakıyan bülbülleri, gümüş gibi kaynayan pınarları, ırmakları olan bir yer sanır. Bu hülya ile yola çıkar. Günlerce çöllerde deve sırtında, kızgın güneş altında yana kavrula Mekke'ye varırlar. Cennet gibi Revan'dan gelen adam, bir Mekke'ye bakmış, bir de etrafındaki kara taşlı çıplak, susuz tepelere bakmış, bakmış, "Hey Allahım, şu Ermeninini Allahından utan. Yeryüzünde Kâbe yapacak başka bir yer mi bulamadın?!" demiş.

ERVAHINA YUH

Zengince bir bektaşinin birkaç çocuğu varmış. Bunların bir kısmı hayırsız çıkmış, babalarını terketmişler, çekilip gitmişler. Yanında bir oğlu kalmış. Evlendirmiş, o da çoluğa çocuğa karışmış. Gelin hanım her her gün kocasına, "Bu moruk öldükten sonra öbür kardeşlerin gelecek, pay arayacaklar. Halbuki, babalarına hiçbir iyilikleri dokunmuyor. Çamaşırını ben yıkarım, yemeğini ben pişiririm, her işine ben koşarım. Şurada koyun kadar ömrü kaldı. Mallarını bize bağışlasa ne olur?" der. Oğlu, babasının keyifli bir zamanında işi açar. Babası kabul eder, her iş olur biter. Bundan sonra evde babanın itibarı günden güne azalır. Öyle günler olur ki, yemeğe bile çağırılmaz olur.

Babacan, başına gelenleri bir dostuna anlatır. O vakitler parasını saklamak isteyenler, hükûmette mal dairesine bir çekmece korlar, orada saklarlarmış. Dostu, "Bu işin kolayı var. Mal dairesine bir çekmece koy, ara sıra git, çekmeceye bir şey kor, bir şey alır gibi yap. Bunu oğluna, gelinine sezdir. Bak, itibarın nasıl artacaktır!" der. Baba, dostunun bu dediğini yapar. Evde itibar, saygı artar. Babanın da keyfi yerine gelir. Bir zaman sonra hastalanır, ölür. Daha cenazesi kalkmadan başının altından çekmecenin anahtrını kapıp mal dairesine koşarlar. Büyük bir hırsla çekmeceyi açarlar; içinden bir boru ile bir kâğıt parçası çıkar. Kâğıtta şu satırları okurlar: "Sağlığında malını bağışlayanların ervahına yuh çekmek için bu borunun mezarıma konmasını vasiyet ediyorum.".

ES, KARA OĞLANIN BAĞRINA ES

Köy ağalarından birinin Karaoğlan adında bir hizmetçisi varmış. Her zaman yiğitlikten dem vurur dururmuş. Bu lâflardan bıkmış olan ağa, fırtınalı, soğuk bir günde onu uzak bir köye gönderir. Fırtınalı havada giderken, "Es, Karaoğlan'ın bağrına es!" der gider. Gittikçe fırtına artar, dondurucu bir soğuk başlar. Hizmetçinin yürümeğe takâti kalmaz. "Hey Allahım, bir garip çingeneyi öldürüp de ne kazanacaksın?" der.

ESKİ BİNADIR, GÖNLÜM SANADIR

Eskiden Anadolu'nun birçok yerlerinde, kasabalarda ve köylerde müslümanlarla hıristiyanlar komşu olarak, yanyana bitişik evlerde otururlardı. Aralarında hiçbir ayrılık gayrılık bulunmazdı. İyi geçinirlerdi.

Köyün birinde, biri müslüman, biri hıristiyan iki komşunun aynı ay içinde birer çocukları olur. Müslümanın bir oğlu, hıristiyanın da bir kızı dünyaya gelir. Bunlar aynı avluda, aynı evde büyümüşler, yetişmişler. Beraber oynamışlar, beraber gülmüşler. Büyüdükçe birbirini sever olmuşlar, evlenmeye karar vermişler. Her iki aile de bu işe engel olmaya çalışmışlarsa da fayda vermemiş. Aşk ateşi ancak nikâhtan sonra sönermiş. Kız müslüman olmuş, evlenmişler. Aradan yıllar geçmiş; çoluk çocuk sahibi olmuşlar. Ne de olsa başka ağaca yapılan aşı kendini belli eder. Kadın bir türlü Meryem Ana dinini unutamamış. Her zaman köy kilisesinin önünden geçerken "Eski binadır, gönlüm sanadır..." dermiş.

ESMAYI ÜZERİNE SIÇRATMAK

Eskiden "esma çekmek" diye bir çeşit büyücülük vardı. İnanışa göre, Tanrının birçok adları vardır. Bu adların "ferişteh"lerden birtakım da hizmetçileri (hüddam)ı bulunur. Bir kimse, Tanrının adlarından birini günde onbin defa tesbihle kırk gün çekerse, kırkıncı gün o ismin hâdimi olan melek, esma çekene gelir, ne dileği varsa yerine getiriverir.

Bir kimse, düşmanını öldürmek isterse, Tanrı'nın (Kahhar) ismini usûlünce kırk gün çekerse, kırkıncı gün hüddam olan ferişteh gelir, isteğini sorar ve aldığı emri yerine getirir. Aşk ve sevgi işleri de (lâtif) veya (vedûd) isimleri aynı suretle çekilirse sevgilisine kavuşur.

Çok kere bu melek gürültülerle gelir. Esma çeken kimse, esmayı usûlünce çekmez veya hüddamdan korkarsa ya ölür, ya da aklını oynatırmış. İşte buna "Esmayı üzerine sıçratmdak" denir. Onaltı,

onyedi yaşlarımda bu hal benim başımdan da geçti. Rüştiye'yi bitirmiştim. Beni medreseye verdiler. Çevre katı ve kaskara idi. Elime bir harita geçmişti. Medresedeki odamın duvarına asmıştım. "Bu ne? Gâvur işinin medresede yeri yoktur!" diye söktüler. Yirminci yüzyıl başlarında bu düşünüş içinde idik.

Komşularımızdan sarışın bir kıza gönlüm akmıştı. Kızın bir şeyden haberi yoktu. Ben yanıp tutuşuyordum. Evimizde bir sürü kitap vardı. Çekmecede yazma bir kitap buldum. Üfürükçülüğe, esmaya, büyücülüğe, havasa aitti. Kitapta (Bâb-ı muhabbet) diye bir kısım vardır. Orada bir sûre yazılıydı. Bu sûre günde beş bin defa okunursa kırk gün sonra melek gelecek, istediğimi yapacak, kızın gönlünü bana akıtacaktı.

Ben hemen medresedeki odama kapandım, perdeleri indirdim, binlik tesbihi hazırladım, günlük yaktım, esma çekmeye başladım. Günler ilerledikçe heyecanım artıyordu. Kendi kendimi manyetize ediyordum. İyi hatırlıyorum; otuz sekizinci günün gecesinde evin avlusundaki dülger tezgâhının üzerine yatağımı serip yattım. Derin bir heyecan içerisindeydim. Bütün aklım, fikrim kızda ve gelecek olan melekteydi. Bir hayli kıvrandıktan sonra biraz uykuya dalar olmuştum. Başımın ucunda bir gürültü koptu. Binlerce kaşığı birbirine çarpıyorlarmış gibi bir ses kulaklarımın zarını deliyordu. Korktum, başımı yorganın altına çektim. Gürültü daha da arttı. Duâlar okudum, başımı yorgandan çıkardım, gürültü şiddetini artırarak devam ediyordu. Çok korktum, titriyordum. Kendimi unutmuşum. "Geliyorlar!" diye bağırmışım. İçerde Kur'an okumakta olan babalığım koştu, geldi. "Anlaşılan seni korkuttular. Gel benim odamda yat!" dedi.

Ertesi gün ben yine medresede esmaya ve azimete devam ettim. Gün otuzdokuz olmuştu. Bir gün sonra melek gelecekti. O gün akşam yatsı namazını kıldım, vitir namazına başladım. Birdenbire bir deprem koptu. Gökler yere yıkılıyor gibiydi. "Zelzeleyi duymadınız mı?" diye bağırarak babalığımın odasına koştum. Çok güçlü ve kuvvetli olan ihtiyar, benim bileğimden kıskaç gibi yakaladı, iki de hatırı sayılır tokat aşketti. "Be budala, aklını kaybedeceksin. Sen her halde esma çekiyorsun. Falan kitabı arıyorum, bulamıyorum. Yarın sabah medreseye gidip odanı arıyacağım. Ver anahtarı!" dedi. Ertesi sabah bizim tesbihler, buhurdanlıklar, vefikler, umutlar, dilekler hepsi birden yıkıldı gitti. Fakat, aklım kurtuldu.

EŞEĞE EZİLMEYİN

Bektaşilerden biri, eşeğine binmiş, dem şişesini de heybeye yerleştirmiş, güzel bir havada kıra gitmiş. Keyfine göre bir yer bulup oturmuş, demlenmeğe başlamış. Eşeğini de etrafta yayılsın diye serbest bırakmış. Eşek bir uçurum kenarına gelmiş. Bunu gören bektaşi kurtarmak için koşmuş. Eşek, bektaşinin telâşından ürkmüş, uçurumun kenarından ayakları kaymış. Yuları orada bulunan bir ağaca takılmış, böylece eşek uçurumda takılı kalmış. Baba, yulardan çekmiş, çekmiş kurtaramamış. "Yetiş, ya pîr!" demiş, gelen olmamış. "Yetiş erenler, evliyalar!" demiş; yine gelen yok. "Yetiş ya Ali, yetiş ve Resulallah!" diye hepsinden de imdat istemiş. Bu sırada yular kopmuş, eşek uçuruma doğru yuvarlanıp giderken, bektaşi, "Geldinizse çekilin.. Eşeğe ezilmeyin!" demiş.

EŞEKLER ARASINDA NE İŞİN VAR?

Öküz Mehmet Paşa diye anılan sadrazam, ordusuyla birlikte savaşa çıkmış. Bir çayırlıkta çadır kurmuşlar, ordu dinleniyormuş. Sadrazam, çadırında paşalarla bir toplantı yapmış. Savaşla ilgili meseleler görüşülüyormuş. Bu sırda, oralarda başıboş dolaşan bir öküz sadrazam çadırının önüne gelmiş, çadırın kapısından başını uzatmış, bakınmaya başlamış. Toplantıda bulnanlar kendilerini zor tutmuşlar. Paşa bunların hallerini ve ne düşündüklerini anlamış. Öküz bu sırada bir de böğürür. Paşanın teklifsiz bir arkadaşı, "Öküz, birşey söylüyor olmalı!" der. Paşa da, "Evet, sen bizdensin; fakat, bu eşeklerin içinde ne işin var? diyor." cevabını yapıştırır.

EŞEKLİĞİME TUTUN

Adamın biri, eşeğine binmiş, tren yolundan geçiyormuş. Görüp yakalamışlar, elli kuruş ceza almışlar. Bu sırada, tren hattından başı boş geçen bir eşek yakalamışlar. Sahibini bulup, ondan da beş kuruş ceza almışlar. Elli kuruş ceza ödeyen adam, "Benden elli kuruş aldınız da öbür eşekten neden beş kuruş alıyorsunuz?" diye sorar. "O eşektir de ondan!" deyince, "Öyleyse benden de beş kuruş alın, üst tarafını eşekliğime tutun!" der.

EŞEKLİĞİNDEN

Hocanın biri câmide içkinin fenalığından söz eder, der ki: "Bir eşeğin önüne bir kova su, bir kova da şarap koysanız hangisini içer? Tabiî suyu içer. Neden böyle yapar?" diye bir de sual sorar. Cemaat içerisine nasılsa karışmış, orada bulunan bir bektaşi, "Eşekliğinden!" cevabını verir.

EŞEKLİĞİNE BAKMADAN HİKMETTEN SÖZ EDİYORSUN

Bir at'la eşek çayırlıkta otlarken, eşeğin hep diken yediğini gören at, "Arkadaş, bukadar körpe otlar varken niçin diken yersin?" diye sorar. Eşek, "Senin aklın ermez; ben hikmet kitabında gördüm; dikende şifa varmış!" der. Eşeğin halini şöyle bir süzen at, "Hele bak, eşekliğine bakmadan hikmetten söz ediyorsun!" der.

EŞEK OLUR DA ANIRMAZ MI?

Köylünün biri hastalanmış, kulağı işitmez olmuş. Karısına, "Karı, karı, şu bizim eşeğe bir hal oldu. Baksana yalnız ağzını açıyor anırmıyor!" demiş. Karısı, "Olan senin kulağına oldu. Hiç eşek olur da anırmaz mı?" demiş.

EV DANASI TOSUN OLMAZ

Bir köylü, oğlunu okutmak için medreseye göndermiş. Çocuk okumuş, yazmış, kadı olmuş. Olmuş ya, bizim köylü baba, oğlundan söz açıldığı zaman, "Bizim kara molla..." dermiş. Bunun doğru olmdaığını, kadı olmuş bir kimseye hiç değilse Mehmet efendi demek gerekli olduğunu söyleyenlere "O benim gözümde halâ kara Mehmet'tir. Ev danası tosun olmaz!" demiş.

EVİNE DÜLGER ZENBİLİ GİRSİN

Eski kadılardan birisi ev yaptırmak istemiş. Bir dülger çağırmış; yapılacak işi anlattıktan sonra işe başlatmış. Bir kaç gün geçtikten sonra bakmış ki iş istediği gibi olmuyor. Dülgeri değiştirmiş. Yeni gelen usta da kendi kafasına göre hareket etmiş. Bir kaç usta değiştirmiş bir türlü istediği gibi olmamış. Hem vakit, hem de para boşa gitmiş. Yapı bitesiye kadar kadı efendinin anasından emdiği süt burnundan gelmiş.

Bu işte canı yanan kadı, bir zenbil almış; içerisine bıçkı, keser gibi dülger aygıtları doldurmuş. Zenbili mahkeme odasında baş ucuna asmış. Mahkemede yemin etmesi gerekenlere "Evine dülger zenbili girsin mi?" diye yemin ettirirmiş.

EV İŞİNE KADINLAR KARIŞIR

Kumar düşkünü bir adam, bütün hırsiyle kumara daldığı sırada hizmetçi koşar gelir, "Bey, eviniz yanıyor, koşun!" der. Adam hiç istifini bozmaz. Ev işlerine kadınlar karışır. Hanıma haber ver!" der.

EVLİYA'DA GÖNÜL, KİBİR OLMAZ

Bektaşilerden birine sormuşlar:

— Evliya nasıl olur?

— Nasıl olacak? Senin benim gibi bir adam.
— Sen evliya mısın?
— Evliyayım ya.
— Bir keramet göster!
— Ne istersiniz?
— Şu karşıki ağacı yürüt buraya getir.
— Yürü ya ağaç, yürü ya mübarek!

dediyse de ağaç yürümez. Baba olduğu yerden kalkarak ağaca doğru gider. "Evliyada gönül, kibir olmaz; o gelmezse biz gideriz!" der.

EVLİYA KELÂMIDIR, AKIL ERMEZ

Arnavutlukta câhil bir şeyh, arapça bir mısra olan "Kad etâ şehüssiyamü velkıyam" sözünü eski Arnavutça bir duâ sanarak, "katı taşı hi siyâmi nur kıyâ" diye okurmuş. Müritlerinden birisi, "Bu ne demektir?" diye sorunca, "Evliya kelâmıdır. Akıl eremz!" cevabını vermiş.

EVLİYA OLDUĞUNA ŞÜPHEM YOK AMA, SÖZU TERS ANLADIN

Gezici dervişlerden birisi Kerbelâ'ya giderken iyice yorulmuş. Yol üzerinde bir türbeye varmış. Herkes orada yatana "evliya" diyorlarmış. Derviş türbeye girmiş, "Erenler, bana bir binecek ihsan et!" diye duâ etmiş. Amin deyip yola düşmüş. Giderken uzaktan bir atlı belirmiş. Arkasında da bir tay. "Hak erenler imdadıma yetişti!" diye sevinmiş. Atlı dervişe yaklaşınca kamçıyı çekmiş, "Şu tay yoruldu; yüklen sırtına bakayım!" demez mi? Zavallı derviş türbeye dönerek, "Evliya olduğuna şüphem yok ama, sözü ters anladın!" demiş.

EV YENİ, DUVAR YENİ, ELEK SENİ NEREYE ASAYIM!

Yaşlı kadın yeni bir ev yaptırmış. Un elemek için bir elek almış. Eleği asmak için duvara çivi çakmaya çekinmiş. Elek elinde odanın içinde dönmüş durmuş. "Ev yeni, duvar yeni, elek seni nereye asayım?" demiş.

FARZI BIRAK, SANA ALLAH'I GÖSTEREYİM

Bir bektaşi ile ham sofulardan birisi yol arkadaşı olmuşlar. Yolda softa ikindi namazına hazırlanırken bektaşi, "Hoca efendi, sana namazı bırak desem dinlemezsin. Hiç olmazsa sünneti bırak. Akşam oluyor. Yolumuz uzak. Ortalık kararmadan varacağımız köye yetişmezsek korkulu duruma düşeriz." der. Softanın canı sıkılırsa da sünneti bırakmaktan başka çare bulamaz. Fakat içine bir dert düşer. Bu kaygı ile softa gece düşünde Hazret-i Peygamberi görür. Peygamber, sünneti bıraktığı için kendisine sitem eder. Titreyerek uyanan softa, kızarak bektaşiyi uyandırır, gördüğü düşü anlatır.

Bektaşi: — Hoca efendi, sen şimdiye kadar kaç defa Peygamberi düşünde gördün?

Softa: — Bir defa, o da bu gece.

Bektaşi: — Ne iyi etmişim. Sana sünneti bıraktırdım, peygamberi gösterdim. Farzı bırak Allah'ı göstereyim.

FİNCANCI KATIRINI ÜRKÜTME

Hoca ormanda ağaç kesmeye gitmiş. Bir meşe ağacına çıkmış, bindiği dalı kesmeye başlamış. "Hoca, bindiğin dalı kesiyorsun, şimdi düşer ölrsün!" demişlerse de aldırmamış. Dal kopmuş, hoca düşmüş, bir çukura yuvarlanmış, kendini kaybetmiş. Bir süre sonra kendine gelmeye, çukurun içinde kımıldamaya başlamış. Bu sırada oradan fincan yüklü bir kervan geçiyormuş. Yüklü katırlardan birisi çukurun içinde adamın kımıldamasından ürkmüş, yük devrilmiş, fincanlar kırılmış. Kervan sahibi hocayı çukurdan çıkarıp bir iyice döğmüş. Ölüp dirildiğini sanan hoca, münkir nekir'in topuzundan bukadarla kurtulduğuna şükrederek evine döner. "Ahrette ne var!" diye soranlara "Fincancı katırını ürkütmezsen bir şey yok!" der.

FOYASI MEYDANA ÇIKTI

Bâzı kuyumcular yakut, zümrüt gibi renkli taşların altına o renkte bir kâğıt paraçsı, ya da buna benzer renkli bir şey koyarlar. Konulan bu nesne taşın rengini daha koyulaştırır ve güzelleştirir. Bunu bilmeyenler taşın parlaklığına hükmederler. Herhangi bir sebeple taş yüzükten düşerse altına konan renkli nesne meydana çıkar.

G

GÂVUR OLDUĞUNA BİR YE DE BİN ŞÜKRET

Fakir bir bektaşi, iç güveysi girmiş, evlenmiş. Kadın sofu ve cadaloz bir şeymiş. Ramazan sıcak aylara gelmiş çatmış. Babacan öğle vakti iyice susamış. Bir bardak su içmek için mutfağa gitmiş. Bakmış ki kadın peşinde. Aşağı inmiş, yukarı çıkmış, kadın peşini bırakmıyor. Su içmeye bir türlü fırsat bulamamış. Lâhavle çekerek balkona çıkıp oturmuş. Sokaktan gelip geçenleri seyre dalmış. O sırada bir köylü eşeğini çekerek balkonun altına gelmiş, heybeden ekmek ve bir şeyler çıkararak yemeğe başlamış. Yukarıdan bu hali görerek imrenen bektaşi adama seslenmiş:

— Hey evlât, mübarek Ramazan olduğunu bilmiyor musun? Nedir bu yaptığın? Kol gezenler şimdi seni yakalarlar.

— Efendim, ben gâvurum, oruç tutmam.

— Eh öyleyse, gâvur olduğuna bir ye de bin şükret.

GAZETELER NE YAZARSA YALAN ÇIKIYOR

Ben de çocukluğumda iyice hatırlarım. Mahalle adamları arasıra toplanırlar, dünyanın ahvalinden, şundan bundan söz ederlerken gazetelerden de lâf açıldı mı hemen hepsi de, "Çarşaf kadar kâğıt neyle dolacak? Çoğu yalan dolan!" derlerdi.

Bu kanışta olan birisi, karısıyla kaynanasını bir kaplıcaya gönderir. Orada karısı kalb durmasından ölür. Bu olayı gazeteler yanlış olarak yaşlı kadının ölmüş olduğu şeklinde yazarlar. Adam kaynanasının ölmüş olduğunu öğrenerek sevinir, daha fazla bilgi almak için gazete idarehanesine gider, bilgi ister. İşi araştırırlar; "Bir yanlışlık olmuş; ölen karınmış, kaynanan sağmış!" derler. Adam, "Gazeteler ne yazarsa yalan çıkıyor derler; doğruymuş!" der.

GECELER HAYIR OLSUN

Tek gözlü bir adam, arkadaşıyla kavgaya tutuşur. Karşılıklı sille tokat döğüşürler. Arkadaşı tek gözlü olanın suratına bir yumruk indirir, o da gözüne gelir. Sağlam göz de görmez olur. Bunun üzerine adamcağız, "Geceler hayır olsun!" diye bağırır.

GEÇİNMEYE GÖNLÜM YOK DA ADINI SORMADIM

Anadolu'da ilk nüfus sayımı yapıldığı sırada, yeni evlenmiş, fakat karısından hoşlanmamış olan bir adama, sayım meuru karısının adını sormuş. "Geçinmeye gönlüm yok da adını sormadım!" cevabını almış.

GEÇMİŞİ KAPATMAK GEREK

Bir baloda:

— Bak bak, artık bayan gerdanını, göğsünü açmıyor.

— Geçmişi kapatmak gerek.

GEÇTİ BOR'UN PAZARI, SÜR EŞEĞİNİ NİĞDE'YE

Niğde ile Bor'un arası çok yakındır. Her kasabada olduğu gibi buralarda da haftada bir pazar kurulur. Pazar, öğleye kadar sürer, dağılır. Pazara gelenler öğleye kadar alış verişlerini bitirirler, köylerine dönerler. Bor pazarından dönen köylüler, Niğde ile Bor arasında, pazara giden ve gecikmiş olan bir köylüye rastlarlar. Bunun Bor pazarına gitmekte olduğunu anlayınca, "Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye!" derler.

GELDİ KAFİYE, GİTTİ SAFİYE

Eski şairlerden birisi, "Sabahadek okşadım seni" diye bir mısra yazar. İkinci mısrağa bir türlü bir kafiye uyduramaz. Safiye adında oldukça bilgili bir karısı varmış. Kadın, kocasından hoşnut değilmiş. Ayrılmak ister, bir türlü boşanamazmış. Adam kafiye bulmayı düşünürken yanına gelmiş:

— Efendi, ne düşünüyorsun?

— Hiç.

— Hiç olur mu? Söyle!

— Canım, şöyle bir mısra yazdım; ikinci mısra için bir kafiye düşünüyorum.

— Ondan kolay ne var?

— Nasıl kolay?

— "Boşadım seni!" dersin, "Okşadım seni" için güzel kafiye olur.

— Tamam, boşadım seni.

der demez, kadın başına örtüsünü alarak, "Beni boşadın; Allahaısmarladık!" diyerek kapıdan fırlar gider. Bunun üzerine adam, "Geldi kafiye, gitti Safiye!" diye mırıldanır.

GİDECEĞİN ANTEP'SE YİYECEĞİN PEKMEZ

Anodolu'da her yerin kendine göre özellikleri vardır. Kayseri'ye giden pastırma, Niğde'ye giden şipit, Konya'ya giden küflü peynir, Kütahya'ya giden kaymak, Afyon'a giden haşhaş yağı, Antep'e giden de pekmez yer. Orada üzüm boldur. Türlü türlü pekmezler, reçeller, köfterler, cevizli sucuklar yapılır. Eskiden hemen her yemekte bunlardan biri ikisi bulunurmuş. Bir Antepli'ye ansızın, askerlikte arkadaş oldukları birisi çıkagelir. Bir süre misafir kaldıktan sonra kendi memleketine döner. Her yemekte önüne pekmez çıkarılan adam, Antep'e gidecek olanlara rastladığında, "Gideceğin Antep'se, yiyeceğin pekmez!" der.

GİDEMEZSEM YOLUNDA ÖLÜRÜM

Topal bir karınca düşe kalka yolda gidiyormuş. Başka bir karınca görüp sormuş:

— Yolculuk nereye?

— Hacca gidiyorum.

— Sen bu topal ayakla o uzun yolu nice baş edersin? Yolda kalırsın.

— Gidemezsem yolunda ölürüm.

GÖĞE DİREK VURAYDI, BANA DA AZIK VEREYDİ

Yoksul bir adam oturmuş, yoksulluğundan ötürü Allah'a söğermiş. Bunu işitenlerden birisi, "Be sersem, gökleri direksiz durduran, herkese nimetler veren ulu Tanrıya söğülür mü?" demiş. Yoksul adam, "Beni doyurduğu yok. Göğe direk vuraydı, bana da azık vereydi!" der.

GÖNÜLSÜZ NAMAZ GÖĞLERİ AĞMAZ

Dördüncü Murat Bağdat seferine giderken bir yerde konaklar. Oraya yakın iki köy, yayla kavgası yüzünden birbirleriyle iyi geçinmezlermiş. Bu köylerden birinin muhtarı padişaha gelmiş, "Sultanım, falan köyün halkı kızılbaştır. Namaz kılmazlar; şarap içerler, saz çalarlar." der. Padişah, Kazaskeri çağırtır, bu köylülere namaz kıldırtmasını emreder. Dayakla namaz kılan köylülerden birini alırlar, padişaha götürürler. Padişah sorar:

— Nasıl, namaz kılmaya başladınız mı?

— Başladık şahım.

— Memnun musunuz?

— Siz memnunsunuz ya.

— Bu ne demek?

— Siz emir vermişsiniz. Zorla kıldırıyorlar. Gönülsüz namaz göğlere ağmaz.

GÖRÜNDÜ SİVAS'IN BAĞLARI

Vaktiyle, İstanbul'da doğmuş büyümüş bilgisiz bir paşayı Sivas'a vali olarak göndermişler. At sırtında günlerce yolculuk etmiş. Bazı köy ve kasabalardan geçerken oraların bağlarını bahçelerini gördüğü için, her yerde böyle şeyler olacağını sanan paşa, Anadolu'nun ıssız ve çorak ovalarında, kaldığı harap ve pis hanlarda bunalmış, yolculuktan usanmış. Sivas'ın batısında bir tepeye ulaşmışlar. Sivas'a yaklaştıklarını haber vermişler. Uzaktan pancar tarlalarını, söğüt ağaçlarını görünce, "Hele şükür, göründü Sivas'ın bağları" demiş.

GÖZDEN SÜRMEYİ ÇEKMEK

Eskiden, Kasımpaşa'da kayık yapılan yerler varmış. Kayığın yapıldığı yerlere "göz", kayık yapılacak olan tahtalara da "sürme" denirmiş. Bazı açıkgözler kayık odalarından tahtaları aşırırlarmış. "Gözden sürmeyi çekmek" sözü oradan kalmış. Bugün de Anadolu'nun birçok yerlerinde odaya "göz" derler.

GÖZÜ BAĞLI HAYVAN

Sultan Mahmut kıyafet değiştirerek sık sık dolaşırmış. Bir gün böyle kıyafet değiştirip bahçeler arasında gezerken, bir bostan kuyusu görmüş. Gözü bağlı bir hayvan çarka koşulmuş dönüyor, su çıkıyor, bahçıvan da sebzeleri suluyor. Bahçıvana seslenmiş, konuşmuşlar:

— Bu hayvanın gözünü neden bağladınız?

— Gözü bağlanmıyan hayvan çarka koşulmaz. Koşulsa da yürümez. Gözü bağlanınca etrafını göremez, yolda doğruca yürüyorum, ilerliyorum sanır. Devlet, millet çarkını çevirenler de böyledir. Gözleri bağlı, gittiği yolu bilmezler.

Oradan uzaklaşan padişah, "Bahçıvan bize iyi bir ders verdi" der.

GÖZÜME Mİ GİRECEKSİN BE MÜBAREK?

Eskiden ay görülmekle Ramazan başlar, oruç tutulurdu. Bektaşilerden birisi, gökte ay'ı görmemek için başını yukarı kaldırmaz, ay'ı görmediği için de oruç tutmazmış. Bir gece kuyudan su çekmek lâzımgelmiş, kuyudaki suda ay'ı görünce, "Koskoca göğe sığmadın mı, kuyuda ne işin var? Zorla gözüme mi gireceksin be mübarek?" der.

GÖZÜN DE HAKKI VAR

Büyük ve kerametli olarak tanınmış şeyhlerden birisi, kendisine hizmet edecek kimselerin dinç ve güzel olmasını istermiş. Dervişlerden birisi bir gün şeyhe, bu halin bâzı ham ervahlarca hoş görülmiyeceğini söyleyince; "Evlât, gözün de hakkı vardır. Göz görmek, kulak işitmek içindir. İyisini görmek, işitmek ister." der.

GÖZÜNE FİLİT SIK

Çok değerli, çok da şakacı rahmetli Dr. Saim Ali Dilemre'ye, Dil Kurumunda bir gün, gözleri yorulan, bulanan bir arkadaş, "Hoca, gözlerimin önünde sinek uçuşur gibi bir şeyler oluyor. Çare nedir?" diye sormuş, O da, "Gözüne filit sık." diyerek hepimizi güldürmüştü.

GUGUK BANA ÖTTÜ

Anadolu'da şöyle bir görenek vardır: İlk yazda guguk kuşunun ötüşünü ilk önce kim duyarsa uğur sayılır. İki köylü eşeklerine binerek şehre giderlerken guguk sesi işitilir. Köylünün biri, "Guguk bana öttü" der. Öteki de, "Yok bana öttü, sana ötmedi" der. Sana ötmedi, bana öttü derken iş kızışır. Kavga büyür. Eşeklerinden inerek bir iyi döğüşürler. Şehre varınca doğruca kadıya giderler. Kadı, her ikisini de dinledikten sonra, bunlardan beşer yüz kuruş harc alır. "Haydin işinize bakalım. Guguk size değil, bana öttü." der.

GÜNEŞİME PERDE OLMA BAŞKA BİR ŞEY İSTEMEM

Ezop, serin bir günde güneşe karşı oturmuş, güneşliyormuş. Büyük İskender gezerken Ezop'u görmüş, yanına gelmiş, "Ben İskender'im, iste benden ne istersen" demiş. Ezop da, "Güneşime perde olma, başka bir şey istemem" der. "Gölge etme başka ihsan istemem" şeklinde de söylenir.

GÜNEŞ PİSLİĞE DÜŞMEKLE PİS OLMAZ

Eski filozoflardan birisi pek kalendermiş. Rasgeldiği yerde yatar uyur, rasgeldiği yerde yer içermiş. Bu halinden dolayı kendisini kınayanlar olmuş. Onlara, bu haliyle kıymetinin düşmiyeceğini belirtmek için böyle söylemiş. "Altın yere düşmekle kıymetinden bir şey kaybetmez" de denir.

GÜZELE BAKMAK SEVAPTIR

Bir camide va'zeden hocalardan birisi, "Nâmahreme bakmak haramdır" diye öğüt verirmiş. Dinleyenlerden alaycı birinin güzel bir karısı varmış. Karısına, hocanın va'zına gitmesini, hocaya yakın bir yere oturmasını ve yüzünü de açmasını sıkı sıkı tembih etmiş. Ka-

dın kocasının bu tembihini tutarak camiye gitmiş, yüzünü açarak hocanın karşısına oturmuş. Hoca va'za başladıktan az sonra kadın gözüne ilişmiş, içi oynamış. "Ey camaat, daha yakına gelin, sokulun. Yakından dinleyin. Ulemaya yakın olan Hakka da yakın olur. İlimden, ulemadan kaçılmaz. Sıkılmayın, rahatça oturun. Sözlerime iyi kulak verin." der. O gün va'zı lüzumundan fazla uzatır.

Evine geç dönen kadın, hocanın sözlerini kocasına anlatır. Ertesi günü adam hocayı görür, camide kadınlara yüzünü açtırmanın günah olup olmadığını sorar. Ne demek istendiğini anlayan hoca, buna hemen bir cevap yetiştirir; "Be cahil kişi, sizinle bizim aramızda fark vardır. Siz güzele başka gözle bakarsınız, biz ise ibret gözüyle bakarız. İbret gözüyle güzele bakmak sevaptır." der.

H

HACI EMMİN KOKU ALMIYACAK DA NİYE GELDİ?

Hicazdan dönen köy hacıları, köy odasında bir müddet gelip gidenlere koku sürerler. Saf bir köylü de Hicaz'a koku almak için gidildiğini sanırmış. Bir gün o da Hicaz'a gitmiş, Mekke sokaklarında dolaşırken bir dükkânın önünde durmuş bakınıyormuş. Dükkâncı, "Ya hacı, sen koku almaz mı?" diye sorunca köylü, "Hacı emmin koku almıyacak da buraya niye geldi?" demiş.

HACI OLMASAYDIN DONUMU DA SOYAR MIYDIN?

Zengin bir kervancı, bir şehirden bir şehire giderken haydutların baskınına uğramış. Bütün mallarını aldıkları gibi, kervanda bulunanları çırılçıplak soymuşlar. Kervancıyı da soyan haydutlar bakmışlar ki, kervanbaşının donu ipekten. Haydutların başı, donu da çıkarmasını söyleyince kervancı, "Al bakalım bunu da hacı!" diyerek çıkarıp atmış. Haydutların başı, "Sen benim hacı olduğunu nereden anladın?" diye sorunca, "Hacı olmasaydın donumu da soyar mıydın?" demiş.

HACI YATMAZ

Hacı Ratıp Efendi adında bir zat, birkaç gün Yenikapı Mevlevîhanesine konuk olur. Bir gece geç vakte kadar dedelerle konuşurlar. Dedelerden birisi, "Hacı efendi, vakit ilerledi, haydi yat" deyince gülerek, "Hacı yatmaz" der.

HÂLÂ ÖFKESİ GEÇMEMİŞ

Adamın biri, düşünde kendisini ormanda görür. Gezerken birdenbire önüne öfkeli öfkeli homurdanan bir ayı çıkar. Adam korkar kaçar. Bu sırada ayı kadı kılığına girerek gözden kaybolur. Ertesi gün adam düşünü yordurmak dileğiyle cebine birkaç altın koyar, doğru kadıya gider. Gördüğü düşü anlatır. Kadı kızar, homurdanmaya başlar. Adam, "Efendi hazretleri, ben size düşümü yordurmaya geldim; şu parayı da size getirdim." der. Kadı efendinin öfkesi biraz yatışırsa da homurdanmaya devam edince, "Hâlâ öfkesi geçmemiş" der.

HALDEN HABERİN OLSUN

Yeniçerilerden birisi, uzun bir yolculukta bir hana iner. Karnı çok acıkmış olduğundan hancıya, "Tavuk, yumurta, yoğurt, pilâv isterim; baldan da haberin olsun." der. Hancı o sırada yemekte olduğu ekmeği göstererek, "Bizde yemek, soğanla ekmek.. Senin de halden haberin olsun." der.

HALEP ORADAYSA ARŞIN BURADA

Palavracının biri, mahalle kahvesinde konuşurken, "Geçende ben Halep'te iken bir atlayışta on arşın yer atladım." diye övünmüş. Orada bulunanlardan biri, "Halep oradaysa arşın burada; atla da görelim." demiş.

HAMAMIN NAMUSUNU TEMİZLİYORUZ

Vaktiyle büyük şehirlerden birinde adı kötüye çıkan bir hamam varmış. Oraya devam eden müşterilerden biri bir gün hamama gelip gireceği sırada tellâkların, "Utanmaz herif, sen burayı ne sandın namussuz herif?" gibi sözlerle birisini döverek dışarı attıklarını görür. Hamama girmeğe hazırlanan müşteri ürkmüş, giyinmeğe başlamış. Bunu gören hamamcı, "Korkmayın, siz girin; bu sizin için değil. Biz böyle yılda bir hamamın namusunu temizliyoruz." demiş.

HANCI SARHOŞ, YOLCU SARHOŞ

Bir yolcu, akşam olunca bir hana varmış, orada gecelemek istemiş. Bakmış ki, han harap, perişan ve pis. Her taraf dökülüyor. Hancı görünürlerde yok. Orada başka bir yolcu varmış, ona, "Haydi arkadaş şu hancıyı bulalım; şurasını biraz temizletelim." dediyse de yolcu sarhoşmuş, "Adam sen de, neme lâzım?" demiş geçmiş. Gitmiş, hancıyı bulmuş; o da bir yerde sızmış yatıyor. "Han sarhoş, hancı sarhoş, yolcu sarhoş. Kime dert anlatmalı?" demiş.

HAPI YUTMUŞ

Bir kasabada, bilgisiz, para canlısı bir hekimden başka hekim yokmuş. Adamın biri hastalanmış, hekimi çağırmışlar. Sık sık hastaya uğrar, her gelişinde para alırmış. Bu hal günlerce devam etmiş. Hasta günden güne ağırlaşmış. Bir gün hekim yeni haplarla gelmiş, hem bunların, hem de kendi parasını almış. Ertesi günü yine gelerek hapları yutup yutmadığını sormuş. Hasta, "Ben senin eline düştüğüm gün hapı yutmuştum." demiş.

HARCI İÇİNDEDİR

Çingene karısının birine, "Siz neden böyle bol, geniş don giyersiniz, israf değil mi?" demişler. "Onun harcı içindedir." cevabını vermiş.

HASPAYA YAKIŞIR

Hoca Nasreddin, va'zederken, kadınların boyanmalarının, sürme çekmelerinin günah olduğundan bahsetmiş. O sırada hocanın karısı camiye gelmiş. O da boyalı ve sürmeliymiş. Kadınlardan birisi vaız bittikten sonra hocanın yanına gelerek, "Hoca efendi, sizin hanım da boyanmış, sürmeler çekmiş." deyince, hoca, "Haspaya yakışır" cevabını vermiş.

HASTANIN YANINDA ÇOK OTURULMAZ

Hatırlı ve zengin adamın biri hastalanır. Tanıdıklarından bir levhacı ziyaretine gelir. Saatlerce oturduktan sonra kalkıp giderken, hastaya, bir emri olup olmadığını sorar. "Bana acele şöyle bir levha yaz gönder: Hastanın yanında çok oturulmaz."

HASTANIN YANINDA ÇOK OTURMAMALI

Hatırı sayılır bir adam hastalanır. Konu komşu geçmiş olsuna, hatırını sormaya gelirler. İçlerinde birkaç boşboğaz oturur, uzun uzadıya çene çalarlar. Canı sıkılan hasta bir şey diyemez. Kalkıp gidecekleri zaman hastaya bir diyeceği olup olmadığını sorarlar, hasta da, "Belki ben ölürüm. Rahmetli babam bana bir öğüt vermişti; ondan başka bir diyeceğim yoktur." der. "Nedir o öğüt?" diye sorduklarında, "Hastanın yanında çok oturmamalı diye öğütlemişti." der.

HATİP DEĞİL BİR KUTUP

Vaktiyle Niğde'nin Kemerhisar (Kilisehisar) köyünün hatibi, bahçesinden kavak kesmeğe gitmiş. "Ben bu kavağı kesince yalnız başıma kağnıya nasıl yükletebilirim?" diye düşünürken, öküzlerle kağnıyı kavağın altına çekmek fikri gelmiş. Bu fikrini çok beğenir, kendi kendine, "Hatip değil bir kutup" diye öğünür. Kavak kesilir, kağnının üzerine yıkılır; hem kağnı gider, hem de öküzler. Bu sefer de, "Hatip değil ha bir eşek" diye yerinir.

HAVALE

Vaktiyle Borazan Tevfik adında hazırcevap bir adam varmış. Bir alacak işi için kadıya başvurmuş. Kadı polise havale etmiş, polis belediyeye, oradan maliyeye, maliyeden vergi dairesine derken dolaşmadık yer kalmamış. Arzuhale ilişik evrak büyük bir tomar haline gelmiş. Aradan da yedi yıl geçmiş, bir sonuç elde ede-

mimiş. İşin arkasını bırakmıyan Borazan, tomarı aldığı gibi doğru sadrazama çıkmış. "Paşam, şu arzuhalim yedi sene önce sunuldu. Havale edilmedik yer kalmadı. Siz de arşıâlâya havale buyurun da tamam olsun." demiş.

HAVLAMASINI BİLMEYEN KÖPEK

Çok pinti bir köylü, çoban köpeği beslememek için, köpek gibi havlamasını öğrenmeye çalışır, bir parça da öğrenir. Geceleri arasıra köpek gibi havlıyarak kurtları ürkütürmüş. Yaşlı ve tecrübeli bir kurt, işin farkına varır. Arkadaşlarını toplar, sürüye bir akın yaparlar; bütün sürüyü kırarlar. Ağlaya ağlaya köye dönen adama komşuları, "Havlamasını bilmeyen köpek, ağıla kurt düşürür." demişler.

HAYIRLI BİR ŞEY OLSAYDI CENNETTEN ÇIKARMAZLARDI

Hoca Nasreddin, bir gün mahalle okulunun önünden geçerken çocukların feryatlarını işitir, dayanamaz içeri girer. Bakar ki okulun hocasının elinde bir sopa, çocukları döğüp duruyor. "Yazık değil mi bu yavrulara, neden döğüyorsun?" der. Okul hocası, "Dayak cennetten çıkmıştır" deyince, Hoca Nasreddin, "Hayırlı bir şey olsaydı çıkarmazlardı." demiş.

HAY MENİ, HUY MENİ, DİL BİLMEZ GÜRCÜ MENİ

Gürcünün birisi, bir adama borçlanmış. Borcunu ödemezmiş. Alacaklı dâva etmiş. Gürcü dâvayı kaybedeceğini anlayınca işi dil bilmezliğe vurarak, "Hay meni, huy meni, dil bilmez gürcü meni" diye bir hava tutturarak mahkemede oynamaya başlamış. Meğer kadı da Gürcüymüş, dayanamamış bu havaya, o da başlamış oynamaya..

HAYVANDIR, AKLI ERMEMİŞTİR

Bir bektaşi cami avlusundan geçerken, içeriden kulağına acı acı bir köpek sesi gelmiş. Bakmış ki hoca bir köpeği kovalaya kovalaya dövüyor. Bektaşi duramamış, "Hoca efendi, o köpeği niçin dövüyorsun? Suçu ne?" demiş. Hoca, "Baksana camiye girmiş." deyince, bektaşi, "Hayvandır; aklı ermemiştir. Aklı erse girer miydi?" demiş.

HAZIR PARAYI GÖRÜNCE NASIL GÜLERSİN

Hoca Nasreddin birisine borçlanmış. Bir müddet borcunu ödiyememiş. Alacaklı bir gün hocanın evine gelip parasını istemiş. Hoca, "Yollara çalı dikeceğim. Çalılar büyüyecek, pamuk kervanları geçerken çalılara takılan pamukları çocuklarım toplıyacaklar. Karım bunları eğirecek, ben de dokuyacağım. Dokuduğum bezleri satıp parası

vereceğim." deyince, alacaklı gülmeğe başlar. Bunun üzerine hoca, "Hazır parayı görünce nasıl da gülersin." demiş.

HEDİYE VERMEMEK DE HÂTIRADIR

İki genç birbiriyle çok sıkı arkadaşlık etmişler. Bir zaman sonra bunlardan birinin o şehirden ayrılması gerekmiş. Birlikte ayrılık çeşmesine kadar gitmişler; orada birbirlerinden ayrılacakları sırada, gurbete gitmekte olan genç, "Benim sende hâtıra olacak ufak tefek armağanlarım var. Senin bende bir şeyin yok. Hâtıra olarak şu parmağındaki yüzüğü hediye etsen olmaz mı?" deyince arkadaşı, "Ben yüzüğü sana vermekle bir hâtıra bırakmış olacağım gibi, vermemekle de bir hâtıra bırakmış olurum. Başkalarının parmağında yüzük gördükçe, ayrılırken arkadaştan yüzüğünü istedim de vermemişti, diye hatırlarsın, hediye vermemek de bir hâtıradır." demiş.

HELÂL AMMA HOŞ DEĞİL

Adamın birisinin karısı çirkinmiş. Bu yüzden gözü dışardaymış. Bunu öğrenen mahalle imamı, öğüt vermek için, "Evlât, senin helâlin, nikâhlı karın varken neden harama gidersin?" deyince, "Helâl amma hoş değil." cevabını alır.

HELE BİR KERE AYAĞIMIZ TOPRAĞA ERSİN...

Bir Rum balıkçı, oğluyla birlikte balığa çıkarlar. Denize açılırlar. Az sonra bir fırtına kopar. Kayık, batmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Korku içinde kıvranırlar. Balıkçı, ellerini göğe açarak, "Yetiş Meryem ana, bizi kurtar. O zaman sana kilisede on okkalık bir mum dikeceğim." der. Oğlu, "Aman baba, hangi parayla öyle bir mum alacaksın?" deyince, "Hele bir kere ayağımız toprağa ersin, ötesini ben bilirim." der.

HEM SEN KAZANDIN HEM BEN

Ödünç aldığı parayı ödememekle tanınmış birisi, tanıdığı bir tüccara giderek, "Çok kârlı bir iş var. Kâr ortak. Bana beş altın ver; şu işi kaçırmıyalım." der. Tüccar, bu işten ne kazanılacağını umduğunu sorar. "Bir altın." cevabını alınca, çıkarır adama yarım altın uzatır; "Kazancı aramızda üleşecektik değil mi? İşte sana yarım altın. Hem sen kazandın hem ben." der.

HEM ŞAMDAN TEMİZLENİR, HEM PİLÂV YAĞLANIR

Bir gün medresede softa bulgur pilâvı pişirmiş. Çömleğe bakmış, yağ yok. Komşusu softaya giderek bir parça yağ istemiş. O da, "Yağ yok; şurada şamdanda mum dibi var; istersen al götür." demiş.

Arkadaşı, "Hem şamdan temizlenir, hem pilâv yağlanır." diyerek şamdanı almış götürmüş.

HEP BİRDEN YÜKLENDİNİZ

Bektaşilerden birisi ata binmek istemiş. "Ya Ali" diye hoplamış, binememiş. "Ya Hasan" demiş, binememiş. "Ya Hüseyin" diye hoplayınca eyerle birlikte atın öbür tarafına düşmüş. Canı sıkılan baba, "Sizi tek tek çağırdım gelmediniz; sonra da hep birden yüklendiniz." demiş.

HEPİMİZ O YOLUN YOLCUSUYUZ

Fakir bir köylünün sadece yaşlı bir eşeği varmış. İşlerini iyi kötü onunla yürütürmüş. Bir gün ansızın ölüvermiş. Adamcağız başlamış ağlamaya. Komşular gelmişler, "Ağlama, takdir bu kadarmış. Sonunda hepimiz o yolun yolcusuyuz." diye adamı teselliye çalışmışlar.

HER AÇILAN AĞIZA ÇAMUR TIKAMIŞ

Yoksul bir adamın, babadan kalma eski bir evi varmış. İyice yıpranmış, çökmeğe yüz tutmuş hale gelmiş. Bir gün, "Ey benim dededen, babadan kalma emektar evim, çoluğum çocuğumla senin gölgene sığındım, barınıyorum. Aramızda asırlık bir hukuk var. Anladım ki, daha fazla dayanamıyacaksın. Günün birinde yıkılacaksın. Ne olur yıkılmadan birkaç gün önce haber ver de çoluğumu çocuğumu kurtarayım." diye yalvarır.

Ev de, "Söz veriyorum; yıkılmadan birkaç ay önce haber vereceğim." der. Bir süre sonra, duvarın bir yanı çöker. Adam hemen biraz çamur karar, birkaç kerpiç bulur, yıkılan yeri yamar. Çok geçmeden, temelden birkaç taş sökülür. Adamcağız orayı da yamar. Bir gün de dam çatlar, yağan yağmur içeri dolar. Adam kalkar orayı kapatır. Derken bir gece çokca kar yağar; dam ağırlığı çekemez, çöker. Çoluk çocuk yıkıntı altında kalır; yalnız adam kurtulur. Başlar eve küfredip söylenmeye: "Zalim, katil, hani bana söz vermiştin. Yıkılmadan önce haber verecektin? Biçare yavrularımdan ne istedin?" diye çatar. Ev dile gelir: "Ben sözümde durdum. Bir kere değil, kaç kere sana haber verdim. Anlamadın. Her açılan ağıza çamur tıkadın." der.

HER ADAMLA ANLADIĞI DİLLE KONUŞULUR

Bekri Mustafa'nın kadeh arkadaşlarından birisi ölür. Namazı kılınır, mezara konur. Sıra telkin vermeğe gelince, Bekri Mustafa hocaya, "Telkini ben vereceğim" diyerek mezarın başına geçer.

"Ulan ölüsü kandilli, acelen neydi de nalları diktin? Şunun şurasında adam adamcık içip duruyorduk. Şimdi, münkir nekire ne cevap vereceksin? Bari arapça bilmem de de yakanı kurtar. Yoksa halin dumandır; be kerata.." der. Hoca, "Yahu bu nasıl telkin?" diye sorunca, "O pezevenk bu dilden anlar. Her adamla anladığı dille konuşulur." cevabını verir.

HER İŞİN BİR PÜF NOKTASI VARDIR

Saksı, bardak, tabak gibi şeyler yapan bir ustanın yanında birkaç yıl çıraklık ve kalfalık yapmış olan bir delikanlı, "Ben bu sanatı öğrendim" diye ustasından izin almadan çıkar gider. Ayrı bir işyeri açar; başlar kendi başına çalışmaya.. Fiyatı düşürür; ustasından çok alışveriş yapar. Bir zaman sonra çıkardığı malın çürük olduğunu halk anlar; delikanlı iş yapamaz olur. Eski ustasının yanına döner. Ustası ona, "Oğlum, sen her ne kadar sanatı öğrendinse de her işin bir püf noktası vardır; onu öğrenmedin. Birkaç yıl daha bana hizmet etmen gerek." der.

HER KANUN HER YERDE YÜRÜMEZ

Vaktiyle Konya vilâyetinde sık sık haydutlar türermiş. Üzerlerine kuvvet gönderilirse İçel ormanlarına çekilirler; gözden kaybolurlarmış. İstanbul Hükümeti bir türlü bunlarla başa çıkamamış. Yeniçerilerden birisi bir gün tiryaki kahvelerinden birinde otururken arkadaşlarına, "Bu Hükümet çok ahmak. Bir işin hakkından gelemedi. Bana üç-beş yüz değil, otuz kişi versinler; işime de karışmasınlar; üç ayda üç haydut kalırsa beni assınlar." der. Bu söz, sadrazama kadar gider. Yeniçeriyi çağırtır; büyük yetkiyle adamı Konya'ya vali yapar. Vali Konya'ya gelir, yerleşir. Aradan birkaç gün geçince yanına otuz kişi alır; haydutların kolay tutulabilecek olanlarından bir kümenin üzerine ansızın baskın yapar. Bunları kıskıvrak bağlıyarak karılarıyla birlikte Konya'ya getirir. Hükümet meydanına diker. Halkı da toplar. Haydutları halkın ve karılarının gözleri önünde birer birer falakaya yatırır. Karılarının önünde dayak yemekten çok utanan haydutlar, valinin ayaklarına kapanarak bir daha haydutluk etmiyeceklerine ant içerler. Valinin bu çeşit cezasını işiten dağlardaki haydutların hepsi de gelerek teslim olurlar. Üç ay sonra vali İstanbul'a döner. Padişah yeniçeriyi huzuruna çağırtır. Onu ağırlar, memnun olduğunu söyler. Bu belânın hakkından nasıl geldiğini sorar. Vali yaptıklarını anlatır. Padişah, "Sen o biçim sopa kanununu falan vilâyette de yapsan çok iyi olacak." der. Vali de,

"Sultanım, bu kanun o türlü yiğit, mert olan kişiler üzerinde tatbik edilir. Her kanun her yerde yürümez." karşılığını verir.

HERKES KENDİ RIZKINI YER

Çok sıkı, pinti bir softa, komşusu olan başka bir softanın yemek yediği sırada gelir, "Herkes kendi rızkını yer. Kişinin rızkı ezelde taksim edilmiştir. Kimse kimsenin rızkını yemez." diyerek sofraya çöker.

Onun yemek yiyeceği zamanı kollar, bunu sık sık yaparmış. Adamın yüzsüzlüğünden bıkan komşusu, bir gün bir sopa hazırlar; pinti gelip sofraya oturur oturmaz sopaya sarılır, "Bugünkü rızkında sopa yemek de varmış" diyerek bir iyi ıslatır.

HERKES ÖNCE KENDİNİ GÖRMELİ

Evine gidemiyecek kadar sarhoş olan birisini, arkadaşları bir hamalın küfesine koyup götürüyorlarmış. Yolda giderlerken, Bekri Mustafa da önlerinde sağa sola yalpa yaparak yürüyormuş. Küfedeki sarhoş, başını küfeden çıkararak, "Sarhoşa bakın, sarhoşa!" diye seslenmiş. Bunu söyliyenin küfede olduğunu gören Bekri, "Herkes önce kendini görmeli.." demiş yürümüş.

HERİFİN ÖLÜSÜ DE BERBAT, DİRİSİ DE

Çok terbiyesiz, ahlâksız bir adam ölmüş. Ölürken komşularına, "Ben öldükten sonra, ayağıma ip takın, sürükliyerek şehirin etrafında dolaştırın. Günahım çoktur. Olur ki Allah bu halime bakarak beni bağışlar." diye vasiyette bulunur. Vasiyetini yerine getirmek için komşular toplanır; ayağına ip takıp sürüklerlerken, kol gezen Yeniçeriler görür. "Adamı öldürdünüz; dereye atmak için götürüyorsunuz." diye hepsini yakalayıp hapse atarlar. Bunun üzerine içlerinden biri, "Herifin ölüsü de berbat, dirisi de." demiş.

HER ŞEY BİTER, KÖSENİN SAKALI BİTMEZ

Köselerden birisi, bir mecliste, bir türlü bitmeyen dâvasından dert yanar. Orada bulunanlardan biri, "Meraklanma, her şey biter, kösenin sakalı bitmez." der.

HEY ALLAHIM, BİR KENDİ KULLARINA, BİR DE MEHMET ALİ'NİN KULLARINA BAK

Mısır'a yeni gelmiş olan bir bektaşi, Kahire'de gezerken Mehmet Ali Paşa'nın sarayını görmüş. Uzaktan bir müddet seyre dalmış. Sarayın önünde sırmalı elbiselerle birtakım çalımlı, şatafatlı kimseler dolaşıyormuş. Oradan geçen birisine, "Bunların hangisi Mehmet Ali

Paşa?" diye sormuş. "Hiçbirisi değil, bunlar Mehmet Ali Paşa'nın kullarıdır." deyince, eski bir hırka içinde üstü başı perişan olan bektaşi, "Hey Allahım, bir kendi kullarına bak, bir de Mehmet Ali'nin kullarına..." demiş.

HEY ALLAH'IM, EŞEKLE İNEĞİ AYIRT EDEMEDİN Mİ?

Fakir bir bektaşinin bir eşeği, bir de ineği varmış. Eşek hastalanmış, aylarca iyileşmemiş. Baba, eşeği atamamış da.. Fakir haliyle bakmış, beslemiş durmuş. Bir türlü iyi olacağı da yokmuş. Bu durumdan bıkan baba, bir gün, "Hey Allah'ım, şu hayvanın canını al da, hem ben kurtulayım, hem o kurtulsun." diye dua etmiş. Ertesi günü ahıra girince bir de ne görsün? İnek ölmemiş mi? Canı sıkılan baba, "Hey Allah'ım, eşekle ineği ayırt edemedin mi?" demiş.

HEY ALLAH'IM, SEN DE Mİ ÇOCUKLARA UYDUN?

Bir deliyi çocuklar sokakta taşa tutmuşlar. Nereye kaçtıysa ellerinden kurtulamamış. Açık bir cami kapısı görmüş, hemen camiye girmiş. Peşinden çocuklar da girmişler. Gözüne minare kapısı ilişmiş. İçeri dalmış, merdivenlerden yukarı şerefeye kadar çıkmış. Çocuklar, minarenin karanlık, kargacık burgacık merdivenlerinden korkmuşlar, girememişler. Deli, minarenin şerefesine çıktığı sırada, dolu ile karışık yağmur yağmaya başlamasın mı? Yumurta büyüklüğünde düşen dolular adamın kafasına çarptıkça, "Hey Allah'ım, sen de mi çocuklara uydun?" diye sızlanmış.

HIRSIZI GÖZ ÖNÜNDE TUTMAK

Köyün birinde, birisi sık sık camiden ayakkabı çalarmış. Bundan köylü bıkmış usanmış. Bir gün köyün imamı ölmüş, ayakkabı hırsızına imam olmayı teklif etmişler. O da kabul etmiş. Aradan kısa bir zaman geçmiş, yakın köylerden birisi o köye konuk gelmiş. Bakmış ki ünlü ayakkabı hırsızı imamlık ediyor. "Bunu nasıl imam yaptınız?" diye köylülere çıkışmış. Onlar da, "Ne yapalım? Hırsızı göz önünde tutmak için bu çareyi bulduk." demişler.

HIRSIZIN HİÇ SUÇU YOK MU?

Bir gün hocanın eşeğini çalmışlar. Hoca bunu konu komşuya anlattığı zaman, kimi, "Suç hocadadır; ahırın kapısını açık bırakmıştır", kimi "Hocanın uykusu agırdır; değil eşeği, kendisini çalsalar haberi olmaz." der. Kimi de, "Bakalım hoca hayvanı ahıra koydu mu?" diye suçu hocaya yüklerler. Bu sözlere canı sıkılan hoca, "Anladık, her suç bende. Ya şu hırsızın hiç suçu yok mu?" der.

HIRSIZ ONMAZ, YATAĞI ONAR

Zengince bir adam hastalanır, yatağa düşer. Hastalığı gün geçtikçe ağırlaşır. Hayatından umudunu keser. Karısını çağırır; "Sana iki vasiyetim var. Birisi, ben öldükten sonra başka ere gitmiyesin. Birisi de, bir tek oğluma iyi bakasın, incitmiyesin, onu iyi yetiştiresin." der ve gözlerini kapar. Kadın kocasının bu vasiyetlerine bağlı kalır. Ere gitmez, çocuğunu sıkmaz. Pek hoppa ve şımarık büyüyen çocuk, ne okur, ne yazar, ne de bir iş tutar.

Büyüdükçe birtakım kötü arkadaşlarla düşer kalkar. Anası işin önünü alamaz. Hazıra ne dayanır? Tez günde babasından ne kalmışsa eritir. Parasız pulsuz kalır. İçki ve eğlence arkadaşları parası kalmadığını anlayınca, kendisinden yüz çevirirler.

Delikanlı işi hırsızlığa döker. Çok yerde olduğu gibi, bir hacı baba varmış. Kaç kere Hicaz'a gitmiş gelmiş; eli tesbihli, başında büyük sarığı, uzun sakalı olan, şehrin en büyük camiinde ilk sırada beş vakit namazını kılan bu hacı babadan kimse kötülük ummaz. Halk, bu gibi şeyleri iyiliğin, faziletin şaşmaz bir alâmeti sayar. Hacı babaya derin bir saygı gösterirler. Meğer bizim hacı efendi, hırsızlara yataklık edermiş. Beslediği birkaç hırsız, çaldıklarını ona getirir, hacı efendi onlara para verir, çalınan eşyanın ya şeklini değiştirir ya da unutturarak dükkânında eritirmiş. Ondan kimse şüphe etmezmiş. Delikanlı da bununla iş yapanlardan..

Böylece hırsızlığı birhayli ilerleten delikanlıya, anası ne kadar engel olmak isterse de bir şey yapamaz. Birinde, geceyarısı bir evi soyarken, ev sahibi uyanır. Delikanlı hırsız, duvardan atlayıp kaçarken ayağı kırılır; yatağa düşer. Aç ve ilâçsız evde inler. Hacı babanın kendisini arayıp sormadığından, ona çok para kazandırmış olduğundan anasına dert yanar. Anası, "Oğlum, sana çok öğüt verdim; tutmadın. Tehlikelere atıldın. Başkasını para sahibi ettin. Atalarımız, hırsız onmaz, yatağı onar demişler." der.

HİÇ PADİŞAH YALAN SÖYLER Mİ?

Sultan Mahmut bir gün, Muhasip Sait Efendiyle birlikte gezmeğe çıkar. Nükteleriyle meşhur Abdi Beyin evinin önünden geçerken onu da beraber almak ister. Kapıyı açtırır, içeri girer. Hünkârı, hanımı karşılar. Padişah, Abdi Beyi sorar. Evde olmadığı cevabını alınca, "Öbür hanımının evine gitmiştir" diyerek Sait Efendiyle birlikte çıkıp yoluna devam eder.

Abdi Bey akşam eve gelince hanımı:

— Vay papaz, senin başka bir karın varmış da benden saklıyorsun ha! diyerek üzerine atılır.

Şaşıran zavallı adam:

— Yok hanım, vallahi yok. Seni aldatmışlar.

— Allah'tan korkmadan bir de yemin ediyorsun ha? Hiç padişah yalan söyler mi?

Kadın, adama yapmadığını bırakmaz. Ertesi günü saraya giden Abdi Bey macerayı anlatınca, padişah gülmekten katılır.

HIYARCI EŞEĞİNİN ÖLÜMÜ SUDANDIR

Bih bahçıvan, turfanda hıyar yetiştirir. Aynı zamanda, birkaç inek besliyerek süt de satarmış. Süte her zaman su katar, öyle satarmış. Bir gün hıyarları ve sütü satmaktan dönerken, birdenbire bir tufan kopmuş, eşeğini seller alıp götürmüş. Kendisi de güçlükle kurtulabilmiş. Bahçıvanın halini görenlerden birisi, "Ha, işte gördün mü? Süte kattığın sular toplandı toplandı, sel olup eşeğini alıp gitti. Hıyarcının eşeğinin ölümü sudandır." demiş.

HİZAYA GEL

Vaktiyle orduda "alaylı" denilen subaylar vardı. Bunlar okul görmemişlerdi. Erlikten yetişmiş, tezkere bırakmış kimselerdi. İçlerinde paşa olmuşları, devletin çok önemli işlerine karışmış olanları da vardı. Bu tip subaylardan birisi, erlere talim yaptırırken, ençok erlerin hizaya gelip gelmemelerine dikkat eder, iyi bir düzen sağlamak için "Hizaya gel!" diye komut verirmiş.

Vakti gelmiş, emekliye ayrılmış. Arasıra, çocukları, torunlarıyla kıra gezmeğe giderlermiş. İçlerinden birisi asker nizamını bozacak olursa, bu alışkanlıkla "Hizaya gel!" diye bağırırmış.

HOCA EVİNDEN AŞ, ÖLÜ GÖZÜNDEN YAŞ ÇIKMAZ

Dervişin birisi, geceyarılarına kadar ibadet eder, tesbih çeker. Bir gece, yattıktan sonra uykusunda bir düş görür. Yedi kat gökleri dolaşıp gelirken, göğün birinde, boynunda kocaman bir davul asılı, elinde bir çomakla hazır bekliyen bir melek görür. Bunun ne iş yaptığını sorar:

— Bunun işi, yeryüzünde hocalardan biri bir konuğu doyurursa bu davula bir çomak vurmaktır.

— Niçin vurur?

— Yeryüzünde şaşılacak bir olay meydana geldiğini meleklere duyurmak için.

— Peki, yeryüzünde binlerce hoca var. Bir tek davulcu buna nasıl yetişir?

— Merak etme, daha şimdiye değin davulun bir defa çalındığı duyulmamıştır. Hoca evinden aş, ölü gözünden yaş çıkmaz.

HOCA ONLARDAN, PAPAZ ONLARDAN

Adamın biri, sıcak bir günde yola çıkmış. Yakıcı bir sıcak altında saatlerce yol gitmiş. Dermanı kesilmiş, yol kenarında bir taşın üstüne oturmuş dinlenirken öteden bir atlı çıkagelmiş. Güzel bir at, yanında da yorga yürüyen yedek bir at daha varmış.

Atlı, yolcunun yanına gelince atını durdurmuş. "Görüyorum ki çok yorulmuşa benziyorsun; gel şu boş ata bin, seni biraz götüreyim." demiş. Yolcu, "Sağol, Allah muradını versin" diyerek ata binmiş. Yolda güzel güzel, konuşa konuşa gitmişler. Ayrılacakları zaman, yolcu attan inerek veda ederken, "Yahu, sen ne iyi adammışsın? Bana bu kadar iyilik ettin. İnsanın iyisi yolculukta belli olur. Bana adını bağışla, siz kimsiniz?" diye sormuş. Atlı da, "Benim adımı sanımı ne yapacaksın?" der, söylemek istemez. Yolcunun üstelediğini görünce, "Ben, şeytanım" der. Yolcu ülker, afallar. Bunun üzerine şeytan, "İnsanlar beni haksız olarak kötülediler. Aralarında beni savunan çıkmadı. Hoca onlardan, papaz onlardan. Kalem ellerinde, kâğıt ellerinde. Dilediklerini gibi yazdılar, söylediler." demiş.

HOCADAN İYİ Mİ BİLECEKSİN?

Bir ana - oğul birlikte yaşayıp giderlermiş. Kadın iyice yaşlanmış. Oğlu anasına çok iyi bakar, üstüne titrermiş. Yaşlı kadın bir gün hastalanmış. Oğlu ne yaptıysa bir çare bulunamamış. Bir gün, "Ana, seni falan yerdeki hocaya götüreyim; yıldızına baktıralım; bir de muska yazdıralım." der. Anasını sırtına alır, götürür. Hoca, karakaplı kitabı açar, karıştırır; "Oğlum, anana bir nikâh görünüyor. Kocaya vereceksin." der. "Hoca efendi, nasıl olur? Anamın kocaya varacak hali var mı? Bir yığın kemik..." deyince, bir köşede kıvrılıp duran kadın, yarı sıkılır, yarı utanır halde kısık bir sesle, "Sus yavrum, hocadan iyi mi bileceksin? Karakaplıda yeri olmasa söyler mi?" der.

HOŞAFIN YAĞI KESİLDİ

Eskiden, yeniçeri ocaklarında her yemek aynı kaşıkla yenir; sonunda sıra hoşafa gelince, aynı kaşıkla yendiği için, kaşığı daldırınca hoşaf yağlanır; yüzü pırıl pırıl yağ olurmuş. Yeniçerilerden birisi, yükselmiş, bir gün yeniçeri ağası olmuş. Yemekte sıra hoşafa ge-

lince kaşık değiştirilmiş. Hoşafın yağlı olacağını sanan ağa, bundan sonra hoşafın üstünde yağ göremeyince, "Eskiden hoşaf daha iyi oluyordu. Ben yeniçeri ağası olunca hoşafın yağı kesildi." demiş.

HUYSUZ KARIDAN AZRAİL DE KORKAR

Kadınlar, erkeklerden Allah'a şikâyette bulunmuşlar. "Yarabbi, nedir bizim şu erkeklerden çektiğimiz? Ne gecemiz belli, ne gündüzümüz. Durmadan didiniriz, bir türlü yaranamayız. Üstelik bir de zulmederler. Bizi bunların zulmünden kurtar." diye yalvarırlar. Bunu duyan erkekler de kadınları şikâyet ederler. "Ya Rabbelâlemîn, nedir bizim de şu kadınlardan çektiğimiz? Akşama kadar çalışır, didiniriz. Bütün yük bizim omuzlarımızdadır. Yine de bunlara yaranamayız. Eve geldiğimizde suratlarından, tafralarından geçilmez. Günlük yorgunluğumuz yetmiyormuş gibi bir de bunların dırıltısını çekeriz. Rahat, huzur yüzü gördüğümüz yoktur." derler.

Tanrı, Azrail'i görevlendirir. "Sen becerikli bir meleksin. Git, yeryüzünde bu durumu incele, bana bir rapor ver." diye emreder. Azrail yeryüzüne gelir, incelemesini yapar, raporunu verir. Tanrı bu raporu yetersiz bulur. "Böyle olmaz. Git, bir delikanlı kılığına gir; evlen, işi yakından incele, raporu o vakit ver." diye tekrar gönderir.

Azrail gelir, evlenir. Bir müddet beraber yaşarlar. Bir de oğlu olur. Kadının huysuzluğundan bıkıp usanan Azrail, bir an önce kaçıp kurtulmak ister. Oğlunu çağırır; "Bak evlâdım, ben gideceğim. Yeryüzünde görevim bitti. Sana bir iyilik yapmak istiyorum. Hekimlik yap. Seni bir hastaya götürdüklerinde beni hastanın ayak ucunda görürsen hasta iyi olacaktır. Ona ilâç ver. Başucunda görürsen ölecektir. Ona boşuna bakma." der.

Delikanlı hekimliğe başlar. Az zamanda ünü her tarafa yayılır. Bir gün zamanın padişahının biricik sevgili kızı hastalanır. Ün salmış olan bu genç hekimi çağırırlar. Hekim bakar ki babası hastanın başucunda. Şu halde kız ölecektir. Kız ölürse doktorun da başı gidecek. Bunu bilen doktor, Azrail babasına kızın başucundan çekilmesini işaret eder. Çekilmez. Bir daha, bir daha işaret eder yine çekilmez. Karyolayı ters çevirir; yine başucundadır. Tehlikenin büyüklüğünü anlayan doktor, üzüntüsünden, "Vay anam!" deyince, anasının geldiğini sanan Azrail, oradan fırlar kaçar.

HÜLYANIN DA KOKUSUNU ALIYORLAR

Fakir bir karı koca evlerinde oturup konuşurlarken, adam, "Param olsa da bir okka et alsak; soğanlı bir yahni pişirsek de yesek

ne iyi olur?" der. Biraz sonra kapı çalınır. Bir komşu çocuğu elinde bir kâse ile içeri girer. "Anam hastalandı. Canı yahni istiyor. Sizde yahni yemeği varmış. Bir parça vermenizi..." der. Adam karısına döner, "Bizim komşular hülyanın da kokusunu alıyorlar." der.

HÜNER HIRSIZI ÇALMAKTIR

Gece hırsızlarından birisi, bir eve girer; çalacak bir şey bulamaz. Gideceği sırada, durumu kollayan ev sahibi, "Yahu bana bak, buradan eli boş gitme. Sana çok faydalı olacak bir emanet vereceğim. Otur hele." der. Hırsız bu söz üzerine oturur; konuşma başlar:

— Evlât, kaç yıldır bu işle uğraşırsın?

— Yirmi yıldır.

— Peki, kaç paran var?

— Hiç.

— Yirmi yıldır bir şey artırmadın mı?

— Artıramadım. Hırsızlık mal geldiği gibi gidiyor.

— Alınteriyle kazanılmayan malda hayır olmaz.

— Doğru söylüyorsun.

— Hiç hapse girdin mi?

— Girdim.

— Sen hapisteyken çoluk çocuk ne yediler?

— Aç kaldılar.

— Yirmi yıldır ufak bir iş tutmuş olsaydın, şimdi elinde beş on kuruş paran bulunurdu değil mi?

— Evet, bulunurdu.

— Zararın neresinden dönersen kâr odur. Gel bu işten vazgeç. Ben sana sermaye bulurum.

— Allah razı olsun. Ben de bu pis yoldan ayrılmak isterdim.

— Son kararını ver, yarın sabah bana uğra.

Ertesi günü hırsız gelerek adamın elini öper, ant içer, tövbe eder. İyi kalbli adam onu alır, zengin bir tanıdığına götürür. İşi anlatır. "Bu bir hırsızdı. Ben bunu çaldım. Hüner hırsızı çalmaktır. Buna bir miktar sermaye ver. Namusuyla çalışacak." der, ona sermaye alıverir.

I - İ

IŞIĞI GÖREN DIŞARI FIRLAYOR

Bektaşi babalarından biri evlenmiş. Karısının doğum sancıları başlamış. Bir ebe çağırırlar. İki odadan başka yeri olmayan baba, ikinci odada doğumu beklerken, ebe yardımcısı koşarak gelir, "Baba efendi müjde, bir oğlun oldu." der. Az sonra yine gelir, bir çocuk müjdesi daha verir. Biraz sonra üçüncü gelince, "Aman ebeye söyle, mumu söndürsün. Işığı gören dışarı fırlayor." der.

İÇEN BEN'İM, SEN Mİ SARHOŞ OLDUN

Bektaşinin birisi, bir su kenarına kurulmuş; yavaş yavaş demleniyormuş. Bu sırada sert bir fırtına çıkarak her şeyi altüst etmiş. Şişe devrilmiş, kebap ocağı sönmüş, her taraf toz duman içinde kalmış. Bektaşi gözünü göğe dikerek, "Hey Allah'ım, içen ben'im; sen mi sarhoş oldun?" demiş.

İÇİ KOF

Ahmağın birisi, bir artırmayla satılan kemanın beş altına çıktığını görünce şaşırmış, "Bir odun parçasına bu kadar para verilir mi?" diye kemanı eline almış, bakmış, "İçi de kof" demiş.

İKİ CAMİ ARASINDA KALAN BEYNAMAZ

Eski İstanbul'da, mahalleli camiye gidip gitmiyeni aralarında izlerlermiş. Bir gün mahalle kahvesinde, camiye gitmeyen birisine sormuşlar:

— Seni hiç camide görmüyoruz. Mahallemizde bir değil iki cami var. Hele büyük cami ne kadar şirin, imamın da sesi güzel. Ayıp ediyorsun. Gelip komşularla gürül gürül namaz kılsan olmaz mı?

— Ben o camiye gitmem.

— Neden?

— O imam bana pezevenklik etmişti de ondan. Onun arkasında namaz kılarken aklıma düşüyor, namazın huzuru bozuluyor.

— Peki, küçük camiye niçin gitmiyorsun?

— Onun imamına da ben pezevenklik etmiştim.

İKİ ÇERKEZ ODALIK ARASINDA

— Bugün camide hoca söyledi; âhirette erkeklere huriler verilecekmiş.

— Bize ne verilecekmiş?

— Onu söylemedi.

— Allah âdildir, bizi de boş bırakmaz.

İKİ KADEH İÇMEKLE BİRİ PADİŞAH OLDU, BİRİ SADRAZAM

Bekri Mustafa kayıkçılık ederken, vaktin padişahı, yanında sadrazam olduğu halde kıyafet değiştirerek Üsküdar'a geçmek için kayığa binerler. Sandal kıyıdan açıldıktan sonra, Bekri, rakı şişesini çıkarıp çekmeğe başlar. Sadrazamın bu küstahlığa canı sıkılır; "Yahu, denizin ortasında rakı içilir mi?" diye söylenir. Bekri, aynı kadehi doldurup onlara da buyurun eder. Biz içmeyiz derlerse de zorlar. "İçmezseniz ha vallahi, ha billahi sandalı devirir, ikinizi de denize dökerim." deyince, ne yapacaklarını şaşırırlar, çaresiz birer kadeh içerler. Arkasından ikinci kadeh gelir, onu da içmemezlik edemezler. Karaya ayak basınca, sadrazam Bekri'ye yaklaşır, kulağına:

— Biz kimiz, biliyor musun?

— Kim olursanız olun. Bana ne?

— Birimiz padişah, birimiz sadrazam.

— Bak hele, iki kadeh içmekle biri padişah oldu biri sadrazam. Ben, kırk yıldır içerim; hâlâ Bekri Mustafa'yım, diyerek kahkahayı basar.

İKİ KİŞİ DİNDEN ÇIKARSA, BİR KİŞİ CANDAN ÇIKAR

Çok zengin, çok da pinti bir adamın; serseri, dolandırıcı, hırsız, hayırsız bir oğlu varmış. Babasının ölümünden sonra ödemek üzere, şehirdeki tüccarların hemen hepsini birer suretle dolandırmış. Alacaklılar delikanlıyı sıkıştırmaya başlamışlar. Babası ölmeden borçlarını ödiyemiyeceğini kesin bir dille anlatmış. Sarraflardan bir yahudi, delikanlıya, "Bu iş kolaydır. Baban iyice kocaldı. Hasta, evden çıkamıyor. Onu ölmüş gibi göstererek mezara gömeriz; olur biter." der. Bu fikri bütün alacaklılar da, delikanlı da beğenir. Birkaç meteliksiz serseri, beş on aptal bulurlar. Bunlar, evin önünde toplanarak tekbir getirirler, ilâhi çağırırlar. Yatağında inleyip duran adamı tabuta koyarlar. Zavallı, "Ben ölmedim" derse de, tekbir sesleri, ilâhi gürültüleri arasında sesi duyulmaz. Adamı musalla taşına korlar. Namazı kılınmak üzereyken, oradan geçmekte olan şehirin kadısı, cemaate yaklaşır, adamın sesini duyar. "Ne yapıyorsunuz? Bu

adam ölmemiş." deyince, yahudi, "Ölmüştür" diyerek kadının cebine on altın koyuverir. Bunun üzerine kadı, "Ey ahali, bu adam ölü müdür diri midir?" diye sorar. Alacaklılardan ibaret olan cemaat, hep bir ağızdan, "Ölüdür efendim, ölüdür" derler. Bunun üzerine kadı tabuta dönerek, "Bu kadar adam senin öldüğüne şahitlik ediyorlar. Şahit iki olsa bile sen ölmüş sayılırsın. Bu yolda hüküm lâhik olmuştur. İki kişi dinden çıkarsa, bir kişi candan çıkar. İlâmı biraz sonra vârislerine göndereceğim." dedikten sonra orada bulunanlara, "Çok bekletmeyin, hemen gömün." der.

İKİ KÖYLÜ ARASINDA

— Arkadaş, sen bal sevmez misin?
— Severim.
— Bağın bahçen elverişli. Niçin beş on arı kovanı almıyorsun?
— Ben paramla başıma vızıltı almam.

İLÂHİ SU KUŞU, SEN YAPTIN BU İŞİ

Adamın biri, eşeğiyle çaydan geçmek ister. Eşek inat eder, geçmez. Vurur, dürter, iter, çeker olmaz. Derken, bu gürültüyü duyan kurbağalar, "Vak vak" ötmeğe başlayınca, eşek ürkerek bir hoplayışta çayı geçer. Adam, "İlâhi su kuşu, sen yaptın bu işi" der.

İMAM VERMEZ, ALIR

Köy imamlarından birisi, köyün yakınındaki bir gölün kenarında yıkanmak isterken, nasılsa ayağı kayar, düşer. Oradan geçmekte olan baba oğul koşarlar, boğulmak üzere olan hocayı kurtarmak isterler. Delikanlı, "Hoca efendi elini ver" der, hoca alındırmaz. Delikanlının gün görmüş babası yanaşır, "Al hoca elimi" deyince hoca adamın elini tutarak çıkar kurtulur. Adam oğluna, "Oğlum, hocalar vermezler, yalnız alırlar." der.

İMAM YELLENDİĞİ ZAMAN

İmamın birisi, camide namaz kıldırırken nasılsa yellenmiş. Bundan çok utanan imam, camiden çıkar, köyden çıkar; diyar diyar gider. Aradan uzun yıllar geçer. Yurdunu yuvasını özler. "Herhalde o iş unutulmuştur" diye köyüne döner. Köyün dışındaki çeşme başına geldiği zaman, hem serinlemek, hem dinlenmek için biraz oturur. Bu sırada köyden bir kadın suya gelir. Hoca onunla konuşur:

— Kızım, kimlerdensin?
— Dal Veli'nin kızıyım.
— Kaç yaşındasın?
— Yaşımı bilmem emme, imamın yellendiği yıl doğmuşum.

İMAN DEDİĞİN PAŞA HAZRETLERİNDE BİLE YOK

Koca Ragıp Paşa'nın çok güzel bir hizmetçisi varmış. Şair Haşmet kıza tutulmuş. Paşadan çekindiği için bir şey yapamazmış. Paşa işin farkına varmış. Bir gün kıza, "Haşmet geldiğinde ona uysal davran. Parasını, saatını, yüzüğünü al, sonra da îmanını iste." diye tembihlemiş. Kız da öyle yapmış. Sıra îmanına gelince Haşmet, "İman dediğin Paşa hazretlerinde bile yok." demiş.

İMANIM ALİ KENDİN DOLDUR, KENDİN İÇ

Ham sofu, camide va'zederken, kevser şarabından söz açmış. "Onu İmam Ali dağıtacak. Fakat, kimlere verecek bilir misiniz? Ömründe bir vakit bile namazını bırakmamış olanlara, bir kere bile yalan söylememiş olanlara, bir kere bile nâmahreme göz ucuyla bakmamış olanlara, zekâtından on para bile kısmamış olanlara, bir damla dahi içki içmemiş olanlara.." deyince, nasılsa orada bulunan bektaşi, "İmanım Ali, kendin doldur, kendin iç." demiş.

İNANDIM, İMAN GETİRDİM

Adamın birisi peygamberlik taslıyormuş. Yakalayıp padişaha getirmişler. Padişah sormuş:

— Sen peygamber misin?

— Evet, peygamber'im.

— Öyleyse bir mucize göster.

— Ne istersiniz?

— Şurada duran şeyhülislâm efendiyi öldür, yine dirilt.

Şeyhülislâm:

— Aman şevketlim, mucizeye lüzum yok. İnandım, îman getirdim. Bu adam hak peygamberidir.

İNGİLİZLER YALNIZ PAZAR GÜNLERİ HIRİSTİYANDIR

Öğretmenle öğrenci arasında:

— Öğretmenim, İngilizler hıristiyan mıdır?

— Evet hıristiyandır. Yalnız Pazar günleri.

— Öbür günlerde nedirler?

— Yahudi.

İNLEYEREK ÖLMEKTEN, OYNAYARAK ÖLMEK DAHA YEĞDİR

Keyfine düşkün bir adam hastalanmış; yaşamasından umut kesilmiş. Kesik kesik inler dururmuş. Yakınları başına toplanmışlar; kimi Kur'an okur, kimi Kelimei Şahadet getirirmiş. Bu sırada sokaktan bir davul zurna sesi duyulmuş. Hasta, yatağından doğrulmuş,

"Şu davulu zurnayı eve alın" demiş. İçeri almışlar. Hasta yerinden kalkmış, "İnleyerek ölmektense, oynayarak ölmek daha yeğdir." diyerek başlamış oynamaya. Birkaç döndükten sonra düşüp ölmüş.

İNSANOĞLU KUŞA BENZER

Tembelin birisi, evinde bir köşeye oturur, hiçbir yere kımıldamazmış. Oturduğu minderin her yanını toz kaplamış. Karısı temizlemek istedikçe, bırakmazmış. Nihayet kadın bağıra çağıra herifi yerinden kaldırıp karşı köşeye geçmeğe razı etmiş. Karşı köşedeki mindere geçip yerleşen tembel, "Nereden nereye geldik; insanoğlu kuşa benzermiş." demiş.

İNSANI NASİP ÇEKER GETİRİR

Çok pinti bir adamın dükkân komşusuna, öğle vakti evinden yemek gelirmiş. Pinti de tam yemek zamanı, "Nasip insanı çeker getirir." diyerek komşusunun dükkânına damlar. Günlerce devam eden bu halden bıkmış olan komşusu, bir gün bir sopa hazırlar. Herif bir gün yine gelip, "Nasip insanı çeker getirir" deyince, dükkân sahibi, "Sopa da, vurunca insanı çökertir" diyerek kafasına indirir.

İNSANIN ÇOCUK OLASI GELİYOR

Büyük ressamlardan birisi, güzel bir tablo yapmış. Çok güzel bir kadın kucağına çocuğunu almış, emziriyor. Ressam tabloyu dostlarından birine göstermiş, nasıl bulduğunu sormuş. "Çok şahane, insanın çocuk olası geliyor." cevabını almış.

İNSANIN ÖNÜ DE TOPRAK, SONU DA

Okulda öğretmen, insanların topraktan yaratılmış olduklarını, yine toprak olacaklarını anlatırken, "İnsanın önüne de toprak, sonu da..." der. Çocuklardan birisi ağlamaya başlar. Yanında bulunan yahudi çocuğu, "Abe kuzum ne ağlarsın? Topraktan yelmişiz, yine toprağa yideceğiz. Yok bunda bir ziyanımız. Eyerlim, altın yelip de toprağa yitseydik, o vakit ziyan ederdik." demiş.

İNSAN KAZANMAK İÇİN KAYBEDER

Komutanlardan birisi savaşı kaybedince, kendisini sevmeyenler, onu padişaha kötülerler. Padişah, komutanın değerini bildiği için, bu sözlere kulak asmaz. "İnsan, kazanmak için kaybeder. Kaybetmenin acısını çekmeyen kazanmanın yolunu bilemez." der.

İNSAN KENDİNDE BULUNMIYANI İSTER

Bektaşilerden birisi nasılsa camiye gitmiş. Namazdan sonra herkes ellerini göğe kaldırıp dua ederken, Allah'tan çeşitli şeyler ister-

lermiş. Yanında bulunan bir adam, "Allahım, bana son nefeste îman nasip et." diye dua edermiş. Baba da, "Allahım, bana bol şarap, bol meze parası ver." diye yüksek sesle duaya başlamış. Bunu işiten ham sofu, "Sus be zındık herif, böyle dua mı olur?" der. Bektaşi de, "İnsan, kendinde bulunmıyanı ister. Bende onlar yok, onları istiyorum. Sende îman yok, onu istiyorsun." demiş.

İNSANLARI GÖNÜLLERİNDEN BAĞLAMALIDIR

Hazreti Ömer zamanında Araplarla İranlılar arasındaki savaşlarda, İran askerleri tutunamaz, kaçarlar. İran kıralı, askerlerin onar onar bellerinden bağlanmasını emreder. Savaşta, bellerinden bağlı olanlardan birisi bir okla yaralanıp düşünce, dokuzu da onun üstüne yığılır kalırmış. Kaçmak isteyen de kaçamazmış. Bu suretle pek çok asker kırılmış. Yanında bir vezir ile birlikte savaş meydanından kaçan kırala, veziri, "İnsanları bellerinden değil, gönüllerinden bağlamalıdır." demiş.

İNSANOĞLU ANCAK İYİLİĞİN KULUDUR

Padişahlardan birine, "Sadrazam size tuzak kurmaktadır. Bunun vücudunun kaldırılması gerektir." derler. Padişah vezirine eskisinden fazla iltifatta bulunur. Nişanlar, kıymetli armağanlar verir. Sebebini soranlara, "Onu öldürmekle tecrübeli bir veziri kaybederim. Şimdi onu iyilikle kendime değil, iyiliğe kul ettim. İnsanoğlu ancak iyiliğin kuludur." der.

İNSANOĞLU ARSLANI KEDİ DEĞİL, SIÇAN YAPARMIŞ

Kedinin birisi dağda kuş, böcek avlayıp dururken bir arslan çıkagelmiş. "Vay bu ne hal? Sen arslansın. Tüyün, bıyığın, pençelerin arslana benziyor. Neden böyle ufak tefek kaldın?" diye sormuş. Kurnaz kedi, "Efendim, sorma başıma gelenleri. Ben sütbesüt arslanım. İnsanoğlunun eline düştüm; beni bu hale getirdiler." demiş. Arslan da, "Ben insanoğlu denen mahlûku bilmiyorum. Beni ona götür de soyumuza karşı yaptığı kötülüğün cezasını vereyim." der. Kedi arslanı alır, ormanın ilerisinde büyük bir ağacı yarmakta olan bir köylünün yanına götürür. Arslan sorar:

— İnsanoğlu sen misin?

— Evet benim.

— Sen bizim soyumuza kötülük etmişsin.

— Ne kötülüğü etmişim?

— Bak, şu zavallıyı ne hale getirmişsin?

— Gel, bana biraz yardım et; şu işimi bitireyim de sana bunun sebebini uzun uzun anlatayım.

— Peki, yardım edeyim.

Köylü, büyük bir çıra kütüğünü yarmakla meşgulmüş. Kütüğün yarığına büyücek bir kama (siğil) çakmış. Arslana, "Sen kuvvetlisin; gel şuraya elini sok da şu kütüğü ayırıver." demiş. Arslan iki pençesini birden kütüğün yarığına sokunca, köylü kamayı çekivermiş, arslanın pençeleri sıkışmış kalmış. Köylü, elindeki baltayla başlamış arslana vurmaya. Arslan, "Aman kedi kardeş hakkın varmış. Bu insanoğlu arslanı kedi değil, sıçan yaparmış." diye inlemiş.

İNSAN ÖLÜRKEN DÜŞMANIYLA BARIŞIR

Ömründe ağzına bir yudum su koymamış, şaraptan başka bir şey içmemiş olan birisi, hastalanmış. Hastalığı ağırlaşınca su istemiş. Yanındakiler, şaşkın şaşkın birbirlerine bakışmışlar. "Şimdiye kadar bir yudum bile su içmemişti. Sanki su onun düşmanıydı." diye konuşurlarken hasta, "İçeceğim. İnsan ölürken düşmanıyla barışır." demiş.

İNŞALLAH GELECEK YIL

Bir çiftçinin karnı şişmiş, şehire getirip hastaneye yatırmışlar. Uzun muayeneden sonra, ameliyata karar verilmiş. Yapılan ameliyatta, karnından kırk tane "İnşallah gelecek yıl" sözü çıkmış.

İNŞALLAH KOCANDIR

Adamın biri, "Yarın şunu yapacağım, bunu yapacağım" dedikçe karısı, "İnşallah de" dermiş. Adam bir gün bağ bozmak için eşeğe küfeleri sarmış giderken karısı, "Adam nereye?" diye sormuş, "Bağ bozmaya gidiyorum." deyince, "İnşallah" demesini tavsiye etmiş.

Adam, bağdan üzümleri küfeye doldurmuş, eşeğe yükletmiş gelirken, şiddetli bir fırtına çıkmış, arkasından bardaktan boşanırcasına şiddetli bir yağmur bastırmış. Her tarafı seller basmış. Eşekle küfeler sürüklenmiş gitmiş; adam kendini güç kurtarmış. Titreye titreye evine gelmiş, kapıyı çalmış. İçeriden karısı "Kim o?" diye seslenince, "İnşallah kocandır" demiş.

İNŞALLAH, MAŞALLAH, BAKALIM

Üçüncü Sultan Selim zamanında, Napolyon'un İstanbul'a gönderdiği Fransız Elçisi, "Sizin, çok korkunç üç düşmanınız var: İnşallah, maşallah, bakalım." demiş.

İPLİĞİ PAZARA ÇIKTI

Avrupa dokumaları yurdumuza girmeden önce, memlekette her çeşit dokuma el tezgâhlarıyla yapılırdı. Kadınlar, yün, tiftik, pamuk,

keten gibi şeyleri elleriyle eğirirler, iplik yaparlardı. Bazı usta ve hünerli kadınlar çok temiz ve düzgün iplik eğirirlermiş. Böyleleri iplik pazarında çok aranır, tutulurmuş. İnce eğirilmiş, pürüzsüz, düzgün iplikler kapışılır, iyi olmıyanlar pek tutulmazmış. İyi iplik eğirenleri övmek için, "İpliği pazara çıktı" sözü kullanılır olmuş. Sonraları bu sözün anlamı bozulmuş, piçleşmiş.

İSA'YI GÜCENDİRDİ

Artin adında bir Ermeni, Müslüman olmuş, iki gün sonra da kalb durmasından ölüvermiş. Karısı, "İsa'yı gücendirdi, Musa'nın yanına uğramadı, Muhammed'e yarar bir iş görmedi. Vay benim Artin'im." diyerek yas tutmuş.

İSLÂM'IN ŞARTI BEŞYÜZ DEDİM DE YİNE KURTULAMADIM

Yeniçerilerden birisi parasız kalmış. Bir Pazar günü, köylünün pazara geleceği yolun kenarına oturmuş; çekmiş kılıcı, gelip geçenlere "İslâm'ın şartı kaç?" diye sorarak bilmeyenden bir mecidiye alırmış. Bu arada, oradan geçen bir köylü delikanlısına da sorar. Delikanlı bir "beş" sözü işitmiş ya, beş mi beşyüz mü kestirememiş. Beş'i az görmüş "beşyüz" demiş. Yeniçeri, "Koskoca adam olmuşsun hâlâ müslümanlığın şartlarını bilmiyorsun. Şimdi kafanı keserim. Bir daha öğren de gel. Ceza olarak beşyüz kuruş vereceksin." der, parayı alır. Delikanlı köye geldiğinde olayı anlatır. "Niçin beş demedin?" dediklerinde, "Nasıl olur? Ben beşyüz dedim de yine kurtulamadım." demiş.

İSTANBUL'DA YUMURTAYA BİLE KULP TAKARLAR

Halk şairlerinden biri, Anadolu kasabalarından birinde saz çalıp koşma söylerken bir "ara kahvesi" getirirler. Eski Anadolu kahvelerinde çok görüldüğü üzere fincanların çoğunun kulpu kırık olur. Şaire gelen kahve fincanının da kulpu kırıkmış. Kahveciye:

— Ağa, bu fincanı sen İstanbul'a gönder.

— **Niçin?**

— Bir kulp taktırmak için.

— Buna nasıl kulp takılır?

— Takılmaz olur mu? İstanbul'da yumurtaya bile kulp takarlar.

İSTANBUL'DA BİR NANE YEDİK, VAN GÖLÜNDE AĞZIMIZI YIKAMAYA GİDİYORUZ

Vaktiyle yeniçeri ağalarından birisi kursağından rahatsızlanmış. Birçok ilâçlar yapılmışsa da iyi olmamış. Birkaç kişi, tiryaki kahvelerinden birinde otururlarken, içlerinden birisi, lâf olsun diye, "Van

gölü kıyılarında bir ot biter, kursak hastalıklarına birebir gelir." demiş. Bu söz, döne dolaşa yeniçeri ağasının kulağına gider. Adamı buldurup huzuruna getirtir. "Yarın erkenden yola çıkıp en kısa zamanda Van'dan bu otu getireceksin. Yoksa kafan kesilecektir." der. Adam, çaresiz kabul eder, ertesi günü sabahtan yola çıkar. Bir konak yerinde karşılaştığı bir tanıdığı, nereye gittiğini sorunca, "İstanbul'da bir nane yedik, Van gölünde ağzımızı yıkamaya gidiyoruz." cevabını verir.

İSTEMEM, CEBİME ATIVER

Kadılardan birisi, nasılsa rüşvet almamaya yemin etmiş. Bundan sonra, rüşvet getirenlere, "Ben rüşvet almamaya ant içtim, istemem; cebime atıver." dermiş.

İSTEMEZÜK

Kadılardan biri, çok rüşvetçi ve çok açgözlüymüş. Bulunduğu yerlerde halkı haraca kesermiş. Sabrı tükenen halk, bir gün hükümet konağı önünde toplanarak "istemezük" diye bağırışmaya başlamışlar. Bunu işiten vali paşa, kadıyı çağırtarak, "İşte halk seni istemiyor; çekil git." der. Kadı efendi, "Aman paşa hazretleri, bu kuru kalabalıktır; çoğu gürültüye gelmiştir. Ne istediklerini, ne istemediklerini bilmezler. İsterseniz birini çağırıp sorunuz." der. Vali Paşa, kalabalığın içinden birisini çağırır, neyi istemediğini sorar. Adam, "Bizim mahallede bir meyhaneci var. Hain şaraba su katıyor. Onu istemezük." der.

İSTİM ARKADAN GELSİN

Doğu ülkelerinden birinin kıralı, ömründe ilk defa vapura binmiş. Vapur bir türlü kalkmazmış. Canı sıkılan kıral, bu beklemenin sebebini sormuş. "Vapur istim alıyor, onu bekliyoruz." demişler. Bunun üzerine kıral, "Biz gidelim; istim arkadan gelsin." diye haykırmış.

İŞİMİZ EŞEKLERİN DUASINA KALDI

Anadolu kasabalarından birinin yakınlarında dağlık bir köy varmış. İki dağ arasında kurulmuş olan bu köyün hiç ekin ekecek tarlaları yokmuş. Dere boyunca akan suyun üzerinde birtakım değirmenler yapılmış, buranın halkı değirmencilikle geçinirmiş. Köy halkı her gün eşekleriyle şehire inerler, şehirin sokaklarında "Değirmenci, değirmenci" diye bağırırlar, unu tükenen ailelerin buğdayını alıp değirmene götürürler; üğütüp getirerek bir ücret alırlarmış. Bir kış gecesi, erkekler köy odasında konuşurlarken aralarında şöyle bir söz geçmiş:

— Komşular, yarın âhirette bizim halimiz ne olacak?

— Beş vakit namazımızı kılıyoruz. Ne günahımız var?

— İyi emme, her evin buğdayından bir parça aşırmıyor muyuz?

— Orası öyle emme, eşekler değirmene gelirken ağır yükle geliyorlar; şehre giderken yükleri yeyniliyor. Eşeklerin duasını alıyoruz.

— Eh, işimiz eşeklerin duasına kaldı.

İŞ İNADA BİNDİ

Ömründe hiç teravih namazı kılmamış olan bir yörük, şehirde nasılsa geç kalmış. Caminin önünden geçerken, ham sofulardan birisi, "Namaz vakti nereye gidiyorsun? Sen müslüman değil misin? Haydi camiye." diye adamcağızı camiye sokmuş. Namaza başlanmış, bir, iki, üç, beş rekâtla bakmış biteceği yok. Dışarda hayvanların başında bekleyen oğluna seslenmiş: "Dursun, sen eşeklere bakarak ol, imamla iş inada bindi." demiş.

İŞTE BEN BÖYLESİNE SÖĞERİM

Eski softalardan biri, şuna buna küfreder dururmuş. Arkadaşları, onun bu huydan vazgeçmesini tavsiye etmişler. Bir gün hoca, arkadaşlariyle birlikte sokakta giderlerken, yüzü peçeli bir kadın, "Hoca efendi, sizden rica ediyorum, bizim kapının önünde beş dakikacık durur musunuz?" der. Hoca, önemli bir şey var sanarak kapının önünde dikilir. Kadın içerden bir tavuk alır gelir, hocaya doğru tutarak bir şeyler okur üfler, tavuğu kuluçkaya yatırır. Bu işlerden bir şey anlamıyan hoca, "Hanım, bizi niçin beklettiniz?" diye sorar. Kadın, "Kusura bakmayın hoca efendi. Bizim komşu Fatuş Neneden işittim. Tavuğu kuluçkaya yatırırken büyük sarıklı bir hocaya gösterip şu duayı okuyunca, piliçler tepelikli olurmuş." deyince, hoca arkadaşlarına döner, "İşte ben böylesine söğerim." der.

İŞTE BÖYLE MEHMET AĞA

Dul kalmış bir köylü kadını, yoğurt, yumurta gibi şeyler satmak üzere pazara giderken, yolda kendi köylerinden Mehmet Ağa adında bir komşusu da varmış. O günlerde karısı ölmüş. Mehmet Ağaya varmak isteyen kadın, gönlünden geçeni açıkça söyliyememiş, "Mevlâm kalanlara ömür versin. Eviniz evimize yakın, bağınız bağımıza yakın. Senin karın öldü, benim kocam. İşte böyle Mehmet Ağa." demiş.

İŞTE KARA VELİ, İŞTE SEN

Yaşlı bir kadının Kara Veli adında bir oğlu varmış. Onu büyütmüş, evlendirmiş, barklandırmış. Günün birinde Kara Veli ağır bir

hastalığa tutulmuş, yatağa düşmüş. Anası hastanın başında hem ağlar hem de, "Benim kara arslanım, sen hasta olacağına ben olayım. Sen öleceğine ben öleyim." dermiş. Bir gün Azrail kapıdan görününce, "İşte Kara Veli, işte sen, gidiyorum ben." diyerek odadan çıkmış.

İT SÜRÜ DE PARA KAZAN

Meşhur şair Haşmet, bir gün kayığı ile Boğaziçinde gezerken akıntı burnunda kayığını bir yedekçiye çektirir. Yedekçi, genç, gürbüz, yakışıklı bir taşralı imiş. Haşmet yedekçiye, "Oğlum, çok ağır bir iş seçmişsin. Gel seni yanıma hizmetçi alayım." deyince yedekçi, "Olmaz efendim; ben köyden ayrılırken babam şöyle bir öğüt verdi: Kula kul olma, it sürü de para kazan, dedi." cevabını vermiş.

İYİLİĞE KEMLİK

Gölün kenarında öte karşıya geçmek isteyen bir akrep, kurbağaya yalvarmış: "Ne olur? Sen yüzmek biliyorsun; ben bilmiyorum. Bana bir iyilik yap. Allah rızası için sırtına al, karşıya geçiriver." demiş. Kurbağa kabul etmiş, akrebi sırtına almış. Giderlerken, tam gölün ortasına gelince, akrep kurbağaya, "Arkadaş, ben seni sokacağım" demiş. Kurbağa, "Nasıl olur? Sen benden iyilik istedin, ben seni sırtımda taşıyorum. İyiliğe kemlik olur mu?" derse de akrep, "Ne yapalım, bu benim huyum, cibilliyetim icabı" deyince, kurbağa da, "Bu da benim cibilliyetim icabı" diyerek suya dalıverir.

K

KABAK BAŞIMDA PATLIYACAKTI

Bektaşinin birisi, güneşli bir günde, tabiatın güzelliklerine dalarak kırlarda dolaşırken, koyu bir gölgelik görür; çayırlara uzanır. Gözü, tepesindeki cevizlere ilişir. "Şu Allah'ın işine akıl ermez vesselâm. Koskoca ceviz ağacında küçük küçük meyveler, küçücük kabak kökeninde de koca koca tohumlar oluyor." diye söylenirken, başına tepeden bir ceviz düşer, acıtır. "Yanılmışım Yarabbi, eğer ceviz ağacında kabak olsaydı, kabak başımda patlıyacaktı." der.

KABAK TADI VERDİ

Bir yörükle bir kasabalı yol arkadaşlığı yapmışlar. Giderlerken, bir incir bahçesi görmüşler. Canları çekmiş. Bakmışlar ki, sahibi ortalıkta yok. Bahçeye dalmışlar, ayrı ayrı birer ağaca çıkmışlar. Yörüğün çıktığı ağaca bir asma kabağı sarmış, büyük büyük kabaklar sarkıyormuş. Hiç incir görmemiş olan yörük, kabakları incir sanarak bir tanesini koparmış, yemeğe başlamış. Pek hoşuna gitmemiş. Ağaçtan indikten sonra kasabalı, "Ne güzel incirler, bal gibi tadı var." deyince yörük, "Benim yediklerim kabak tadı verdi" demiş.

KABI AYRI OLANIN TADI DA AYRI OLUR

Hocalardan birisi, zengin bir köy ağasına misafir olur. Ağa, hocayı ağırlamak için, "Hocam, hangi çeşit tatlıdan hoşlanırsınız? Çok şükür, evde bal var, pekmez var, süt var, kaymak var. Kaymaklı baklava mı yaptırayım yoksa ballı höşmerim mi?" diye sorar. Hoca efendi, "Ağa, kabın varsa her ikisini de yaptır. Kabı ayrı olanın tadı da ayrı olur." demiş.

KADERİMİN DÜĞÜMÜNÜ ÇÖZECEĞİN YERDE DAĞARCIĞIN DÜĞÜMÜNÜ ÇÖZMÜŞSÜN

Yoksul bir adam, mercimek almış, bir dağarcığa koymuş, evine götürürken yolda dalgın dalgın hem gider, hem de, "Allahım, pek yoksulum, kaderim düğümlenmiş kalmış. Şu benim kaderimin düğümünü çözüver; biraz feraha kavuşayım." diye dua eder, gider. Evine vardığında bakar ki, dağarcığın ağzı çözülmüş, mercimekler dö-

külmüş. Dalgınlığından farkına varmamış. "Hey Allahım, dediğimi anlamamışsın. Kaderimin düğümünü çözeceğin yerde dağarcığın düğümünü çözmüşsün." demiş.

KADERİNDE VARSA KAŞIĞINDA ÇIKAR

Eski padişahlardan birinin çok şakacı bir berberi varmış. Padişahın verdiği bahşişlere kanmaz, yüksek makamlar, rütbeler umarmış. Padişah da onu çok severmiş. Buna güvenerek arasıra padişahtan rütbe ve paşalık ister dururmuş. Padişah da işi savsaklarmış. Sabrı tükenen berber, bir gün padişaha bir dilekçe sunmuş; ya ihtisap ağalığı, ya da yeniçeri ağalığı ricasında bulunmuş. Bunun üzerine padişah, berberini bir gün yemeğe alakoymuş. Ayrı ayrı kâğıtlara, ihtisap ağalığı, yeniçeri ağalığı, berberlik yazarak bu kâğıtları yemeğin içine atmış. "Dilekçeni aldım. İsteklerin bu yemeğin içindedir. Kaderinde varsa kaşığında çıkar." demiş. Berber merakla kaşığı daldırmış, berberlik çıkmış.

KADERİNE KÜS

Bir kadının genç bir kızı varmış. Kız yetişmiş, uzaktan yakından birçok istiyenler çıkmışsa da, "Üzümün çöpü var, armudun sapı var" diye gelenleri savarmış. Böylece yıllar geçmiş, yaş otuzu bulmuş. Evde kalma korkusuna kızın da aklı başına gelmiş; anasına, "Kaderime boyun eğeceğim, ilk çıkacak dünüre söz vereceğim. İşi sana bırakmıyacağım." demiş. Nihayet bir adamla evlenmişler. Aradan üç beş gün geçmiş, hafta geçmiş, ay geçmiş kız anasının elini öpmeğe gelmemiş. Kadın merak edip kızını görmeğe gitmiş. Bakmış ki kızın yüzü gülmüyor. İlk günden kocasını beğenmemiş. "O kadar istiyenlerim çıktı vermedin, belki onlarla daha mesut olurdum." deyince anası, "Kızım, sen istedin. Bana değil, kaderine küs." demiş.

KADI BOĞAN

Adamın biri, düşünde cennete girmiş. Cennet bahçesinde dolaşırken, bir ayı görmüş, şaşırmış. Ayıya yaklaşarak, "Hayrola bu ne hal? Ben eski kitaplarda okumuştum. Cennete ancak dört hayvan girebilecekmiş. Âdem atamızın öküzü, Salih Peygamberin devesi, İsmail'e gelen kurbanlık koç, bir de eshabı kehvin kıtmiri.. Sen nasıl oldu da girdin?" demiş; ayıdan şu cevabı almış: "Bana kadı boğan derler. Konya kadısını boğdum; halkın duasını aldım. Bu yüzden Tanrı beni cennete koydu."

KADI DA GÂVUR

Vaktiyle bir hıristiyan kadını, büyücek bir miras işi için kadıya başvurmuş. Kadın kadı efendinin hoşuna gitmiş. Muhziri (mahkeme kapıcısı) çağırarak, "Şu kadını içerdeki odaya al, kendisinde gönlüm olduğunu söyle. Yoksa metelik alamaz." demiş. Muhzir kadını içeri almış, meseleyi anlatmış. Kadın, "Bu nasıl olur? O müslüman, ben gâvur." deyince muhzir, "Bu önemli değil, kadı da gâvur" demiş.

KADIN KONUŞMAZSA KARNI PATLAR

Kadının birinin karnı şişer, doktor çağırırlar. Gelen doktor uzun uzadıya muayene eder, bir hastalık bulamaz. Karnındaki bu şişliğin sebebinin ne olabileceğini düşünür. Kadına bazı şeyler sorar. Bakar ki, kadın konuşamıyor. Orada bulunanlara sorar: "Bu ne zamandır böyle konuşamıyor?" deyince, "Dili tutuldu, çoktandır konuşamıyor." derler. Doktor, hemen sebebini bulur ve çaresini söyler; "Bunu konuşturacaksınız. Kadınlar konuşmazsa karnı patlar." der.

KADININ FENDİ, ERKEĞİ YENDİ

Anadolu zenginlerinden biri, arasıra İstanbul'a gider, mal alır gelirmiş. Bu gidişlerden birinde güzel bir kadınla tanışmış, evlenmiş. Bundan sonra İstanbul'a gidişler sıklaşır, bir gitti mi uzun zaman dönmezmiz. Bu halden memleketteki karısı şüphelenir. Uzun uzadıya araştırdıktan sonra kocasının İstanbul'da da evlenmiş olduğunu öğrenir. Hiç sesini çıkarmaz. Bir hile düşünür.

Bir gün, İstanbul'daki kadının anasının ağzından bir mektup yazdırıp postaya attırır. Mektupta, "Eşiniz öldü acele geliniz" der. Adam mektubu alır almaz hemen yola çıkmaya hazırlanır. Karısı, "Ben senden şüpheleniyorum. Sen orada evlenmişsin. Gitmeden önce üç talak üzerine oradaki karını boşadığına yemin et. Yoksa, çoluk çocuk peşine takılıp biz de geleceğiz. Ya da gitmiyeceksin." der. Miras meselesini düşünür, gitmese olmaz. Mademki kadın ölmüştür; boşamakta bir sakınca yok. Boşadığına yemin eder. Bunun üzerine karısı, kurmuş olduğu tuzağı anlatır. Bu duruma düşen adam, "Kadının fendi, erkeği yendi." demiş.

KADININ YAŞLISI OLMAZ

Halkı yalnız kadın olan bir ada varmış. Oraya bir erkek düşecek olursa yasalarınca hemen asarlarmış. Bir gün, fırtınada parçalanan bir gemiden kurtulan adamın birisi, nasılsa bu adaya çıkıp

canını kurtarmış. Karaya ayak basıp canının kurtulduğuna sevinen adamı, kadın muhafızlar yakalayıp reislerine götürmüşler. Hemen mahkeme edilip asılmasına karar verilmiş. Asılacağı sırada, son arzusu sorulunca, "İçinizde en yaşlınız kimse beni onun asmasını istiyorum." demiş. Orada bulunan kadınların hepsi dağılmış, adam da asılmaktan kurtulmuş.

KAFAM HESAP DEFTERİNDE

Adamın biri, bir köye gitmiş, birkaç ay orada kalmış. Bir gün, tıraş olmak için köy berberine gider. Kör bir usturayla tıraş eden berber, adamın başını kanatır. Aradan zaman geçer, bir daha tıraş olmaya gittiğinde başı yine kanayınca, canı sıkılan adam, söylenmeğe bşlar. Berber, "Kusura bakma, alışkanlık. Aklım hesap defterinde. Bizim köylüler hesap bilmezler. Ben onları veresiye tıraş ederim. Kaç tıraş yapıldığını bilmek için kafalarında çetele yaparım." der.

KALABALIĞA NE DAYANIR?

Bir bektaşiye, "Ramazanı nasıl geçirdiniz?" diye sormuşlar. O da, "Otuz kişi toplandık, bir günde uğurlayıverdik. Kalabalığa ne dayanır?" cevabını vermiş.

KALIN KAFALI

Divanenin birisi mezarlıkta gezerken bir kuru kafa bulmuş, evire çevire bakarken, tebdil kıyafetle gezen padişah görmüş. Adamın bu hali tuhafına gitmiş, yaklaşarak sormuş:

— Bu kuru kafayla ne yapıyorsun?
— İnceliyorum.
— Nesini inceliyorsun?
— Kimin kafası olduğunu.
— Anladın mı?
— Evet, padişah kafası.
— Nereden anladın?
— Kalın kafalı da ondan.
— Kalın kafalı olursa ne olur?
— Kalın kabuklu karpuz gibi, içinde beyin az olur.

KALU BEN'İM, BELÂ DA SENSİN

Yeniçerilerden biri parasız kalmış; bir Pazar günü, köylülerin, yörüklerin pazara gelecekleri yolun kenarına dikilmiş; palayı çekip, gelene geçene, "Ne vakitten beri müslümansın?" diye sorar. Bileni bırakır, bilmeyenden para alırmış. Yolculardan bir köylüye de aynı soruyu sormuş.. "Kalu belâ" sözünü duymuşmuş. "Kalu belâdanberi

müslümanım" demiş. Bu sefer de yeniçeri, "Kalu belâ"nın ne demek olduğunu sormuş. O da, "Kalû ben'im, belâ da sensin" cevabını vermiş.

KANUN ÖRÜMCEK AĞI GİBİDİR

Abdülhamit zamanında paşalardan birisi, bir konak yaptırmak ister. Arsanın yanında yoksul birinin kulübesi varmış. Paşa kulübeyi yıktırıp arsasına katmış. Konak yapılmaya başlanmış. Kulübenin sahibi arsasının parasını istedikçe koğulmuş. Bir dilekçeyle Mabeyne (Padişahın özel kalemi) başvurmuş. Dilekçe birçok yerleri dolaştıktan sonra İçişleri Bakanlığına gelmiş. Özel kalem müdürü, dilekçe sahibini çağırmış. "Oğlum, bu dâvadan vazgeç. Kanuna göre gerçekte sen haklısın. Fakat, kanun örümcek ağı gibidir. Ona bir sinek düşerse tutulur; eşek arısı düşerse deler geçer." demiş.

KAPI KÖPEĞİ

Sultan Mecit zamanında, paşalardan birinin, çok gururlu olduğunu, herkese büyüklük tasladığını padişaha anlatırlar. Padişah, paşanın bu halini görmek için saraya çağırtır. Geleni gideni görebilmek için de pencerenin önüne oturur. Paşa, sarayın bahçe kapısı önünde arabadan inerek yaya olarak içeri girer. Bahçede biraz yürüdükten sonra, padişahın kendisine dikkat ettiğini sezer. O sırada önüne bir köpek çıkar. Padişaha işittirecek şekilde, "Çekil be hayvan, ben de senin gibi bir kapı köpeğiyim işte." der. Huzura girdiğinde padişah, "Biraz önce burada kendini belirttin. Fakat, dışarıdaki çalımın neden?" der.

KAPINI KALDIR

Sırrı Paşa adında bir zat Sivas Valisi iken, Sivas sokaklarını düzeltmek için bazı çukur yerleri doldurtmuş; bu yüzden bazı evlerin kapıları aşağıda kalmış. Şikâyette bulunan bir adamın dilekçesinin arkasına vali şöyle yazmış: "Kapını kaldır, altını doldur, sokağa uydur."

KARA DEDENİ COM BİL

Hocanın birisi camide va'zederken, sırat köprüsündan söz açar. "Kıldan incedir, kılıçtan keskindir. Cehennemin üzerine kurulmuştur. Dağlar gibi alevler fışkırır. Yarın âhirette, büyük küçük herkes üzerinden geçecektir. Beş vakit namazını kılmayanlar, oruç tutmayanlar, zekât vermeyenler, parası olup da Hacca gidip Beytullah'a yüz sürmeyenler sırattan geçerken ateşe düşecekler." deyince, va'z dinlemekte olan yörük ağası, "Öyleyse, kara dedeni com bil." demiş.

(Com, cum: Bir şeyin suya düşerek ses çıkarması veya tepetakla düşme.)

KARA KARA YAZMIŞLAR, SIRA SIRA DİZMİŞLER

Çobanın birisi, dağda gezerken bir kitap bulmuş. Hiç kitap görmemiş olan çoban, bakmış bakmış bir şey anlamamış. "Kara kara yazmışlar, sıra sıra dizmişler. Vardır gerçek bunun bir sebebi." demiş.

KARIMI GÖRSEN BANA ACIRSIN

Bir gün Atatürk, sofrasında bulunan çok çirkin bir adama, "... Bey, sizi gördükçe hanımınıza acıyorum." der. O da, "Paşam, hanımı görseniz, bana acırsınız." demiş.

KARIN AĞRISI

Öğretmen — Üç çocuğa on elma, yirmi armut, otuz ayva, kırk erik, elli muşmula versem, her birine ne düşer?

Öğrenci — Karın ağrısı.

KARINCA KADARINCA

Süleyman Peygamber, Kudüs'te saraylar, tapınaklar yaptırırken, yeryüzünde bulunan bütün canlıları yardıma çağırmış. Hepsi de yardıma koşmuş. Devlerin kimisi bir dağın taşını, kimisi bir ormanın ağacını yüklenir gelirmiş. Karıncalar da küçük küçük kum daneleri getirirlermiş. Devlerden birisi, karıncaların bu haliyle alay etmek istemiş. Karınca, "Bizim yardımımız kendimize göre; karınca kadarınca." demiş. (Karınca kararınca demek yanlıştır.)

KARININ ADINI İŞİTİNCE

Hoca camide va'zederken, erkeklerin kadına karşı tutumundan, davranışlarından söz açmış. Sonunda, "Karıdan korkanlar ayağa kalksın" demiş. Bütün cemaat ayağa kalkmış, içlerinde biri kalkmamış. Hoca sebebini sorunca, "Efendim, karı lâfını duyunca dizlerimin bağı çözüldü." cevabını vermiş.

KART AĞAÇ EĞİLMEZ

Eski bilginlerden birisi, öğrencilerine bir bahçede ders veriyormuş. Onlara bir ahlâk dersi vermek dileğiyle, her birine birer ağaç söküp getirmelerini söyler. Birkaçı taze ağaçlardan söküp getirirler. Birkaçı da kart ağaçları sökmeğe uğraşırlar. Hoca, onların yanına gider, öğrencilerini toplar, "Evlâtlar, görüyorsunuz bir kısmınız genç fidanları çabukça söküp getirdi. Bir kısmınız da kart ağaçları sökmek için uğraşıyor. Bundan size iki ders çıktı. Kötü huylar taze

iken kolayca sökülüp atılabilir. İyice kökleştikten sonra kolay kolay sökülemez. İkincisi, bakınız, arkadaşınız kart ağacı sökmek değil, eğemedi bile. Taze ağaç kolay eğilir, istenen biçime girebilir. Kart ağaç eğilmez." der.

KAR YAĞDI, İZLER ÖRTÜLDÜ

Hırsızın biri, geceyarısı bir evi soymuş, aldıklarını, yataklık yapan adamın evine getirmiş. Ev sahibi sancılanmış yatıyormuş. Hırsız:

— Geçmiş olsun hacı baba.

— Sağol evlât, ne yaptın anlat bakalım?

— Önce nişan koyduğumuz evi arakladım, geldim.

— Peki, izini kaybetmek için ne yaptın?

— Aldırma, kar yağdı, izler örtüldü gitti.

KATIR TEKMESİ

Adamın birinin, beyaz, çok güzel bir katırı varmış. Şehirde bir benzeri daha yokmuş. Görenler imrenirler, satınalmak isterler, sahibi satmazmış. Adamın, bir gün mahkemeye bir işi düşmüş. Kadı efendi, armağan olmak üzere katırı istemiş, sahibi vermemiş. Bu yüzden mahkemeyi de kaybetmiş. Katır sahibi durmaz, katıra biner İstanbul'a gelir; katırı orada satar. Şeyhülislâm kapısında gereken yerlere para verir; kadıyı işinden attırır. Durumu öğrenen kadı, "Katır tekmesine uğradık" diye hayıflanır.

KAYIŞ NE ÇEKİYORMUŞ GÖR

Köylünün birisi, kağnısına arpa, buğday yüklemiş, satmak için şehire getiriyormuş. Yük ağır olduğu için, yolda, boyunduruğu kağnıya bağlayan kayış kopmuş. Belinden kuşağını çıkarmış, boyunduruğu onunla bağlamış. Çok gitmeden kuşak hemen kopuvermiş. "Bele sarılmak bir şey değil, kayış ne çekiyormuş gör." demiş.

KAZAN TAŞINCA KEPÇEYE PAHA OLMAZ

Aşçılardan birini, bir düğünde yemek yapmak üzere çağırmışlar. Kazanları, tencereleri düğün evine getiren çırak, nasılsa kepçeyi unutmuş. İşe başlamışlar. Usta, sütlü helva yapmak üzere sütü kazana koymuş, az sonra süt kabarmaya başlayınca, usta sütü savurmak için kepçeyi aramış, bulamamış. Çırağına, "Koş, karşıki dükkândan bir kepçe al gel" demiş. Çırak gitmiş, kepçeye beşyüz kuruş istemişler. Pahalı görmüş, gelip ustasına söylemiş. Ustası, "Oğlum, çabuk al getir. Kazan taşınca kepçeye paha olmaz." demiş.

KEÇE KÜLÂH OLMAK

Eski Osmanlı idaresinin düzgün zamanlarında, Tımar sahiplerinin ve valilerin yanlarında "delil" adıyla birtakım atlılar bulunurmuş. Tımar sahipleri bunları savaş için yetiştirirmiş. Binicilikten ve savaş oyunlarından başka işleri olmayan bu süvariler, savaş zamanında savaşa koşarlar, büyük yararlıklar gösterirlermiş. Hazreti Ömer'den geldiğini söyleyen bu süvarilerin başları, sıkı bir töreye bağlıymış. Alâmet olarak başlarına uzun kalpaklar giyerlermiş. Bunlardan birisi, bir suç işleyecek olursa ona, keçe külâh giydirilirmiş. Bu söz o zamanlardan kalmıştır.

KEÇEYİ SUDAN ÇIKARMAK

Gaziantep'in yetiştirdiği eski bilginlerden şair Hasırcızâde, bir ara İstanbul'a gelmiş, Sadrazam Keçecizâde Fuat Paşa'nın ziyaretine gitmiş. Paşa, konuğa çok saygı göstermiş. Konuşmaya başlamışlar:

— Üstadım, sizin fazlınızı, bilginizi işittim. Çoktandır sizinle tanışmak isterdim.

— İftifatınıza teşekkürler ederim.

— Siz, Hasırcızâdesiniz, ben Keçecizâdeyim. Hasırla keçe arasında yakın münasebet vardır. Bu bakımdan da yabancı sayılmayız.

— Evet paşam, siz keçeyi sudan çıkarmışsınız. Bizim hasır hâlâ ayaklar altında.

KEDİNİN BACAĞINI KOPARMAK

Bir memlekette, evlenen adamın gerdeğe gireceği odaya önceden bir kedi koyarlarmış. Gerdeğe giren delikanlı, gelinin yanına girer girmez kediyi yakalar, bacaklarını ayırır, koparır atarmış. Böylelikle geline gözdağı vermek istermiş. Merhametli bir delikanlı evlenmiş; kediye acıdığından bu kötü geleneğe uymamış. Fakat gelin, gün geçtikçe şımarmış, şımarıklığı arttıkça artmış. Çekilmez bir hale gelmiz. Adam dayanamamış, bir gece odaya bir kedi almış, geline, "Ben adamın bacağını işte böyle koparırım" deyince karısı, "Geçmiş ola, kedinin bacağı önceden kopacaktı" diye güler.

KEDİNİN BOYNUNA ÇANI KİM TAKACAK?

Fareler büyük bir kurultay toplarlar, kedilerden korunma çarelerini görüşürler. Her biri birer fikir ortaya atar. Uzun tartışmalardan sonra, kedinin yaklaştığını haber alıp kaçmak üzere, boynuna bir çan takılmasına karar verilir. Başkan, "Çanı kim takacak?" diye sorar. Hiçbiri "ben takarım" demek cesaretini gösteremez. Baş-

kan, işi kur'a ile halledeceğini beyan edince, ortalıkta hiçbir fare kalmaz.

KEHLESİ DAHİ İŞE YARAR

Kanunî Sultan Süleyman, kızkardeşini Rüstem Paşa'ya vermek ister. Fakat, vezirin düşmanları, cüzzamlıdır diye bir söz çıkarmışlar. Bu, padişahın kulağına ulaştırılmış. O vaktin inancına göre, bu hastalığa tutulanlarda bit olmazmış. Padişah, hakikatı anlamak için, adamlarından birini, o zaman Erzurum Valisi bulunan Rüstem Paşanın hizmetine göndermiş. Adam bir gün Paşanın iç çamaşırında bir bit bulmuş. "Çok şükür, temizliğiniz sabit oldu. Damatlığa lâyık olduğunuz meydana çıktı." diyerek paşaya göstermiş ve müjdelemiş.

Rüstem Paşa damatlık şerefine nail olunca, zamanın zarif bir şairi şu beyti söylemiş:

"Olıcak bir kişinin bahtı kavi, talihi yar
Kehlesi dahi mahallinde anın işine yarar."

KEL BAŞI BERBER YÜLÜR

Bir genci, babası berber çıraklığına vermiş. Bir müddet çıraklığa devam etmiş. Eli işe yattığı, yavaş yavaş tıraşa başladığı sırada, dükkâna başının yarısını kel kaplamış olan bir müşteri gelmiş. Çırak bunu görünce suratı değilmiş. İşin farkına varan ustası, keli iskemleye oturtur, önüne peştemalı gerer, eline usturayı alarak çırağına, "Gel oğlum, çekinme, mesleğimizin gereği budur. Kel başı berber yülür." diyerek çocuğu işe çağırır.

KELEBEK ALLAHIM KELEBEK

Bilgisi ve anlayışı kıt bir köylü hacca gitmiş. Köyüne döndüğünde, gördüklerini anlatırken, Kâbe'de hacıların (Lebbeyk Allahümme, lebbeyk) dediklerini anlatmak için, "Yüzbinlerce hacının, yüksek sesle bir ağızdan, (kelebek Allahım kelebek) dediklerini bir duysanız." demiş.

KERAMET SARIKTAYSA

Köylünün biri, okutmak için Nasreddin Hoca'ya bir mektup uzatır. Hoca mektubu alır, göz gezdirir; bakar ki, mektubun yazısı da bozuk, dili de. "Al oğlum, okuyamadım" diyerek mektubu köylüye verir. Köylü, "Yazıklar olsun. Senin sarığına baktım da bir hoca sandım." deyince, hoca başındaki sarığı çıkararak, orada bulunan yüksekçe bir taşın üstüne kor, "Keramet sarıktaysa okusun bakalım" der.

KES BİR KOÇ DAHA

Anadolu köylüsü ve kasabalısı soğanı çok yer. Çok kere ekmeklerinin katığı soğandır. Köylünün biri sofraya oturmuş, bulgur pilâvıyla soğan yerken sofraya getirilmiş olan soğan tükenmiş. Karısına, "Kes bir koç daha, malını yeyip de ölmüş var mı?" diyerek bir soğan daha istemiş.

KEYFİMİN KÂHYASI MISIN?

Yük taşımaktan bıkıp usanan bir deve, başını almış, dağlara kaçmış. Sık ormanlar, bol otlu yerlerde dolaşıp gezerken, kendisi gibi kaçkın bir eşek görmüş. Onunla arkadaş olmuşlar. Bol bol gezmişler, tozmuşlar, yemişler, içmişler. Rahatlık onlara yaramış; iyice semirmişler. Eşek semirdikçe, başlamış keyfe gelip anırmaya.. Deve, "Yapma arkadaş, şurada rahat rahat yaşayıp gidiyoruz. Sesini işitirler, seni de beni de yakalarlar götürürler. Yine sırtımız yağırdan kurtulmaz. Çektiklerini unuttun mu? Yapma, etme." dedikçe eşek, "Keyfimin kâhyası mısın? Şiir okuyorum, gazel söylüyorum" der.

Bir gün avlanmaya çıkan birkaç köylü, ıssız ormanlarda eşeğin sesini işitirler. Sesin geldiği tarafa doğru aramaya koyulurlar. Bir de ne görsünler? Başıboş semiz bir deve ile bir eşek. Hemen ikisini de yakalarlar. Avcılardan akıllı birisi der ki, "Biz bunları ormanda bulduk dersek, köy ağası ikisini de elimizden alır. Bunun iyisi, eşeği ağanın oğluna hediye edersek, deve bize kalır. Hepsi de bu düşünceyi beğenirler; yola düşerler.

Köy uzakça imiş. Akıllı geçinen avcılardan birisi, "Eşeği köye kadar yaya götürürsek bir parça arıklaşır. Gelin, bunu deveye yükletelim; bozulmadan köye kadar gitsin." der. Eşeği deveye yükletirler. Eşek yüzünden başına gelenlere canı sıkılan deve, ondan öc almayı kurar. Bir çare düşünüp dururken, yolun derin uçurumlu bir yerine gelirler. Oradan geçerken, deve zıplamaya başlar. Eşek yukarıdan, "Aman arkadaş, ne yapıyorsun? Altımız uçurum. Şimdi düşeceğim. Yapma, oynama." diye yalvarır. O da, "Keyfimin kâhyası mısın? Dans ediyorum." diye karşılık verir. Deve zıplamayı daha da artırır. Eşek düşer, uçurumdan aşağıya yuvarlanır gider.

KIÇ ATIYOR

Hocanın biri, köyleri dolaşıp va'zeder, beş on para dünyalık toplarmış. Bir gün köyün birinde va'zederken, "Bir köyde beş vakit namaz kılınır, zekât, fitre verilir, ramazan orucu tutulursa, nâmahreme bakılmazsa o köye kaza, belâ gelmez." demiş. Va'z bittikten sonra

köylülerden birisi, "Hoca efendi, bizim köyde hiç kimse namazını bırakmaz; orucunu sektirmez, nâmahreme dönüp bakmaz. Şu ufacık köyde onbeş hacı var. Böyle olduğu halde sık sık zelzele oluyor, damlar başımıza çöküyor. Hani, kaza belâ gelmiyecekti? Bunun sebebi nedir?" diye sorar. Cahil hoca ne desin? Bir iki sakalını sığadıktan sonra, "Ha, biliyorsunuz, yeryüzü bir sarı öküzün boynuzları üzerinde durur. Bin yıldanberi öküz kocalmış. Onu değiştirmişler; yerine toy bir tosun çekmişler. Boyunduruğa alışmamış tosun nasıl hoplar zıplarsa, bu toy tosun da ikide birde kıç atıyormuş. Depremler de işte o yüzden oluyor." demiş.

KILAVUZU KARGA OLANIN

Birkaç arkadaş köylerde, kasabalarda pazarcılık eder, dolaşırlarmış. Bir gün, uzakça bir kasabaya gitmek için yola çıkmışlar. Bir müddet sonra, gök gürlemeğe, bulutlar kararmaya başlamış. O sırada bir köylüyle karşılaşmışlar. Islanmadan ulaşmak için yakınlarda bir köy bulunup bulunmadığını sormuşlar. Köylü, "Var ya, yağmur yağmıyacak korkmayın. Baksanız a, kargalar yüksekten uçuyor. Yağacak olsa onlar önceden sezer, yuvalarına çekilirler." der. Pazarcılar bakarlar ki, gerçekten kargalar havada uçuşup duruyorlar. "Köylünün görgüsü vardır." diyerek yollarına devam ederler. Çok geçmeden hava büsbütün bozulur. Sağanak halinde yağmur bastırır. Arkasından dolu, bora, şimşek adamları şaşırtır. Dar bir boğazda ilerlerlerken, yukarıdan seller köyün pisliklerini sürükler getirir. Pislik içinde yüzerler. İçlerinde alaycı birisi, hem güler, hem de, "Kılavuzu karga olanın burnu pislikten çıkmaz" der.

KILIBIK BİR ERKEK DOKUZ EŞEKTEN İYİDİR

Zengince bir adam ölür, karısı ve çocukları kalır. Kadın, kocasından kalan parayla idare edip çocukları büyütmeğe çalışır. Hazıra ne dayanır? Günün birinde para suyunu çeker. Kadını bir telâş alır. Ne yapacağını, ne edeceğeni düşünür durur. Bir gün komşusuyla dertleşirken, komşu karısı, "Maşallah, çocukların epeyce büyüdü. Onlara birer eşek alıver. Odun çekip satsınlar. Sermayesiz bir iş. Böylece geçinir gidersiniz." der. Uzakça bir mahallede yaşlı bir nine varmış. Sıkılan ona başvurur, akıl alır, öğüt alırmış. Kadın, gidip bir de ona danışmayı uygun bulur. Gitmiş, meseleyi anlatmış. Nine, "Kızım, sen daha çok körpesin, güzelsin. Eşeği meşeği nidecen? Kendine kılıbık bir koca bul. Kılıbık bir erkek dokuz eşekten iyidir." der.

KIRK EVLİYA BİR NURLAH BABANIN YERİNİ TUTAMADI

Bir deve katarı, alt tarafı uçurum, dar bir yoldan geçerken, nasılsa develerden birinin ayağı kayıp yuvarlanmaya başlar. Oralara yakın bir yerde Nurlah Baba (Nurullah Baba) türbesi diye anılan bir türbe varmış. Deveci, "Yetiş ya Nurlah Baba!" der; o sırada, deve bir ağaca takılarak yuvarlanmaktan kurtulur. Başka zaman, başka bir yerde, yine böyle bir yoldan geçerken aynı hal başına gelir. Deveci, "Yetişin ya erenler, üçler, yediler, kırklar." dediyse de deve yuvarlanır gider. Canı sıkılan deveci, "Kırk evliya, bir Nurlah Baba'nın yerini tutamadı." der.

KIRK GÜN NAMAZI BIRAK

Bir bektaşiyle hoca arasında:

Hoca — Baba efendi, sen neden namaz kılmıyorsun?

Bektaşi — Alışmamışım.

Hoca — Alışması kolay.

Bektaşi — Nasıl?

Hoca — Kırk gün namaz kıl, bir daha bırakamazsın.

Bektaşi — Sen kırk gün namazı bırak, bir daha başlıyamazsın.

KISADAN, KÖSEDEN SAKIN

Hem kısa, hem de köse olan birisi dolandırılmış; kadıya gitmiş, dâvacı olmuş. Kadı bakar ki, dâvacının boyu kısa, suratı da köse. Gözleri ateş gibi parlıyor. Kadı efendi, dikkatle adamı süzerken dâvacı işin farkına varmış:

— Kadı efendi hazretleri, anlıyorum; boyumun kısa, sakalımın köse olduğunu görerek, benim nasıl olup da aldandığıma şaşıyorsunuz değil mi?

— Evet, öyle.

— Beni dolandıran benden daha kısadır.

KIZIM SANA DERİM, GELİNİM SEN DİNLE

Kaynana gelin derdini bilmeyen yoktur. Hele, kocakarı uzun zaman dul kalmışsa, oğlu da karısını severse, kaynananın yapmıyacağı yoktur.

Oğlunun karısını koruması yüzünden, gelinine fazla çatamıyan kaynana, bir bahaneyle kızına çatar, bağırır, çağırır, sonunda da, "Kızım sana derim, gelinim sen dinle" dermiş.

KİMİ DERDİNDEN OYNAR, KİMİ KEYFİNDEN

Bir delikanlı, köyünden kalkmış, beş on kuruş para kazanıp evlenmek için şehire gelmiş. Bir müddet çeşitli işlerde çalışmış, di-

dınmiş, yememiş içmemiş birkaç altın biriktirmiş. O vakitler banka olmadığı için, parayı üzerinde taşımaktan korkmuş, ne yapsın? Düşünmüş, taşınmış; beş vakit namazında, ak sakallı bir hacı efendi varmış. Herkes onu en doğru, en emniyetli bilirmiş. Aklına bu gelmiş. Dükkânına giderek, "Hacı efendi, beş on sarı lira kazandım. Daha birkaç lira kazanırsam, sizin dükkândan pılı pırtı alıp gideceğim. Nişanlıyım, düğün yapacağım. Şu paralarım sizde emanet dursun." der, gider.

Bir zaman sonra delikanlı, hacı efendinin dükkânına gelir, paralarını ister. Hacı baba, "Sen ya delisin, ya da yalancı. Şimdi seni hükümete haber veririm; tımarhaneyi boylarsın. Yıkıl oradan." diyerek kovar.

Kaç yıldır ne emeklerle biriktirmiş olduğu paraların uçtuğunu gören delikanlı, bir köşeye büzülüp ağlamaya başlar. Bu sırada, oradan geçen yaşlıca bir kadın, delikanlının hıçkıra hıçkıra ağladığını görerek acır. "Evlâdım, arslan gibi delikanlısın; sana ağlamak yaraşmıyor. Derdin ne? Anlat bakalım. Ola ki bir çaresi bulunur." der. Delikanlı, yana yakıla derdini anlatır.

Kadın, "Üzülme, bu iş çok kolay. Yarın senin paranı kurtarırım. Sabahtan ben, hacı babanın dükkânına gelirim. Ben onunla konuşurken sen de gel, tatlı dille paranı iste." der. Ertesi sabah, delikanlı uzaktan dükkânı göz altına alır. Koltuğunda bir bohça ile kadın gelir, dükkâna girer. "Hacı efendi, sen Allahtan korkan bir adamsın. Herkes senin çok emniyetli, çok doğru bir adam olduğunu söylüyor. Ben, kimsesiz bir kadınım. Çoluğum çocuğum yok. Koskoca bir evde yapayalnız oturuyorum. Rahmetli kocamdan bana epeyce dünyalık kaldı. Ortalık çok bozuldu, her gün kötü şeyler oluyor. Servetimin hepsini evde tutmaktan korkuyorum. Şu bohçada, kıymetli kumaşlar, şallar, şu çekmecede de birtakım altınlarla elmaslarım var. Bunları size emanet etmek istiyorum. Allahla sana emanet. Ben arasıra gelirim. Ölürsem, hayırımı yaptırırsınız. Olmaz mı?" der. Tam bu sırada, delikanlı gelir, altınlarını ister. Hacı efendi, kendisinin emniyetli bir adam olduğunu kadına göstermek için, "Al oğlum, paran olduğu gibi duruyor." diyerek, gencin parasını verir.

Bunun üzerine, kadın bohçasını ve çekmeceyi alıp, dükkândan çıkar gider. Parasına kavuşan delikanlı keyfinden oynamaya başlar. Avı kaçırdığına canı sıkılan hacı efendi de dükkânın içinde dönmeğe başlar. Görenler, "Hacı efendi, bugün pek keyiflisin, oynuyorsun." dediklerinde, "Kimi keyfinden oynar, kimi kederinden." cevabını verir.

KİM KOMUŞ BUNUN ADINI?

Adamın birisi, yeni aldığı hizmetçisini, uskumru balığı alması için çarşıya gönderir. Hizmetçi, hamsi balığı alır gelir. "Oğlum, ben sana uskumru al dedim; sen hamsi almışsın." diye çıkışınca, "Efendim, o da balıh, bu da balıh. Kim koymuş bunun adını?" der.

KİMİ YER KİMİ BAKAR, GÜRÜLTÜ BUNDAN KOPAR

Gazneli Sultan Mahmut'un (Talhak) adında bir dalkavuğu varmış. Sultan ona, "İnsanlar arasında kavga neden çıkar?" diye sormuş. O da, "Kiminin aç, kiminin tok olmasından. Kimi yer kimi bakar, gürültü bundan kopar." cevabını vermiş.

KİMSENİN DÜŞÜNE GİRMEMEK ELİMDE DEĞİL

Vaktiyle, Darendeli İzzet Paşa adında birini, Konya'ya vali olarak göndermişler. Çok zalim olan paşa, ufak bahanelerle bir hayli canlara kıymış. Bu cinayetleri işlerken de müftü efendiden fetva alırmış. Bu halden bıkan müftü, bir kolayını bulup oradan uzaklaşmış. Açık bulunan müftülüğe, (Muhsin Molla) adında hazırcevap birisi tâyin edilmiş. İstanbul'dan ayrılacağı zaman Şeyhülislâm:

— Biliyor musun orada vali kimdir?

— Biliyorum. Zalim İzzet Paşa.

— O halde dikkatli ol.

— Ben her mizaca göre şerbet vermesini bilirim.

Molla, tâyin emrini alır, gider. Konya'ya vardığında, paşayı bir kere ziyaret eder, bir daha gitmez. Çok geçmeden paşadan bir yazı gelir. İşyarlardan birinin öldürülmesi için fetva ister. Ne yapacağını şaşıran Molla, paşaya gider, adamın suçunu sorar. Vali paşa, "Bu adam çok fesatçıdır. Hemen her gece düşüme giriyor. Beni rahatsız ediyor. Uykum kaçıyor, huzursuz oluyorum. Bu yüzden hükümet işlerine bakamıyorum. İşlerin selâmeti için bu heriften kurtulmak lâzım. Ver fetvanı, hemen kellesini uçurayım." der.

Molla, işin kötülüğünü anlar. "Paşam, bana üç gün müsaade ver. İstanbul'dan kitaplarım gelecek. Yoldadır. Fetvaya kaynak olacak kitabım onların arasındadır. Sizi vebalden kurtarmak için kitapta yerini bulayım." der, paşanın yanından ayrılır. O gece, gizlice bir ata atlayıp İstanbul'un yolunu tutar. Gelir gelmez Şeyhülislâma giderek olup bitenleri anlatır. "Bir gün ben de düşüne girebilirim. Kimsenin düşüne girmemek elimde değil." der.

KİŞİNİN İŞİ NE İSE DÜŞÜ DE ODUR

Dervişin birisi, her gece düşünde, kendisinin göklerde uçtuğunu, cennete girdiğini görürmüş. Sabahleyin şeyhe anlatır, o da iyiye yorarak dervişi sevindirirmiş. Bir gün şeyh hastalanmış, şeyhlik odasında babasının postuna delikanlı oğlu oturmuş. Derviş gelmiş, düşünü anlatmış. "Hayırdır inşallah" deyip savmış. Derviş ertesi günü gelip yine düşünü anlatınca, "Başka işin yok; işin gücün akşama kadar bunları düşünmek. Kişinin işi ne ise düşü de odur." demiş.

KİŞİZADE OLDUĞU KURUMUNDAN BELLİ

Anlayışlı bir köylü, yolculuk ederken bir köy evine konuk olur. Akşam, ev sahibinin odasına birçok kimseler toplanır, dereden tepeden konuşurlar. Baş köşede minder üstüne kurulmuş olan bir adam, hiç konuşmaz, kasılır, oturur. Gelenler dağıldıktan sonra konuk, ev sahibinden bu adamın kim olduğunu sorar. O da, "Falan hocanın oğludur" cevabını verir. Kim olduğunu öğrenince, "Anlaşılıyor; o, babasının kurduğu ad üzerine oturuyor. Kişizade olduğu kurumundan belli." der.

KİTAPTA YANLIŞLIK OLMAZ

Bir köylü, çocuğunu medreseye vermiş. Çocuk okumuş, yazmış, ünlü bir hoca olmuş. Köyüne gelerek anasını babasını ziyaret etmek istemiş. Köylüler hocayı uzaktan karşılamışlar. Köyde ona ziyafetler çekmişler. Köyün cahil, kurnaz imamı bunu çekememiş. Onun hakkında dedikoduya başlamış. Herkese, hocayı imtihan edeceğini söylemiş. Köy ağalarından birinin bahçesinde ziyafet hazırlanmış. Yenilmiş, içilmiş. Bu sırada, imam hocaya "(Şüden) ne demektir?" diye bir soru sormuş. Hoca, "(Olmak) demektir" cevabını vermiş. Niyeti hocayı kötülemek olan imam, "Sen çok cahilsin; bunu bilmiyorsun. (Almak) demektir." diyerek koynundan kara kaplı bir kitap çıkarır, (almak) yazılı olduğunu gösterir. Hoca bakar ki, (almak) yazılmış. "Kitap yanlıştır." der. Bunu der demez, imam efendi, "Ey müslümanlar, görüyorsunuz bu adam kitabı inkâr ediyor. Bu kâfirdir. Kitaba yanlış diyen kâfir olur." demesiyle yaka paça hocayı köyden çıkarırlar. Babası da, "Böyle bilgisiz olacağına, keşke köyde sığırtmaç olaydın." der.

KO DESİNLER ŞAHBUDAK'IN BAĞI VAR

Maraş yörelerinde hükümet etmiş olan Dulkadıroğullarından Şahbudak Bey, Maraş'ta geniş bir yere bağ diktirmiş, üzümünü vakfetmiş. Herkesin serbestçe girip çıktığı bağda, az zaman sonra üzüm

kalmamış. O sıralarda Maraş'a gelen bir âşık, yolun üzerinde olan bağa uğramış, yiyecek üzüm bulamayınca, sazını almış, şu koşmayı söylemiş:

"Ko desinler Şahbudak'ın bağı var.
Üzüm yok, yaprağı var, dalı var.
Öbek, öbek arıları vızıldar,
Ne kovanı var, ne petekte balı var."

KONYA MEVLEVİDİR, TAŞI TOPRAĞI DÖNER

Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı almaya giderken, Konya'ya yaklaştıklarında birdenbire kopan bir kasırga ortalığı altüst eder. Yavuz'un yanında bulunan büyük bilginlerden Kemal Paşazâde, "Sultanım, Konya mevlevîdir. Taşı toprağı döner. Zatı şahânenizi semâ ile karşılıyor." demiş.

KONYA UVASINI ELEYİKLER DE

İçel çok engebeli bir yerdir. Dağlar birbirine karışmış, dereler birbiriyle kucaklaşmıştır. Burada doğup büyümüş bir deveci, yolu düşüp Konya ovasından geçerken, bir İçel taraflarına, bir de Konya ovasına bakmış, "Konya uvasını eleyikler, eleyikler de kavuzunu İçel'e atıklar." demiş.

KOSKOCA KALKANI GÖRMEDİN Mİ?

Korkak adamın birini savaşa götürmüşler. Bir kale kuşatmasında, bir elinde kılıç, bir elinde kalkan, hendekte yatarken, kaleden atılan büyükçe bir taş kafasına gelmiş, yaralanmış. Can acısıyla, "Behey sersem, koskoca kalkanı görmedin mi de taşı başıma atarsın?" diye bağırmış.

KÖTÜLERE KARIŞAN KÖTÜLÜK BULUR

Bir alevi, sünnî camiine girmiş. Cami küçük olduğu için, (Ebubekir, Ömer, Osman, Ali) levhaları yanyana dizilmiş. Eline geçirdiği bir taşı Ebubekir'e atmak istemiş. Taş Ali'nin levhasına gelerek parça parça etmiş. Bunun üzerine alevi, "Bunların arasında işin neydi? Kötülere karıkan kötülük bulur." demiş.

KÖYLÜLER DEVE KATARI GİBİDİR

Vaktiyle bir vilâyete yiyici, cahil bir vali gelmiş. Yolluk almak için kendisine sık sık iş çıkarır, vilâyeti dolaşırmış. Bu çeşit havadan gezilerinden birinde bir köye uğramış. Köylülere, kendi idaresinin iyiliğinden, halkın verilen emirlere uyduklarından söz ederken, dinle-

yenlerden bir köylü, "Paşam, köylüler deve katarı gibidir. Kim öne düşerse ardından yörür gider." diyerek valiyi eşek yerine koyar.

KULA DEĞİL, ALLAH'A SIĞIN

Açgözlü softalardan biri, Fuat Paşa'nın konağına iftara gider. Çeşitli yemekler arasında sofraya nefis bir külbastı gelir. Yemeğin çekiciliğinden gözleri dönen hoca, yeni gördüğü ve kullanmasını beceremediği çatalı, "Ya Allah" deyip tabağa daldırınca, etin bir parçası Fuat Paşa'nın önüne fırlar. Paşa hiçbir hareket göstermez. Hoca, ikinci bir hamleyle paşanın önüne fırlayan eti alır. Paşa, "Hey mübarek, hocanın elinden kurtulmak için kula değil, Allah'a sığın" der.

KUMAR, HIRSIZLIĞIN SÜT KARDEŞİDİR

Kumara düşkün iki arkadaş, gece geç vakte kadar oynamışlar. Biri fazlasıyla ütülmüş. Kazanan arkadaşı, paraları yastığının altına koyup uykuya yatmış. Öbürünü uyku tutmamış. Uyuyan arkadaşının yastığının altından paraları almaya kalkmış. O sırada uyanan arkadaşı, "Ayıp, bu senin yaptığın düpedüz hırsızlıktır." deyince, "Ne ayıbı arkadaş? Kumar, hırsızlığın süt kardeşidir." demiş.

KURDA KUZU EMANET EDİLMEZ

Çobanın birinin, şehirde görülecek acele bir işi çıkmış. Sürüyü emanet edecek birini bulamamış. Karşıda dolaşan bir kurt görmüş. Kurdu çağırmış, "Sen çok yiğitsin, mertsin, şurada yıllardır komşuluk ediyoruz. Sana benzer güvenilir bir köpeğim vardı, hastalandı. Şehirde görülecek önemli bir işim çıktı. Birkaç saatliğine sürüyü sana emanet etmek istiyorum; ne dersin?" diye sorar. Kurt da, "Benim de işlerim varsa da hatırınız için kabul ediyorum." der. Çoban bırakır gider. Şehirde işini bitirip döndüğünde besili bir kuzunun yok olduğunu görür. Kurda sorar, o da şu cevabı verir: "Kurda kuzu emanet edilmez. Karnım acıkmıştı, yedim. Size verdiğim sözde durdum, vazifemi yaptım. Siz bir hizmetçi tutsanız yiyeceğini düşünmez misiniz?" der.

KURDA KUZU HELÂLDİR

Bir çakal, tarla faresini yakalamış, onunla oynayıp dururken bunu bir kurt görmüş. "Cana kıymak günahtır, bırak onu." demiş, fareyi bıraktırmış. Bir zaman sonra, kurdun bir kuzu yakalayıp götürdüğünü gören çakal, "Bu ne? Hani cana kıymak günahtı?" deyince, "Ben kurdum, kurda kuzu helâldir." cevabını verir.

KURT AĞZI BAĞLAMAK

Bazı hocalar, kendilerine dünyalık çıkarmak için, "Kurt ağzı bağlamak" diye dua okuyup, ipe düğüm yaparlar, böylece sürüye kurt gelmiyeceğini söylerlermiş. Buna inanan yörükler, köylüler, dua karşılığı olmak üzere hocaya yağ, peynir gibi şeyler götürüp kurt ağzı bağlatırlarmış.

Bir çobanın sürüsüne kurtlar dadanmış, o da gitmiş, kurt ağzı bağlatmış. Muska almış, bir faydasını görmemiş. Kurtlar yine sürüyü kırmaya devam etmişler.

Bir gün kasabada dolaşırken, yarıçıplak gezen bir derviş görmüş. Bir kere de ona başvurayım demiş. O da şu öğüdü vermiş: "Kurtlar gelirken, kadı geliyor diye bağırıver, hiçbiri yanaşamaz, kaçar gider." demiş. Ondan sonra çoban da böyle yapmış. Sürüye kurt gelmez olmuş. Çoban, bir koç alıp kadıya teşekkür etmeğe gitmiş. İşi anlatmış. Kadı, "Bak sen beni imdada çağırmasaydın şimdiye kadar kaç koyunun giderdi. Belki elli, belki yüz. Sen bir tek koç alıp gelmişsin. Hakkım olan elli davarı isterim. Yoksa, kurtları yine salıveririm." der. Çoban da, "Kurtlar yese yese günde bir tane yerlerdi. Elli koyunu bir günde yemezlerdi. Sen hepsini birden istiyorsun. Kurttan da oburmuşsun be kadı efendi." demiş.

KÛS DİNLEMEK

Eskiden (kûs) denilen iki büyük davulu, atın veya devenin iki tarafına yüklerler, savaşta çalarlarmış. Çok gürültülü bir ses çıkaran kûslerin sesi saatlerce uzaktan dinlenirmiş.

Kûsleri taşıyan bir deve, yaşlanmış, iş görmez hale gelmiş. Başıboş kırlara salıvermişler. Bağlar, bahçeler arasında dolaşırken, bir gün bir yoncalığa girmiş, başlamış yemeğe. Yoncalık sahibi görünce, uzaktan bağırarak deveyi çıkarmak istemiş, deve hiç alındırmamış. Görenlerden birisi, "Yahu o, kûs dinlemiştir. Senin sesin ona vızgelir." demiş.

KUŞA BENZETMEK

Hoca Nasreddin, bir gün leyleği yakalamış, "Böyle kuş mu olur?" diye gagasından, kanatlarından, ayaklarından birer parça keserek, "Şimdi kuşa benzedin." demiş...

KUYRUK ACISI

Bir eve yılan dadanmış. Kimseye zararı dokunmazmış. Üstelik de her gün bir altın yumurtlar bırakırmış. Ev sahibi her gün onun önüne süt koyar, başka yiyecekler koyar, besler, her gün bir altı-

nı da alırmış. Böylece uzun zaman yılanla ahbaplık etmişler. Ev sahibi bir gün Hicaz'a gitmiş. Giderken de işi oğluna anlatmış, yılana iyi bakmasını sıkı sıkı tembihlemiş. Delikanlı, her gün bir altına kanaat etmemiş, altınların hepsini birden ele geçirmeyi kurmuş. Yılanın kuyruğunu kesmiş, yılan da onu sokup öldürmüş. Adam Hicazdan dönmüş, meseleyi anlamış. Yılanın kuyruğu gitmiş, evlât gitmiş, altınlar gitmiş. Yılan artık altın vermez olmuş. Adam yılana, "Bizim evlât bir cahillik etmiş, canına mal olmuş. Gel seninle yine dost kalalım." dediyse de, yılan, "Sende evlât acısı, bende kuyruk acısı oldukça bu dostluktan hayır çıkmaz artık." demiş.

KUYRUĞU KOPARSA

İki avcı, tüfekler omuzda, dalgın dalgın konuşarak dağda gezerlerken birdenbire önlerine koskoca bir kurt çıkar. Avcılardan birisi, orada bulunan bir ine sokulur. Meğer orası kurdun iniymiş. İçeride de yavruları varmış. Arkadan kurt da ine girmek üzereyken ikinci avcı kuyruğundan yakalamış, içeri girmesine mâni olmak istemiş. Kurt ayaklarıyla eşinmeğe başlamış. İnin ağzını toz bürümüz. İçerde bulunan arkadaşı, "Aman birader, bu toz duman nedir? Boğuluyorum." diye bağırınca, dışardaki, "Kurdun kuyruğu koparsa sen tozu dumanı o zaman görürsün." demiş.

KÜÇÜK AYASOFYA'DA SOYUNMUŞ, NİŞANCI HAMAMINDA GİYİNMİŞ

Bekri Mustafa bir gün afyon atmış, dalga geçirmek için Küçük Ayasofya hamamına gitmiş. Biraz içerde kaldıktan sonra sıcaktan bunalmış, kapı önüne çıkıp hava almak istemiş. O sırada, önlerinde davul zurna güle oynaya bir çocuk alayı geçiyormuş. Peştemalla yarı çıplak Bekri de onlara katılmış. Bekri'yi bu halde gören çocuklar daha çok coşmuşlar. Böylece İstanbul sokaklarında dolaşırlarken, Bekri'nin bir parça aklı başına gelmiş, o sırada alay, Nişancı hamamının önünden geçiyormuş. Bekri, kendisinin hamama girmiş olduğunu hatırlayıp içeri dalmış. Yıkanmış, çıkmış, elbiselerini aramış, yok. "Ben buraya elbisesiz gelmedim ya, elbiselerimi bulun." diye tutturmuş. Bağırmış, çağırmış. Hamamcılar telâşlanmış. Orada çalışanlardan birisi Bekri'yi tanırmış. Afyon dalgasıyla hangi hamama girdiğini unutmuş olmasını düşünür. Hamamları araştırırlar, Bekri'nin elbiselerini Küçük Ayasofya hamamında bulurlar getirirler. Böylece Bekri, Küçük Ayasofya hamamında soyunmuş, Nişancı hamamında giyinmiş.

KÜLÂHI KURTULURSA

Adamın birisi esrar çekermiş. Bir gün yine kabağı doldurmuş, kafayı fazla dumanlamış. Az sonra dalga geçmeğe başlamış. Bir düş görmüş. Düşünde bir deveci eşeğine binmiş, arkasında bir katar deveyi çekip gidiyor. Develerden birine binmek ister. En arkadaki devenin kuyruğuna yapışır. Bu sırada bir kartal gelir, devecinin külâhından yakalar, havaya uçmaya başlar. Deveci, deve katarı, esrarcı göğe doğru dizilip uçarlar. İşin tehlikesini sezen esrarcı deveciye seslenir: "Hey, külâhın sağlam mı ahbap? Külâhın kurtulursa halimiz yamandır." der.

KÜLÂHLARI DEĞİŞİRİZ

Fakirin birisi, eline geçen beş on parayla başına yeni bir külâh almış. Giderken, birisi, başındaki yeni külâhı kapmış, kendi eski külâhını atarak kaçıp gitmiş. Arkasından koşmuşsa da yetişemiyeceğini anlayınca, "Git bakalım, yarın âhirette külâhları değişiriz." demiş.

KÜPE BİNMEK - KÜPLERE BİNMEK

Eskiden şöyle bir inanış vardı: Birtakım büyücü kocakarılar, kızarlarsa küpe binerek, yılanı kamçı yapıp yedi kat gökleri dolaşır gelirler, sevmedikleri kimselerin başına çeşitli belâlar yağdırırlarmış.

Delikanlının biri, bir gün camide va'z dinlerken, kürsüde hoca, kurban kesmenin, onu fakirlere dağıtmanın gerekliğinden söz etmiş. "Sırat köprüsünden geçerken herkes kestiği kurbanın sırtına binip geçecek. Kurban yoksulların hakkıdır. Kurban etini fukaraya vermeyen kurban kesmemiş demektir. Âhirette yaya kalacaktır." demiş. Delikanlının anası, kesilen kurbanı fukaraya dağıtmaz, kavurma yapıp küpe basarmış. Va'zdan sonra delikanlı durumu hocaya anlatmış, anasının neye binebileceğini sormuş. Hoca da, "Küpe binecektir" cevabını vermiş.

L

LÂFLA PEYNİR GEMİSİ YÜRÜMEZ

Vaktiyle Edirne'de (Aksi Yusuf) adında zengin bir peynir tüccarı varmış. İstanbul'a ve başka yerlere peynir gönderirmiş. Bir zaman İstanbul'da peynir fiyatları düşmeğe başlamış. İsmir'de fiyatların yüksek olduğunu işitmiş. Büyükçe bir yelkenliye peynirleri yükletmiş, kendisi de binmiş. Yelkenli gemi bir türlü hareket etmezmiş. Peynirciyle gemi sahibi şöyle konuşurlar:

— Kaptanbaşı, gemi neden yürümüyor?

— Para ver ki yürüsün.

— Ne parası?

— Ne parası olacak? Taşıma parası.

— Bu nasıl iş? Ben hamala eşya yükletirim, istediğim yere götürür, parasını öyle veririm. Haketmediğin parayı benden nasıl istersin? Hele bir İzmir'e varalım, para işi ondan sonra.

— Deniz yolculuğu kara kervancılığına benzemez. Gemiye azık lâzım, kürekçilere para lâzım. Lâfı uzatma ağa. Lâfla peynir gemisi yürümez.

LEĞEN-İ ŞERİF OLUR DA ALLAH'IN YARATTIĞI BURUN NEDEN ŞERİF OLMAZ?

Bektaşilerden biri, nasılsa ham sofuların oturduğu bir tekkeye konuk olmuş. Tekke dervişleri, şeyhe ait ne varsa, kelimenin başına bir (şerif) sözü katarlar. "Fincan-ı şerif, peşkir-i şerif, ibrik-i şerif, leğen-i şerif" derlermiş. Bir sürü (şerif)'lerden bıkan baba, tekkede konuşurken, "Nezle olmuşum. Burnu şerifim akıyor." deyince, dervişler, "Aman baba efendi, burun nasıl şerif olur?" diye çıkışırlar. Bektaşi dayanamaz, "Be adamlar, bakırcı Artin'in yaptığı leğen, leğen-i şerif olur da, Allah'ın yarattığı burun neden şerif olmaz?" der.

M

MAHYA KURACAĞIZ

Bektaşi babalarından birini, komşuları camiye va'z dinlemeğe götürürler. Hoca, kürsüyü döve döve pek celâlli bir tavırla, günahlı olanların halini anlatıyormuş. "Dünyada iken rakı, şarap gibi şeyleri içenlerin yarın âhirette boyunlarına içki şişeleri takılacak, cehennemde böylece yakılacaklar." diye, bağıra bağıra anlatıyormuş. Va'z bittikten sonra bektaşi babası hocaya yaklaşarak:

— Hoca efendi hazretleri, iyice anlıyamadım. Bir adamın hayatı süresince boşalttığı şişelerin hepsi de mi boynuna takılacak?

— Evet, hepsi de.

— Şu halde biz, âhirette mahya kuracağız.

MALIM DEĞİL Mİ? GÖZÜMÜN ÖNÜNDE DURSUN

Hoca Nasreddin, sakızı çiğner, sonra burnunun üzerine yapıştırırmış. Sebebini soranlara, "Malım değil mi? Gözümün önünde dursun." dermiş.

MANDA DURSUN DA, İMAMI ÇIKAR

Bir meyve bahçesine manda girmiş. Otları, yere düşen meyveleri yiyormuş. O sırada yoldan geçen imam efendi, bahçede olgun meyveleri görmüş, dayanamamış o da dalmış. Meyvelerin en iyilerini koparıp bol bol yemeğe koyulmuş. Bu sırada mal sahibinin oğlu çıkagelmiş. Bahçenin alt tarafında çalışmakta olan babasına seslenmiş: "Baba, bahçeye bir mandayla bir imam girmiş." Babası, "Oğlum, manda dursun, önce imamı çıkar, sonra mandayı." demiş.

MAVİ BONCUK

İki evli birisi, kadınların birbirlerini kıskanmalarından, dırıltılarından bıkmış, usanmış. İkisini de hoş tutmaya çalışmış. Yalnız kaldıkları zaman ikisine de ayrı ayrı, kendisini öbüründen çok sevdiğini söylerse de inandıramazmış. İki tane mavi boncuk almış, birbirlerinden habersiz ikisine de birer boncuk vermiş. "Bu, seni sevdiğimin belgesidir, iyi sakla." diye tembihlemiş. Arasıra, "Mavi boncuk kimdeyse onu severim" der, ikisini de hoşnut edermiş. Bu, "Gök boncuğum kimdeyse, gönlüm ondadır." şeklinde de söylenmektedir.

MAYMUN İNSAN OLUR DA

Bir toplantıda, bilgin kişiler devrin nazariyesini konuşuyorlarmış. Çalımlı, zengin, bilgisiz bir adam çıkagelmiş. Bir müddet dinledikten sonra, "Maymun insan olur da, insan neden maymun olmasın?" diye söze karışmış. Canı sıkılan bilginlerden biri, "O da olur; siz bunun çok güzel bir örneğisiniz." demiş.

MAYMUN GÖZÜNÜ AÇTI

Adamın biri dükkânında maymun besliyormuş. Bir işi çıkar da dükkândan ayrılacak olursa maymunu bırakır gider, maymun dükkâna kimseyi sokmazmış. Kurnaz bir hırsız, maymunun taklitçi olduğunu bildiği için, dükkân sahibinin bulunmadığı zaman dükkânın önüne gelir, gözlerini açar, kapar, arasıra da uyur gibi yapar, maymun da bunu taklit edermiş. Maymun uyku taklidi yaptığı sırada bir şeyler aşırırmış. Dükkân sahibi işi anlamış, maymunu bir iyi pataklamış. Dükkân sahibinin olmadığı bir zamanda hırsız tekrar gelince, yaptığı uyku taklidine karşılık maymun, iki eliyle gözlerini açarak, "Maymun gözlerini açtı" demek istemiş..

MEKTUPÇU SUYA DÜŞTÜ

Vaktiyle, okuyup yazması kıt, iltimaslı birini, açık bulunan Bağdat Vilâyeti Mektupçuluğuna atamışlar. Adam, "Ben bu işi yapamam" dediyse de dinletememiş. Kendisine, "Şu, şu kitapları alır gidersin, sana yeter. Bu kitapların yardımıyla işleri yürütürsün, olur gider." demişler.

Adam, kitapları ve buyrultuyu alır, yola çıkar. Fırat'a gelmişler. O zamanlar köprü olmadığı için, Fırat ırmağı (kelek) adı verilen şişirilmiş tulumlara binilerek geçilirdi. Mektupçu, tulumlar üzerinde Fırat ırmağını geçerken düşmek korkusuyla titrer, kitap torbasını düşürür. "Eyvah, mektupçu suya düştü" diye bağırır. Kitapsız mektupçuluk yapamıyacağını iyi bilen adam, Bağdat'a gitmekten vazgeçerek İstanbul'a döner.

MEMURLUK OLSUN DA İŞ OLMASIN

Memurluğa atanmak için bir daireye başvuran adama, dairenin müdürü, "Oğlum, dairemizde iş yok" deyince, "Efendim, memurluk olsun da iş olmasın. Ben yine kabul ederim." demiş.

METELİĞE GÖBEK ATAR

Çok fakir birisiyle, zengin bir cimriden bahsedilirken, fakir için, "Meteliğe kurşun atar", cimri için, "O da meteliğe göbek atar" demişler.

MEVLEVÎLER

Bektaşi canlarından birine, mevlevîlikle bektaşilik arasındaki farkı sormuşlar. O da, "Mevlevîler Allah der döner, bektaşiler Allar der durur." cevabını vermiş.

MISIR'DA SAĞIR SULTAN İŞİTTİ

Mısır Kölemenlerinden birinin kulağı ağır işitir olmuş. Kendisiyle konuşurken, çok yüksek sesle söylemek, hattâ bağırmak gerekirmiş. Gizli hükümet işleri konuşulacağı zaman, iç içe yapılmış bir odada konuşulurmuş. Bu sav oradan kalmıştır.

MİM KOYMAK

Eskiden, küçük çocuklara ders verilirken, dersin nereden başlayıp nereye kadar süreceğini bildirmek için hocalar, dersin başına ve sonuna mercimek büyüklüğünde birer balmumu yapıştırırlardı. Balmumu bulunmazsa bir (mim = m) işareti koyarlardı. "Mim koymak" sözü buradan kalmış olmalıdır.

MİSAFİR EV SAHİBİNE BAĞLIDIR

Bektaşinin birini iftara çağırmışlar, yemekler yenmiş, kahveler içilmiz, tatlı tatlı konuşulurken ezan okunmaya başlamış. Evdekiler hepsi abdest alıp teravih namazı kılmışlar. Bektaşi babası ne abdest almış, ne de namaz kılmış. Ayakları ağrılı olan ve bu yüzden namaz kılamıyan ev sahibiyle sohbete devam etmişler. Namazdan sonra oradakilerden birisi, "Baba efendi, siz niçin namaza gelmediniz?" deyince, baba "Misafir ev sahibine bağlıdır; ben haddimi bilirim" demiş.

MİSAFİR UMDUĞUNU DEĞİL BULDUĞUNU YER

Uzun yolculuktan sonra bir köy evine konuk olan birisi, çok acıktığı için, iyi yiyecekler umarmış. Ev sahibinin pek hali vakti yokmuş. Konuğa biraz şepitle biraz çökelek çıkarmış. "Kusura bakma sen yoldan geldin; acıkmışsındır. İyi yiyecekler istersin emme, bizde bulunan bu, misafir umduğunu değil, bulduğunu yer" demiş.

MOLLA HÜNKÂROĞLUNUN ZILGITI

Konya'nın batısında bulunan bir köy halkı, vaktiyle Hazreti Mevlâna Dergâhının mutfağına odun çekmekle görevlendirilmiş. Köylüler, sabaha karşı yola çıkarlar, kuşluk vakti Takkalıdağı aşıp ovaya doğru inerlerken, güneş tam tepelerine binermiş. Odunu dergâha yıkıp köylerine dönerken de yine güneş tam karşılarına gelirmiş. Bu halden şikâyetçi olan köylüler, her şeye kudreti yeter sandıkları Molla Hünkâroğlu'na (Mevlevîlik postunda oturan çelebi hazretleri) dert-

lerini anlatmaya karar verirler. Çelebi hazretlerinin huzuruna çıkmak için işi aşçı babaya anlatırlar. O da, "Hay hay, ben çelebi efendimize anlatırım. O bir çare bulur." der, gider. Biraz sonra gelerek, "Meseleyi efendimize anlattım. Gerekli olan her şeyi yapacaktır. Siz bundan sonra, öğle vakti köyden çıkacaksınız. Gece dergâhın konuğu olacaksınız. Hazreti pîrin çorbasını içeceksiniz, sabahleyin köye döneceksiniz." der. Köylüler, dergâha konuk olmak, pir çorbası içmek gibi şerefe sevinirler. Bundan sonra öyle yaparlar. Bakarlar ki, dergâha gelirken de, köylerine dönerken de güneş hep arkalarında. Kendilerini rahatsız etmiyor. Köylülerden biri güneşe dönerek, "Molla Hünkâroğlu'nun zılgıtını yedin de arkaya arkaya kaçarsın ha." der.

MOLLANIN MUMU

Vaktiyle İstanbul'da, Fatih medresesinde okuyan softalardan biri, mum almak için bakkala gider, iki mum ister. O sırada mum darlığı olduğundan, bakkal bir mum verir. Softa iki tane almak için ayak direr. İş kavgaya, sopaya varır. Komşu bakkallar da karışır, softayı pataklamaya koyulurlar. Olayı işiten medrese softaları da gelir kavgaya katılır. İş büyür. İlim için çalışan ulemaya hakaret rengi verilir. İstanbul'daki elli bin softa ayaklanır. Fatih civarında ne kadar bakkal dükkânı varsa yakarlar, yıkarlar. Hükümet işi güçlükle bastırır. Bu işte başarısız görülen Şeyhülislâm azledilir. O vaktin geleneğince, bir Şeyhülislâm azlolununca, Şeyhülislâmlık kapısında yanan fener söndürülürmüş. Bunu gören Şeyhülislâm, "Mollanın mumu bizim feneri söndürdü." demiş.

MOLLANIN ELİNDE BÜLBÜL GİBİ ÖTERSİN

Çobanın biri, dağda bir kitap bulur, evirir çevirir, okuyamaz. Çoban, kitabı ele alınca, kendi kendine okunur sanırmış. Kitabı fırlatarak, "Mollanın elinde bülbül gibi ötersin, benim elimde kara kara bakarsın." demiş.

MUMLA ARAMAK

Elektrik, petrol gibi şeyler yokken, geceleri mum yakılırmış. Karanlıkta bir şey aramak gerektiğinde mumla aranırmış. "Mumla aramak" sözü bu devirden kalmış olacaktır. Şair Fitnat'ın şu mısraı çok meşhurdur:

"Hattın gelicek sen de beni mumla ararsın."

MUSİKİ SEVMEYEN EŞEKTİR

Büyük Türk bilginlerinden Farabi hakkında şöyle söylenir: Farabi, bir gün Halep Camiinde va'z vermeğe giderken, karşısına bir çöl Arabı çıkar. "Şehrin bütün halkı senin va'zını dinlemeğe gelirmiş. Ben eşeğimi kaybettim. Va'z verirken eşeğimi gören, bulan olup olmadığını cemaatten soruver." der.

Farabi, va'za başladıktan sonra, musikiden söz açarak, "İçinizde teganniyi sevmeyen varsa ayağa kalksın." der. Bir kişi ayağa kalkar. Farabi, eşeğini kaybeden adama, "İşte eşeğin." der.

MÜNASEBETSİZ

Sultan Mahmut'a "Münasebetsiz Mehmet Efendi" adında birinden bahsederler. Merak edip huzuruna çağırtır. Biraz konuşur, bir aykırılık göremeyince:

— Sizin için "münasebetsiz" diyorlar. Halbuki pek mâkul konuşuyorsunuz.

— Çekemezler de ondan efendim.

Şundan bundan biraz daha konuştuktan sonra, birdenbire padişaha sorar:

— Efendimiz, zurna çalmasını bilir misiniz?

— Hayır, bilmem.

— Bendeniz de bilmem.

— Ya?..

— Evet.. Benim, Bursa'da halamın damadının ihtiyar bir teyzesi vardı...

— Evet?

— O da zurna çalmasını bilmezdi.

Sultan Mahmut, mabeynciye işaret ederek:

— Çıkarın şu herifi, şimdi bayılacağım, der.

MÜNKER NEKİR SUALİ

Bekri Mustafa'yı yakalayıp kadının huzuruna çıkarmışlar. Kadı sormuş:

— Sen kimsin? Adın ne?

— Adım Mustafa, Allah'ın bir kuluyum.

— Babanın adı, ananın adı?

— Babamın adı Kayıkçı Mehmet Ağa, anamın adı Fatma Nine.

— Kaç yaşındasın?

— Elli.

— İmamın kim? Mezhebin ne?

— Kadı efendi, bu Münker Nekir sualidir; sana ait değildir.

Bazı İslâm inancına göre, Münker, Nekir iki melektir ki, ölü mezara konduktan sonra birtakım sorular sorarlarmış.

MÜSLÜMANA DOMUZ ETİ YEMEK HARAMDIR

Kafkas kahramanı ünlü (Şeyh Şâmil) yıllarca Rus ordularını bir avuç yiğitleriyle bozar, yorar, sonunda teslim olmak zorunda kalır. Rus Çarı Şeyh Şâmil'i öldürtmek isterse de generalleri rica ederek bıraktırırlar.

Bir gün, çarın da hazır bulunduğu bir ziyafete Şeyh Şâmil'i de çağırırlar. Bir aralık esnemek için Şeyh ağzını açınca, yanında bulunan general başını öteye çevirir. "Ağzını açınca beni yiyecek sandım." der. Bunu işiten Şeyh, "Biz müslümanız. Müslümana domuz eti yemek haramdır." der.

MÜSÜRMAN KUŞUSUN, NİDERSİN KİLİSEDE?

Bir güvercin, nasılsa kiliseye girmiş. Gelmiş, tam Meryem Ana heykelinin başına pislemiş. Sabah erkenden kiliseye gelen zangoç, bu hali grünce kızmış, eline süpürge sopasını alarak kilisenin içinde güvercini kovalamaya başlamış. Bir yandan da, "Zo, sana bir kıyak sopa atayım göresin. Müsürman kuşusun, nidersin kilisede? Hıristiyan kuşusun, ne pislersin putuma?" dermiş..

N

NE DAĞDA DOMUZ, NE BAĞDA KARPUZ

Köy bektaşilerinden birisi, oğluyla şehirdeki bektaşi babasına armağan olmak üzere bir koyun gönderir. Baba delikanlıya hürmet eder, yemeğe alıkor. Yemekte külbastı ile çok nefis bir şarap varmış. İkisi de delikanlının hoşuna gitmiş. "Baba efendi, bu nasıl şarap? Ne hoş külbastı?" diye sorar. Baba, "Evlât, bu şarap sizin bildiğiniz şaraplardan değildir. Tekkenin bağında yetiştirdiğimiz karpuzlar olgunlaşınca, yıllanmış şarabı alırız, karpuzu kökeninden ayırmadan üzerinden bir delik açar, şarabı oraya aktarırız. On gün sonra şarabı karpuzdan boşaltırız. İşte bu gördüğün şarap, böyle bir şaraptır. Külbastıya gelince, bu da yaban domuzu yavrusunun etinden yapılmıştır. Sakın bunu ham ervahlara söyleme, yoksa ne dağda domuz, ne bağda karpuz kalır." demiş..

NE DEDİNİZ DE YAPMADIM?

Bektaşi babalarından birisi geziye çıkmış. Yolda bir köye konuk olmuş. Akşam, her evden birkaç kap yemek gelmiş, sofra kurulmuş. Odada bulunan imam efendi, "Buyurun baba" diyerek sofraya davet etmiş. Yemekten sonra kahveler gelmiş, baba efendiye, "Buyurun kahveye" denilmiş. Kahveler içilir, az sonra imam efendi, "Haydin namaza" der.

Odadakilerin hepsi namaza gitmek üzere kalkarlar, bektaşi de onlara uymak zorunda kalır. Camiye giderler. Babanın abdest almadığını gören imam, "Baba, sen abdest almadın sanırım" deyince baba, "Ne dediniz de yapmadık? Yemek dediniz, yedim. Kahve içelim dediniz, içtim. Namaza gidelim dediniz, geldim. Abdest alalım deseydiniz elbet onu da yapardım." demiş.

NE HALTETTİN DE YİNE EŞEK OLDUN?

Hoca Nasreddin, eşeğini yedeğine almış, dalgın dalgın giderken, birkaç külhanbeyi arkasına düşer, hocanın elinden eşeği çalmak isterler. İçlerinden biri elbiselerini soyunur, arkadaşlarına teslim eder, "Siz elbiselerime sahip olun, beni takip edin, eşeği ben alır size teslim ederim; pazara götürün satın sonra görüşürüz." der. Yavaşça

yanaşır, eşeğin başından yuları sıyırır, kendi başına takar, hocanın arkasını takip eder. Arkadaşları eşeği alır götürürler.

Hoca bir ara arkasına dönüp bakınca, başında yularla çıplak adamı görür, şaşırır. Hoca:

— Bu ne hal? Sen kimsin, eşek ne oldu?

— Ne olacak? Siz hocasınız, Tanrının her şeye kaadir olduğunu bilirsiniz.

— Biliriz, anlat bakalım.

— Efendim, benim yaşlı bir anacığım var. Gençlik bu, arasıra gönlünü kırardım. Bir gün fazla ileri gitmişim, "Allah seni eşek etsin, başından yular eksik olmasın." diye ilendi. Kabul olunmuş, ben eşek oldum. Sizin gibi merhametli birine düştüm. Ana yüreği bu, herhalde kurtulmam için dua etmiş olmalı ki, yine insan oldum.

— Allah, Allah! Bak şu işe?

— İsterseniz size ömrüm boyunca hizmet edeyim, isterseniz beni âzat edin, gidip anacığıma kavuşup ellerini öpeyim. Siz bilirsiniz.

— Haydi git, anana iyi bak, bir daha hatırını yıkma, diyerek delikanlıyı salıverir. Bağ bahçe zamanı, eşeksiz olmaz. Bir eşek almak için hayvan pazarına gider. Bakar ki, eşeği orada. Yavaşça kulağına yaklaşarak, "Ne haltettin de yine eşek oldun?" der.

NE HEKİME MİNNET. NE KEMİKSİZ ET

Anadolu kasabalarında, hekim bulunmadığı zamanlarda, bir kasabın parmağında çıban çıkar. Birçok kocakarı ilâçları yaparlar, iyi olamaz. O sırada kasabaya bir doktor gönderilir. Kasap doktora gider, doktordan aldığı ilâçlarla parmağı iyi olur.

Doktor sık sık kasaba gelir, "Ben olmasaydım parmağın kesilecekti." diyerek kemiksiz et ister. Kasap, her zaman tekrarlanan bu sözden bıkar, bir gün yine aynı şey söylenince, birden kızar, parmağını satırla koparark fırlatır, "Ne hekime minnet, ne kemiksiz et" der.

NE OLURSA OLSUN

Bir dilenci çırağı, binbir gün ustasına hizmet ettikten sonra, izin alıp kalfa çıkmış. Ustası ona bu işin son sırlarını da öğretmek istemiş. "Oğlum, bu sanatın üç sırrı vardır: Nerede olursa olsun iste, kim olursa olsun iste, ne olursa olsun al." demiş.

Delikanlı, ustasının elini öperek ayrılmış. Ertesi sabah erkenden işe çıkmış. Pek erken olduğu için sokaklarda kimse yokmuş. Bir hamamın önünden geçerken, içeri girmiş, ortalıkta kimseleri göre-

memiş. Bir odanın kapısına peştemal gerilmiş. İçerde biri olduğunu anlamış, peştemalın kenarından elini uzatarak, "Allah rızası için bir sadaka" demiş. Meğer içerdeki de ustası imiş. İçerden sormuş:

— Burası neresi?
— Neresi olursa olsun.
— Ben kimim?
— Kim olursa olsun.
— Ne istiyorsun?
— Ne olursa olsun.

NE SANA YARADI, NE BANA

Yoksul adamın biri, şekerci dükkânının önünden geçerken, çeşitli şekerlemeleri görür, canı çeker. Parası olmadığı için alamaz. Üstü açık kavanozlardan birkaç şeker kapıp kaçar. Şekercinin arkasından koşup geldiğini görünce dereye dalar, ayağı kayar düşer. Şekerler elinden gider. "Peşime düşecek ne vardı? Gör işte, ne sana yaradı, ne bana." der.

NE SEMİZDİ, NE TEMİZDİ

Tilkinin biri acıkır, yiyecek bir şeyler aranırken, bir derede horoz ölüsü görür. "Bu ne pis şey." diye beğenmez. Dönüp giderken, havadan bir kartal gelir, horozu pençesine takar, alır gider. Tilki, azığı elinden kaçırmış olduğuna acınarak, "Ne semizdi, ne temizdi. Kıymetini bilemedim." diye üzülür.

NE VERİRSEN ELİNLE, ODUR GİDEN SENİNLE

Cimrilerden birine bir yoksul gelerek, "Evde hastam var. Yoğurtla ekmek istedi." der. Cimri çıkarıp yalnız yoğurt parası verir. Gece düşünde kendini cennete gitmiş görür. Cennette huriler ne istediğini sorarlar. Açgözlü cimri, cennet nimetlerinin hepsinden ister. Huriler ona yalnız bir çanak yoğurt getirirler. Sebebini sorar, "Sen o yoksul adama yalnız yoğurt parası vermiştin. Ne verirsen elinle odur giden seninle. Nasibin budur." derler.

NİSAN YAĞMURU

Nisan yağmurlarının bol bol yağmaya başladığı bir sırada, köy odasında hoca, "Nisan yağmuru çok feyizlidir. Topraktan her şey yeniden çıkar." deyince, köylünün biri, "Aman hocam, ağzını hayıra aç, kaynanamı yeni gömmüştük." der.

O

O BİZİM KÖYLÜDÜR; BU KADARINI DÜŞÜNEMEZ

Bir ağanın bağına hırsız dadanmış, bir bekçi tutmak zorunda kalmış. Bekçi bir gece hırsızı yakalamış, ağanın yanına götürmüş. Ağa, ertesi günü hırsızı polise teslim etmek üzere, bağlamasını söylemiş. Bekçi de hırsızı ayaklarından bir ağaca bağlamış. Bunu gören ağa, "Oğlum, bu nasıl bağlamak? Ayaklarını çözer, kaçar. Kollarından bağlasaydın ya..." deyince bekçi, "Korkmayın efendim, o bizim köylüdür; bu kadarını düşünemez. Beni bağladılar diye oturur." demiş.

OCAĞINA İNCİR DİKMEK

İncir ağacı hemen her yerde yetişir. Kırda, yabanda, kaya üstünde, daha çok yıkık yerlerde kendi kendine biter. Bu yüzden halk, ilenmek için "ocağına incir ağacı dikilsin" der. Ya da birisi, başkasından bir zarar gördüğünde, "Ocağıma incir ağacı dikti" der.

Çok zalim derebeylerden birisi, bahçesini temizletirken, incir ağaçlarını söktürüp attırıyormuş. Bunu gören bir derviş, "Sakın söktürme, birinin ocağına dikmek için sana lâzım olur." demiş.

ODUNUM DA ODUNUM

Şaşkın bir köylü delikanlısına, bir eşek yükü odun sarıp satması için kasabaya göndermişler. Kasabaya geldiğinde, birisi pazarlık edip odunu almış, evine götürmüş. Kapısının önüne yıktırmış, parasını vermiş. "Sen git işine bak ben taşıtırım" demiş. Delikanlı çekip gideceği yerde, "Ya odunum?" demez mi? "Odunu sattın, parasını da aldın. Ne istiyorsun?" dediyse de, "Odunum da, odunum" diye tutturmuş.

OĞLAN ALDI OYUNA, ÇOBAN ALDI KOYUNA

Çok cimri bir köylünün, uyuz bir keçisi hastalanır; öleceğini anlayınca keserler. Cimri, akşama et yiyeceğim diye sevinip gezerken, tencerede pişen etin yarısını oğlan gelmiş yemiş; yarısını da çoban.. Kadın bunlara söz dinletememiş. Çoktandır et yüzü görmemişler.

Uyuz keçinin eti de ne olacak? Tencerede bir şey kalmamış. Herif eve gelince kadın tencereyi göstermiş, "Oğlan aldı oyuna gitti, çoban aldı koyuna gitti. Sen de şipit batır suyuna." der.

OKUYUP YAZMAM YOH A, GAYSERİLİYİM

Vaktiyle Kayserili bir delikanlı askere gitmiş; subay, okuyup yazma bilenleri soruyormuş. Sıra Kayserili'ye gelince, "Okuyup yazmam yoh a, Gayserili'yim." demiş.

OLMAYA DEVLET CİHANDA BİR NEFES SIHHAT GİBİ

Bu mısra Kanuni Sultan Süleyman'a aittir. Atasözleri gibi yayılmıştır. Bunun tamamı şöyledir:

"Âlem içre muteber bir nesne yok devlet gibi.
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi."

OLURSA OLUR SUYU

Adamın biri evlenmiş, dükkânından döndüğünde her akşam evde sıcak su bulundurmasını karısına sıkı sıkı tembih etmiş. Bu hal yıllarca devam etmiş, adam yaşlanmış, yorulmaya başlamış, tembihini aramaz olmuş. Bir gün yorgun argın eve geldiğinde ateşin üzerinde suyu görmüş, "Bu nedir?" diye sormuş. Karısı da, "Olursa olur suyu, olmazsa hamur suyu" cevabını vermiş.

ONA DA SEN İNAN

Bir Yahudi, şehirde dolaşırken, bir hıristiyan, "Yahu görüyorum ki, sen bu şehrin yabancısısın, yeni gelmişsin. Halk seni tanımaz. Okkalı bir miras işi var. Ölen adamın genç bir yeğeni olacak. O da kayıptır. Sen onun kayıp yeğeni ol, ben de tanık olayım, iş olur biter. Malları üleşiriz." der.

Yahudi — "İyi emme, ben yahudiyim, hıristiyanlığı bilmem. Sorarlarsa ne cevap vereceğim? Bana bir parça hıristiyanlık dersi ver."

Hıristiyan — "Sen şu üç noktayı öğren, ötesi kolay. Bu üç nokta şunlar:

İsâ'nın babasız doğmuş olduğu, bir salkım üzümle bir yığın halkı doyurmuş olduğu, merdivensiz göğe çıktığı. Bunları belle yeter."

Yahudi — "Şu mirası üleşeceğiz. Hiç olmazsa şu itikadı da üleşelim. İsa'nın doğduğuna ben inanayım, babasız olduğuna sen inan. Üzüm yediğine ben inanayım, bir yığın halkı doyurduğuna sen inan. Göğe çıktığına ben inanayım. Ya merdivensiz çıktığına? Ona da sen inan."

ONDA DA GÖZÜM VAR

Bir hocaya, "Allah, rızkı dört bölük olarak yaratmış. Hocalar bir eliyle bir bölüğünü, bir eliyle öteki bölüğünü, ağızlarıyla da üçüncü bölüğünü almışlar. Halka ancak dörtte bir bölüğü kalmış." demişler. Hoca, "Onda da, gözüm var." demiş.

ONLARIN ARADIKLARI BİLGİ DEĞİL

Bir vakitler Şeyhülislâm kapısında kadılık imtihanı açılmış. Girenler iyi cevaplar verdikleri halde, kendilerine, kazanamadıkları cevabı verilmiş. İşin farkına varan bir başkası, imtihana girmiş, ne sormuşlarsa hepsine aykırı cevaplar vermiş, sonunda imtihanı kazandığı söylenmiş. Kadılığa atanmış. Adamın yetişkin bir oğlu varmış. Babasının verdiği cevapları okumuş. "Baba, bu verdiğin cevaplar hep yanlış. Sen doğrusunu verebilirdin. Neden böyle yaptın?" deyince babası, "Oğlum, gördüm ki onların aradıkları bilgi değil, bilgisizlik. Sınavı kazanmak için öyle yaptım." cevabını vermiş.

ON PARA EKSİK VERİN

Birkaç kör, dilenmek için şehire giderlerken, önlerine büyükçe bir ırmak çıkar. "Ah, bir adam olsa da bizi suyun geçit yerinden geçiriverse onar para verirdik." derler. Bunu işiten bir köylü bunları onar paraya geçirmek için anlaşır. Körleri sıraya dizer, birbirlerinin elinden tutturur. Kendisi de en baştakinin elinden yapışır, ırmağa dalarlar. Irmağın tam ortasına gelince, en arkadakinin ayağı kayar, su alır götürür. Arkadaşları bağırmaya başlarlar. Köylü, "Ne yapalım? On para eksik veriverin." der.

ON PARALIK ÇORBADAN

Vaktiyle Yeni Cami etrafı pis barakalar, çeşitli satıcılarla doluydu. Seyyar berberinden tutun da aşçısına kadar neler yoktu?.. Yer yer imaretlerden getirilen çorbalar, pilâvlar satılırdı. Yoksul bir adamcağız, çorba satanlardan birinin yanına gelmiş, bir kâse çorba istemiş. Çorbanın kâsesi de on para. On parayı atmış, çorbayı almış. Kaşığı daldırmış, ağırca bir şey takılmış. Bir et parçası sanarak sevinmiş. Bir de ne görsün? Bir bulaşık paçavrası. Çorbacıya, "Yahu, bu ne kepazelik? Çorbanın içinden paçavra çıktı." deyince çorbacı, "On paralık çorbadan ipekli kumaş çıkacak değil a, elbette paçavra çıkar." demiş.

ON PARALIK DUA BU KADAR OLUR

Softanın birisi, Yörük çadırlarında dolaşıp cer ederken, yaşlı bir yörük karısı softaya, "Başım ağrıyor; şu meteliği al da başıma oku-

yuver." der. Hoca meteliği alır, birkaç kere ağzını kıpırdattıktan sonra elini yüzüne çalar, kadının başına üfleyerek uzaklaşır. Yörük karısı, "Hocam, dua pek kısa oldu." deyince hoca, "On paralık dua bu kadar olur." demiş.

ON PARALIK ISPANAK İÇİN

Hoca parasız kalmış; sırtına bir küfe ıspanak alıp satmaya çıkmış. Ispanak kelimesindeki (ak) hecesini hem uzatır, hem de (k) harfini (g)'ye benzer bir sesle çatlatırmış. Bunu işitenlerden birisi, "Hocam, şuna anan dilince ıspanak desen olmaz mı?" deyince, "On paralık ıspanak için kırk yıllık tecvit bozulmaz." cevabını vermiş. (Tecvit, arapça kelimeleri Arap âhengine göre söylemektir. Eski hocalar, arapça olmayan kelimeleri de bozarak böyle söylerlerdi.)

ON PARMAĞI KARA

Bu söz eskidir. Bir kimseye iftira eden, leke süren kimseler için söylenir. Sözlerine güvendiğim üç arkadaştan, ayrı ayrı zamanlarda bunun gerçek ve oldukça yakın bir olayını da şöyle dinledim:

Anadolunun bugün vilâyet olan bir kasabasında, çok sözü geçer, hatırı sayılır bir medrese hocası varmış. Sırtını kasabanın ağalarına dayayan hoca aynı zamanda mahkemede üye imiş. Kasabaya gelen her memur, bu hocayla iyi geçinmek zorundaymış. Her işte hocanın fikri sorulur, onun sözüne uyulurmuş.

Mahkemeye büyük bir miras işi gelmiş. Bu yolda iyi bir karar alabilmek için hoca efendi hazretlerinin rızasını almak gerek. Bunu iyi bilen dâvacı, hocayı ziyarete gider ve meseleyi anlatır. Hoca, bu meselenin istediği sonuca varması için on altın getirmesini söyler. Adamcağız, ancak sekiz altın bulabildiğini, üst tarafının bağışlanmasını rica eder. Hoca illâ da "on olacak" derken, bazı büyük memurlar, kasabanın ileri gelenleri hocayı ziyarete gelirler. Pazarlık bir karara bağlanmadan yarıda kalır.

Günlerden Ramazanın onbeşi. Öğle vakti olur, hep birlikte kalkarlar namaza giderler. Namazdan sonra hoca kürsüye çıkar, va'za başlar. Va'zdan sonra mahkemeye gidilecek, o gün bu miras dâvası karara bağlanacak. Tabiî hocanın fikri kabul edilecek.

Va'z devam ederken, yüksekçe olan kürsüden hoca, cemaat arasındaki dâvacıyı görür, sözü iftiraya getirerek, on parmağını açar, dâvacıya doğru da bakarak, "İftiracıların on parmağı da kara". Açık parmaklarını biraz daha kaldırarak, "Sekiz değil, dokuz da değil, on, on." der.

Va'z biter, dualar yapılır; oradan doğruca mahkemeye gidilir. Gerçekten haklı olan dâvacının isteğine göre karar verilir. İftardan sonra dâvacı, hoca efendinin elini öper, teşekkür eder. Sekiz tane sarı sarı altınları da önüne minderin üzerine kor. Hoca, sekiz altın olduğunu görünce, "Be sersem, ben sana camide de işaret ederek söyledim. Sekiz değil, dokuz da değil, on, on diye bağırdım. Anlamadın mı? Git iki altın daha bul getir; yoksa her şeyi kaybedersin." der.

ONU BANA SORUN

Hoca Nasreddin'in karısı ölmüş. Cenaze namazından sonra imam, "Ey cemaat, merhumeyi nice bilirsiniz?" deyince hoca, "Cemaat ne bilsin, onu bana sorun." demiş.

ONUN BUNUN RIZKIYLA

Bektaşinin biri, parasızlıktan günlerce demlenememiş. Bir gün eline iki kuruş geçmiş. Bir kuruşuyla şarap, bir kuruşuyla da ekmek ve ciğer almış. Akşam süreceği keyfi düşüne düşüne dalgın evine giderken, elindeki ciğeri bir köpek kapıp kaçmış. Canı sıkılan baba, gözlerini göğe dikerek, "Onun bunun rızkıyla besliyecek olduktan sonra yarat yarat salıver." demiş.

ONUN DA SANA BABA DEDİĞİ YOK YA

Adamın biri, para kazanmak için gurbete giderken, biri üç yaşında, biri beş yaşında, biri de meme emen üç çocuk bırakmış gitmiş. Beş altı yıl sonra evine döndüğünde dört çocuk görmüş. Çocukların üçü baba, baba deyip etrafında koşuşurlar, dördüncüsü hiç sokulmaz. Adamı bir düşünce alır. Farkına varan karısı:

— Adam ne düşünüp duruyorsun? Allaha şükür sağ esen kavuştuk.

— Şu çocukları düşünüyorum. Bana hesabını ver.

— Peki vereyim. Sen giderken biri üçünde, biri beşinde, biri de peşimde idi.

— Ya şu dördüncü?

— Onun da sana baba dediği yok ya, nene gerek? Sen de ona oğlum demeyiver.

ONUN SESİ YARIN ÇIKAR

Hırsızın biri, eline bir bıçkı almış, geceyarısı bir dükkânın kepengini keserken öteden bekçi görünmüş. Hırsız hemen dükkânın önüne oturmuş, keman çalar gibi yapmaya başlamış. Bekçi yanına yaklaşmış:

— Bu vakitte burada ne yapıyorsun?
— Görüyorsun ya, keman çalıyorum.
— O nasıl keman? Sesi çıkmıyor.
— Onun sesi yarın çıkar.

ORUÇ KEYFİ

Bektaşilerden biri, Ramazan günlerinde iyice susamış. Fırsat bulup bir türlü susuzluğunu gidememiş. Can sıkıntısıyla dolaşıp dururken gözüne bir çeşme ilişmiş. Etrafa şöyle bir göz atmış, kimseler yok. Çeşmeye yanaşıp iki avucuyla içmeğe başlamış. Aksilik olacak ya, öteden bir softa çıkagelmiş. Softa:

— Yahu, ayıp değil mi? Mübarek Ramazan günü..

— Hoca efendi hazretleri, ne buyuruluyor? Anlıyamadım. Oruç keyfi bu.

OSMANLININ ÖLÜSÜNDEN KAÇARSIN

Çelebi Sultan Mehmet'in Rumeli'de uğraştığı bir sırada Karamanoğlu Mehmet Bey, Osmanlı ülkesine saldırarak Bursa'ya kadar gelir. Sultan Mehmet kardeşi Musa Çelebi'yi yendikten sonra, cenazesini, bir miktar askerle Bursa'ya gönderir. Karamanoğlu, cenaze alayının Bursa'ya yaklaştığını öğrenince, korkusundan Karaman'a doğru kaçmaya başlar. Mehmet Beyin (Harman Tanası) adında bir dalkavuğu varmış. Karamanoğlu'nun bu haline, "Osmanlının ölüsünden kaçarsın. Dirisini görsen ne yaparsın?" demiş. Başını da vermiş.

O SÖYLEDİ BEN AĞLADIM

İki arkadaş yolda giderlerken, bir hocaya rastlarlar. Selâm kelâmdan sonra hoca cennetten, cehennemden söz açar. Arkadaşlardan birisi dinlemek istemez, ilerler. Öteki hocayla kalır. Yoluna devam eden, aradan epeyce vakit geçtiği halde arkadaşının gelmediğini görünce, döner, aramaya koyulur. Bir de ne görsün? Bir kayanın dibine büzülmüş ağlayor. Sebebini sorunca, "Hocanın beni inandırmak için çektiği eziyete acıyorum. O söyledi ben ağladım; emme bir şey anlamadım." demiş.

OTUR OTURDUĞUN YERDE

Adamın biri peygamberlik dâvasına kalkar. Yakalayıp padişaha götürürler. Padişah bakar ki adam karnını doyurmak için bu dâvaya atılmış. Lâf olsun diye sorar:

— Sen peygamber misin?
— Evet, peygamber'im.

— Cebrail geliyor mu?
— Evet, geliyor.
— Bir mucize göster.
— Once karnımı doyur, sonra ne isterseniz göstereyim.

Padişah, başmabeyinciyi çağırır, adamı köşklerden birine götürmesini, ne isterse verilmesini, bakılmasını emreder. "Sonra yine çağırtacağım." der. Adamı güzel bir köşke götürürler, ne arzu ederse verirler. Padişah bunu unutur. Epeyce orada yer içer. Bir gün padişahın aklına gelir. Yalancı peygamberi çağırtarak sorar:

— Yine Cebrail geliyor mu?
— Geliyor padişahım.
— Ne diyor?
— Otur oturduğun yerde diyor.

O YOĞURTSUZ DA AYRAN YAPAR

Rahmetli Atatürk, sıcak bir yaz günü Trakya manevralarında, yorulmuş, susamış, canı ayran istemiş. Arkadaşlarından birine:

— Ah, Kâzım Paşa bize bir ayran bulsa.
— Paşam, bu kırda yoğurt bulunur mu?
— O yoğurtsuz da ayran yapar.

Ö

ÖBÜR KARDEŞLER İŞİTİRSE

Bir yoksulla zengin arasında: (Yoksul adam zengine yaklaşır)

— Seninle kardeşiz. Senden hissemi istiyorum.

— Ne kardeşi?

— Ne kardeşi olacak? Babamız Âdem, anamız Havva değil mi?

— Doğru, al öyleyse şu lirayı.

Adama bir lira verip savmak ister.

— Nasıl olur? Bu çok az. Senin o kadar servetin var. Hisseme bu mu düşer?

— Sesini çıkarma, öbür kardeşlerimiz duyarsa sana bu kadar da düşmez.

ÖKÜZLER İÇERDE

İlk defa deniz gören bir köylü, gemilerin ileri geri gidip geldiğini görünce, orada bulunanlardan birine sorar:

— Bunlar nedir?

— Deniz arabaları.

— Hani tekerleri?

— Suyun içinde.

— Öküzleri hani?

— Öküzleri içerde.

ÖKÜZ ÖLDÜ, ORTAKLIK AYRILDI

Delikanlı bir köylü, çalışmak üzere şehire gelir. Bir gün, şehirin zenginlerinden biri, çalıştırmak üzere onu bahçesine götürür. İyi çalıştığını görür; aylıkla bahçıvan durmasını, han köşelerinde sürünmektense bahçede yatıp kalkmasını söyler. Delikanlı kabul eder. Böylece üç beş yıl çalışır. Bir miktar para topladıktan sonra köyüne dönmek ister. İsteğini ağaya söyler.

— Ağam, ben gayrı köyüme gitmek istiyorum.

— Oğlum, şuracıkta rahatın yerinde. Köyde ne yapacaksın? Çiftin yok, çubuğun yok.

— Allah'a bin bereket; yedim, içtim, beş on para edindim. Köyde bir çürük damla, birkaç tarlam var. Çocukluk günlerimin acı tat-

lı andaçları orada. Köyün bir kel kayası bile gözümde tütüyor. Şehirin parklarından daha sevimli geliyor. Nerede çimdiğim o gümüş çaylar? Nerede güreş tuttuğum yeşil çayırlar? Geceleri hep düşüme giriyor. Babam o topraklarda yatıyor. Beli bükük, ak pürçekli anam beni bekliyor. Yavuklum beni bekliyor. Gayrık izin ver gideyim.

— Peki oğlum, elindeki parayla düğün mü yapacaksın, çift mi düzenliyeceksin? Birini yapsan biri kalacak. Evlendikten bir ay sonra bırakıp yine geleceksin.

— Elimdeki paranın yarısıyla evlenirim. Yarısıyla bir tek öküz alırım. Boyunduruğun bir tarafına öküzü koşarım, bir yanına da ben koşulurum. Karım sürer. Yıl iyi giderse hem boğazımız doyar, hem bir tek daha öküz alabiliriz. Yerin verdiğini bey vermez.

— Anlaşıldı, sen köye gitmeyi iyice kurmuşsun. Sana bir iyilik olmak üzere bir öküz alıvereyim. Kendi alacağın öküzle öğür yaparsın, çalışırsın. Kaldıracağın ürüne ortak oluruz.

— Sağol ağa, sen bilirsin.

Ağa, delikanlıya bir öküz alıverir. Bir de kendi alır, sevinerek köyüne döner. Çalışkan delikanlı, birkaç yıl kaldırdığı ürünün yarısını ağaya verir. Bir gün ağanın aldığı öküz hastalanır, ölür. Delikanlı, öküzün derisini alır, ağaya götürür. "Ağam, öküz öldü, ortaklık ayrıldı. Allah senden razı olsun." der.

ÖLÇÜ BOZULMASIN

Hoca Nasreddin'in evinin kapısını söküp götürmüşler. Marangoza gidip yeni bir kapı yaptırmak istemiş. Evde kapının ölçüsünü alacak bir şey bulamamış. Eşiğe dikilmiş, bir kolunu açmış, bir dirseğini bükmüş, böylece kapının ölçüsünü almış. Bu durumu bozmadan yolda yürür gidermiş. Başı yukarı kalkık olduğu için önünü iyice göremiyormuş. Bir çukura düşmüş. Görenler, "Hoca ver elini çıkaralım" dediklerinde, "Elimi veremem, sakalımdan tutun; ölçü bozulmasın." demiş.

ÖLECEK OLDUKTAN SONRA

Bir köy delikanlısı, kış günü yola çıkar. Yolda fırtına başlar, tipiye tutulur. Üşür, yavaş yavaş soluğu kesilir. Öleceğini anlayınca urbalarını çıkararak kendisini karların üzerine atar, "Ölecek olduktan sonra yiğitçe ölmeli. Görenler de beğensin." der.

ÖLENE RAHMET

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi sırasında paraca sıkılmış. Bir tüccardan bir miktar ödünç altın almışlar. Borç ödenmeden tüccar

ölmüş. Vaktin defterdarı, Yavuz'a giderek, "Tüccar öldü. Çocuklarına çok mal bıraktı. Biz aldığımız paraları orduya harcadık. Bunları onun armağanı saysak, borcu kapasak iyi olur. Ne buyurursunuz?" der. Yavuz kızarak, "Ölene rahmet, kötü düşünene lânet." der.

ÖLÜ GÖZÜNDEN YAŞ, İMAM EVİNDEN AŞ

Hocanın birisi, camide va'zederken sadakadan, fitreden, zekâttan, Muharrem ayında aşureden bahseder, bunların sevaplarını anlatır. Muharrem ayı gelmiş, her evden sıra ile aşureler imamın evine taşınmaya başlamış. Ay geçip gider. Hocanın evinden aşure çıkmamış. Hocaya sebebi sorulduğunda, "Ölü gözünden yaş, imam evinden aş çıkmaz." cevabını vermiş.

ÖLÜMÜ GÖZE ALMIŞ

Bir mecliste, büyük komutanlardan birini övüyorlarmış. "Uçarcasına at sürer, topa, kurşuna karşı göğüs açarak gider. En usta kaptandan daha iyi gemi kullanır. Ne fırtınadan korkar, ne dalgadan.." diye, meclistekilerin her biri bir yiğitliğinden söz edermiş. Köşede bu sözleri dinleyen yaşlı bir adam, "Anlaşılan ölümü göze almış. Ölümü göze alan hiçbir şeyden korkmaz." demiş.

ÖLÜR MÜSÜN, ÖLDÜRÜR MÜSÜN?

Ham sofulardan birisi hacca gider. Dönüşünde, komşusu bulunan paşaya biraz (zemzem), bir de zemzeme batırılmış kefenlik bez getirir. Armağan etmek üzere paşanın konağına gider. Kapıcı bırakmaz. İçerden gürültüyü işiten paşa, kapıcıyı çağırır sorar:

— Nedir o gürültü?

— Bir şey değil efendim. Komşumuz Hacı Efendi gelmiş. Huzurunuza çıkmak ister. Hicazdan getirdiği armağanları sunacakmış.

— Neymiş onlar?

— Huzura sunulacak nesneler değil.

— Getir göreyim.

— İşte paşam, şu bakırda zemzem suyu. Küf kokuyor. Şu da zemzeme batırılmış kefen. Ölür müsün, öldürür müsün? Ferman sizin.

ÖMRÜMDE BİR KERE DOĞRU SÖYLEDİM

Hazreti Peygamber Ebubekir'le Mekke'den Medine'ye göçerlerken, Mekkeliler bunları araştırmaya çıkarlar. Bunu bildikleri için bir mağaraya saklanmışlar. Mağaranın ağzına örümcekler ağ örmüşler. Mekkeliler mağaranın önüne geldiklerinde, örümcek ağlarını görmüşler, "Muhammet buraya girseydi örümcek ağları bozulurdu.

Burada yoktur." diye oradan uzaklaşmışlar. Şeytan arkalarından koşup, "Muhammet buradadır." demişse de inanmamışlar. Bunun üzerine şeytan, "Ömrümde bir kere doğru söyledim, ona da kimse inanmadı." demiş.

ÖP BABANIN ELİNİ

Adamın birinin karısı ölmüş, eve başka bir kadın getirmiş. Oğlu, "Baba bu kim?" deyince, "Oğlum, anandır; öp ananın elini." diye kadının elini öptürür. Her gelişinde "anandır" diye kadının eli öptürülür. Buna canı sıkılan oğlu, bir gün kendi yaşında bir kız bulup eve getirir. Babası eve gelince kıza, "Öp babanın elini" der.

ÖRDEK Mİ OLDUN?

Eski hıristiyanların sofuları, vaftiz suyunu bozmamak, onunla dünyadan göçmek için hiç yıkanmazlarmış. Köylü bir hıristiyan, sıcak bir günde dayanamamış, turna gözü gibi akan bir ırmağa atlayıp çimmeğe başlamış. Bunu gören köy papazı böyle demiş.

ÖRT Kİ ÖLEK

Cimrinin biri hastalanmış. Doktor çağırmışlar. Hastayı iyice muayeneden geçiren doktor, hastalığının gıdasızlıktan olduğunu, her gün ıskara et, muhallebi, sabahları yumurta, tereyağı, süt, reçel gibi şeyler yemesini tavsiye eder, ayrılır. Doktorun tavsiye ettiklerini almak için kendisinden para istenince, hali vakti yerinde olan adam, "Ört ki ölek, pahalı yaşamaktansa ucuz ölmek daha iyidir." demiş.

ÖTESİNİ ALACAKLILAR DÜŞÜNSÜN

Ağa ile hizmetçi arasında:
Ağa — Esnafa ne kadar borcumuz var?
Hizmetçi — Onlar bilir.
Ağa — Ya biz neyi biliriz?
Hizmetçi — Borç etmeyi.
Ağa — Ötesini?
Hizmetçi — Ötesini alacaklılar düşünsün.

ÖYLE DE OLUR, BÖYLE DE

Hoca Nasreddin paraya sıkılmış, pire tozu satmaya başlamış. Adamın biri tozun nasıl kullanılacağını sormuş. Hoca, "Pireyi tutup gözüne ekeceksin" demiş. Adam, "Hoca efendi, ben pireyi tuttuktan sonra onu parmaklarımın arasında ezer öldürürüm." deyince hoca, "Öyle de olur, böyle de." demiş.

ÖYLE YANLIŞLIKLAR OLUR Kİ

Softanın birisi, beline koskoca bir bıçak sokarak derse gelir. Hocası sorar:

— Oğlum, bu koskoca bıçak ne olacak?

— Yanlış kazıyacağım, efendim.

— Yanlış bir çakıyla da kazınabilir.

— Hocam, öyle yanlışlıklar olur ki, onu kılıç da düzeltemez.

ÖZÜRÜ KABAHATINDAN BÜYÜK

İncili Çavuş sarayda arasıra şımarıklık edermiş. Padişaha şikâyet etmişler. Padişahın hoşuna giden başka bir şaklabanlık yaparak suçunu bağışlatmış. Yine şımarıklığından şikâyet edildiğinde, padişah çağırtmış, "Özürü kabahatından büyük bir suç işleyeceksin. Yoksa seni cellâda veririm." demiş. İncili, etek öperek ayrılmış. Akşam olmasını beklemiş. Padişah alacakaranlıkta haremden çıkarken, "Canım, şekerim" diye söz atmış.

Padişah büsbütün kızmış: "Behey edepsiz, küstah. Bu ne cesarettir?" diye bağırınca, İncili, "Şevketli efendim, özür dilerim. Merhamet buyurunuz. Karanlıkta fark edemedim; cariye sultan sandım." demiş. Padişah daha çok öfkelenmiş, "Şu mendeburu cellâda götürün" diye haykırmış. İncili, "Padişahım, özürü kabahatından büyük bir suç işlememi ferman buyurmuştunuz. Fermanı hümayununuzu yerine getirdim." der, padişahı güldürür.

P

PABUCU DAMA ATILMAK

Eskiden her çeşit esnafın ve sanatçıların başı sıkı bir usule bağlıydı. Çok güzel bir kuruluş olan "Ahilik" ve onun az çok devamı olan "Esnaf Loncaları" arasıra esnafı denetler, malın sağlam ve hilesiz yapılıp yapılmadığını araştırırmış. Ayakkabıcı dükkânlarında pabuçlar gözden geçirilirken çürük, kötü pabuç görülürse o pabuçlar dama fırlatılıp atılırmış. Böyle pabucu dama atılan esnafın itibarı kırılırmış. Bu deyim oradan kalmıştır.

PABUCUMU BULAMADIM

İki ağa köy odasında oturmuşlar, sigaraları tellendirerek konuşurlarmış. Birisi: "Bir hizmetçi tuttum görme, ateş gibi çocuk." der, öbür ağa yıllığını sorar. Yıllığının beşyüz kuruş olduğunu öğrenince, pek pahalı olduğunu, kendisinin yüz kuruşa hizmetçi bulduğunu söyler.

Beşyüz kuruşluk hizmetçinin ağası: "Gel, şu iki hizmetçiyi bir sınayalım. Hangisi daha becerikli?" der. Öbür ağa kabul eder.

İkisinin adı da Mehmet'miş. Birinci ağa "Mehmet!" diye seslenince kapının önünde hizmet bekleyen Mehmet, "Efendim" diyerek içeri dalar. Eline beş kuruş verir, "Git, eczaneden şunları al, bakkaldan şunları al, manavdan şunları al eve bırak; gel bana haber ver." der. Hizmetçi, "Başüstüne ağa" diyerek ayrılır. Ağa saatı eline alır: "Mehmet gitti, Mehmet ilâçları aldı, Mehmet bakkalda, Mehmet manava gitti, Mehmet çarşıdan döndü, Mehmet geldi." der ve "Mehmet!" diye seslenir. Mehmet, "Buyur ağam" diyerek içeri girer, tekmil verir.

Öbür ağa, "Bunları benim Mehmet de yapar." diye kendi hizmetçisini çağırır. Aynı şeyleri ona da ısmarlar gönderir. "Göreyim seni çabuk gel" diye de tembihler. Mehmet çıkar.

Ağa saat tutar, Mehmet'in gelesi karar olur. Gelmiş olacağını tahminleyerek "Mehmet!" diye seslenir. Mehmet kapıdan görünür. "Ne yaptın?" diye sorulduğunda, "Pabucumu bulamadım ağa" der. (Mehmet, kalabalık köy odasının kapısı önündeki birçok pabuçlar arasında kendi pabucunu bulup hâlâ çarşıya gidememiştir.)

PADİŞAHIN BOYNUZU

Geçmiş zamanlarda padişahlardan birinin, geveze, boşboğaz bir berberi varmış. Tıraş yaparken türlü gevezelikler yaparak padişahı eğlendirirmiş.

Bir gün yine tıraş ederken, padişahın kulaklarının üstünde iki boynuzun çıkmakta olduğunu görmüş. Durumu padişahın yakınlarına haber vermiş. Ortalığı bir telâş almış. Bunu gizli tutmaya karar vermişler. Bütün saraydakilere ağır yeminler ettirmişler. Dışarıya sızdırmamak için ne gerekiyorsa yapmışlar. Boşboğaz berber de kimseye bir şey söylemiyeceğine yemin etmiş. Etmiş a, bir türlü duramamış, kıvranmaya başlamış. Neredeyse sıkıntısından patlayacak.. Bu sıkıntıyla kırlarda dolaşmaya çıkmış. Tenha bir göl kenarına gelmiş. Artık sabredememiş. Kimseye söylemiyeceğine yemin etti ya, etrafa göz atmış, kimseler yok. Göle doğru, "Padişahın boynuzu var!" diye bağırmış; rahatlamış.

Gölde birtakım kamışlar varmış. Yel estikçe kamışlar, "Padişahın boynuzu var" diye ses çıkarmaya başlamışlar. Çevrenin çocukları bu kamışlardan keserler, kaval yaparlar. Kavallar üflenince, "Padişahın boynuzu var" diye ses çıkarırlar. İş bütün ülkeye yayılır. Sarayca bunun sebebi araştırılır. Berberin bu hareketinden çıkmış olduğu anlaşılır. Boşboğazlığının cezasını başını vermekle öder.

PAHALI YAŞAMAKTANSA

Çok cimri birisi hastalanır. Yakınları, doktor getirilmesini isterler. Hasta adam, "Doktorun bir defa gelmesi bir mecidiye, ilâç parası da en az bir mecidiye, eder iki mecidiye. Eh. doktor bir defa gelmekle hastanın yakasını bırakmaz. En az üç defa gelir. Üç mecidiye de bu, beş mecidiye olur. Bu bir sarı lira demektir. Bizim mahalle imamı bir ölüyü seksen kuruşa kaldırır. Böyle pahalı yaşamaktansa ucuz ölmek yeğdir." der.

PARA HER AYIBI ÖRTER

Adamın biri, kötü işler yapmakla geçinirmiş. Günün birinde zengin olmuş. Şehrin eşrafı arasına girmiş. Belediye ve il meclisi üyeliklerine seçilmiş.

Bir gün arkadaşlarından biri, "Sen falan adam değil misin?" diye onun kötü işler yaptığını hatırlatmak istemiş. Ses çıkarmamış. Bir gün, kendisine hakaret eden arkadaşını mağazasına çağırmış, eline bir kalem ve büyükçe bir kâğıt vererek, "Benim hakkımda düşündüğünü istediğin kadar büyülterek yaz." demiş. Arkadaşı, kâğı-

dın büyüklüğünde bir "pezevenk" kelimesi yazmış. Öbürü, altınları çıkarmış, kâğıdın üzerine sermiş, yazı görünmez olmuş. "Gördün mü? Para her ayıbı örter." demiş. Aklı sıra o da kendisini öyle avutmuş.

PARAYI VEREN DÜDÜĞÜ ÇALAR

Hoca Nasreddin, şehire giderken köy çocukları başına toplanmışlar, "Bana bir düdük alıver, bana da alıver." diye bağırışmışlar. Hoca, hepsine de "peki, peki" demiş. Çocuklardan birisi, hocaya bir metelik (on para) uzatarak, "Bir düdük de bana alıver." deyince, "Oğlum, işte düdüğü sen çalacaksın. Parayı veren düdüğü çalar." demiş.

PASİFİNİZİ KORUYUN

Çeşitli halk fıkraları ve deyimlerini dinledikçe not ettiğimi, bunları derlediğimi bilen bir arkadaşım, "Bir fıkra olmaya değer" diye şöyle bir olay anlattı:

İkinci Genel Savaşta, Almanların Balkanlara indikleri sıralarda, hükümet, bizde de "pasif korunma" diye bir şeyler yapmak istemişti. Evlerin önüne, yanına "sığınak" olmak üzere çukurlar kazdırıldı.

Bir ilçe merkezinde kaymakam, belediye başkanı, yukarıdan aldıkları emirle pasif korunma işini ele almışlar. Mahalle bekçilerini çağırmışlar, "Pasif korunma var. Mahallelerinizi dolaşacaksınız. Evlerden ışık sızmıyacak. Uçak sesi duyulunca, sığınağı olanlar sığınağa, olmayanlar evlerinin alt katına inecekler, korunacaklar" diye bağıracaksınız demişler.

Cahil bir bekçi bu sözleri iyice anlıyamamış. Mahalle aralarında, "Ey ahali, pasifiniz var ya, pasifinizi koruyacaksınız. Sığırı olanlar, sığırlarıyla, olmıyanlar da kendileri ine inecekler. Duyduk duymadık demeyin. Pasifinizi koruyun." diye bağırmış.

PAŞA BARDAĞI GİBİ KIYMETLİ

Vaktiyle paşalar arasıra ziyafetler çekerek birbirlerini ağırlarlarmış. O zamanların göreneğince, bir kimse bir eve ziyafete gittiğinde, orada neyi beğenirse onu misafire armağan olarak vermek âdetmiş. Çok cimri olan paşalardan biri, her gittiği yerden bir şey beğenir, alırmış. Bir gün bunun da bir ziyafet vermesi gerekmiş. Yemekten sonra, evinden birçok armağanlar almış olduğu arkadaşlarından birine, kendi yalısında bir şeyin hoşuna gidip gitmediğini sormuş. Arkadaşı etrafa bir göz atmış, beğenilecek bir şey bulama-

mış. Bir su bardağını beğenir görünmüş, alıp evine götürmüş. Evdekilere "Çok dikkat edin, bu paşa bardağıdır." demiş. Kırılmasından sakınılan bardak için böyle denir olmuş.

PAŞA DÖKÜNTÜSÜ

Tanzimattan önce, bir valinin yanında en az yüz, yüzelli adamı bulunurmuş. Cariyeler, halayıklar, köleler, birkaç nikâhlı hanımefendiler, kalfa kadınlar, iç ağaları, harem ağaları, vekilharç, mühürdar, kilercibaşı, kahveci, seyis, tablakâr, çıbık ağası, çuhadar, aşçı, aşçı yamakları, sofracı, çamaşırcı, başkâtip, kâtipler ve başkaları gibi.. Bunlar dairesi halkının çokluğuyla öğünürlermiş.

Bir vilâyete vali gönderileceği zaman, adamlarından bir kısmı daha önce gider, gerekli hazırlıkları yapar, arkadan da vali paşa gelirmiş. Bir kısmı da valinin arkasından yol boyunca günlerce taşınırmış. Paşa döküntüsü sözü bunlar için söylenmiştir.

PEK GÜZEL BİR KARAR

Geceleyin bir eve hırsızlar girmiş. Bahçede semiz bir kuzu bağlı. Ev sahibi ve karısı yatıyor. Hırsızlar, "Ne âlâ, şu adamı öldürelim, karıyı alalım, kuzuyu da keselim, çayırda iyi bir âlem yapalım." demişler. Ev sahibi bunları dinlemiş, yanında uyanık olan karısına, "Ne karar verdiklerini işittin mi?" diye sormuş. Kadın da, "İşittim, pek güzel bir karar." cevabını vermiş.

PEK TUZLU

Zenginlerden birisi, arasıra ziyafet verir, konuyu komşuyu yemeğe çağırırmış. Tanıdığı bir bektaşiyi de davet eder. Sofra kurulur, ortaya kızarmış bir kuzu gelir. Ev sahibi, kolları sığar, kuzuyu parçalar, dağıtır. Herkesin tabağına büyük büyük parçalar koyar, babayı unutmuş görünür. Bir taraftan da babanın nasıl davranacağını göz ucuyla süzer. Baba oralı olmaz. "Beni unuttunuz" demez. Herkes yemeğe başlar, baba da yiyormuş gibi yapar, parmaklarını yalar. Ev sahibinin oğluna, "Oğlum, bana soğuk yerinden bir bardak su getir. Kuzu pek tuzluymuş." der. Babanın bu nüktesi ev sahibinin hoşuna gider, suyu da içince biraz daha yersiniz, diyerek tabağını doldurur.

PEPE MUSA

Bektaşinin biri, nasılsa bir gün camiye gitmiş. Hoca kürsüye çıkmış, va'zediyormuş. Musa Peygamberin pepe olduğundan, dilinin açılması için Allah'a dua ettiğinden, (Tur) dağında Tanrı ile konuş-

tuğundan söz ederken, bektaşi duramaz, ellerini göğe kaldırarak, "Dağ başında pepe Musa ile konuşursun. Gel benimle konuş, sana neler söyliyeceğim." der.

POYRAZIN OĞLUYLA LODOSUN KIZI

Eskiden Anadolu'da şöyle bir görenek varmış: Kışın havalar çok soğuk gider, poyraz çok eserse, memleketin öne gelenleri, kadı efendiye bir dilekçe verirler, poyrazın oğluyla, lodosun kızının evlenmesine izin verilmesini isterlermiş. Kadı efendi şöyle bir izinname yazmış:

"Kulheva imamı Bahtiyar efendiye inha olunur ki, lodosu hararet me'nusun kerimesi Rukiyyeyi, poyrazı bürudet me'nusun oğlu Zâil'e akdi nikâh ve ol veçhile beyinlerini ıtlak eyleyesiz."

PUSULAYI ŞAŞIRDI

Eski valilerden biri, afyon düşkünüymüş. Afyon atmadıkça kendini toparlayamaz, hiçbir işe bakamazmış. Bu yüzden afyon kutusuna "pusula" dermiş. Bir gün, adamın biri kendisine bir dilekçe vermek üzere, hükümet konağında paşayı eteklerken, üzerindeki afyon kutusunu düşürür, haplar dağılır. Yasağa uymayan hareketinden korkar, titremeğe başlar. Vali paşa kâtibine, "Adamcağız pusulayı şaşırdı. Dilekçesini al, hapları topla." emrini verir.

R

RAMAZANI SEVSEYDİNİZ

Bir ham sofu, "Mübarek Ramazan geliyor. Ne mübarektir. Ne sevimlidir." diye konuşur. Bunu dinleyen bir bektaşi dayanamaz, "Mübarek Ramazan geliyor diye sevinir görünürsünüz, gidince de arkasından bayram edersiniz." der.

RAMAZAN HER YIL GELİR

Bektaşinin birisi, iç güveysi girmiş. Karısı hem sofu, hem de pek cadalozmuş. Bektaşiye oruç tuttururmuş. Ramazan ayının son günleriymiş. Temmuz ayının da sıcak bir günü.. Babanın susuzluktan içi yanmaya başlamış. Evin tenha bir yerine çekilmiş, testiyi almış, etrafına da bakınmış, kimseler yok. Testiyi bir iyice dikmiş. Tam bu sırada karısı çıkagelmesin mi? "Vay imansız herif, mübarek Ramazan çıkıp gider. Biraz daha sabredemedin mi?" diye çıkışınca, "Bana bak kadın, mübarek Ramazan giderse gelecek yıl yine gelir. Ben gidersem bir daha gelmem." demiş.

RÜFAİLER KARIŞIR

Şehirde büyük bir yangın olur. Vaktin padişahı da yangına giderek ilgililere gerekli emirleri verir. Bakar ki, yangın bektaşi tekkesine yaklaşıyor. Padişah, bektaşi babasını yanına çağırır, "Haydi baba, bir keramet göster de şu yangını söndür bakalım." der. Bektaşi babası, "Bu ateş oyunudur; ona Rüfailer karışır." cevabını verir.

S

SAĞA KAÇ, SOLA KAÇ

Budalanın birine, yepyeni sırmalı bir külâh vermişler. Külâhı giymiş gezerken, biri imrenmiş, kaptığıyla kaçmış. Budala, arkasından bakakalmış. Başka çare düşünememiş, "Sağa kaç, sola kaç, varacağımız yer mezar değil mi? Orada buluşuruz. Allah onu sende koymaz, alır bana verir." demiş.

SAKAL DEĞİL, SÜNGER

Adamın biri, sıcak bir Ramazan gününde iyice susamış. Abdest almak bahanesiyle çeşmeye yanaşmış, yüzünü yıkarcasına iki elini suyla doldurup yüzüne götürür, sakalını ıslatır, suyun bir kısmını da içermiş. İşin farkına varan birisi, "Maşallah, sakal değil, sünger, sünger." demiş.

SAKALI BAŞA KURBAN ETTİK

Cahil bir hoca, "Şeyhülislâm" olmuş. Bir kitapta, sakalın bir tutamının sünnet olduğunu okumuş. Sakalı çok uzun olan Şeyhülislâm, hem sünnete uymak, hem de genç görünmek için sakalını kısaltmak istemiş. Sol eliyle sakalını dibinden kavramış, bir tutamdan fazlasını ortada yanan muma tutuvermiş. Sakal yanarken eli de yanmış; can acısıyla elini çekince, bütün sakal yanmış çıkmış.

Bu yüzden uzun zaman evden çıkamıyan Şeyhülislâm hazretleri, hastalık bahanesiyle kimseye görünmemiş. Nasılsa padişah bu olayı işitmiş. Şeyhülislâmı saraya çağırtarak işin aslını sormuş. "Padişahım, sakalı başa kurban ettik." diyerek akılsızlığını belirtmek istemiş.

SAKALI DEĞİRMENDE AĞARTMADIK

Değirmencilik eden kimseler, her zaman un tozları, un torbaları arasında bulundukları için, sakalları, bıyıkları ağarmış gibi görünür. Gün görmüş, yaşlı, tecrübeli kişiler, tecrübeli olduklarını belirtmek için, "Bu sakalı değirmende ağartmadık." derler.

SAKALI ELE VERDİK

Sakalına kır düşmüş olan zengince birisi, eski karısının üzerine genç, güzel bir kadın almış. Yeni gelen kadın, adamın sakalında ne kadar ağarmış kıllar varsa yolarmış. Uzun zaman eski karısının yanına uğramayan adam, bir gün eski karısına gittiğinde, bu haline kızarak ağarmamış olanlarını da o yolmuş. Adam cascavlak kalmış. Ne olduğunu soranlara, "Sakalı ele verdik." dermiş. Başkasının hükmü altına girmek yerinde kullanılır.

SAKALIMA SAHİP OLAYIM YETER

Fatih Sultan Mehmet zamanında, Ahmet Paşa adında, Fatih'in çok sevdiği değerli bir paşa varmış. Paşa, herhangi bir şeye kızdığı zaman sinirlenir, sakalını yolarmış. Fatih, bunu yapmamasını emretmişse de olmamış. Elini bağlatmış, yine olmamış. Bir gün padişah, "Sana hangi vilâyeti istersen vereyim. Tek şu sakalını yolma." demiş. Paşa da, "Sultanım, vilâyet neme? Sakalıma sahip olayım yeter." demiş.

SAKLA SAMANI, GELİR ZAMANI

Çalışkanlığı, işbilirliği ve tutumluluğu yüzünden oldukça zenginleşmiş olan bir köylü, yaşlanmış, çalışamaz olmuş. Ancaş, değneğine dayanarak köy odasına, harman yerine kadar gider gelirmiş. Bir gün, harman yerine gittiğinde samanların iyice toplanmamış olduğunu görmüş, oğluna, bunların niçin iyi toplanmadığını sormuş. O da, "Baba, davarımıza, sığırımıza yeteceği kadarını götürdük. Fazlası ne olacak? Boşuna emek, boş kalabalık." cevabını vermiş. Babası, "Yazıktır, bunları da topla, samanlığa taşı bakalım." deyince, oğlu, "lâhavle" çekerek samanları toplar, samanlığa taşır.

O yıl kış uzun sürer. Köyün samanlıklarında hayvanlara verecek yem, saman kalmaz. Köylüler ağaya başvururlar. O da oğluna, "Aç oğlum samanlığı, paralı, ödünç komşular nasıl isterlerse ver. Parasız verme, haylazlığa alışırlar, vaktinde kıymetini bilmezler. Sana da ders olsun. Sakla samanı, gelir zamanı." demiş.

SALIVERDİM BAYIRA, GAYRI TANRIM KAYIRA

Bir köyde, yaşlı dul bir kadının bir tek düvesi varmış. Bir yıl sonra inek olacakmış. Yavanlıktan kurtulurum diye ona güvenir dururmuş. Harman sonunda hakkını vermek üzere sığırtmaca katmış. Harman sonu olmuş, sığırtmaç hakkını toplamaya çıkmış. İhtiyar kadın, elinde eski bir süpürgeyle harman yerindeki daneleri süpürürken sığırtmaç çıkagelmiş. İhtiyar kadına:

— Nine, sığırtmaç hakkımı almaya geldim.

— Al oğul, şurada "badas"tan başka bir şey kalmadı. (Badas: toprak, samanla karışık ekin daneleri). Kalkan ekinin yarısını öşürcü aldı, kalanını tüccar, imam, kâtip, bekçi paylaştı. Kalan işte bu..

— Ben badas almam. Yıl oniki ay senin düveni güdeyim, gözeteyim de bu dökünüyü mü alayım?

— Haklısın oğul, bulunan bu işte. İnan, bir tanecik bile sakladımsa ateş olup bağrıma döküle.

— Bütün harmandan bu mu kalır?

— İnan diyorum. Konu komşuya yalvardım, bana "Karabel"de beş dönüm bir yer ekiverdiler. Yıl kurak gitti. Yirmibeş ölçek çıktı. Öşürcüler geldi, onlar aldı; tohum ödünçtü, tohumluk dediler aldılar; orakçı dediler, düvenci dediler aldılar. Ben kurutka bir kadınım, camiye gitmem, imam hakkı aldılar. Muhtarla hiçbir işim olmaz. O geldi hakkını aldı derken bir avuç bile kalmadı. Önümüz kılıç gibi kış. Ben nişliyecem bilmem?

— Ben de senin düveni güttüm. Benim hakkım ne olacak?

— Senin hakkını biliyorum. Önümüzdeki yıl inşallah iyi olur. Hem, düvem inek olacak. Sütünden yoğurdundan satar hakkını veririm.

Sığırtmaç, hakkını almadıkça düveyi gütmiyeceğini söyler, kadıncağız o günden sonra düveseni sığırtmaca salmaz. Ertesi günü sabahtan kendi başına kıra salıverir. "Salıverdim bayıra, gayrı Tanrım kayıra." der. Düve, birkaç gün köy içlerinde dolaştıktan sonra, yiyecek bir şey bulamaz, köyden uzaklaşır. Bir çayırda otlarken ansızın bir kurt gelir parçalar. Sığırtmaç, sürüsüyle kırdan dönerken bunu görür, acır, yaptığından pişmanlık duyar. Çırağını kadına gönderir:

"Söyle kocakarıya, kurtlar üşmüş çayıra, gayrı Tanrım kayıra." diyerek haber salar.

SANA NE?

Bektaşinin biri, Ramazanda oruç yiyormuş. Bir ham sofu bunu görerek, "Yahu, Ramazan olduğunu bilmiyor musun?" deyince, "Bana ne?" demiş. Sofu, "Sen müslüman değil misin?" deyince de, "Sana ne?" cevabını vermiş.

SAPIM İÇLERİNDEN

Ormanlar, merhametsizce kesildiklerinden, kırıldıklarından, yakıldıklarından Süleyman Peygambere şikâyet etmişler. Süleyman Peygamber balta'yı çağırmış, ormandaki ağaçların şikâyetlerini an-

latmış. Balta, "Efendim, ben yalnız başıma çöp bile kesemem. Sapım içlerinden. Onlar bana sap veriyor, bu işleri birlikte yapıyoruz." demiş.

SARI AŞ'I YİYEN GİRSİN

Bir köy ağasının biricik oğlu varmış. Pek budalaymış. Ocağının sönmemesi için, ağa oğlunu evermek istemiş. Dörtbaşı mamur bir düğün yapmış. Ötedenberi ağanın oğlu zerdeyi çok severmiş. Zerde yemek istedikçe, öteki beriki, "Sarı aş (zerde pilâv) yiyen gerdeğe girer. Sen gerdeğe gideceksin?" diye takılırlarmış. Düğün günü, âdet olduğu üzere zerde yapılmış. Gerdeğe girmekten çekindiği için düğün süresince zerde yememiş. Gerdeğe girme zamanı gelince, "Haydi bakalım, gerdeğe gir." dediklerinde, "Ben sarı aş yemedim ki, sarı aş'ı yiyen girsin." demiş.

SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA

Eski zaman ağalarından birisi, evinin sundurmasında oturmuş, nargilesini çekerken, sokaktan bir tanıdığının geçtiğini görmüş. Hemen uşağını çağırarak, "Bak, şu giden sarı çizmeli adamı görüyorsun ya, koş yetiş, Mehmet ağa seni ağam çağırıyor de, al getir." der. O vaktin göreneğince çokları sarı çizme giyermiş. Uşak gitmiş, sarı çizmelilerden birisini Mehmet ağa, seni ağam çağırıyor, diyerek alır getirir. Tesadüf, bu sarı çizmelinin adı da Mehmet'miş. Ağa bakar ki, tanıdığı adam değil. Uşağın bir yanlışlık yapmış olduğundan bahisle gelenin gönlünü alır. Adam gittikten sonra uşağına:

— Beceriksiz, benim gösterdiğim bu muydu?

— Ağam, siz bana sarı çizmeli Mehmet ağayı çağır demediniz mi? Adı Mehmet, çizmesi de sarı. Başka biçim deseydiniz yanlışlık olmazdı. Ortalıkta sarı çizmeli Mehmet ağa arar mısın?

SATILMADIK ZİFTİN OLSUN

Vaktiyle, hıristiyan taassubu yüzünden, yahudiler İspanya'dan koğuldukları zaman Osmanlı Hükümeti büyük bir kısmını Selânik'e yerleştirmiştir. Her şeyleri ellerinden alınmış olan bu göçmenler, pek yoksul, pek düşkün, bakımsız, hastalıklı, pek çoğu da kelmiş. O sırada kel hastalığının başka türlü sağaltılması bilinmediğinden kel olan başlara zift sürülürmüş. Halk arasında, "Satılmadık ziftin olsun. Selânik'ten keller gelir." sözü o vakitten kalmıştır.

Yaşlı Ankaralılar da (kel) demekle yahudileri kastederler.

Bugün yahudiliği paraca üstün kılan, iki bin yıl sonra Filistin'de yeniden bir varlık haline getiren, bilgi ve eğitimdir. Siyonist ve alyans derneklerinin, milliyetçi yahudi gençlerinin çalışmalarıdır.

SAYIYI DOLDURMAK İÇİN

Aptalca bir adamı, mahalle çocukları döğerlermiş. Bir gün büyükçe bir adam da döğmüş, kadıya gidip bunu dâva etmiş. Kadı sormuş:

— Herkes seni döğüyormuş; doğru mu?

— Doğru.

— Neden öbürlerine katlandın da bu adamı dâva ediyorsun?

— .....

— Şu halde, sen dünyaya niçin geldin?

— Sayıyı doldurmak için.

SELÂMÜNALEYKÜM KÖR KADI

Bir adam, oldukça önemli bir dâvası için kadıya başvurmuş. Birkaç tanık getirdiyse de kadı tanıklardan şüphe etmiş. "Bu tanıklar bana kanaat vermediler. Daha doğru sözlü tanıklar getir." diyerek dâvayı başka bir güne bırakmış. Adam, birkaç tanık daha bulmuş getirmiş. Mahkeme başlayınca, kadıya daha doğru sözlü tanıklar getirdiğini söylemiş. Adlarını vermiş. İlk tanık çağırılıp girdiğinde, "Selâmünaleyküm kör kadı" demiş, dikilmiş. Meğer kadı körmüş. Dâvacıya, "Ben sana doğru sözlü dedimse bu kadar da değil." demiş.

SEMER ELİN, YULAR EMANET

Yoksul bir adamın bir eşeği varmış. Bir türlü buna bir semerle bir yular edinememiş. Lâzım oldukça komşulardan semer, yular istermiş. Eşek bir gün kaybolmuş. Şurada burada ağnanırken semeri düşürmüş, yular başından çıkmış, akşamleyin semersiz yularsız eve dönmüş. Bunların emanet olduğunu bilen karısı, kocasının hiç aldırmadığını görünce, "Ne gamsız adamsın, ne yapacağız şimdi?" dediğinde, "Neme gerek, semer elin, yular emanet. Komşular düşünsün." demiş.

SEN BU ADALETİ NEREDEN ÖĞRENDİN?

Arslan, kurt, tilki arkadaş olmuşlar. Bir zaman iyi geçinmişler. Birlikte gezmişler, tozmuşlar, yemişler, içmişler. Bir gün akşama kadar dolaşmışlar, bir av bulamamışlar. İyice de acıkmışlar. Sonunda, bir tavşan, bir karaca, bir de oğlak yakalamışlar.

Arslan kurda "Şunları paylaştır" diye emretmiş. Kurt, arslandan gördüğü bu iltifata güvenerek, "Oğlak efendimizin, karaca tilkinin, tavşan da kulunuzun olsun." der demez arslan, "Bu ne adaletsiz paydır?" diyerek kurda bir pençe atar, yere serer. Kurt, can-

sız uzanır kalır. Arslan, tilkiye dönerek, "Şunu sen pay et" der. Tilki:

— Tavşan, efendimizin sabah kahvaltısı, karaca öğle yemeği, oğlak da akşam yemeği. Kulunuza da kırıntıları yetişir. Bunlarla geçinir, ömrünüze dua ederim.

— Aferin, sen bu adaleti nereden öğrendin?

— Kurdun yatışından.

SEN DE CANLARINI AL

Kadılardan birini, Anadolu'da bir şehire göndermişler. Kadı, o şehre geldiği akşam mahkeme kâtibinin evine konuk olur. Akşam yemekten sonra konuşurlarken, kâtip, "Efendi hazretleri, ismiâliniz malûm. Şöhretiniz nedir?" diye sorar. "Ben çok sert bir kadıyım. Bunun için bana Azrail Kadı derler." cevabını verir. Kâtip, "Bana da şeytan kâtip derler. Ben imanlarını alayım, sen de canlarını al." der.

SEN DE HAKLISIN

Nasreddin Hoca'ya komşularından bir kadın gelir, kocasından dert yanar. Hoca dinledikten sonra, "Haklısın kızım." der. Kadın gider, az sonra kocası gelir, karısından dert yanar. Ona da, "Haklısın oğlum" der. Adam gittikten sonra hocanın karısı:

— Sen hem kadına, hem de kocasına haklısın dedin.

— Dedimse ne olmuş?

— Öyle şey mi olur? Ya kadın haklıdır, ya kocası.

— Doğru, sen de haklısın.

SENDEN FETVA ALMAYA GELMEDİM

Bir yoksulla zengin arasında:

— Beyefendi, bana bir altın verir misiniz?

— Pek fazla değil mi? Ne yapacaksınız?

— Hacca gideceğim.

— Sen hangi mezheptensin?

— Ebu Hanife mezhebinden.

— Bizim mezhepte hacca gitmek için malca, vücutça kudretli olmak gerektir.

— Ben sizden fetva almaya gelmedim, para almaya geldim.

SEN DEVEYİ DÜZE İNDİR

Palavracının biri, uzun bir geziye çıkmış. Memleketine döndüğünde, mahalle kahvesinde konuşurlarken gezi anılarından söz açmış. "Falan yerde bir deve gördüm. O kadar büyüktü ki, bir dağın

üzerine oturmuş, boynunu uzatarak ovada akan ırmaktan su içiyordu." demiş. Başka bir palavracı da bu obartmaya karşı, "Ben geçen gün ava gitmiştim. Göl kenarında bir sürü ördek vardı. Bir atışta beşyüz ördek vurdum." deyince, deve işini anlatan adam, "Böyle şey olmaz. Bu obartma da değil, basbayağı deli saçması." der. Avcı da, "Hele sen deveyi düze indir, ben de ördeği yüz'e indireyim." demiş.

SEN EŞEK OLDUĞUN HALDE

Yahudinin biri, Kayseri'de dolaşır, eskiler alır, oyuncak gibi şeyler satarmış. Karşıdan yahudinin geldiğini gören Kayserili çocuklar, yahudiyle alay etmeği kararlaştırırlar. İçlerinden biri, cebinden bir altın çıkararak yere atar, toprağa karıştırırlar. Yahudi yanlarına yaklaştığı sırada, toprağı karıştırıp altını çıkarırlar. "Bunu yerde bulduk, ne ki?" diye yahudiye gösterirler. O da, "Bir şey değil, sarı teneke parçası, isterseniz bana verin, size oyuncak vereyim." der. Çocuklar bir ağızdan, "Eşek gibi anırırsan veririz." derler. Yahudi anırır; bir daha, bir daha tekrarlatırlar. "Sen eşek olduğun halde bunun altın olduğunu bilirsin de biz insan olduğumuz halde bilmez miyiz?" derler. Bunu yapanlar çocuklar. Kayserililer daha baskın, daha üstün çıktıkları için, yahudiler orada tutunamamışlardır.

SENİN GİBİ AKILLI HAYVANI NEREDE BULMALI?

Sultan Mahmut kılık değiştirerek dolaşırken, bir sebze bahçesinin yanından geçiyormuş. Bir dolap beygirinin döndüğünü, kuyudan su çıkardığını görmüş. Beygirin döndüğü yol üzerinde bir çan asılıymış. Çanın altından geçerken hayvanın kafası çana dokunur, ses çıkarırmış. Sultan Mahmut buna merak etmiş, bahçıvanı çağırıp sormuş:

— Arkadaş, anladık, hayvan dönüyor, kuyudan su çıkıyor, sen de bahçeyi suluyorsun. Ya şu çanın faydası ne?

— Ben bahçede çalışırım, hayvanın dönüp dönmediğini çanın sesinden anlarım.

— Ya hayvan çanın altında durur da, arasıra başıyla çanı sallarsa?

— Senin gibi akıllı hayvanı nerede bulmalı?

SENİN KAÇIRDIĞINI BİZ TUTUVERDİK

Ham sofulardan biri, mahalle kahvesinde konuşurken, "Ne yazık, bu Ramazanda bir oruç kaçırdık." diye hayıflanırmış. Nasılsa bir gün oruç tutmuş olan bektaşi: "Üzülme, senin kaçırdığını biz tutuverdik." demiş.

SENİN KARNINI DOYURAN BEN'İM

Bektaşinin biri, ancak kendisine yetecek kadar olan yemeğini yerken bir softa çıkagelir. Selâm verdikten sonra, "Sofra Allah'ın" der oturur. Bektaşi bakar ki, ikisi de doymıyacak. Parası da yok. Hemen abasını alır, bakkala koşar. Abayı rehin bırakarak ekmek, peynir, yağ, yumurta gibi şeyler alır getirir. Birlikte yerler. Yemekten sonra softa: "Verdiğin nimete çok şükür Allah'ım." deyince, bektaşi dayanamaz: "Hocam, bu sofrada Allah'ın bir lokması bile yok. İş Allah'a kalsaydı aç kalırdın. Karnını doyuran ben'im, bakkala rehin olan da abam." demiş.

SENİNLE ALIŞVERİŞ OLMAZ

Adamın bir tek oğlu varmış. Her zaman evden bir şeyler götürür satarmış. Babası ne yapmışsa oğlunu bir türlü bu huyundan vazgeçirtip yola getirememiş. Bir gün oğluna: "Oğlum, alıp gittiğin eşyayı pek düşük fiyatla sattığını biliyorum. Bari bana sat da malımız düşük fiyatla gitmesin." deyince, ortada serili olan halının ucundan tutarak, "Baba, bu halıya ne verirsin?" diye sorar. Beşyüz kuruş vereceğini söyler. "Ben seni bilirim. Seninle alışveriş olmaz." der.

SEN İZNİ KENDİN ALMIŞSIN

Softalardan birisi, ayağına çarıkları çeker, sırtına heybesini alır, medrese hocasının yanına gelir. Elini öperek, köyüne gitmek üzere izin ister. Hoca, softanın iyice hazırlanmış olduğunu görerek, "Haydi uğurlar olsun. Sen izni kendin almışsın." der.

SEN KOKLADIN, BEN TOPLADIM

Adamın biri, eşeğine bir şeyler yüklemiş, satmak üzere şehire gidiyormuş. Âdeti olduğu üzere eşek, yolda giderken, her rasgeldiği eşek tersine burnunu dayar, koklarmış. Adam da her seferinde onun kokladığı tersleri toplayıp torbaya doldurmuş, şehire vardığında eşeği hanın ahırına başlamış, torbayı da başına asmış. Bir müddet sonra eşeğe bakmak için ahıra geldiğinde, torba başında somurtup duruyor. "Sen kokladın, ben topladım. Ne diye yemezsin?" demiş.

SEN MİZAN KURANA KADAR

Bektaşi bir gün nasılsa camiye gitmiş. Ak sakallı bir hoca, sallana sallana bir şeyler okuyormuş. Bektaşi, hocaya yaklaşarak sormuş:

— Hoca efendi hazretleri ne okuyorsunuz?

— Mantık okuyorum.

— Mantık okunur mu?
— Ya ne olur?
— Mantık hayattan alınır.
— Hangi hayat bize "kıyas"ın çeşitlerini öğretir?
— Kıyas, ölçmek demektir. İnsanın aklı her şeyi ölçer.
— Sen mantık bilmiyorsun. Mantık ilimlerin mizanıdır.
— A hocam, sakalın ağarmış, hâlâ mizan kuramamışsın. Sen mizan kurana değin pazar değılır, göçer gidersin.

SENİN BURNUNA HIŞIM MI İNDİ?

Uzun zaman dul kalmış olan bir köylü kadını, aynı köyden Mehmet ağa adında birisiyle pazara giderlerken, mevsim bahar olduğu için, kırlarda inekler, boğalar, eşekler, keçiler birbirleriyle koklaşırlar, oynaşırlarmış. Kadın bunlara bakarak: "Mehmet ağa, boğalar neden ilkbaharda ineklere bu kadar yaklaşırlar?" diye sorar. O da, "Koklaşırlar" deyince, "Öyledir de Mehmet ağa, senin burnuna hışım mı indi?" der.

SERHOŞTAN DELİ DE KORKARMIŞ

İçtiği zaman çok cıvık, çok sataşkan olan biri, fazlaca kaçırmış, bağırıp çağırmaya başlamış. Bunu gören bir deli, "Amanın deli var" diyerek korkusundan kaçmış. Orada bulunan biri, "Serhoştan deli de korkarmış." demiş.

SESİ HOŞ, İÇİ BOŞ

Tilki ormanda gezerken, dalda asılı bir davul görür. Ne olduğunu anlıyamaz. Yavaş yavaş yaklaşır, davul derisinin kokusu burnuna gelir. İyice yaklaşarak deriyi koklar. Bu ya peynir tulumu, ya da yağ tulumu diye sevinir. Yırtmak için pençesini atar. Davul, tatlı bir ses çıkararak yırtılır. Bakar ki, içi bomboş. "Ne yazık, sesi hoş, içi boş." der.

SEVİNÇ GÖZYAŞI

Adamın birinin karısı ölmüş. Cenaze alayında o kadar ağlamış, o kadar gözyaşı dökmüş ki, bu hale şaşıran ve karısıyla iyi geçinmediklerini bilen bir komşusu, "Çok kederlisiniz görüyorum" deyince, "Yok be kardeşim, hep kederden ağlanmaz ya, bazan sevinçten de ağlanır. Evlendiğimizden beri karımla ilk defa bugün kavgasız sokağa çıkıyoruz." demiş.

SIRTINI SEMERE ALIŞTIRIRSIN

At'la arslan bir zaman arkadaşlık etmişler. Sonra, araları açılmış. At, yalnız başına arslanla çarpışamıyacağını bildiği için, ken-

disine yardımcı aramış. Hiçbir hayvan, arslana karşı ata yardım etmeğe cesaret edememiş. Sonunda insanoğluna başvurmuş. İnsanoğlu, "Beni sırtına bindirirsen sana yardım ederim." demiş. Bunu işiten arslan: "İşte şimdi beni alt edebilirsin. Ama, sırtını semere alıştırırsın, bir daha atamazsın." demiş. Öyle de olmuş. İnsanoğlu atı hizmetine almış.

SİRKEYİ ALMIYACAKTIN DA

Vaktiyle İstanbul'da "Hacı İsmail Dede" adında hem hacı, hem derviş bir sirkeci varmış. Bir gün, paşa konaklarından birinin vekilharcı gelmiş, konağın ihtiyacı için çok miktarda sirke ısmarlamış. Ertesi günü gelip alacağını söylemiş. Dede efendi o gece sabaha kadar uyumaz. Sirke küplerine bol bol su katarak siparişi hazırlar. Ertesi gün vekilharç gelip de sirkeye lüzum olmadığını söyleyince, hacı dede, "Sirkeyi almıyacaktın da bana suyu ne diye kattırdın?" demiş.

SİZ ALLAH'IN YANINA VARANADEK

Çobanın biri kırda dolaşırken bir kitap bulmuş. Okumak istemiş, kitabın yüzüne bakmış bakmış okunmamış. O sanırmış ki kitap kendi kendine okur. Yaprakları evirir çevirir ses yok. Canı sıkılır, kitabı parça parça eder, atar. Kitabı Kur'an sandığı için, günah işlediğinden korkarak parçalanan yaprakları toplamaya koyulur. Tam bu sırada bir fırtına çıkar, yaprakları uçurmaya başlar. Bundan, daha çok korkan çoban, "Siz Allah'ın yanına varanadek ben çadıra varırım." diyerek çadıra kaçar.

SİZ DIŞARDAN BİZ İÇERDEN

Osmanlı İmparatorluğu'nun çok sarsıntı geçirdiği günlerde, Avrupa'da bir konferans toplanır. Toplantı dışında, konferans üyeleri aralarında sohbet ederlerken, dünyanın en kuvvetli devletinin hangi devlet olduğu konusu üzerinde tartışılır. İngiliz başdelegesi, dünyanın en kuvvetli devletinin İngiltere olduğunu, Fransız delegesi Fransa'nın, Rus delegesi Rusya'nın kuvvetli olduğunu ileri sürer. Hasta adam gözüyle baktıkları Osmanlı İmparatorluğu'nun başdelegesine: "Ekselâns, bu iddialar hakkında sizin fikriniz nedir?" diye sorduklarında Paşa: "Dünyanın en kuvvetli devleti Osmanlı İmparatorluğu'dur." der. Bu söze hepsi güler. Canı sıkılan paşa, "Evet, dünyanın en kuvvetli devleti Osmanlı İmparatorluğu'dur. Kaç asırdır siz dışardan, biz içerden yıkmaya çalıştığımız halde yıkamadık." demiş.

SİZİN KÖYDE BÖYLE BEKÇİ OLDUKÇA

Bir köy halkı nedense köylerini terketmişler, köy harap ve perişan bir hal almış. Köyde sadece bir köpekle bir horoz kalmış. Horoz, bir dalın üstüne çıkıp tünemiş. Bunu gören bir tilki, "Merhaba horoz arkadaş, bu köy böyle harap duracağına gel elele verelim de köyü şenlendirelim." demiş. Horoz, tilkinin iyi niyetli olmadığını anlıyarak, "Şurada köyün bekçisi var. Duvarın dibinde yatıyor. Onunla konuş, hep birlikte çalışalım." der. Tilki, duvarın dibinde yatan köpeği görünce, hem kaçar, hem de, "Sizin köyde böyle bekçi oldukça bu köy şenlenemez." der.

SOFUNUN DOMUZU

Bektaşi, bir cami önünden geçerken içerde bir domuz görmüş. Nasılsa gelmiş, buraya sığınmış olan domuz, bir köşede duruyormuş. Bunun üzerine bektaşi babası, "Sofunun domuzunu bilirim ya, domuzun sofusunu bilmezdim." demiş.

SOLDA SIFIR

Bilindiği üzere, "sıfır", bir sayının sağında bulunursa bir değer taşır. Solda olursa hiçbir değeri yoktur. Her devre uymasını bilen dalkavuklardan birisi, nasılsa büyüklerden birinin yanında ağzından bir söz kaçırır. Canı sıkılan zat, "Sen kendinde bir değer mi görüyorsun?" deyince, dalkavuk, "Efendim, ben solda sıfırım." demiş.

SÖVMENİN GÜNAHI VAR MI?

Bir mahalle imamı, teravih namazı kıldırırken secdelerde, üç defa "Süphanallah" diyecek kadar durmaz, yedi defa diyecek kadar dururmuş. Mahalle halkından birisi, müftüye giderek, meseleyi anlatır. "Bu esnada ben de yedi defa kendisine sövüyorum; bu sövmek günah mıdır?" diye sorar. Orada bulunan bir bektaşi babası, hemen söze karışarak, "Yedi silsilesine sövsen günahı yoktur." der.

SÖYLEMEK BAŞKA, YAPMAK BAŞKA

Hocanın birisi camide va'zederken, dünya malına tamah etmenin kötülüğünden, toplanmış olan altınların, gümüşlerin yarın âhirette kızdırılıp sahibinin göğsünün dağlanacağından uzun uzadıya söz eder. Hocanın saf karısı eve gelir, ne kadar eşya, altın, gümüş varsa hepsini de yoksullara dağıtır. Hoca akşam eve geldiğinde durumu öğrenince, kadına iyi bir sopa çekerek, "Biz söyleriz, tutmak başkalarına düşer. Söylemek başka, yapmak başkadır." der.

SÖYLEYEN VERMEZ, VEREN SÖYLEMEZ

Hocalardan birisi, camide va'zederken, yoksullara sadaka vermenin sevabından söz açar, uzun uzun anlatır. Va'z dinleyen oğlu, camiden eve döndüğünde kapıya bir yoksul gelir, sadaka ister. Hocanın oğlu bakar ki, adamın üstü eski püskü. Sadaka hakkında babasının söylediklerini düşünür, orada asılı duran cüppesini adama verir. Babası eve dönünce işi anlar. Oğluna bir iyi çıkışır. "Sadaka vermek sevaptır a, sadaka öyle bir şeydir ki, söyleyen vermez, veren söylemez." der.

SÖZ BİR, ALLAH BİR

Hoca Nasreddin'e sormuşlar:

— Hoca efendi kaç yaşındasın?

— Kırkbeş yaşındayım.

— Nasıl olur? Sen on yıl önce de kırkbeş yaşında olduğunu söylerdin.

— Ben sözümden dönmem. Söz bir Allah bir.

SÖZ GÜMÜŞSE SUSMAK ALTINDIR

Filozofun birine, "Siz, her şeyin israfından sakınmayı öğütlüyorsunuz. Çok söz söyleyenler için ne buyurulur?" diye sormuşlar. O da, "Evet, söz gümüşse susmak altındır; onun israfından da sakınmak gerek." cevabını vermiş.

SÖZ HAZİNEDEN KIYMETLİDİR

Padişahlardan birisi, bir cariyeyi seviyor, onun her dileğini yerine getiriyormuş. Bu hal, saray halkı ve devlet adamları arasında dedikodu konusu olmuş, padişahın kulağına kadar gitmiş. Padişah bir gün, saray halkını ve devletin ileri gelenlerini yemeğe çağırmış. Yemekten sonra hazineciye, "Git, falan sürahiyi hazineden al gel." emrini vermiş. Sürahi, çok kıymetli taşlarla süslenmiş, görülmedik bir sürahiymiş. Sadrazama, "Şu sürahiyi kır" demiş, sadrazam çekinir. Öbürlerine emreder, onlar da çekinirler. Sıra cariyelere gelir. Hiçbiri kırmaya cesaret edemez. Aynı emri sevdiği cariyeye verince o, sürahiyi yere çarpar, kırar. Padişah, "Bu sürahi hazinenin en kıymetli eşyasındandı. Kimsenin kırmadığı şeyi sen niçin kırdın?" deyince cariye, "Sizin emrinizi yerine getirmemek binlerce sürahiyi kırmaktan daha ağır bir suçtur. Söz hazineden kıymetlidir." diyerek padişaha bağlılığını gösterir.

SU AHAR, ATAŞ YAHAR

Avrupa'da bilgi ve fen işlerinin ilerlediğini işiten bir paşa, tabiat bilgileri üzerine yazılmış kitaplar getirtmiş, bunları Türkçeye çevirtmiş. Fizik, kimya denemeleri yapmaya başlamış. Mehmet ağa adında babadan kalma bir hizmetçisi varmış. Bir gün paşaya:

— Paşam, bu işlerle, cıncık boncukla oynayacağına keyfine baksana.

— Mehmet ağa, bu işler çok faydalı şeyler.

— Ne faydası ola ki? Yemek değil, içmek değil. Namaz değil, niyaz değil.

— Bak ağa, ataşın nasıl yaktığını, suyun niçin, nasıl aktığını sen biliyor musun?

— Çoh yaşıyasın paşam, bunu bilmek de iş mi? Ataş yahar, su ahar.

SU GÖTÜRÜR

Bazı pirinçler az suyla pişer, bazıları da çok su ister. Kızılcahamam (Yabanova) pirinci böyledir. Tosya pirincinden farklıdır. Çok su isteyen pirince "su götürür" derler. Bu söz oradan kalmış ve bir deyim olmuştur.

SUDA BOĞULMAKTANSA

Büyük bir gemi, fırtınaya tutulmuş. Batmak üzereyken, tayfalarından biri ambara koşmuş, şarap fıçısının başına geçerek çekmeğe başlamış. Bunu gören kaptan, "Boğulurken de mi şarap?" diye çıkışınca, "Suda boğulmaktansa şarapta boğulmak daha keyiflidir." demiş.

SUDAN EVLENME

Köylü iki kız arasında:

— Ayşa gı, duydun mu?

— Hayır ola, bir şey mi var?

— Daha ne olacak? Kezban kocasıyla bozuşmuş. Boşanacaklarmış.

— Bunda şaşılacak ne var? Onlar su başında seviştilerdi. Sudan evlenme bu kadar sürer.

SUDAN UCUZ

Ehli sünnet mezhebinden olan birisi, işi düşmüş, başka bir ülkeye gitmiş. Meğer o ülkede müt'a (bir para karşılığında yarım saat, ya da bir gün için nikâh edip boşanmak) âdeti varmış. Şehirde de hemen hiç su yokmuş. Gusül yapmak, temizlenmek için bir kova su, müt'a için kadına verilen paradan daha pahalıymış. Adam bu susuzluğu ve kötü göreneği iyi bulmamış. Memleketine dönüşünde, o

ülkede neler gördüğünü soranlara, bu göreneği anlatarak, "Kadın sudan ucuz" demiş.

SU GİBİ EZBERLEMEK

Su nasıl kolaylıkla akar giderse, ezberlenen şeyin de pürüzsüz ve kolayca söylenebilme haline, "Su gibi ezberlemek" denir.

SULU NAMAZ, ELLİYE OLMAZ

Bazı İslâm mezheplerinde kırk kişi olmadıkça cemaatle namaz kılınmazmış. Köy halkı, cami önünde toplanmış. Namaz kılacaklar, bir kişi eksik. Bir kişi daha bulmak için beklerlerken, öteden çoban görünür. Çobanı çağırırlar:

— Ağa, gel birlikte cemaatla namaz kılalım. Sen katılırsan kırk kişi olacağız.

— Benim işim var, gelemem.

— Gel canım, aramızda toplar, sana elli kuruş veririz.

— Sulu namaz mı? Susuz namaz mı?

— Susuz namaz olur mu? Abdest alacaksın.

— Şu soğukta, çarıkları çıkaracağım, çorapları çıkaracağım, buz gibi suyla abdest alacağım. Ağalar; sulu namaz, elliye olmaz.

SUYA SABUNA DOKUNMADAN

Bir nankör, kendisine birçok iyilikler yapmış olan birini, bir mecliste fena halde yermiş. Adamın haysiyetine, şerefine dahi saldırmış. Bunu işiten iyi kalbli bir adamın, bu çirkin harekete canı sıkılır. Nankörü yakalar, bir iyi döver, ağır sözler söyler, bırakır. Ne yaptığını sodanlara, "Suya sabuna dokunmadan, bir iyi yudum, arıttım." der.

SUYU KİM BULANDIRDI?

Bir kuzu, pınardan su içerken, bunu bir kurt görür, yanına gelerek, "Suyu kim bulandırdı? Söyle, bulandıranın cezasını vereceğim." der. Kuzu, "Ben yeni geldim. Bir yudum içtim içmedim sen geldin. Ben bulandırmadım." dediyse de bahane arıyan kurt, "Sen bulandırmadınsa bile senin soydaşların bulandırmıştır. Soyunun cezasını sen çekeceksin." der, kuzuyu parçalar.

SÜRÜDEN AYRILANI KURT KAPAR

Toy bir kuzu, sık sık sürüden ayrılır, uzaklaşır. Kendi başına tenhalarda otlar, gezer. Çoban bulur getirir sürüye katar. "Sürüden ayrılan bir koyun, başına gelir bir oyun." der.

Kuzu bir gün yine sürüden ayrılır. Yalnız başına otlarken, bunu bir kurt görür, yanına yaklaşır; ona türlü diller döker. Kuzu kaçmak isterse de kurtulamaz. Kurt yakalar, parçalar. "Sürüden ayrılanı kurt kapar" sözü, öğütleyici bir "Atasözü" olmuştur.

Ş

ŞAPA OTURMAK

Şap denizi de denilen Kızıl Denizde, birtakım şap kayaları varmış. Bu kayaların bir kısmı suyun yüzünde görünür, bir kısmı da sanki suyu yorgan gibi üstüne çekmiş, saklanmış gibi görünmezmiş. Eskiden, deniz haritaları bulunmadığı, denizcilik o kadar ileri gitmemiş olduğu için, o vaktin denizcileri, su altındaki kayalara çarpmaktan, ya da bu gizli kayalara gemiyi oturtmaktan çok korkarlarmış. Kötü bir duruma düşme yerinde kullanılan bu sav, o devirden kalmış olacaktır.

ŞEN OLASIN HALEP ŞEHRİ

Yakın zamanlara değin Halep, Şam, Bağdat gibi şehirler yarı yarıya Türkmüş. Bizim ihmalimiz yüzünden bugün bu şehirlerin çehreleri değişmiştir.

Bütün Türk şehirlerinde ve kasabalarında olduğu gibi, bu şehirlerde de Türk ozanları saz çalar, dolaşırlarmış. Ünlü halk ozanlarından ve Hak âşıklarından olan (Âşık Garip), Halep'te saz çalmış, çağırmış, askıdan muammalar indirmiş. Halep'ten ayrılırken yanık bir koşma söylemiş. "Şen olasın Halep şehri". Bu koşmadan kalmış bir mısradır. Bir "deyim" haline gelmiştir.

ŞİFA NİYETİNE

Adamın biri, oburluğu yüzünden hastalanmış, yatağa düşmüş. Doktor çağırmışlar, iyice muayeneden sonra, perhiz yapmasını tavsiye etmiş, bir de yemek listesi vermiş. Bir müddet perhize devam eden hasta, iyileşmeğe başlamış.

Bir gün evde zeytinyağlı patlıcan dolması yapmışlar. Kayınbabasının dolmayı çok sevdiğini bilen gelini, bir dolma getirerek, "Ne olur babacığım, hatırım için bir tanecik yiyiver. Şifa niyetine." diye yalvarır. Gelinin bu yalvarışına dayanamaz, adam dolmayı yutar. Arkasından oğlu gelir, "Benim hatırım yok mu? Bak, maşallah iyileştin, şifa niyetine, bir de benim elimden." der, yedirir. Öteden karısı bir dolma alır gelir, "A, çoluğun çocuğun hatırı var da kırk yıllık karının hatırı yok mu? Şifa niyetine, bir tane de benim elimden."

der, adam onu da yutar. Az sonra mide sancıları başlar, kıvranır. Doktor getirilir. "Aman doktor yetiş, şifa niyetine ölüyorum." der.

ŞİİR ÇALANLARI ÇOK GÖRMÜŞTÜM

Ünlü şairlerden (Hakimi Enverî), bir yerden geçerken, adamın birinin, "Enverî'nin şiirleri" diye kopuk sapık şeyler okuduğunu görmüş. Okuma bittikten sonra aralarında şöyle bir konuşma olur:

— Sen şair Enverî'yi tanır mısın?

— Enverî ben'im.

— Ya?! Şiir çalanları çok görmüştüm, şair çalanları yeni görüyorum.

ŞİİRİMİ ÇALSINLAR, ADIMI ÇALMASINLAR

Eski şairlerden birisine, "Falan kişiler senin şiirlerini çalıp kendilerine mal edinmişler." denince şair, "Tek, şiirimi çalsınlar, adımı çalmasınlar." demiş.

ŞİŞEYİ ANAM DA KIRAR

Bektaşilerden biri, cebindeki son parasıyla bir şişe şarap, biraz da nevale alır. Yolda, dalgın dalgın evine giderken, köşede eskicilik yapan bir adamın örsüne şişe çarpar kırılır; şarap dökülür. Canı sıkılan baba, örsü alır, göğe doğru uzatarak, "Şişeyi anam da kırar. Al şu örsü kır da görelim." der. Bunu işiten eskici, "Sus be zındık herif, kâfir oldun." deyince, bektaşi adama, "Yahu bak, seni şu köşede şunun bunun pis ayakkabılarını dikecek kadar yoksul yaratmış. Üstelik gözünün birini de kör etmiş, hâlâ onun tarafını tutarsın." demiş.

ŞU ADAM OLMASAYDI

Köy ağalarından birisi, her zaman obartmalı (mübalâğalı) sözler söylermiş. Akıllı bir hizmetçisi varmış. Bir gün, "Ağa, sen konuşurken çok atıyorsun. Köylüler yüzüne karşı bir şey demiyorlar emme, arkandan her şey söylüyorlar." der. Ağa, "Biliyorum, iyi kaçmıyor. Elimde değil, alışmışım bir kere." Hizmetçi şöyle bir çare söyler: "Ağa, bunun kolayı var. Sen söze başlayıp obartmaya doğru gidince, ben öksürüveririm. Benim öksürüğüm sana işaret olsun, sözü kısa kes".

Birkaç gün bu halde geçer. Yine bir gün, ağa köy odasında otururken konuşmaya başlar:

"Ben bugün falan köyde bir tarla aldım. Boyu beş bin arşın, eni..." derken, hizmetçi öksürür. Bunun üzerine, "Eni beş arşın" der.

Köylüler, "Ağa, öyle şerit gibi ensiz tarla mı olur?" dediklerinde, "Şu adam olmasaydı, ben onun enini boyuna denk getirirdim." demiş.

ŞU PARA VERDİĞİN ADAMA BAK

Bektaşinin biri çok acıkmış. Cebinde metelik yok. Ne yapacağını düşünürken, gözüne bir sarraf dükkânı ilişmiş. Sarraf, sarı altınları camekânın bir yanına, beyaz mecidiyeleri de bir yanına yığmış. Elinde de çil kuruşları şıkırdatıp duruyormuş.

Bektaşi, sarrafa giderek: "Yahu, bana beş kuruş ver. Herhalde yarın getiririm." der. Ermeni sarraf, "Allak versin" deyince bektaşi, "Hey Allah'ım, şu para verdiğin adama bak, daha adını söyleyemiyor." demiş.

T

TABAK, BEĞENDİĞİ DERİYİ YERE VURUR

İyi bilirim, çocukluğumda kasabamızda haftada bir gün deri pazarı kurulurdu. Tabak (debbag) esnafı, sabah erkenden pazara çıkar, alışveriş başlar. Derinin sağlamlığını göstermek için yere vurulurdu. Bu deyim oradan kalmıştır.

TABANA KUVVET

Her zaman yiğitlik taslayan, atıp tutan bir kabadayı, asker olur, savaşa girer. Karşıki tepeden beş on keçi kafası görülür. Bunları düşman sanarak kaçmaya başlar. Bunu gören arkadaşı, "Yiğit olan kaçar mı? Hani ya, yiğitlik nerede kaldı?" deyince, "Tabana kuvvet, şimdi yiğitlik tabanda." der.

TABUTUN İÇİNDE BULUNMA DA

Bir ham sofu, Hoca Nasreddin'e sormuş:

— Hoca efendi, cenaze giderken tabutun önünde bulunmak mı sevap yoksa ardında bulunmak mı?

— İçinde bulunma da nerede bulunursan bulun.

TADINI KAÇIRMAK

Kahve, çay, süt, hoşaf gibi şeylere çokça su katarak tadını bozmak yerinde kullanılırken, bir işte taşkınlık etmek anlamında (sav) olmuştur.

TADINI YİYEN BİLMEZ

Eski paşalardan biri, soğanlı yahniyi çok severmiş. Bu yüzden adına "Yahni kapan" demişler. Gençliğinde yeniçeri iken, ortaya yahni gelince herkesten önce o kaparmış. Vezir olduktan sonra da sık sık soğanlı yahni yaptırırmış. Vezir konaklarının aşçıları daha usta oldukları için, yahni de daha iyi, daha hoş olurmuş. Bir gün yemekte aşçıyı çağırtıp, "Eline sağlık, yahni pek tatlı olmuş." diyerek iltifatta bulunmuş. Sık sık yahni pişirmekten bıkan aşçı, "Efendimiz, onun tadını yiyen bilmez, doğrayan bilir." demiş. (Soğan doğramak hayli sıkıntılıdır.)

TAM AÇLIĞA ALIŞACAKTI

Eşeğine yem yetiştirmekte sıkıntı çeken hoca, yemi kısmaya, her gün biraz biraz azaltmaya başlamış. Böylelikle, aç kalan hayvan kötülemiş, ölmüş. Hoca, "Vah vah, tam açlığa alışacaktı, eceli geliverdi." demiş.

TAM KAZ GÜDECEK BİR OVA

Hiç deniz görmemiş oln bir köylü, bakmış, bakmış, "Tam kaz güdecek bir ova, su basmış." demiş.

TAŞI GEDİĞİNE KOYDU

Vaktiyle Kayseri'ye bir kadı gelmiş. Hem hırsız, hem huysuzmuş. Kadının bu hali çarçabuk şehire yayılmış, hakkında bir sürü dedikodu yapılır olmuş. Taşçılık, duvarcılık yapan bir halk şairi kadıya ağır bir "yerme" yazmış. Kadı:

"Hicve yeltendi beni, Kayseri'nin bir hödüğü,
Dinlemek bence tenezzüldür, o çatlak düdüğü."

diye cevap vermek istemiş. Taşçı şair, buna güzel bir karşılık vermiş. Verilen bu cevabı çok beğenen halk, "Taşı gediğine koydu" demişler.

Taşçının son cevabının bazı parçaları şöyledir:

"Kadılığa nailse de,
Genci sever kâhilse de,
Her sirkata fâilse de,
Her fâile mef'ul düşer.
Her haksızı haklı yapar
Hakka değil, nakde tapar
Hakkı koyup şerre sapar
Dense becâ, kazi işer."

Hepsini almadım. Pek ağırdı, perde dışı şeylerdi.

TATLIYA BAĞLAMAK

Türklerde, yemeklerin sonu tatlıyla biter. Herhangi bir işte ileri gitmemek, taşkınlık etmemek yerinde (sav) olmuştur.

TEF BÜYÜYE BÜYÜYE

Ham sofulardan birini düğüne çağırmışlar. Sofu sormuş:

— Düğünde davul var mı?

— Davulsuz düğün olur mu?

— Öyleyse ben gidemem.

— Neden?

— Çalgı dinlemek günahtır.

— Peygamber Efendimizin gününde düğünlerde bir şey çalınmaz mıydı?

— Çalınırdı.

— Ne çalınırdı?

— Tef çalınırdı.

— Hoca efendi, insaf, bin şu kadar yıldır tef öyle kalır mı? Büyüye büyüye davul olmuştur.

TEKME ATMAYAN EŞEK OLUR MU?

Bir memlekette şöyle bir görenek varmış: Damat uslu olsun diye, gerdek gecesi güveğiye giydirilecek gömlek, gizlice bir eşek başından geçirilirmiş. Bu göreneği bilen ve saçma bulan bir delikanlı, böyle bir şey yapılmamasını kaynanasına tembih etmiş. Kadınlar yine yapacaklarını yapmışlar. Delikanlı işitmiş, ses çıkarmamış. Bir zaman sonra, bir iş için kaynanasına kızmış, bir tekme atmış ve "Tekme atmayan eşek olur mu?" demiş.

TEPEDEN İNME

Ana balık, yavrularını toplamış, onlara şu yolda öğüt veriyormuş:

"Sevgili yavrularım, insanoğlu çok zalim, çok hilecidir. Sizi avlamak için binbir şeytanlık düşünür. Uzun bir ipe bağlı küçük bir çengel vardır. Bu çengele yem takar, denize atarlar. Böyle bir şey görürseniz sakın yaklaşmayın. Sonra siz yem olursunuz." der. Tam bu sırada, bunları toplu halde gören bir balıkçı, yukarıdan bir "serpme" atar, çoğu yakalanır. Anabalık, "İşte yavrularım, buna tepeden inme derler. Bundan kaçınmak güçtür." der.

TESTİ KIRILDIKTAN SONRA

Hoca Nasreddin, oğlunun eline testiyi vermiş, pınardan doldurmaya göndermiş. "Testiyi kırma" diye, giderken çocuğa iki de tokat atmış. Bunu gören birisi:

— Hoca efendi, çocuk testiyi kırmadan niçin tokatlıyorsun?

— Testi kırıldıktan sonra tokatlamakta ne fayda olur?

TEZ YÜKSELEN TEZ DÜŞER

Yüksek kavak ağacının dibine bir kabak çekirdeği düşmüş. Günü gelince çekirdek filizlenmiş, çabucak büyümüş, yükselmiş, kavağın tepesine ulaşmış. Kavakla şöyle konuşmuşlar:

— Hey kavak, ne kadar zamanda sen bu yüksekliğe eriştin?

— Altmış yılda.

— Yazık senin boyuna bosuna. Bak ben, birkaç ayda çarçabuk yükseldim, senin tepene çıktım.

— Öyle oldu ya, dikkat et. İki ay sonra kırağı düşmeğe başlar, hava değişir, tepen aşağı yuvarlanır, inersin. Tez yükselen tez düşer.

TİLKİNİN BAĞLADIĞI

Arslanın biri hastalanır, bu yüzden avlanamaz, aç kalır. Büsbütün vücuttan düşer. Bir tilki, arslanın bu halini görür, yarı canlı olan arslanı sıkı sıkı bağlar, "Şimdi işim var. Sonra gelir, sana güzel bir ders veririm" der, savuşur gider.

Aradan çok geçmeden, oralarda dolaşan bir çakal, arslanın bu halini görerek acır, arslanın bağlarını çözer.

Arslan ölmez, bir zaman sonra iyileşir. Bulunduğu ormanı bırakarak başka taraflara göç eder. Eski yurdunu niçin terkettiğini soran öbür arslanlara, "Tilkinin bağladığı, çakalın çözdüğü yerde durulmaz." demiş.

TİLKİNİN VARACAĞI YER

İki tilki arkadaş olurlar. Günlerce birlikte yaşarlar. Bir gün bir alay avcıya rasgelirler. Avcıların tazıları bunları katuğur ederler. Tilkinin biri bir tarafa, biri başka tarafa kaçar. Bir tanesi arkadaşına, "Birbirimizi incitmedik, iyi geçindik. Bir daha nerede buluşuruz?" deyince, kurtuluştan umudunu kesen arkadaşı, "Tilkinin varacağı yer kürkçü dükkânıdır. Orada buluşuruz." der.

TOK MOLLA

Softanın birisi, cer için yörük çadırlarını dolaşırken bir çadıra uğramış. Saç üstünde yağlı şipit yapıyorlarmış. Mollaya, "Buyur hoca efendi, ısıcak ısıcak bir iki yeyiver." demişler. Mollanın karnı çok acıkmışsa da, "Karnım tok" diye biraz nazlanmış. Çadırdakiler üsteleyince yemeğe başlamış. Bir, iki, üç, beş derken ortada ne kadar şipit varsa süpürmüş. Sacın üstünde pişmekte olan, buram buram kokusu yayılan gözlemelere de göz dikmiş. O sırada çadırın küçük çocuğu içeriye girmiş. Hoca çocuğa dikkatli dikkatli bakınca, babası, "Tok molla çocuğu da yiyecek." diyerek çocuğu çadırdan dışarı çıkarmış.

TORBA DOLAŞTIRMAK

Eskiden, Anadolu'nun çorak ve bakımsız yerlerinde bulunan bazı köy halkı, köylerden üç beş çocuk kiralar, İstanbul'a getirir, dilendirirmiş. Oralılar buna, "Torba dolaştırmak" derlermiş.

Bu köylerden birinde bir tarla satılıyormuş. Birisi almak istemiş, parası çıkışmadığı için alamamış, bir başkası almış. İlk alıcıya, "Sen neden almadın?" dediklerinde, "Ben nasıl alırım? Onun İstanbul'da on torbacı dolaşıyor. Benim ise beş." cevabını vermiş.

TUT Kİ YEDİM

Vaktiyle İstanbul'da çok zengin, çok da cimri bir adam varmış, canı bir şey istediğinde, "Tut ki yedim" der, yutkunurmuş. O şeye vereceği parayı da bir çömleğe atarmış. Günün birinde çömlek dolmuş taşmış. Paraları ne yapacağını düşünürken, mahallesine bir cami yaptırmayı uygun görmüş. Cami yapılmış, bir ad vermek zamanı gelince, mahallenin en yaşlısı camiye "Tut ki yedim camisi" adını vermiş.

TUTTUĞUM ELİMDE KALDI

Hırsız, bir sebze bahçesine girmiş; ıspanak, pırasa, marul gibi eline ne geçtiyse yolmuş, gitmek üzereyken sahibi çıkagelmiş. Adama, bahçede ne aradığını sorunca, "Hava çok sıcaktı, dam üstünde yatıyordum. Birdenbire bir fırtına çıktı, beni damdan aldı, buraya attı. Fırtına devam ediyordu. Kendimi tutabilmek için elime geçene tutundum, sarıldım. Neyi tuttumsa tuttuğum elimde kaldı!" demiş.

TUZLAYIM DA KOKMA

İki köylü, yol arkadaşı olmuşlar. Birisi askerlik etmiş, az çok görgü, bilgi sahibi olmuş. Diğeri ise pek toy ve bilgisizmiş. Giderlerken karşılarında deniz görünmüş. Toy olan, mavi denizi görünce, "A, bu suları boyamak için kimbilir ne kadar boya katmışlardır?" demiş. Arkadaşı, "Bu kadar su hiç boyanır mı? O mavilik göğün rengindendir." derse de öbürü inat eder. Yok, boyarklar, yok gök renginin suya vurmasındandır derken iş kavgaya dökülür. Kavga, döğüş birbirlerine girerler. Sonunda da yine arkadaş arkadaş yola düşerler.

Az sonra, toy olan köylü, yüzünü yıkamak için denizden bir avuç su alır, tuzlu olduğunu anlar. Bu sefer de, "Bu suyu tuzlamak için kimbilir ne kadar tuz kattılar?" der. Öfkesi yeniden kabaran arkadaşı, "Denize düşenler kokmasın diye tuzlamışlar. Seni de tuzlayım da kokma." diyerek arkadaşını tutup denize atmış.

U

UÇUR DA GÖREYİM

Hocalardan biri Cebrail'den söz açmış. "O kadar büyük bir feriştehtir ki, bir kanadı doğuda, bir kanadı batıda" diye tarif ediyormuş. Orada bulunan bir bektaşi, "Bir kanadını doğuya, bir kanadını batıya dayadın. Uçur da görelim." demiş.

UĞURLU AYAK

İki tanıdık arasında:

— Sizi arayan nerede bulur? Hiç görünmüyorsunuz.

— Yaz tatilinde bir hafta için falan köye gittim.

— Nasıl vakit geçirdiniz?

— Hiç sıkılmadık.

— Demek eğlence vardı?

— Eh, ilk gün bir köylü çocuğu ahlat ağacından düşüp öldü. Onun ağıdını dinledik. İkinci gün bir samanlık yandı, onu seyrettik. Üçüncü gün bir fırtına koptu, arkasından dolu, yağmur, sel, bütün bahçeler bağlar battı. Dördüncü gün bir boğa kudurdu, beş kişiyi yaraladı. Beşinci gün şöyle, altıncı gün böyle oldu.

— Ne uğurlu ayakmış. İyi ki köyde daha fazla kalmamışsınız.

URGANA UN SERMEK

Bir gün, Hoca Nasreddin'e bir komşusu gelerek urgan istemiş. Vermek istemiyen hoca, "Oğlum, boş değil. Biz urgana un serdik." demiş. "İpe un sermek" şeklinde de söylenir.

USANDI YARABBİ

Çok sofu bir adam, her geceyarısı kalkar; oğlunu kaldırır, leğen, ibrik getirtir, abdest alır, namaz kılarmış. Çocuk her gece devam eden bu halden bıkmış usanmış. Bir gün, arkadaşlarıyla köye gideceğinden bahsederek izin alır, evden çıkar. Gece kimse görmeden gelir, evin çatısı arasına girer, saklanır. Babası ilk uykuya varmadan, tavandan Arap ağzıyla, "Kum salli ya abdi" diye seslenir. Budala sofu, bu sesin başka âlemlerden geldiğine inanarak, hiç uyumadan namaza başlar. Bir saat kadar namaz kılar, yorulur. Oturup

uyuklamak ister. Tavandaki bir delikten babasının durumunu gözleyen delikanlı, yine arapça olarak, "Ey kulum kalk namaz kıl" der. Adam tekrar namaza başlar. Sabaha kadar uyumaz. Oğlu, hemen her gece, babasının uyumasına meydan vermeden aynı şeyleri tekrarlar. Adam, günlerden beri uyku yüzü görmediğinden, bir gece, namaz kıldıktan sonra uyuklamaya başlar. Oğlu yine yukarıdan, "Kum salli ya abdi" deyince, bizim sofu, "Usandı ya Rabbi" der.

UĞURSUZLUK KİMDE

Padişah, bir sabah erkenden atına binmiş bir yere gidiyormuş. Köşeden ansızın, yaşlı, saçı sakalına karışmış, kılıksız bir yahudi çıkıvermiş. At ürkmüş, padişah düşmüş. "Götürün şu uğursuzu asın" diye emir vermiş. Bunun üzerine herifi alırlar, asmaya götürürler. Asılacağı sırada, âdet gereğince, son arzusunu sorarlar. Padişahla konuşmak istediğini söyler. Bu isteğini padişaha bildirirler, kabul eder. Yahudi, padişahın huzurunda:

— Padişahım, beni niçin astırıyorsun?

— Be çıfıt, sabah sabah uğursuz yüzünü gördüm, attan düştüm.

— Asıl uğursuzluk kimde? Sabah sabah, sizi yördum, asılmaya yidiyorum.

Ü

ÜÇ NALLA BİR ATA KALDI

Yoksul adamcağızın birisi, bir at sahibi olmak ister. Her akşam, ocak başında karısıyla bunu konuşurmuş. Bir gün, işinden evine dönerken, bir nal bulmuş. At hayaliyle eve geldiğinde karısına, "Müjde, bir nal buldum. İşimiz üç nalla bir ata kaldı." demiş.

ÜLKE ADALETLE ŞENLENİR

Zalim padişahlardan birisi, yanına birkaç kişi alarak ava gitmiş. Epeyce gezip yorulmuşlar. Dağ eteğinde bir tekke görmüşler. Tekkenin yanında, eski zamanlardan kalma bir örenlik varmış. Padişah, tekkenin bahçesinde dinlenmek istemiş, oturmuşlar. Sofra kurulmuş, çeşitli yemekler yenmiş, içkiler içilmiş. Herkese tatlı bir uyuşukluk gelmiş. Bu sırada, yıkıntının duvarları üzerine iki baykuş konmuş. Karşılıklı ötmeğe başlamışlar. Padişah merak etmiş. "Herhalde bu kuşlar birbirleriyle konuşuyorlar. Biz onların dilini anlamıyoruz. Kuş dili bilen biri olsa da bize ne dediklerini anlatsa." demiş.

Yanındakilerden biri, "Şu tekkede yaşlı bir bektaşi olacak. O bilse gerektir." der. Bektaşiyi çağırırlar; padişah, öten baykuşların ne dediklerini sorar. Baba, "Baykuşun birinin erkek, birinin de dişi yavrusu varmış. Erkek yavrunun babası, oğlu için, arkadaşından kızını istiyormuş. Kızın babası nazlanıyor; kırk yıkılmış, ören olmuş şehri çeyiz olarak istiyormuş. Erkek yavrunun babası da, padişah adaletsiz hareket ederse pek yakında kırk şehir harabesi vermeği vadediyormuş." cevabını verince, padişah düşünceye dalar. "Demekki, bir ülke adaletle şenlenir, zulümle harap olurmuş." diyerek o günden sonra adaletle hükmetmeğe başlar.

ÜSTÜNE TÜY DİKMEK

Eskiden bazı doğu köylerinde ayakyolu yokmuş. Sıkışan, cebine bir tavuk tüyü, ya da bir kaz yeleği koyar, damın üstüne çıkar, işini bitirince üstüne dikermiş. Katılaştıktan, yahut da soğuktan donduktan sonra bu tüyden tutarak fırlatır atarlarmış.

"Tüy dikmek", (Tuğ dikmet) sözü buradan kalsa gerek.

V

VAKIF KÖPEK

Köylünün biri ölmüş. Bir miktar davarla, beş on dönüm tarla bırakmış. Kalabalık olan çocukları ne varsa aralarında üleşmişler. Her birinin payına düşen davar, bir sürü tutacak, bir çoban besleyecek kadar değilmiş. Başka komşuların sürülerine katmışlar. Eski sürünün emektar bir köpeği varmış. Hiçbiri bunu almak, bakmak istememiş. En büyükleri, "Bu köpek de köye vakfolsun. Köy adına her gelene ürüyüverir." demiş.

VALİ DEDİĞİN

Meşrutiyetten önce genç ve sakalsız vali bulunmazdı. İriyarı, kılık kıyafet yerinde, sakallı bıyıklı, en az ellilik adamlar vali olurdu. Meşrutiyetten sonra, genç, sakalsız kişiler de vali tâyin edilir olmuş. Böyle genç bir vali bir vilâyete gönderilmiş. Genç vali oranın havasına alışamamış, arasıra, kesik kesik öksürürmüş. Kapıda, birçok valiler görmüş, Erzurumlu yaşlı bir kapıcı varmış. Genç vali öksürdükçe bir şeyler mırıldanırmış. Vali bunun farkına varmış. Her öksürüşünde bir mırıldanma oluyor. Merak etmiş, bir gün yavaş yavaş kapıya yaklaşmış, öksürerek kulağını kapıya vermiş, anlamış ki, kapıcı söğüyor.

Kendisine söğüldüğünde şüphesi kalmayan vali, bir şey yapmıyacağını vadederek bu söğmenin sebebini sormuş. İhtiyar kapıcı, "Paşam, bu konahta ne hökerekli valiler gördük. Vali dediğin öksürende hökümet konağı sarsılıydı, keçi yavrusu gibi öksüren vali de ne ola?" demiş.

VALİ EŞEKLERİN KAFASINA UYUYOR

Vaktiyle adamın biri evinde kumar oynatırmış. Polisler haber almışlar, evi kapatmışlar. Adamı da şehirden uzak bir yerde oturmak zorunda bırakmışlar. Orada da yine kumar oynatmaya başlamış. Şehirdeki kumarcılar, geceleri eşeklere binerler oraya kumar oynamaya giderlermiş.

Bunu haber alan vali adamı yakalatır getirtir, aralarında şöyle bir konuşma olur:

— Sen yine orada da kumar oynatıyormuşsun.

— Yalan efendim.

— Tanıklar var.

— Ne gibi?

— İnsanlardan başka, hayvanlar bile tanık.

— Nasıl hayvanlar efendim?

— Nasıl hayvanlar olacak? Yeni kumarhaneye gidip gelenlerin eşekleri.

— Aman efendim, hayvanlar nasıl tanıklık edebilir?

— Eşekleri salıveririz, sizin eve doğru giderlerse iş tamam, onlar alışmış demektir.

— Efendim, sakın bunu yapmayınız.

— Neden?

— Sonra, vali eşeklerin kafasına uyuyor da iş görüyor derler.

VALİ PAŞA OLMAK KOLAY

Adamın birinin bir oğlu varmış. Kendini beğenmiş, haylaz, yaramaz, büyük küçük tanımaz, saygısız bir şeymiş. Babası arasıra kızdıkça, "Oğlum, sen adam olmazsın" der çıkışır dururmuş.

Günün birinde çocuk, bulunduğu yerden kalkıp İstanbul'a gitmiş. Okumuş, yazmış, devlet kapısına girmiş. Valiliğe kadar yükselmiş. Vali paşa olmuş.

Hiçbir gün anasını, babasını hatırlamamış. Babası oğlunun halini bildiği için alındırmamış. Fakat anası, sık sık oğlundan söz açar, çok özlediğini söyler. Ana yüreği bu; ağlar sızlar adamı üzer dururmuş.

Bu halden bıkmış olan baba, karısını alır, oğlunun vali bulunduğu şehire gelirler. Yola çıkmadan önce hareketlerini oğluna bildirirler. Kendilerini karşılıyacağını umarlar. Kimseler çıkmaz. Sora sora vali paşanın konağını bulmuşlar. Bunları küçük bir odaya almışlar. Vali geç gelirmiş, o gelmeden yemek yenmezmiş. Geç vakitlere kadar yorgun, aç bu küçük odada beklemişler. Vali paşa gelmiş, doğruca yemek odasına gitmiş, misafirlere de haber gönderip çağırtmış. Yemekte, "Baba baba, sen bana her zaman adam olmazsın derdin. Bak, ben vali paşa oldum.' 'demiş. Babası da, "Oğlum, ben sana vali paşa olmazsın demedim; adam olmazsın derdim. Yanılmamışım." der.

VAN NEREDE?

Yoksul softalardan biri, boz renkli, durgun, arık bir beygire heybesini, kitaplarını yüklemiş, üstüne de binmiş, memleketi olan

Van'a gidiyormuş. Yolda bir köye misafir olmuş. Köyün hocası, mollaya nereye gittiğini sormuş. Molla, Van'a gittiğini söyleyince hoca, bir beygire bakmış, bir yüküne bakmış, "Van nerede, boz beygir nerede?" demiş.

VARLIK HARCAMAKLA BELLİ OLUR

Birkaç kişi oturmuşlar, hocalardan birinin aklından, ilminden söz ederek öğerlermiş. Hocayı iyi bilen bir bektaşi babası da orada bulunuyormuş. "Baba efendi, sen bu zatı nasıl bilirsin?" diye sormuşlar. Baba, "Evet, onun aklı var, zekâsı var, bilgisi var. O bunların hiçbirini harcamamış. Varlık, harcamakla belli olur." der.

VAZİFE DOLAYISİYLE

İran şahlarından Nasrüddin Şah, Avrupa'da polis köpeklerini görür, çok beğenir. İran'a döndüğünde bu işi öğrenmek için bir adam gönderir. Avrupa'ya polis köpekleri yetiştirme ve bunlardan faydalanma usullerini öğrenmek üzere gönderilen adam İran'a döner. Polis müdürü olur. Avrupa'da öğrendiklerini bir türlü uygulayamaz. Bir zaman sonra, polis müdürünün Avrupa'daki hocası Tahran'a gelir, talebesini bulur. Polis köpeği yetiştirip yetiştirmediğini sorar. Müdür sıkılır, "yetiştirdik" cevabını verir. Bir köpek bulup getirmelerini emreder. Polisler, sokaktan bir uyuz köpek yakalayıp getirirler. Profesör, "Bu ne hal? Böyle polis köpeği mi olur?" deyince Müdür, "Efendim, vazife dolayısiyle kıyafet değiştirdi." cevabını verir.

VEKİL OLUNCA

Bektaşi canlarından birinin çok iyi konuştukları bir komşusu varmış. Sık sık buluşurlar, birbirlerini görmeden edemezlermiş. Günün birinde komşusu vali olmuş, vükelâ meclisine girmiş. Bektaşi olan komşusuna uğramaz olmuş. Baba soranlara, "Vekil olunca bizim komşunun asâleti bozuldu." dermiş.

VERESİYE GİYİNİR

Kadınlar arasında birbirini çekememezlik, dedikodu, bilinen şeydir. İki kadın arkadaş, yolda giderlerken, çok şık giyinmiş, çalımı yerinde bir hanım görürler. Arkadaşlardan birisi:

— Bu ne süs, ne masraf? Yalnız üstündeki kürk beş bin eder.

Hem kıskanç, hem de dedikoducu olan öbürü:

— Şaşılacak ne var a canım? O veresiye giyinir, peşin soyunur.

VERESİYE İÇEN

Zarif adamın birisi, "Veresiye içen iki defa sarhoş olur. Birisi, içkiyi içerken, birisi de parayı öderken." demiş.

VERİR A, EKŞİTİR DE VERİR

Yoksul bir köylüye, "Falan zengin komşun hiç ayran vermez mi?" diye sormuşlar. O da, "Verir a, ekşitir de verir." demiş.

VURANİHA HARAMUHA

Avcının biri, uçan bir ördeğe nişan alıp ateş etmiş. Ördek ölmemiş, yaralanmış, az ötede bir tarlaya düşmüş. Tarlada çift sürmekte olan adam koşmuş, ördeği almış. Avcı gelmiş ördeği istemiş. Çiftçi, "Ben buldum", avcı "Ben vurdum" der, anlaşamazlar. O sırada köy imamı çıkagelir. "Bırakın, kavga etmeyin, ayıptır. Ben kitapça bu işi size halledivereyim." der. Kabul ederler. İmam efendi, yarı Türkçe, yarı Arapça, "Vuraniha haramuha, bulanıha haramuha, imamıha halâluha. Kitabın kavli budur." diyerek ördeği alır gider.

VURDUĞUNU KOYUR, VERDİĞİNİ DOYUR

Derebeylerden biri, pek zalimmiş. Ufak bir suç işleyen olsa, falakaya yatırır, öldüresiye döğermiş. Öte yandan da öksüze, dula, yoksula acır, işi düşüp gelenin işini görür, çok kimselere iyilik edermiş. O zulümle bu cömertliğin sebebini soranlara, "Vurduğunu koyur, verdiğini doyur." dermiş.

VÜKELÂ AHIRDA

İkinci Mahmut zamanında (Abdülhak) adında bir hekimbaşı varmış. Bir gün, Boğaziçindeki köşküne vükelâyı davet etmiş. Deniz kenarındaki bahçede yeyip içerlerken Sultan Mahmut çıkagelmiş. Hepsi de çekinerek saklanmak istemişler, yakındaki bir ahıra girmişler. Padişah zengin sofrayı görünce, misafirlerin kimler kimler olduğunu, nerede olduklarını sormuş. Abdülhak Molla, "Vükelâ, ahırda padişahım." demiş.

Y

YA BU DEVEYİ GÜTMELİ, YA BU DİYARDAN GİTMELİ

Eski zamanlarda doğu ülkelerinin birinde sofu bir padişah varmış. Hacca gitmek istemiş. Yakın vakitlere değin Hicaz'a deveyle gidilirdi. Padişah, kendisine güzel bir deve bulunmasını emretmiş. Aramışlar taramışlar, kırmızı tüylü güzel bir deve bulmuşlar. Padişah bu deveyle Hicaz'a gidip gelmiş. Bir yılı aşan yolculukta, deve padişahı hiç rahatsız etmemiş. Deveyi çok sevmiş. Dönüşte sadrazama şu emri vermiş: "Bu deveye iyi bakılsın. Bu, hacı olmuştur, kutsaldır. Deve hastalanırsa seni sürgün ederim. Bu diyardan gidersin. Ölürse, senin de kafan gider." diye sıkı sıkı tembih etmiş.

Sadrazam, başının korkusuna her sabah erkenden kalkar, deveyi alır, çayıra götürür, kuşluk vaktine değin güder gelirmiş. Kimseye emanet edemezmiş. Bir gün yine çayırda deveyi otlatırken, eski arkadaşlarından biri görmüş, "Bu ne hal?" diye sorduğunda, olanı anlatarak, "Başka çare yok, ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli." demiş.

YA BULUNUR, YA BULUNMAZ

Bir dervişe sormuşlar:

— Şeyh efendi kalıp değiştirirse yerine kim geçer?

— Tekkenin en eskisi geçer.

— Ya bulunmazsa?

— En edepsizi geçer.

— O da bulunmazsa?

— En iyisi geçer. O da ya bulunur, ya bulunmaz.

YA DEVESİ, YA DEVECİSİ

Padişahlardan birinin beyaz bir devesi varmış. Onu çok sevdiği için konuşmasını istermiş. Ülkesine ilân etmiş; devesini kendisiyle konuşturacak olana binlerce altın vereceğini bildirmiş. Bu işi üzerine almaya kimse cesaret edememiş. Yalnız, bir yahudi çıkmış, deveyi konuşturacağını, ancak, on sene mühlet verilmesini ileri sürmüş. Padişah kabul etmiş, yahudiyi deveyle birlikte bir köşke yerleştirmişler.

Yahudilerin hahamı bunu işitince, adamı bulmuş, "Mişon, sen ne yaptın? Deli misin? Deve konuşur mu? Sonra seni asarlar." deyince, "Evet, biliyorum, deve konuşmaz. Ben on sene için söz verdim. Onlar da kabul ettiler. On sene bu, o vakte kadar ya devesi, ya devecisi yider." demiş.

YAĞIYLA KAVRULMAK

Kavurma yapmak için ayrılmış olan etin yağlı olması halinde söylenir. "Kendi yağıyla kavrulmak" şeklinde, kendi kendine yetmek yerinde sav olmuştur.

YAĞLI KUYRUK

Gazneli Sultan Mahmut, bir divaneye rasgelir. Bununla alay etmek ister. "Dile benden ne dilersen." der. Divane de, "Karnım aç, yağlı bir kuyruk dilerim." demiş. Sultan Mahmut, adama kaynamış bir şalgam verilmesini emreder. Verilen şalgamı iştahla yerken, nasıl bulduğunu sorar. O da, "Siz sultan olalı kuyruğun yağı da kalmamış." der.

YAHUDİDEN PAŞA, TAHTADAN MAŞA

Vaktiyle (Salamon Pardo) adında ünlü bir doktor varmış. Adamın biri hastalanmış, Pardo'ya başvurmuş. Söze "Paşam" diye başlamış. Doktor, "Ben Yahudi'yim, Yahudi'den paşa, tahtadan maşa olmaz." demiş.

YALANCININ EVİ YANMIŞ DA KİMSE İNANMAMIŞ

Zevzek adamın birisi, komşularıyla alay etmek, onları yalan yere heyecana düşürmek için, bir geceyarısı, "Yangın var yetişin, yanıyorum" diye bağırmış. Komşuları, telâşla koşmuşlar bakmışlar ki, bir şey yok. Aradan beş on gün geçmiş, yine bir gece "yangın var" diye bağırınca, bu sefer de bir şey olmadığını görmüşler. Başka bir gece gerçekten adamın evi tutuşmuş. "Yangın var, yetişin komşular." diye avazı çıktığı kadar bağırmışsa da, "Yine münasebetsizlik ediyor" diyerek alındıran olmamış.

YALANCININ MUMU

Eski zamanlarda Fatih medresesinde oturan bir hoca, çömezine on para vererek bir mum almasını söyler, gider. Softa bakar ki, şamdanda yarım mum var. Parayı cebine atar, mum almaya gitmez. Yarım mumu yakarak dersine bakar. Yatsı vakti mum tükenir, tam bu sırada hocası odaya gelir. Odanın karanlık içinde olduğunu görünce sorar:

— Molla, sen mum almadın mı?
— Aldım efendim.
— Ne oldu?
— Yandı efendim.
— Demek öyle? Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

Bu söz, yalanın eninde sonunda meydana çıkacağını belirtmek için kullanılır.

YALANINA KENDİSİ ŞAHİT

Afyon düşkünlerinden biri, Mısır Çarşısına gider, dükkâncıya, "Ben sizin bu kadar yıllık müşterinizim. Her zaman bana katıklı afyon veriyorsun. Al şu çarktan çıkma beşliği, katıksızından ver." der. Afyonu atarak hamama gider, göbek taşına uzanır. Dalga geçmeğe başlar.

Bir aralık, Mısır Çarşısındaki afyoncu aklına gelir. Afyon tutmadı. Bana yine katıklı afyon vermiş diye afyoncuya çatmak ister. Takunyayla, peştemalla hamamdan çıkar, doğruca Mısır Çarşısına gider. Dükkânın önünde, "Be adam, saçından sakalından utanmıyor musun? Ben senden katıksız afyon istedim, verdiğin afyon tutmadı. Sen yine katıklısını vermişsin." diye bağırmaya başlar. Halk birikir. Dükkâncı kalabalığa karşı, "Bu adam, verdiğin afyon tutmadı diye hamamdan çıkıp gelmiş. Daha nasıl tutacak? Yalanına kendisi şahit." der.

YALAN YA, HOŞ YALAN

Vaktiyle bilgisiz, âciz birini Şer'iye Kâtibi olarak Bağdat'a gönderirler. Kâtip, Bağdat'a varır varmaz doğruca kadı efendiyi ziyarete gider. Ellerini öper, konuşmaya başlarlar. Kadı efendi İstanbul'dan havadis sorar:

— İstanbul'da ne var ne yok?
— Sağlık, selâmet.
— Meşihatta ne var?
— Bir şeyler yoksa da, efendimizin yakında Şeyhülislâm olacağı söyleniyor.
— Kuzum söyle, yalan ya, hoş yalan.

YALNIZ BİLGİ DEĞİL, İDARE DE LÂZIM

Softanın birisi, uzun yıllar medresede okumuş, icazet almış. Ayrılırken hocasına gelmiş elini öpmüş, imamlık, hatiplik, müftülük gibi bir iş arıyacağını söylemiş. Hocası, "Oğlum, sen medrese derslerini bitirdin. Bir eksiğin var. İdare dersi almadın. Hayatta yalnız

bilgi değil, idare de lâzımdır. Beni dinlersen bir yıl daha kalmalısın" derse de, molla gitmek ister, ayrılır. Kendine bir iş aramaya başlar.

Zengin bir köye imam durur. Sesi güzel, konuşması hoş olduğu için köylüler beğenirler. Bir süre iyi tutulur.

O köye vaktiyle gelip yerleşmiş yaşlıca bir hoca varmış. Hem şeyhlik taslar, hem de Cuma günleri camide va'z verirmiş. Bilgisiz olduğu için, din namına birtakım masallar uydurur, yalan kerametlerden bahseder dururmuş.

Genç molla, sabredememiş, "Senin bu söylediklerin müslümanlıkta yoktur." demişse de dinletememiş. Aralarındaki tartışma köye yayılmış. Canı sıkılan şeyh, harekete geçmiş, köylülere, imamın zındık olduğunu, kerametlere inanmadığını söyliyerek gözden düşürmeğe çalışmış. Köylüler imamdan soğurlar. Kimse arkasında namaz kılmaz olur. Burada kalamıyacağını anlar, doğruca medreseye gelerek durumu hocasına anlatır. Bir yıl daha medresede kalır. Öğreneceğini öğrenir, tekrar aynı köye döner. Bu kez şeyhe karşı yürümez. Her zaman, her yerde şeyhin büyük adam olduğundan, kerамet sahibi bulunduğundan, önce kendisini anlıyamamış olduğundan bahseder. Böylece köye yerleşir.

Şeyhden öcünü almak için sırasını beklerken, günün birinde köye bir sıtma salgını musallat olur. Birçokları yatağa düşer. Birisi gelir, imamdan muska almak ister. İmam, "Siz kıymetini bilmiyorsunuz. Şeyh efendi hazretleri erenlerdendir. Onun sakalından bir kıl alıp sıtmalı olana tütsü yaparsanız sıtma geçer." der. Köylü şeyhe gider, rica eder, kılı alır tütsü yapar. Tesadüf bu ya, sıtması geçer. Bunu haber alan köylüler, şeyhe koşarlar, vermek istemezse de, hastalık devası bu, kim dinler? Zorla koparırlar. İşiten gelir, işiten gelir, hocanın suratı cascavlak çıkar. Köyü terkedip gitmekten başka çıkar yol bulamaz.

YANA MI SANDIN?

Eskiden, tembelhaneler varmış. Bir zaman olmuş ki, tembelhaneler dolmuş taşmış. Vaktin padişahı bakmış olacak gibi değil. Güçlü kuvvetli olan tembellerin çıkarılmasını emretmiş. Kimse çıkmak istememiş. Nihayet, tembelhaneyi ateşlemişler. İçerdeki tembeller kaçmaya başlamışlar. İki tanesi alındırmamış, yerlerinden bile kıpırdamamışlar. Arkadaşları, "Yahu, ne duruyorsunuz? Tembelhane yanıyor." dediklerinde, "Yana mı sandın? Yangın daha buraya gelmedi ki..." demişler. Gerçek tembeller böylece kendilerini göstermişler.

YANANI ALLAH BİLİR

Hoca Nasreddin bakmış ki, bir komşusu, bahçesindeki kovanları açmış, çoluğuyla çocuğuyla teknenin başına toplanmışlar bal yiyorlar. Dayanamamış, selâm vererek, "Bereketli olsun" deyip bahçeye dalmış. Komşusu, "Buyur hoca efendi" der demez, hoca kolları sığar, teknenin başına çöker. Yedikçe yer. Öbürleri çekilir, hoca yemeğe devam eder. Bahçe sahibi yeter demeğe sıkılarak, "Hoca efendi, o kadar bal içini yakar." deyince hoca, "Yananı Allah bilir" diyerek bahçe sahibinin yüreğinin yandığını söylemek ister.

YANLIŞ ANLAMIŞ

Bektaşi canlarından birinin sarığı kirlenir. Sabun almak için bakkala gider. Bu sırada, birden hava bulutlanır, şimşek çakmaya başlar. Baba, sabun almadan döner. Kç defa sarığını yıkamak niyetiyle sabun almak istemişse hep böyle olmuş.

Bir gün bakmış ki, hava güzel. Günlük güneşlik. Bakkala gitmiş, sabunun adını söylemeden, "Şundan yarım okka ver" derken, gök gürlemeğe, şimşek çakmaya başlar. Bektaşi hemen, peynir tulumunu aldığıyla dışarı çıkar, başını göğe kaldırarak, "Bakkal yanlış anladı, ben peynir alacaktım." der.

YANLIŞ KAPI ÇALDIN

Akşam üzeri hocalardan birinin kapısı çalınır. Açar bakar ki, elinde bardakla kapının önünde bir çocuk dikiliyor. Ne istediğini sorunca, çocuk, "Babamın dişi ağrıdı, rakımız varsa şuna biraz koyuvereceksiniz." der. Hoca, "Oğlum, yanlış kapı çaldın, meyhane karşıda." diyerek, gizli gizli rakı içen başka bir hocaya gönderir.

YANLIŞ KAPI ÇALMIŞ

Zil zurna sarhoş birisi, geceyarısı bir evin kapısını çalar. Ev sahibi, gecenin yarısında bu kapı çalanın kim olduğunu anlamak için, başını pencereden çıkarır bakar. Görür ki, ayakta durmaya hali olmayan bir sarhoş. "Oğlum, yanlış kapı çaldın." deyince sarhoş, "Bey baba, ya sen yanlış pencereden baktınsa?" der.

YA ÖT, YA YUMURTLA

Kayseri'linin biri, pazardan piliç almış. Eve getirmiş; su vermiş, yem vermiş. "Yedin, içtin. Ya öt, ya yumurtla." demiş.

YARABBİ, ŞU ARABIN AKLINI BİR GECECİK BANA VER

İkinci Mahmut zamanında Moskoflar bize çok ağır bir teklifte bulunmuşlar. Kabul olunmazsa savaş açacaklarını bildirmişler. Çok

kısa da bir zaman vermişler. Devlet erkânı, paşalar telâş içinde. Meseleyi görüşmek üzere, kabine üyeleri sarayda toplanacaklar. Keçecizade İzzet Molla, bütün gece uyumamış, bu meseleyi düşünmüş. Saraya geldiğinde, salonda beklerken, yerinde oturamaz, telâşlı telâşlı, bir ileri bir geri gezinir durur.

Bu hali gören Kızlarağası Zenci hadım Arap, bu telâşının, sıkıntısının sebebini sorar. Paşa, Rus teklifinden bahisle, işin önemini, ağırlığını anlatır. Kadın sesi gibi ince sesiyle Arap, "Paşa paşa, telâş etme, ban arslanıma (Sultan Mahmut'a) soylarım. Urus kafarasının Petülbarkını (Petersburg'unu) başına geçirtirim." deyince paşa, "Yarabbi, şu Arabın aklını bir gececik bana ver de rahat bir uyku uyuyayım." demiş. (Bu hikâyeyi Âli Paşa için de söylerler.)

YARIM AĞIZLA DAVET

Adamın birinin pek budala bir hizmetçisi varmış. Bir gün, ahbaplarını davet etmiş. Hatırı kalmasın diye, hizmetçisini pek sevmediği bir komşusuna göndermiş, "Yarım ağız, ağa sizi akşam yemeğine davet ediyor dersin." demiş. Hizmetçi gitmiş, komşunun kapısını çalmış, ağzının yarısını kapatarak, ağanın kendisini akşama yemeğe davet ettiğini söylemiş. Hizmetçinin bu hareketine şaşan davetli, elini ağzına niçin kapattığını sorunca, "Ağam yarım ağızla davet et dedi." cevabını vermiş.

YA SEN HİÇ SOPA YEMEDİN, YA SAYI BİLMİYORSUN

Derebeylerden biri, birine kızmış, yüz sopa vurulmasını emretmiş. Bunun üzerine adam gülmeğe başlamış. Derebeyi, yüz sopa yiyecek adamın bu gülüşüne şaşarak, sebebini sormuş. Adam, "Bey, ya sen hiç sopa yemedin, ya da sayı bilmiyorsun." demiş.

YAŞASIN

Vaktiyle İstanbul'da büyük bir kalabalık toplanmış, "Yaşasın" diye bağırırlarmış. Oradan geçen bir yahudi de kalabalığa katılmış, o da "Yaşasın" diye bağırıyormuş. Öteden başka bir yahudi gelmiş, soydaşına sormuş:

— Mişon, kim yaşasın?

— Daha belli değil.

YA TUTARSA

Hoca Nasreddin, yanına bir çömlek yoğurt almış, Akşehir gölünün kenarına oturmuş, göle yoğurt dökerek karıştırırmış. Bunu gören birisi, ne yaptığını sorunca, "Göle yoğurt çalıyorum" demiş. Hocanın bu haline şaşan adam: "Hoca efendi, göl hiç yoğurt tutar mı?" deyince, "Ya bir tutarsa, sana bir göl yoğurt." demiş.

YAYA KALDIN TATAR AĞASI

Eskiden postalar atla gönderilirmiş. Bir atın sekiz on saatte erişebileceği yerlerde konaklar, hanlar bulunur, posta sürücüleri buralarda at değiştirerek yoluna devam edermiş. Bu posta sürücülerine (Tatar) denirmiş.

Bir posta sürücüsü, yolunun üstünde bulunan bir hana uğramış, çok kalmadan yoluna devam etmek niyetiyle hancıya, "Çabuk bana ekmek, bal, yumurta, yoğurt getir. Yoksa senin dinine biner, imanını yular yaparım." deyince hancının çırağı, "Onda din iman ne gezer? Yaya kaldın Tatar ağası." demiş.

YAZIKLAR OLSUN

İstanbul kabadayılarından birini, Şehzadebaşında, yol üzerindeki türbenin yanında sıkıştırmışlar. Çok çevik ve yiğit olan kabadayı, "Yetiş ya pir" diyerek bıçağına asılır, düşmanlarını haklar.

Oradan gelip geçtikçe, durur, türbede yatan (Osman Baba) nın ruhuna Fatiha okurmuş. Meşrutiyetten sonra belediye türbeyi oradan kaldırmış. Kabadayı bir gün oradan geçerken türbeyi görememiş. Kemiklerinin başka tarafa kaldırıldığını öğrenince, "Sen evliya olsaydın kimse dokunamazdı. Yazıklar olsun okuduğum Fatihalara" demiş.

YEDİ ŞEYTAN TERSİ

Eski zamanın eczacıları olan kökçüler, (Yedi şeytan tersi) denen bir macun satarlarmış. Bu macunun karın ağrılarına iyi geldiğine inanılırmış. Adamın biri, bir gece yarısı karın ağrısına tutulmuş, kıvranırmış. Ev halkı, komşularından Kökçü Hacı Veysel Efendinin evine birini gönderip yedi şeytan tersi aldırmak isterler.

Hacı babanın kapısının tokmağı hızlı hızlı vurulur. Gecenin derin sessizliği içinde kapı tokmağı top gibi patlar. Tokmak sesleri bütün mahalleyi ayağa kaldırır. Derin uykusundan uyanan Hacı Baba, bir olay var sanarak kapıya koşar, gelen adama :

— Ne var? bu saatte elâlemi ayağa kaldırdın.

— Komşunuz Terlikçi Hasan Efendi karın ağrısına tutuldu. Yedi şeytan tersi almaya geldim. İşte on para.

— Yıkıl oradan. Bu saatte on paraya bir tek şeytan bile terslemez. Nerede kaldı ki, yedi şeytan tersleteceğim?.

YELKENLERİ SUYA İNDİRME

Eskiden gemiler yelkenle, ya da kürekle yürürdü. Havada yel olursa yelken kullanılır, olmazsa, esirler veya ücretle tutulmuş adamlar kürek çekerlerdi. Geleneğe göre, bir gemi, yabancı bir ülkenin

sınırları içine girdiğinde, saygı gösterişi olmak üzere yelkenleri indirirmiş.

Büyük Türk Hükümdarı Fatih Sultan Mehmet, Rumeli hisarını yaptırmış, bunu gözden geçirirken, Karadenizden bir Ceneviz gemisi gelmiş. Hisarın karşısında yelkenleri indirmemiş. Kaptana yelkenleri indirmesi hatırlatılmış, yine indirmeyince Fatih, topa tutulmasını emretmiş. Gemi, yelkenleriyle birlikte suyun dibini boylamış.

YEL ÜFÜRDÜ, SU GÖTÜRDÜ

Bir köylü, ilk olarak bir yelkenliye binmiş, İstanbul'a gitmiş. Vardıklarında gemici para istemiş. Köylü, "Senin bunda ne emeğin geçti ki? Yel üfürdü, su götürdü." demiş.

YEMEKLER GANİCE OLSUN

Açgözlü softalardan birisi, tencere, tava, sahan, tabak yapan bir bakırcı dükkânının önünden geçerken, durmuş, sahanlara, tabaklara dikkatle bakarmış. Onu alıcı sanan bakırcı sormuş:

— Hoca efendi, bir şey mi alacaksınız?

— Hayır, şöyle bakıyorum.

— Pek dikkatli baktınız.

— Tencere, tava, tabak gibi şeyleri pek ufak yapmışsınız. Şunları bir parça daha büyük yapsanız olmaz mı?

— Yetmez mi?

— Yetmez. Bu kapları alan kimseler yarın mevlide, iftara, düğüne çağırırlarsa doyulmaz. Büyük yap ki, yemekler ganice olsun.

YENİ DOĞMUŞTU

Köy ağalarından biri hacca gitmiş, gelmiş. Bugün Avrupa görenlerin ikide bir de öğündükleri, sık sık yabancı kelimeler kullandıkları gibi, o vakitlerde hacca gidip gelenler, hacı olmakla öğünürler, söz arasında Arapça kelimeler kullanırlardı.

Hacı ağa, Hicazdan söz açmış, Arapça bildiğini de göstermek istemiş. Orada bulunanlardan biri, koyunun Arapçasını sormuş, "Ganem" demiş. Kuzunun adı sorulunca, "Ben oradayken kuzu yeni doğmuştu; daha adını koymamışlardı." demiş.

YENİLE YENİLE ÖĞRENDİM

Demirlenk'e, "Düşmanını her zaman yeniyorsun. Bu savaş hünerini nasıl öğrendin?" diye sormuşlar. O da, "Yenile yenile öğrendim." cevabını vermiş.

YIRTILAN HACI EMMİNİN ABASI

Bir köy hocası, zeybek oyununu çok severmiş. Kendisi de iyi zeybek oynarmış. Uzaktan yakından bir davul sesi gelse, duramaz, kalkar kıvrıla kıvrıla oynamaya başlarmış. Hele köyde bir düğün oldu mu imam oyun sırasını kimseye vermezmiş.

O köyde (Hacı emmi) denilen sofu bir adam varmış. İmamın bu hareketlerini her zaman yerermiş. Huylu huyundan vazgeçer mi? Köyde yine bir düğün olmuş. Köylüler çayırlıkta toplanmışlar, çifte davul, çifte zurna, ahenk yerinde. Oyun havaları çalınıyor, gençler oynayorlarmış. Hoca duramamış, çayırlığa giderek onlara katılmak istemiş. Yolda Hacı emmiyle karşılaşmışlar. Hacı emmi, "Hoca, sen din adamısın, köçek değilsin. Ayıp oluyor. Eğer bugün oynayacak olursan seni bu köyden koğdururum." der. Hoca, oynamıyacağını, çayırlığa gidip sadece seyredeceğini söyler. Hacı emmi, "Ben seni bilirim, duramazsın. Sana benim geniş abayı giydireyim; eteklerini kazıkla yere çaktırayım, belki böylelikle yerinde durabilirsin." der. Hoca kabul eder. Abayı giyer, etekleri kazıkla yere çakılır.

Çifte davul, çifte zurna kıvrak kıvrak oyun havaları çalarken hocanın içi gider. Kendini sıka sıka zor tutar. Zeybek havası vurmaya başlayınca hoca dayanamaz, fırlayıp yerinden kalkar, kazıklar sökülür, aba yırtılır. "Hoca efendi, aba yırtıldı" diyenlere, "Bana ne? Yırtılan Hacı emminin abası." diyerek oyuna devam eder.

YOK DEVENİN BAŞI

Eskiden Hicaz'a develerle gidilirmiş. Hacının biri, uyuklarken deveden düşmüş. Bir taraftan uyku sersemliğiyle, bir taraftan düşmenin şaşkınlığıyla deveye ters binmiş. "Vay başım, vay kolum, vay ayaklarım kırıldı, koptu." diye inlerken, devenin başını göremez. "Eyvah, devenin başı yok. Devenin başı da kopmuş. Yok devenin başı." diye bağırır.

YOLCUNUN AĞIR YÜKÜ

Adamın biri, çalmış çırpmış, epeyce para biriktirmiş. Günahlarının bağışlanması lâzım. Hocaya danışmış, hoca, hacca gidip kara taşa yüz sürerse günahlarının bağıklanacağını söylemiş. Adam, hacca niyetlenmiş, niyet sofrası olmak üzere konuya komşuya bir de ziyafet çekmiş. Yol hazırlığına başlayınca, karısı, "Ben de gideceğim, ben müslüman değil miyim? Bu paraları beraber çaldık çırptık, benim de günahım var; ben de tövbe edeceğim." der tutturur. İstemiyerek adam, karıyı da alır, yola düşerler. Sıra deniz yolculuğuna

gelir. Bir gemiye binerler. Az sonra denizde fırtına kopar. Gemi, bir yonga parçası gibi dalgalar üzerinde çalkanır.

Kaptan yolculara, "Ağır yüklerinizi denize atın." diye bağırır. Bizim hacı adayı, karısını kaptığı gibi denize fırlatır. Kaptan ne yaptığını sorunca, "Siz, ağır yüklerinizi denize atın demediniz mi? Ben de öyle yaptım. Yolcunun en ağır yükü karısıdır." demiş.

YOL OLUR

Bekri Mustafa'yı eski konaklardan birine çağırmışlar. Yemişler içmişler. Ev sahibi, konuklar için yataklar hazırlatır, yatarlar. Herkes uykuya dalınca konakta, sıçanlar cirit oynamaya, kiminin yüzünden kiminin burnundan geçmeye başlarlar. Bekri'yi uyku tutmaz, homurdanmaya koyulur. Bunun söylendiğini işiten bir arkadaşı:

— Ne o Mustafa, düş mü görüyorsun? Nedir bu küfürler?

— Yok canım, düş müş değil.

— Ya ne?

— Ne olacak? Sıçanlar burnumun ucundan geçiyorlar. Sanki başka gezecek yer yok.

— Geçerlerse ne olur?

— Yol olur.

YÖRÜĞÜ ANLAMADI SANMA

Yörükler pekmezi çok severler. Kasabaya inen bir yörük, gezerken bir ayakkabı tamircisinin önünde, eski ayakkapları, kösele parçaları ıslatılan çanağı görür, içindeki siyah suyu pekmez sanır. Meteliği uzatarak, "Şu pekmezden biraz içeyim" der. Eskici ses çıkarmaz, yörük çanağı alır, diker. İçtikten sonra, "Emmi, Yörüğü anlamadı sanma, pekmezin ekşiymiş." der.

YUH BORUSU

Bektaşi canlarından bazılarına (Kerbelâ) seyahatı görünür. Yola düşen bir bektaşi babası, kasabada kalır, köyde kalır, dağda kalır, çölde kalır, büyük bir aşkla Irak'a doğru düşe kalka gider. Gün olur ki, kırlarda geceler, başının altına bir taş çekerek uyur. Yırtıcı hayvan tehlikesi sezdiği zaman yanında taşıdığı borusunu üfler, böylelikle hayvanları ürkütür.

Yol boyunca uğradığı bir köyde hasta düşer. Öleceğini anlayan baba, köylülere, borusuyla birlikte gömmelerini vasiyet eder. Köylüler, merak edip sebebini sorarlar. "Şu suret âleminde bir huzur ve rahat göremedim. Eğer öbür âlem de böyleyse hepsine bir yuh borusu çekeceğim." der.

YULARINI SÜRÜYEREK GELEN

Bazı kişiler at hırsızlığını iş edinmiştir. Hayli at hırsızlığı yapmış, satmış, epeyce para kazanmış olan birisi, kocalmaya başlayınca, hırsızlıktan elini eteğini çekmiş, hacca gitmiş, hacı olmuş. Beş vakit namazını bırakmazmış. Bir gün güzel bir at, yularını sürüyerek bizim hacı babanın avlusuna girmesin mi? Atın sahibini aramaya lüzum görmemiş. "Ben her ne kadar çalmamaya tövbe ettimse de, yularını sürüyerek gelene git geri denmez a..." demiş.

YURDUMUZUN KIYMETİNİ BİLELİM

Yörüğün biri şehire inmiş. Ramazan olduğunu öğrenmiş. Yaylaya dönünce, "Amanın komşular, aç ayları gelmiş, gidiyor. Bizim yurda uğramamış. Yurdumuzun kıymetini bilelim." demiş.

YÜREĞİNE İNERMİŞ

Adamın biri hasta olmuş. Karısına, "Ben ölürsem sevinir misin?" diye sormuş. O da, "Sevinmeğe vakit kalmaz; ya çıldırırım, ya da yüreğime iner." cevabını vermiş.

YÜZ GÜZEL, DİL TATLI

Yeniçeri kabadayılarından suratsız birisi, eskiden tanıştıkları bir ortalık kadınını görür. "Hey kaltak, bana bak, yarın Silivri'ye gel. Yeğenim evleniyor. Seni oynatacağım. Para nanay. Gelmezsen karnını deşerim." der. Kadın da, "Yüz güzel, dil tatlı, yer yakın, para bol, böylesine kurban ol." demiş.

YÜZ SUYUYLA DEĞİRMEN DÖNMEZ

Vaktiyle İstanbul'da hatırı sayılır, iyi yürekli birisi varmış. Herkese iyilik yapmak ister. Hükümete işi düşenlerin işlerini görmek için, büyüklere ricada bulunur, yüzsuyu dökermiş. Şunun bunun işi için yüzsuyu dökmenin iyi bir iş olmadığını söyleyen bir arkadaşına, "Yüzsuyuyla değirmen dönmez; böyle hayırlı işler döner." demiş.

YÜZÜ AK BİR HESAP GÖRDÜK

Köy ağalarından birisi, hacca giderken, çobanını çağırır; "Oğlum, sürüyü Allah'la sana emanet ediyorum. Üzerinden ye iç, iyi bak." diye tembihler. O da, "Allah utandırmasın ağam." diyerek sürüye eskisinden iyi bakacağına söz verir.

O zamanlarda bugünkü gibi araçlar bulunmadığı için, hacca en az altı ayda gidilir gelinirmiş. Ağa, Hicaz'dan sağ esen dönmüş. Çobanı çağırarak, sürünün ne halde olduğunu sormuş. Karşısında iki

dizinin üstüne çöken çoban, "Ağam, gök gürledi, gürgen çatladı, doksanbirinin ödü patladı. Kayadan uçtu koç toklu, arkasından uçtu beş toklu, etti mi doksanyedi? Birini kurt daladı, biri ağu yaladı, etti doksandokuz. Gerisine ister çoban tut güdeyim, ister yıllığıma tut alıp gideyim." deyince ağa, orada bulunan yoğurt kâsesini çobanın suratına fırlatır. Yüzü gözü yoğurt içinde kalan çoban, "Çok şükür, yüzü ak bir hesap gördük." der.

YÜZÜNE BAK DA KERAMET UM

Evde kalmış kızın birisi, pencere kafesi ardında oturmuş, gelip geçenleri seyrediyormuş. O sırada sokaktan falcı bir çingene karısı geçiyormuş. Kızcağız, kaderine baktırmak için falcı kadını eve çağırmış. Kurnaz çingene, kızın evde kalmış olduğunu farkederek, onun arzularını okşayacak şeyler söyler. Kız hayretler içinde annesine dönerek, "Anne, bu kadında herhalde keramet var. Ne düşündüklerimi biliyor." deyince annesi, "Kızım, keramet temizlikle olur. Şu pislik içinde yüzen kadının yüzüne bak da keramet um." demiş.

Z

ZABAH ZABAH GAYSERİ'Lİ YÜZÜ GÖRMEK İSTEMEM

Kayserili'nin biri, sabah erkenden bir yere gidecekmiş. Kalkmış elini yüzünü yıkarken tıraşının çok uzamış olduğunu görmüş. Hemen berber dükkânına koşmuş. Tıraş olacağı koltuğa ters oturmuş. Berber, aynaya dönmesini söyleyince, "Zabah zabah Gayseri'li yüzü görmek istemem." demiş. (Fıkra bu, Kayserililer alınmasın. Söyleyen de Kayseri'li).

ZAMANE ŞİİRİ

Hoca Nasreddin, bir gece birdenbire yatağından fırlar, kalkar, karısına, "Karı karı, kalk hele mumu yak, aklıma bir şiir geldi; onu yazacağım." der. Kadın homurdanarak yatağından kalkar, mumu yakar. Hoca kâğıda bir şeyler karalar. Karısı, "Efendi, ne yazdın? Oku bakalım." deyince, hoca:

"Dam başında yeşil yaprak,
İçine koydum kaygana.
Sabaha çıkma kaynana."

diye, yazdığı şeyi okur. Kadın, "A efendi, bu da ne biçim şiir?" deyince, "Senin aklın ermez, bu zamane şiiridir." cevabını verir.

ZAMANINDA ÖLÜM

Eski zamanlarda mahalle mekteplerinde okunan kitaplarda pek tuhaf şeyler vardır. Kitabın birinde Abıhayat (Bengü suyu) adında, uzak diyarlarda, yüce dağlar ardında, karanlık ülkeler ötesi bir yerde, bir pınar olduğu yazılıymış. Bu pınardan kim içerse ölmezmiş. Her zaman genç ve taze kalırmış.

Bunu okuyan bir çocuk, bu masala aklını takmış, büyüdüğünde bu pınarı bulmayı kurmuş. Büyümüş, gelişmiş, bir kıza gönül kaptırmış. Kız da ona vurulmuş, birbirlerini delice sever olmuşlar. Evlenmişler. Elma bahçelerinin baygın kokulu gölgelerinde sevişirler, gezerlermiş. Bir gün karısı, "Ah, hayat ne kadar kısa, gönül ister ki, seninle dünyalar durdukça sevişebilsek." demesin mi? Bu içli söz, delikanlıya (Abıhayat) pınarını hatırlatır. Dizinin üstünde yatan

sevgilisinin başını bırakır, ayağa kalkar; ünlü bilgin Arşimet gibi "Buldum, buldum" diye haykırır. Kocasının bu haline şaşıran kadın, "Ne buldun?" diye sorar. "Bizi dünyalar durdukça seviştirecek olan tılsımı buldum. Kitaplarda görmüştüm; uzak, uzak ülkelerin ardında, (Kaf) dağlarının ötesinde bir pınar varmış. O pınardan kim bir yudum içerse ölümden kurtulur; dünyalar durdukça genç kalır, sağlık içinde yaşarmış. Gidip o pınarı bulayım. Kana kana içeyim. Sana da getireyim. Sana da içireyim. Dünyalar durdukça hep böyle sevişelim. Ne dersin sevgilim? Aşkımızın sonsuzluğu için bana izin ver, hemen yola çıkayım." der.

Sevgilisi, uzun kirpiklerle gölgelenmiş, kudretten sürmeli kara gözlerini süzer; iki damla gözyaşı, inci daneleri gibi pembe yanaklarından aşağıya doğru yuvarlanır. "Birlikte gitmemiz şartiyle peki." diye mırıldanır.

Delikanlı, ikisinin birden ortadan kaybolmalarının doğru olmadığını, kadın kısmının uzun ve korkularla dolu yollara dayanamıyacağını söyliyerek kadını kandırır, beraber gelmek isteğinden vazgeçirtir. Kendisi ertesi gün yola çıkar. Yirmi yaşında karısından ayrılıp yola çıkan delikanlı, doksan yaşına gelir, ancak karanlık ülkelerden geçebilir. Pınara yaklaşır. Fakat, ayaklarında derman kalmaz, yıkılır. Pınar, karşıda bir gümüş ayna gibi parıldar, fışkıran suların ahenkli şıkırtıları kulağına gelir. Lâkin, kımıldayacak takatı olmadığı için, bir türlü düştüğü yerden kalkamaz. "Allah'ım, masum aşkımız namına şu sudan nasip eyle. Gözyaşları arasında sevgilim beni bekliyor." diye yanık yürekle dua eder. O sırada, bir sürü güvercin gelir, pınarın önündeki havuza dalar, yıkanır, havalanırlar. Gökte kanat çırpan güvercinlerin kanatlarından damlayan suların bir damlası adamcağızın ağzına düşer. Hemen bütün gücü kuvveti yerine gelir. Onsekiz yaşlarında güzel bir delikanlı oluverir.

Gidişi gibi, dönüşü de yüz yıl sürer. Memleketine döner. Bakar ki, her şey değilmiş. Evlerinin yeri süprüntülük olmuş. Kime ne sorduysa doğru dürüst bir cevap alamamış. Herkes kendisine deli gözüyle bakıyor, sapık supuk konuşan bir budala yerine koyarak alay ediyorlarmış. Ne sevgilisinden bir haber alabilmiş, ne de tanıdıklarından. Nihayet memleketten çıkıp gitmeğe karar vermiş.

Bir kere de ayrılık çeşmesine uğramayı düşünmüş. Günlerce aramış, bulmuş. Çeşme, büyük bir bahçenin içine alınmış. Her tarafı, çeşitli güller, renk renk çiçekler süslemiş, yüksek çınarlar gölgelendirmiş. Az ötede üstü açık bir türbe görmüş. Türbeyi ziyaret et-

mek istemiş. Türbenin bekçisi bırakmamış. "Böyle kılıksız bir divane bu türbeye giremez. Git temizlen, abdest al, iki rek'at namaz kıl, ondan sonra gel." demiş.

Adamcağız, ne dendiyse yapmış. Bekçiden, yatan evliyanın kim olduğunu sormuş. Bekçi şöyle anlatmış: "Bu, ermiş bir kadınmış. Ben babamdan işittim. Babam da dedesinden işitmiş. Burada yatan (Gül Bacı) adında bir kadınmış. Bu kadın bir sevdaya tutulmuş. Senin anlıyacağın, Hak âşığı olmuş. Gece gündüz (hû) çeker ağlarmış. Yemezmiş, içmezmiş, uyumazmış. Feriştehler gibi lekesizmiş. Sülünler kadar güzelmiş. Her gece gelir, sabahlara değin bu çeşmenin başında ağlaya ağlaya zikredermiş. Vahşi hayvanlar bile bunun etrafına toplanırlar, zikre katılırlarmış. Soğuk, sıcak, korku bu kadın için değilmiş. Tam kırk yıl böylece yıldızlar altında ağlamış, haykırmış. Bir kış sabahı çeşme taşının üzerinde ölüsünü bulmuşlar. Ölmemiş gibi gözleri açıkmış. Ne kadar kapatmak istedilerse kapanmamış. Böylece gömmüşler. Gömüldüğünün gecesi kabrine, beyaz bulutlar içinden melekler inmiş. Tan atana değin mezarının üzerine top top nurlar yağmış. Hâlâ da kurban bayramının üçüncü gecesinde nur yağar.

Himmeti büyük, kerameti açık bir evliyadır. Burayı ziyaret ederek temiz yürekle burada kim ne dilerse dileğine erişir. Gül Bacı'nın kerametini görenler buraya şu gördüğün türbeyi yapmışlar. Biz de atadan, dededen beri bu mübarek Hak âşığının bekçisiyiz. Her gün birçok kerametlerini görmekteyiz. Senin de bir dileğin varsa söyle, dua et, Allah'ın izniyle kabul olunur." demiş.

Adamcağız işi anlar. Ağlaya ağlaya mezarın üzerine kapanır: "Allah'ım, benim de canımı al. Yaptığım yanlışlığın ikiyüz yıldır cezasını çekiyorum. Bilemedim, zamanında ölüm bir nimetmiş. Beni sevgilime kavuştur." der, ruhu teslim eder.

ZEKÂTIMA TUTARIM

Yörüğün biri, öğle vakti koyunları bir gölgelikte eğremiş, kendisi de namaza durmuş. Tam bu sırada bir kurt, büyük koçu yakaladığıyla yamacı boylamış. İşin farkına varan yörük, bakmış ki, kurt hayli uzaklaşmış, koçu kurtarmak elde değil. Gözünü göğe dikerek, "Toklu değil, oğlak değil. Topal değil, paytak değil. Koskocaman bir koçtur. Kurtar, yoksa zekâtıma tutarım." der.

ZİFTLENMEK

Kanuni Sultan Süleyman'ın arasıra bindiği geminin ziftlenmesi için, tersane bakanı Kanuni'ye başvurur, "Şevketlüm, rükûb-i şa-

haneye mahsus geminin ziftlenmesi icabediyor." der. Kanuni, bir kese altın atar. Bir müddet sonra, tersane bakanı aynı iş için tekrar gelir. "Belki yetişmemiştir" diye bir kese altın daha verir. Üçüncü defa yine gelince, Kanuni kızar. "Bu ne iştir? Benden üç defadır zift parası alıyorsunuz." deyince, bakan, "Efendimiz, ilk parayla sadrazam kulunuz ziftlendi. İkincisiyle bu kulunuz ziftlendi, üçüncüsüyle de gemi ziftlenecek." der.

ZÜĞÜRDÜN GÜLECEĞİ GÜN GELDİ

Anadolu köylülerinden beş altı genç, para kazanmak için İstanbul'a gitmişler. İçlerinden birisi, bir kaza geçirerek sakatlanmış, çalışamamış. Boş vakit geçirmemek için saz çalmasını öğrenmiş. Handa bulunanlara saz çalıverir, verdikleri beş on parayla karnını doyururmuş. Sekiz on yıl böyle devam etmiş. Öbür arkadaşları epeyce para kazanmışlar.

Günün birinde memleketlerine, sılaya gitmeye kalkmışlar. Bu zavallı sakat arkadaşlarını almak istememişlerse de, kafileye o da katılmış.

Yolda, bir boğazdan geçerlerken, önlerine haydutlar çıkmış, bütün yolcuları soymuşlar. Sonunda da, "Para yuttunuz, altın sakladınız" diyerek sopa atmaya başlamışlar. Sakat olana dokunmamışlar. Bu sırada o, sazını almış, bir ağacın dibinde türkü söyleyerek çalmaya başlamış. Arkadaşları kızmışlar. "Bizim başımıza gelenleri görmüyor musun da türkü çağırıp saz çalıyorsun?" dediklerinde, "Züğürdün güleceği gün geldi. Ben ağlarken siz gülüyordunuz ya." demiş.

BESİM ATALAY'IN ESERLERİ

Rahmetli üstad Besim Atalay'ın, birçok gazete ve dergilerde, Türk Diline ve Edebiyatına, Anadolu bölge tarihine ait yüzlerce yazıları ve şiirleri yayınlanmıştır. Bunların çoğu Türk diline dair eleştirme ve tartışma yazılarıdır. Bunlardan başka yayınlanmış olan başlıca eserleri şunlardır:

SAĞLIĞINDA BASILANLAR:

1 — **Müslümanlara Öğüt,** 1912
2 — **Sakarya Destanı,** 1921
3 — **Türk Zaferine Armağan - Hilâfet, Saltanat, Cumhuriyet Hakkında,** 1923
4 — **Türk Büyükleri veya Türk Adları,** 1923 (2. basımı 1935)
5 — **Maraş Tarihi ve Coğrafyası,** 1923
6 — **Bektaşilik ve Edebiyatı,** 1924
7 — **Baş Belâları (üç perdelik piyes),** 1926
8 — **Türk Dili Kuralları,** 1931
9 — **Cönk - Birinci defter (Manzum hikâyeler),** 1931
10 — **Onuncu Yıl Destanı,** 1933
11 — **Suna ile Çoban Hikâyesi,** 1939
12 — **Türkçemizde Men-Man** (Türk Dil Kurumu yayını), 1940
13 — **Bir Doçentin Türkçe Okutuşu ve Münakaşalarımız,** 1940
14 — **Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme** (T.D.K. yayını), 1942
15 — **Divanü Lûgat-it-Türk,** çevirme, tıpkıbasım ve dizin (T.D.K. yayını), 5 cilt, 1943
16 — **Tanrı Kitabından Namaz Türeleri,** 1944
17 — **Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgat-it-Türkiyye,** çevirme, tıpkıbasım ve dizin (T.D.K. yayını), 1945
18 — **Türkçede Kelime Yapma Yolları** (T.D.K. yayını), 1946
19 — **Müyessiretü'l-Ulûm,** çevri yazılı metin, dizin ve tıpkıbasım (T.D.K. yayını), 1946

20 — **Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye ve'l-Kitabü'l-Ahmediyye fi'l-Lûgat-it-Türkiyye Çevirmesi** (T.D.K. yayını), 1949
21 — **Seng-lah Lûgt-i Nevai**, tıpkıbasım (T.D.K. yayını), 1950
22 — **İsraf**, 1950
23 — **Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması**, 1954
24 — **Türk Dil Kurumu Hakkında Raporum**, 1960
25 — **Türk Dili ile İbâdet** (Nebioğlu Yayınevi), 1961
26 — **Kur'an Tercümesi (Tanrı Kitabı)**, (Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş.), 1962 (2. basım 1965)
27 — **Hayvan Hikâyeleri ya da Hayvanlardan Öğütler**, 1962

VEFATINDAN SONRA BASILANLAR:

28 — **Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü**, 1967
29 — **Çeşitli Halk Fıkraları ve Deyimleri (Atasözlerinin Ana Kaynakları)**, 1968

BASILACAK OLAN:

30 — **Çağatay Sözlüğü veya Abuşka Sözlüğü**

Fiat